

Emma
Jarošová

**MEZI STAROU
A NOVOU**

VLASTÍ

KRONIKA ČSL. EMIGRANTŮ
V RAKOUSKÝCH UPRCHLICKÝCH TÁBORECH

Emma Jarošová

**MEZI STAROU
A
NOVOU VLASTÍ**

**Kronika čsl. emigrantů
v rakouských uprchlických
táborech**

HLAS-VOICE
ČESKÁ EDICE KNIH A HUDEBNIN
NEW YORK USA

Kritika zní: Velmi cenné historické dílo.

Emma Jarošová

MEZI STAROU A NOVOU VLASTÍ

Kronika čsl. emigrantů v rakouských uprchlických táborech

Druhé české vydání

Obálku a ilustraci navrhla Simona Staňková

Fotografie Traiskirchenu Štefan Dzurenka

V říjnu 1997

Vydává: HLAS-VOICE edice knih a hudebnin
New York USA.

Odpovědný redaktor: Dr. Libuše Zorinová

© COPYRIGHT BY EMMA JAROŠOVÁ r. 1986–1997
TORONTO KANADA

Všechna práva vyhrazena — All rights reserved

Prolog

Nezadržitelně se blíží dvacáté výročí sovětské okupace Československa. Za tu dobu vyrostly dvě generace. Dnešní dvacetiletí nemají většinou ani ponětí, co se to vlastně stalo, tak jako my jsme neměli potuchy o tom, co se to vlastně stalo v únoru 1948. Školní výuka a oficiální propaganda udělaly svoje.

V padesátých letech existovala spousta literatury o hrůzách utečeneckých táborů na západě. Svou hřívnou přispěl i Pluhařův román „Opustíš-li mne...“, který byl povinnou školní četbou. Film „Únos“, zastrašující potencionální emigranty, si mnozí jistě dobře pamatují. Také byl hromadně navštěvován celými školními výpravami. Jak to skutečně v uprchlických táborech vypadá a že existují dokonce rodinné tábory pro uprchlíky, které se rovnají mnohým rekreačním střediskům, o tom neměli lidé doma ani ponětí.

Kniha, kterou dostává čtenář do ruky je první knihou o emigrantech z osmašedesátého roku, kteří opustili republiku za Pražského jara nebo těsně po sovětské invazi. Je to první kniha vůbec, která se zabývá situací v utečeneckých táborech koncem šedesátých let a je napsána tak říkajíc na poli bitvy. Vše, co autorka popisuje, sama na vlastní kůži prožila a procítila. Nejde o románové zpracování, vzrušující zápletku, vyvrcholení děje, vývoj charakterů, a vše to, co kritikové v literatuře hledají a hodnotí. Jde o kroniku, kterou psal život. Jde o kaleidoskop stovek figur a figurek, charakterů a osudů, které vytvářel život. Všechno dohromady tvoří neuvěřitelnou mozaiku, kterou ocení zejména ti, kteří tím vším prošli.

Skutečnost, že tato kniha vychází téměř dvacet let po sovětské okupaci, je nesmazatelným znamením hanby na celé posrpnové emigraci, a československé emigraci vůbec, neboť nedokázala pomoci autorce, která marně přicházela do čl. nkladatelství v exilu, kterých po srpnu 1968 vyrostlo jako hub po dešti, a nezískala finanční, ani morální podporu pro svůj krví psaný rukopis. Ovzduší, které kniha popisuje, je naprosto autentické. Mnozí se snad v knize najdou, a snad se jim nebude líbit vlastní obraz v zrcadle autorčina obrazu. Ať si jen zopakují české přísloví: „Nenadávej na zrcadlo, když máš křivou hubu!“

Ostatně nikdo je nenutí přiznávat se k postavě, jejíž podobnost může být čistě náhodná.

Přiléhavý název „Mezi starou a novou vlastí“ mluví sám za sebe. Nejnovější emigranti v knize najdou ozvěnu jednoho období svého života, jež jistě vyvolá mnohé pozapomenuté vzpomínky. Kniha je však hlavně cenná pro lidi doma, kteří se z ní dovídají pravdu, kterou se jim režim snaží zamlčet nebo zkreslit. Doufejme, že najde svou cestu ostrnatými dráty do srdce naší staré vlasti, kterou všichni nosíme v hloubi našich srdcí, ať už je naše nová vlast kdekoliv.

L. Z.

Autorka vyjadřuje své upřímné díky paní Libuši Zorinové za věcné rady, korektury a morální podporu při zpracování tohoto tématu.

New York: „Touha po svobodě je věčná a nesmrtelná“

Z recenze básníka Michala Racka (Dr. Jiří Veselý, Utah, USA) na knihu Emmy Jarošové MEZI STAROU A NOVOU VLASTÍ podtitul „Kronika čsl. emigrantů v rakouských uprchlických táborech r. 1968“

Konečně máme velmi cenný historický pravdivý dokument a při tom není ani předdramatisovaný a neutiká se ani k laciné senzacčnosti. Čtenář nahlédne do nejrůznějších situací, vzpomene si na tíseň čekání, pokud jí prošel, na hořkost, kterou jsme prožívali, když vojska Varšavské smlouvy vojensky obsadila naši starou vlast a Amerika k tomu mlčela. Snad se trochu rozrušila a to bylo vše.

Autorka dobře vyprávěčsky zvládla svůj záměr vylíčit tragedii rodin, rozdělených komunismem, charaktery čsl. emigrantů, jejich osudy, plány radosti i starosti v době, kdy vyčkávali ve sběrném táboře TRAIKIRCHEN (díl I.) a v rodinném táboře Bad-Kreuzenu (díl II.).

Výborně zachycuje prostředí uprchlických táborů. Je objektivní, skutečnost nezkrasuje... Především si všímá povahových typů a sleduje jejich společenské reakce.

Kniha je tedy nejen psychologickou, ale také sociální studií. Přitom není nudná jako bývají studie vědecké. Děj se soustřeďuje kolem několika osob a rozvíjí se před čtenářem tak živě, že vidí události před sebou jako na televizní obrazovce. Autorka při pozorování rakouské přírody nezapomíná ani na lyriku. A umí být velmi okouzlující.

Obrazně řečeno, kniha je velkým vykřičníkem a snad se nebude zamlouvat každému. Vždyť je živou výčitkou všem levicově zaměřeným politikům i nepolitikům. Tomu, kdo má smysl pro správné proporce v literatuře a pro zásadní společenskou spravedlnost opravdu řekne hodně.

Kniha má úhlednou vazbu, cenné snímky, které živě a vhodně doplňují děj. Kniha se čte jedním dechem a zaslouží si anglický a německý překlad. Velká zásluha náleží linguistce Dr. Libuši Zorinové, která autorce pomohla při zpracování důležitého a ne právě lehkého námětu.

Rovněž díky básníku J. Tománkovi za to, že knihu ve své edici vydal.

* * *

Uveřejnil týdeník HLAS NÁRODA — Chicago USA, březen 1987

DÍL PRVNÍ

RAKOUSKÝ UPRCHLICKÝ SBĚRNÝ TÁBOR TRAIKIRCHEN

3. května 1968 – 31. května 1968

Věnováno:
všem československým emigrantům
kdekoliv na světě.

Všechna jména v této knize jsou smyšlená.

Na sjezdu SVU v Pittsburghu v roce 1982 měla autorka E. J. přednášku „Má díla z lásky a bolesti“. Ta velmi zaujala lingvistku Dr. L. Zorinovou. Z rukopisu „Vichřice hněvu“ spolu vyjmuly ze třetího dílu „Dohra“ odezvu invaze a příběhy čs. emigrantů a knižně vydaly historické dílo „Mezi starou a novou vlastí“.

Vážení čtenáři,

lidské osudy jsou tak spleť jako kořeny stromu. V Torontě v „Ontario Science centre“ visí v sále rozložitý kořán stromu, připevněný ke stropu nízkým pařezem. Pod těmito miliony kořinek a vlásečnic jsem dlouho stála v zamyšlení, spatřujíc v nich lidské osudy, tak spleť jako kořeny stromu.

Když láska spojí dvě bytosti k založení rodiny a nového domova, ony, jako ten strom v přírodě, zapustí kořeny. Koruna jejich bytí sílí ve vláze štěstí a pohodě času. Do spokojeného dechu rodiny, jako do šumného háje, nenadále se přizene větrná smršť, která vyvrací statné stromy a ničí hnízda. Listí a plody ze zvadlé koruny stromu opadávají a vichřice je rozhání do dálek.

Nejsou-li uprchlíci, vyrváni z rodných hnízd, z lůna rodné země, jako to odváte listí a plody ze suché koruny zasaženého stromu? Všichni nemilosrdně rozmetáni do všech světadílů tou divou vichřicí z východu Evropy.

Avšak plody, které měly v sobě semena nadějí a lásky k rodné zemi, opět ve svobodné půdě v nové vlasti zapustily kořeny a vzkřísily svou korunu k národnímu životu tím, že svým dětem zachovaly duchovní hodnoty: svou mateřskou řeč, víru, tradici, bohatost národního folklóru, originální kroje, národní písně a tance i staré zvyky.

Očarována tímto zázrakem přírody, hleděla jsem užasle v kořán stromu. Mocný zážitek jako božský paprsek padal do mé duše, probouzel ji a rozněcoval inspiraci pohaslou žalem roku 1969 nad náhlým úmrtím mého milého bratra Bedřicha — emigranta, redaktora krajských novin a sokolského vzdělavatele v Austrálii. Plánovali jsme, že z nevyčerpatelného pokladu naší mluvy, ležícího ladem v mých rukopisech, potěšíme exilové čtenáře, zpracujeme-li je k vydání. Jen z jeho podnětu jsem věrně zachytila v rakouských uprchlických táborech roku 1968 život emigrantů od prvního až do posledního kroku.

V ten čas přišla tam ze Slovenska lékařská dvojice. Divili se, jakou vleklou procedurou, policejním řízením a předpisy musí emigrant projít, než ho odbaví do zámoří. Doma prý slychávali o lidech, kteří uprchli za hranice, že emigrovali do Kanady,

do Ameriky, či Austrálie nebo jen do sousedního Rakouska, Německa Anglie, Francie, Švédska, Dánska. Nikdy se nad tím nezamýšleli, až nyní v táboře. „Kéž by mezi emigranty byl někdo, kdo by uměl pěkně popsat dojmy z uprchlických táborů i s tou charakteristikou postav. Nikdy se nám doma nezdálo, že existují takoví lidé, s jakými se tady setkáváme. Rádi bychom si přečetli zajímavou knihu o životě emigrantů v táborech i s vyličením krás rakouské přírody,“ nejednou zatoužili.

S pokorou v duši přijala jsem z ruky boží los, který padl na mne. Bohatě vybarvený obraz tragédie rodin rozdělených komunistickým režimem, charaktery emigrantů, jejich osudy, plány, radosti a starosti, přechodné lásky a milostné příběhy ve sběrném táboře v Traiskirchenu u Vídně a v rodinném táboře Bad-Kreuzenu u Lince, obraz zasazený do rámce vídeňské roviny a hornorakouské vysočiny kéž probudí vzpomínky emigrantů roztroušených po celém světě, ať už prošli uprchlickými tábory v kterékoliv pohostinné západoevropské zemi.

Autorka

Kasárna Sběrný tábor Traiskirchen

První kroky a starosti v emigraci

Lidé, kteří podniknou plavbu, nemyslí na bouři. K těm beze sporu patří všichni emigranti. Po „vítězném únoru 1948“ začala první velká vlna emigrace: i přes ostře hlídané hranice se mnoha šťastlivcům podařilo ilegálně uniknout. Po dvaceti letech přísné kontroly zahraničních zájezdů z Československa, teprve na jaře 1968 byly milostivě povolovány zájezdy na západ celým rodinám. Té příležitosti využila Eliška Oralová s dcerou Janou.

Vracely se ze skupinového zájezdu ČSD vlakem z Itálie do Salzburgu na prohlídku města. Jana, která toužila od malička poznat svého otce — emigranta —, se tu s ním setkala. Doufaly, že si vezme dovolenou a zařídí jim azyl, ale on se spěšně vracel do Západního Německa. Jejich cíl je sběrný tábor Traiskirchen.

Přes Horní a Dolní Rakousy odjíždějí do Vídně. Úrodné lány se vlní všemi odstíny jarní zeleně. Jsou rozdělené větrolamy listnatých stromů a pěkně vyběhají výš do smaragdu smrkových lesů. Tu a tam na vyšším kopci se vypíná hrad či klášter a svítí do dálky jasnou žlutí. Červené věže kostelů a střechy selských samot zveselují malebnost krajiny. Daleko na obzoru táhne se velebný masiv Alp se sněžnými vrcholy.

Obě slzí radostí a štěstím, že se jim konečně po dlouholetém marném úsilí podařilo společně vyváznout na svobodný západ. Neznámé velkoměsto Vídeň se blíží: dvě osamocené emigrantky vyjely do světa budovat nový domov a existenci. Do prvních kroků po vídeňské dlažbě jim rytmicky zní: „Svoboda, svoboděnka, ne už knuta diktatury a kádrového posudku, ale jen milá, zlatá svoboděnka, svoboda!“

Hlásí se na policejní stanici a prosí o azyl a adresu sběrného uprchlického tábora Traiskirchenu.

„Tam nemůžete být přijaty bez policejního vyšetření a azyl dává jen policejní ředitelství. V sobotu tam neúradují, hlase se tam až v pondělí ráno.“

„U dobročinné organizace ‚Bahnmission‘ na západním nádraží můžete přespat dvě noci bez policejního hlášení.“

V pondělí 6. května jsou první v přihlašovací kanceláři státního policejního ředitelství ve Vídni. „Jsem Eliška Oralová s dce-

rou Janou. Prosíme o azyl. Rády bychom emigrovaly do Austrálie za mými bratry.”

Policista listuje v jejich pasech, blýská po nich očima, křičí. Hrůza je jímá, ta tam je blaženost z útěku: obě stojí jako puťičky.

„Pro Rakousko jste turistky, přijíždíte ze zájezdu z Itálie. Proč jste si nezažádaly o azyl tam? Proč tady vyjít chudé Rakousko? Blázníte, ve vašem věku se pustit do Austrálie? Tam má zájem jen o mladé, dceru přijme hned. Proč jste neemigrovala v Kanadě a vracela se z půlroční návštěvy v letošním lednu? Stihnete ještě vlak vašeho zájezdu do Prahy? Co budete bez muže ve světě dělat?“

Přivolává na ně kolegy, debatují, azyl odmítají.

Jana dobrou němčinou vysvětluje: „Nevěděly jsme, že je v Itálii uprchlický tábor. Naši přátelé v Praze nám doporučili rakouský tábor Traiskirchen u Vídně. Je prý tam hodně emigrantů — Čechoslováků. Jsou tam i naši známi z Prahy. V komunistické straně nejsme, naopak, byly jsme režimem šikánovány pro tři emigranty v rodině. Matka se z návštěvy Kanady vrátila do Čech jen pro mne, protože by mi nedali vízum na západ. Do Prahy se vrátit nemůžeme, uvěznili by nás tam.”

„Oznámíme vám rozhodnutí po poradě s právníkem.”

Chudák emigrant v cizím prostředí velkoměsta, než se usadí ve sběrném táboře.

V zakouřené čekárně s oknem do světlíku je početná rodina Slováků. Hlava rodiny vykládá, že utekli z Košic přes Bratislavu. Doma nechali moderně zařízený barák a dobře jdoucí obchod, kde byl nyní vedoucím. Ale čert to vem, jen když jsou v závětrí. Mává balíkem stokorun před očima vysokého mladíka a drobné dívky a chvástá se, že si vyvezli sto tisíc korun, hned si koupí auto.

Jeho žena sebevědomě dodává, že byli straníci, ale ne leďáci! „Muž byl kamarádem prezidenta Novotného, na hradě bývával jeho hostem, schůzoval s ním a jako předák řečnil na komunistických schůzích. Bylo o život vyčkávat — ten Dubček — podrazil nohy význačným straníkům, nic dobrého se od něho nedá očekávat. Půda nám nyní hořela pod nohama. Ale což, hlavu si proto nesrazíme, však si k majetku zase pomůžeme se čtyřmi dětmi, pomocníky v podnikání. Jen co budeme v zámoří, dolary se nám pohnou jako velká voda.”

Mladík mlčky přechází jejich vychloubačnost, svou milou libá do vlasů, v očích mají, chudí milenci asi, bohatství lásky. Oba

se Jany česky ptají: „Kdy a jak jste přešly hranice? Na co se vás tak dlouho vyptávali v kanceláři? Nebojte se, nikomu ještě azyl neodmítli. Jano, říkej mi Jindro. Já studuji architekturu a Slávka medicínu. Přijeli jsme z Prahy na zájezd do Vídně a už jsme tu týden registrováni na kanadském vyslanectví. Jedeme do Vancouveru za přítelem. Neztrácejte čas, a hned si zajděte na australské vyslanectví a na AFCR vyplnit dotazník. AFCR (American Fund for Czechoslovak Refugees) je známá dobročinná organizace, která pomáhá československým uprchlíkům při emigraci. Úředníci tam otcovsky poradí i závod v zámoří, kam si můžete poslat žádost o místo. Vyplni vám i přihlášky. Před naším odjezdem z Prahy jsme už byli o všem dobře informováni. Odpoledne nás hromadně odvezou autobusem do vězení na prošetření a potom do sběrného tábora do Traiskirchen. Tam si dlouho počkáme na odbavení do zámoří.“

Čeští studenti Jindra a Slávka, první přátelé v emigraci, bezradným ženám poradili a povzbudili je. Policisté v kanceláři uznali jejich důvody a dali jim azyl.

„Sláva, jsme o krůček dál!“ zajásaly.

Potom podél Opery vchází do nádvoří císařského hradu. Elišku oslňuje architektonická nádhera budov, samé sochy na palácích a branách. Ohromné sochy arcivévody Karla na koni a slavného vojevůdce prince Evžena Savojského jsou z bronzu. Potažené měděnkou skvostně vynikají nad bělostí dlaždic, které jsou lemovány záhony růží. Jakoby Vídeň byla královnou růží všech barev. Ta spousta čajovek, musí se k nim naklonit, přivonět, neví co dřív očima pohladit, tak je očarována pohádkovou krásou. Tam v rohu závěj hortenzií a tu zas koš pelargonii a petuněk, jásoť barev a slunce. Beze spěchu se tu procházejí elegantní Rakušané, šťastné maminky s kočárky a napařádné děti. A v ulicích projíždějí naleštěné tramvaje. Jako bezstarostné dítě, zptává krásou, klidně Eliška kráčí za zamyšlenou Janou. Ta nevnímá její otázky a připomínky a rozčiluje se: „Mami, já tě nechápu, víš jaký máme spěch, všude jít pěšky. A ty máš zájem jen o krásu Vídně, jako bys tu byla na výletě.“

Na australském vyslanectví v malé přihlašovací kanceláři se vchodem z ulice je nával. Je tu hluku a kouře jako v hospodě. Stěny jsou polepeny velkými fotografiemi australských měst. Úředník hbitě odbavuje řady uchazečů, Jugoslávců. Jana se diví, že mezi nimi není ani jedna žena.

Úředník jí suše řekl, že to nejsou emigranti, ale dělníci, jedoucí do Austrálie za prací.

Kdosi Janě říká, že v poschodí je kancelář jen pro příjem emigrantů, ale ta zděšená z těch hrubých tváří a neomalené tlačenice spěšně německy vyplňuje obě přihlášky.

„Božičku, jak já mám okamžitě vědět všechna data? Školní vzdělání, bydliště a zaměstnání? Vždyť pro ten kádrový posudek po mužově útěku za hranice jsem byla štvána z místa na místo. Kancelářská práce byla vyhrazena jen pro soudružky; v obchodě jsem nesměla být ve styku s lidmi; v mateřské školce jsem nemohla vychovávat socialistickou mládež. V krejčovské dílně švadleny nechtěly mít mezi sebou ženu emigranta, dceru kulaka. Úřad práce mi milostivě ušetřil místo v komunální opravárně prádla. Pak jsem byla domácí šičkou pro krejčovské družstvo a když zkrachovalo, přidělili mi nebezpečnou práci na kolejích. Dva roky jsem byla čističkou výhybek na nádraží. Přes toto místo jsem se stala závorářkou na trati Praha-Vídeň. Nyní mám vědět přesná data, kde všude jsem pracovala. Za svobodna jsem byla žurnalistka a po provdání doma s dětmi. Asi dvacetkrát jsem se stěhovala.“

Netrpělivá Jana roztrpčeně dodává, že vše musí být pravdivě vypsáno i nemoci od dětství!

„Ty, mami, nad čtyřicet let, budeš za cestu lodí platit dvanáct tisíc šilinků a já, mladá, jen tisíc šilinků. Musela jsem se zaručit, že tě budu živit. Kvůli tobě, musíme dlouho čekat na odjezd.“

Potom spěšně odcházejí na AFCR vyplnit další dotazník. V hale u stolu se vesele baví Čechoslováci a s jásotem je, nové emigrantky, vítají. Všichni jsou šťastni, že jsou venku z komunistického ráje, ve kterém ubíjejí talenty a žebrácky honorují inteligenci. Každý velebí svou vyvolenou zem a všichni Janě rozmlouvají dalekou Austrálii.

„Jestlipak jsou strýčkové v Austrálii bohatí a mohou vám poslat dolary? Ve Vídni se dá pěkně užívat,“ a pání se zkušeně usmívají.

„Pání, Slovenka s dcerou, odjíždí brzo do New Yorku a po nich můžete mít privátní pokoj za tisíc šilinků měsíčně. Ve sběrném uprchlickém táboře Traiskirchenu jsou prý hrozná poměry, jídlo nemožné, i štěnice jsou tam, a pak ti Jugoslávci! Pání Oralová ze strachu nevyjdete z milostných úkladů na mladou hezkou dceru!“

„Raději si obě ve Vídni sežeňte šikovný 'job' a pěkně si vyšlápněte kdy a kam se vám zachce. My všichni jsme na to tak vyzráli.“

Malý holohlavý inženýr se samolibě směje. „Mám tu autičko. žiji si královsky. Katolická dobročinná organizace emigranty také šatí. Mně dali už sedm set ‚šilů‘. Jsou štědřejší než tady ti ouřadové na AFCR.“

„Byly byste blázni, abyste se jich o něco prosily. Elegantní paní Slovence dala ta vrána v kanceláři jen 250 šilů na zakoupení šatů a jiným, chudě oblečeným, dají až tisíc šilinků. Emigrant jako emigrant, proč ne všem stejně?“

„Jano, pojd' už do vedlejší kanceláře vyplnit dotazník!“

Ale naráz všichni protestují, jako by je, nezkušené emigrantky, chtěli odvrátit ode všeho zlého. Plní smíchu vzali je pod paží a vyvedli na ulici.

„Sejdeme se zde na AFCR nebo večer v hotelu, ovšem nezapadnete-li do nudného tábora.“

Jana se s nimi loučí, jako by k nim patřila odedávna. Pak s ochotným vysokoškolákem odjíždí na nádraží pro kufry. Eliška se vrací na policii.

Za policejním ředitelstvím usedá na lavičku v lipové aleji oddělené od parku živým plotem a šířinou ulice s projíždějícími tramvajemi a auty. Pozoruje tváře kolemjdoucích vyjadřující starost, bolest i radost... skotačící školáky, hrnoucí se do parku, milence, tisknoucí se k sobě na lavičce, studenta zabraného v četbu, starší, neduhem stíženou paní... Ve smíchu školáků, v pláči dítěte, v krocích a hlasech lidí, v šustění listů a papírů hnaných větrem alejí, v šumění korun stromů, ve zpěvu kosů i v brzdění tramvají a aut, ve všem slyší lahodný zpěv a hudbu božské země.

Zpěv duše! Jak miluje ten pocit osvobozující od stisněnosti, rezignace a malicherného zamýšlení nade vším hmotným, ztraceným doma v této bouřlivé současnosti. Vyskočila a prošla se lipovou alejí pozdravujíc vnitřně svou radostí Videňáky, jako by pro ně měla na čele napsáno, že je emigrant a už má azyl. Pevně se rozhoduje: nebude bydlet ve Vídni v privatě. Chce projít uprchlickým táborem, být pravým emigrantem od prvního až do posledního kroku na loď a do přistání v Austrálii: okusí hořkost vězeňské cely a policejního dozoru. Necouvne před strachem ze štěnic, ani před milostnými úklady na Janino mládí, ani před bídnou stravou a kasárnickým životem...

Všecko vychutná měrou vrchovatou v dočasném domově mezi starou a novou vlastí.

* * *

Pohostinné Rakousko
Traiskirchen
15km od Vídně

Ve vězení

Špalírem policistů emigranti nastupují do autobusu. Mezi dnes přijatými Čechoslováky jsou i Maďari, Bulhaři, Rumuni a Jugoslávci.

Autobus projíždí spleť vídeňských ulic s přepychovými výlohami a uličkami, kde je zboží vystaveno na stolech u vchodů do krámků jako v Kotcích v Praze. Hle, gotický chrám Sv. Štěpána, v dáli palác s bílými sousošími a zas sochy, asi Mozarta a Strausse, v záplavě růží a gladiol. Všude soch k nepřehlédnutí. Tak umělecky vyzdobili kdysi hlavní město mocnářství rakousko-uherského, slavné to sídlo téměř po sedm set let vládnoucího rodu Habsburků.

Milá barevnost vídeňských ulic, osvěžených květinami na balkonech a alejemi jasánků, i hra stínů a paprsků rozveselují Eliščinu mysl, takže má pohádkový dojem, že vojáci v autobusu ji odvázejí z rozkazu prince do královského paláce na ples a nikoliv do šeré vídeňské věznice.

Cestou i potom ve vězeňské kanceláři je Jana žádána policejními úředníky o tlumočení z němčiny do češtiny.

Na lavici sedí chuligáni a posuňky se dorozumívají s ucouranými holkami. Jana ustrašeně šeptá: „Mami, mě je špatně z těch jejich oplzlých pohledů. Všimni si, ruce mají tetované, oči krví podlité, páchne to z nich kořalkou. Myslíš, že jsou to také emigranti, že budou s námi v táboře? Jestli strávíme noc v jednom sále s nimi a s holkami, já tu hrůzu nepřežiji, mám najednou ze všeho strach.“

Ale dozorkyně odvedly jen ženy emigrantky a v osobní prohlídce je svlékly do naha. Prý proto, že mezi emigranty může být i komunistický špion se zamontovanou vysilačkou v prstenu, v účesu i v rozkroku přitisklou. Alice, dcerka snědých Slováků, měla za nadry dva baličky tisícikorun. Dvacet tisíc!

Cela s cementovou podlahou a okýnkem u stropu má železný kavalec, desku stolku a lavičku přiklopenou ke zdi a uzamčenou do kroužku s visacím zámkem. Vězeň se může posadit jen na klosetě v rohu a jen pod dozorem se umýt v umývárně.

Večer uběhl v ceremoních vážení, měření, braní otisků prstů, vyplňování dotazníků a fotografování.

V čekárně drobná Rumunka se smíchem líčí Janě svůj dobrodružný přechod přes hranice. Její snoubenec, rakouský žurnalista, měl riskantní nápad, převést ji v kufru auta a útěk se jí podařil! Ukazuje Janě modřiny po stehnech a rukou.

„Ale to nic, to přejde, z lásky nic neboli. Nemohli jsme to řešit jinak. Žádala jsem rumunské úřady o povolení sňatku, ale komunisté chtěli jako protislužbu, abych v Rakousku byla jejich špiónkou. Jsem učitelkou tance. Říkejte mi Violeto. Můj Fritz nechápe takového úředního šimla, že já, snoubenka Videňáka, musím do sběrného tábora Traiskirchenu jako jiní emigranti a projít i věznicí, když už má pro nás zařízený byt a mluvím dobře německy. Jano, to je báječné, že se mohu s tebou bavit.“

Violetu zavolali na otisky prstů.

„Mami, představovala jsem si tanečnici štíhlou a vyšší. Violeta má krátké nohy s vytrénovanými lýtky, dlouhý trup a tlusté boky s pasem přeštipnutým jako vosy. Ale je milá, spřátelím se s ní.“

Dozorkyně si oblíbily Janu, protože s nimi mluvila německy a nechaly ji s matkou v cele. Přinesly jí pryčnu, na ni hodily matraci a čisté povlečení.

Neprůhledným sklem v okýnku není vidět ani na cípek modré oblohy. Jak zoufalá musí být samovazba! Nečinně hledět do prázdna a pohroužit se do svých myšlenek! Ticho rozřízne jen skřípavý zvuk klíče v zámku a hřmot železných dveří, když podají misku s jidlem.

Druhý den odpoledne, zase špalírem policistů, emigranti nastupují do autobusu. Projíždějí mnoha okresy Vidně až na asfaltku, podle níž právě ujíždí motorový vláček „Badenka“ do Badenu. Za dozoru policistů jsou odvázeni do dočasného domova, sběrného tábora Traiskirchenu, který je vzdálený od Vidně patnáct kilometrů.

Parlament

Vídeň

Muzeum

Opera

Sběrný tábor Traiskirchen

Traiskirchen je venkovské městečko se třemi přilehlými vesnicemi, z nichž každá má kostel a několik průmyslových podniků. Leží v úrodné rovině, kde se daří vinu. Rozsáhlé vinice od severu chráněné lesnatými kopci, táhnou se vzhůru mezi lesy.

Na konci městečka u silnice k Badenu, jsou kasárna ministerstva vnitra. První vlnitý přístav pro uprchlíky na útěku za svobodou. U brány policisté v šedých uniformách vybihají ze strážní budky a autobus projíždí pod vytaženou závorou na první nádvoří, kde emigranty vítá ředitel tábora.

V jezírku se skalkou se kmitají zlaté rybky a dál v šířině trávníků s košatými stromy i podél asfaltových cest jsou roztroušeny přízemní i patrové budovy. Ta hlavní je táhlá, třípatrová, a svými bočními trakty uzavírá druhé nádvoří. V jeho středu je YMCA, nízká dřevěná chatrč s trávníkem kolem. Je v ní čítárna a kantýna. Zde vystupují do hloučku zvědavých starousedlých emigrantů. Což kdyby náhodou mezi nimi byla známá tvář roďáka, spolužáka, kamaráda?

Policisté řadí muže a odvázejí je do třetího patra na karanténu — na čtrnáctidenní izolaci během prošetření minulosti, hlavně politické: ženy uvádí k přespání pro první noc do sálu na téže chodbě proti karanténě. K Janě a Slávce se přidružila ještě Miluš z Prahy. Její manžel Ferda se už spřátelil se Slávčíným Jindrou. Violeta sršící štěstím nevěsty, uléhá vedle Jany; nevěšmá si Rumunek v druhém koutě. V noci hlučně vpadají na sál dvě Maďarky. Chtěly se vyhnout vězení a policejnímu vyšetření, ale ráno je vrátí do Vídně na policejní ředitelství. Tím musí projít každý emigrant.

První noc v novém domově, krátce zvaném „lágr“.

Všichni jsou číslem na osobních bílých kartičkách a růžových stravenkách. Ženy společně, plny sdílnosti, přechází z hlavní kanceláře do další, kde přidělují přikrývky, povlečení, nádobí a světnici.

Mladý úředník Blandovič, Jugoslávec, si se smichem dobírá manželky, odtržené od mužů, izolovaných na karanténě. Ti že budou nadrženi! Poločesky říká nezapné vtipy.

K Janě se přitočil vyšší snědý muž, též Jugoslávec. Přes Janiny protesty nese jí vybavení a vede ji s matkou na světnici, kde se usazuje jako doma.

„Jen na moji přímluvu vás dal můj přítel Blandovič do ‚Familienhausu‘ a ne do baráku pro svobodné ženy. Na světnici jich bývá až deset i víc. Nesnášejí se, je tam nepřijemno. Když jste přecházely dvůr, na první pohled jste se mi, Janičko, tak zalíbila, že jsem ihned telefonoval Blandoviči, aby mě přidělil k odnesení vašich věcí. Jsem rozvedený, bezdětný, pětatřicetiletý. V lágru jsem osm měsíců. Pojedu do New Yorku za kamarádem. Píše mi, že tam má pro mě zařízenou vilu s barevnou televizí, auto, jenom ženu ne. Tu at' si přivezu z Evropy. Potkalo mne nečekané štěstí, že jste do lágru přišla, vy, Janičko, tak libezná a inteligentní. Jsem vedle vás jako znovuzrozený.“

Černé oči mu září radostí, líbá Janu na čelo a krk, ruce jí hladí, dotěra, nemá se k odchodu.

„Jen vám oběma se se vším svěřím. Doma jsem byl tři roky zavřený, zase šli po mně, ale šťastně jsem unikl bez pasu přes hranice. Proto mám politický azyl. Jsem doktorem práv. Oženil jsem se jako student s hezkou dívkou, ale nevěrnou.“

Vybaluje svazek ušmudlaných dopisů: „Hledte, jsou od mé přítelkyně z Brna. Ta je do mě zblázněná. Ta by se mnou jela do Ameriky hned, ale dnes už o ni nemám zájem, Janička je tak jemná, o takové ženě jsem vždycky snil... Já,“ bije se v prsa, „já, gentleman, nechal jsem Lydií spát ve svém pokoji, když přijela do Bělehradu, a sám jsem šel spát k příteli. Já, doktor práv, to poznáte, jaký jsem charakter, jak jsem jemný a zdvořilý. Paní Oralová, prosím, dovolte Janince, aby se se mnou prošla alejí na execiráku.“

Jana samozřejmě odchází bez ohledu na matku, že musí uklidit špinavou světničku a vybalit věci.

Po chvíli přicházejí. On celý šťastný, zamilovaný. „Láska na první pohled: Janička bude moji učitelkou angličtiny a němčiny. Přes své známosti s úředníky v lágru, snadno zařídím, aby Janička, která s bílou kartou nesmí mimo městečko, jezdila se mnou do Vídně a do Badenu vykoupat se v bazénu. Mám tam známé, nemusím platit vysoké vstupné. Bez peněz nejsem, občas pracuji. Nakoupím potraviny, obstarám vařič a budeme si u vás společně vařit. Mám rád českou kuchyni. Ale hlavně v lágru potřebujete obě oporu v muži, aby mladičká Jana nebyla dotěrnými mladíky obtěžována.“

Po obědě přichází zase. Elišce je protivné to prázdné řečnění o ničem, taková ztráta drahocenného času. Jana se potřebuje konverzací zdokonalit v angličtině a ne být tažena dolů. To tak, mít ho v patách od rána do noci. Takový ošuntělý flákač, plešatý hejsek, s ucumlanou cigaretou v koutku úst. Bůh ví s jakou minulostí, z jaké rodiny, že by se vážně ucházel o její dceru?

Konečně odešel. Prozíravá matka po dobrém, uvádí Janě své námítky proti němu, dotěrnému a protivnému lenochovi. Ale když ona stojí na svém, že se do něho nezamiluje, jen se s ním bude bavit, má na to nárok, je mladá, plnoletá, prudce jí domlouvá:

„Jano, dáš si od matky říci. Žádnou lágrovskou lásku si tu začínat nebudeš! Nedovolím, aby se na nás přilepil, docházel k nám, vozil tě do Vidně a do Badenu! Od něho nic neziskáš, není vzdělaný, není doktor práv, tomu nevěřím. Volný čas využiješ ke studiu angličtiny.“

Přes trpké odmlčení jdou spolu do večerního kurzu angličtiny. Ze sedmi set emigrantů je tu asi deset žáků. Učitelem je starší student, Australan, fotrovského vzhledu. Učí nemožně. Individuálně se zabývá jen jedním Bulharem, opakuje základní otázky. Všichni jsou otráveni.

V učebnici „English my new language“ není ani gramatika, jen běžné otázky a odpovědi.

„Jano, maturovala jsi z angličtiny, navíc ještě jsi měla soukromé hodiny, zatímco já jsem neměla chvilku času pro sebe. Těším se, že mi budeš opravovat výslovnost.“

Ale hned po snídani přišel doktor Felix a vybízí Janu k procházce. Je krásný májový den, budou se učit venku. A jdou.

Z okna mansardního kumbálku na západ je vidět hlavní budovy s karanténou, jednopatrový rodinný dům Jugoslávců, skladiště munice se zabedněnými okny a vyzděný obdělňík, asi bývalý protiletadlový kryt. Za cestou je lipová alej a zarostlý execírák ohraničený cihlovou zidkou. Matka se smutně dívá za dcerou. Zacházejí za skladiště. Nic naplat, musí učinit rázné konec prvnímu milostnému úkladu. Jde hned za nimi.

Za skladištěm sedí spolu na kamenech u řídkého křoví. Chvilí poslouchá, jak ho Jana vážně učí: „I am, you are ...“ On to koktá s nemohoucností nechápavého žáka.

„Pane doktore, nepřeji si, aby se moje dcera s vámi scházela. Jste tu v táboře osm měsíců a nenaučil jste se ani jedno slovo anglicky ani německy? Jak jste užíval volný čas?“

Připitoměle se usmívá, ale Jana vyskočila jako uštknutá hadem.

„Mami, zakazují ti každé další slovo. Jsem plnoletá, nedám si od tebe rozkazovat. Přestěhuji se od tebe do dívčího baráku, uvidíš!“

Zrudlá nevolí, odchází.

Doktor Felix rukou se bije v propadlou hrud': „Mám Janičku tak rád, alespoň půl hodiny denně kdyby mně učila.“

„Ne, doktore, ani minutu. Jděte do večerního kurzu angličtiny. Mám pevný postoj k životu. Co jsem rozhodla, to bude. Na shledanou!“

Jana sedí na schodech skladiště, kde je slunečno a za větrem. Baví se s Felixovým přítelem, Jugoslávцем. Říká se mu lenoch, protože neví, jak utlouci čas. V táboře je přes dva roky. Prý měni stále registraci, aby tím svůj pobyt tady prodloužil. Eliška rozčilená Janinou neposlušností, prochází se alejí a přemýšlí, jak své dítě odtrhnout od těch kumpánů?

„Opravdu není lehké emigrovat a projít uprechlickým táborem s dospělou dcerou, na kterou se muži lepí jako mouchy na med. Je třeba, abychom si zvláště v tomto nevlidném prostředí rozuměly jako doma, když jsme žily spolu bez mého ženatého syna. Tenkrát jsme nebyly matkou a dcerou, ale důvěrnými přítelkyněmi. Radostně mi vyprávěla dojmy ze školy a pak z kanceláře, hrávala mi klavír, prozpěvovala árie z oper. Spolu jsme chodily do kostela, do divadla. Spolu jsme četly knihy, básně, spolu stříhaly a šily šaty, spolu se houpávaly v houpací židli a dívaly se na televizi. Jana jiskřila smichem a vtipy. Nebyla v ní špetička drsnosti. Kdokoliv s ní tančil na čajích, na plesech v Praze, už po první schůzce nebyl k odbytí a nabízel sňatek. Mami, podívej, nápadník už zase stojí u branky. Nestačí mi, že jsem mu neodepsala. Řekni mu, že studuji hudbu a řeči, na známost nemám čas, vdávat se nechci. Do Kanady mi psávala dvakrát týdně, tak se jí po mně stýskalo. Bratrovi Bědovi, za nímž do Austrálie jedeme, jsem ji ličila jako skvost duševní krásy, i on jí z jejich dopisů zbožňoval. Bez Jany by můj život byl hluchý a prázdný. A teď je veta po vši harmonii. Jakou mocí přivolat milé dítě zpět do mého mateřského srdce?“

Doktor Felix se k nim přidružil, sedí vedle ní s rukou kolem jejich ramen a živě se všichni tři baví.

Matka přechází kolem nich nevšímavě, jakoby ta dívka v letních šatech a umném vysokém účesu nebyla její dcera.

* * *

První týden v táboře

Člověk je tvor přizpůsobivý. Zapadne s přesnou pravidelností do kasárnického pořádku, jako kdyby tu žil odedávna. Snídaně se vydává od pěti hodin ráno, pro ty, kteří chodí do práce. V půl osmé zamknou jídelnu.

Miluš říká, že kávu slazenou sacharinem nepije. Přidávají prý do ní brom, aby oslabili mužskou i ženskou žádostivost. Ferda jí to poradil.

K obědu je lupínek masa, hodně příkrmů, hlavně těstovin. Třikrát týdně jsou studené večeře: salám, sýr, ovoce, konvice čaje. V neděli je tu dokonce moučník a vídeňský řízek s rýží. Někdy je i dobrá roštěnka nebo telecí pečeně.

Po třech týdnech pobytu se dostane zelená karta, která opravňuje k volnému pobytu mimo městečko a k získání práce ve Vídni. V administrativní budově vedle brány je úřad práce. Zprostředkovává nábor pracovních sil. Za budovou pro cikány, za zídou tábora evangelického kostelíku, je pracovní burza. Tam si rakouští sedláci-vinaři sami chodí najímat emigranty, laciné pracovní síly. Emigranti prý mají větší srážky z platu než domorodí. Jestli někdo vydělá tisíc i více šilinků měsíčně, mluví se o štěstí.

Dělat se musí, protože je třeba vydělat na vízum a na poplatky; činí prý to celkem šestnáct set šilinků a kromě toho každý pracující musí správě tábora platit sto šilinků měsíčně za bydlení a čtyři sta za stravu. Každému se to zdá přehnaně drahé. Proto si mnozí vaří na světlici na vařiči. Nádobí si odkoupí od těch, kteří transportem odjíždějí.

Rodinám, bydlícím v oddělených, jednoduše zařízených světnicích, je hej! Žijí si svými zvyklostmi a pořádkem jako doma. Hůře jsou na tom svobodná děvčata a ženy, kterých je na světlici tolik, kolik tam seřadí posteli. Někde se nesnášenlivé ženy hádají, pořádek neudržíjí.

Ještě hůře jsou na tom svobodní muži, protože jsou mezi nimi kuřáci a pijáci. Po celou noc bez ohledu na spáče chodí hřmotně domů. Mezi Čechy prý to není tak drastické jako mezi Jugoslávci, Bulhary a Maďary — muži horké krve a pijáckých návyků. Mnozí jsou hrozně nepořádní.

Večer je strach vyjit přes oboje nádvoří mezi baráky. Vypravují se strašné historky. Téměř denně pozdě do noci se tichem nese opilý mužský zpěv a ráno pod okny a po cestách mezi baráky je plno střepů z lahvi. Jaká bezohlednost! Prázdny lahve od lihovin vyhodí prostě oknem, bez ohledu na chodce, kterého by tím mohli i těžce zranit.

Muži i ženy na světnicích jsou národnostně rozděleni. Zvláštní světnice mají Čechoslováci, Maďaři, Bulhaři, Rumuni a Jugoslávci. Když je mezi nimi silný jedinec, pořádek udrží. Ale na karanténě, kde jsou kavalce nad sebou, jsou muži všech národností společně. Ferda své ženě Miluš všecko vypráví, tolik zajímavosti k neuvěření!

Eliška je zde bez muže, ale je s Janou plně zapojena do útrap toužících manželek a izolací trápených manželů. Miluš, mladická novomanželka, se nemůže dočkat Ferdova návratu. Také Slávka, která tam má snoubence Jindru, vysokého blondáka, chodí s Miluš pod okna. Teď si na řediteli tábora, který na štěstí mluví česky, vymohly návštěvu do chodby. Voják je vpustí dovnitř, jen na několik minut, jen na pár hubiček. Víc se uprosit nedá. Obě na tuto vojenskou přísnost hartusi:

„Co je to za blbost, jako by někdo chtěl utikat zpátky do komunistického ráje. Každý je rád, že jednou se mu podařilo proklouznout železnou oponou. Ale toto přísné nařízení je proto, že se do tábora může lehce vmísit špion-komunista a vyslechnout v předstíraném přátelství něco pro komouše důležitého. Ferda to říkal, a také vi, že jednou unesli zpět do Čech emigranty, na kterých mělo pražské ministerstvo vnitra zájem. Procházel se tady před branou, nic netušili a náhle vedle chodníku zastavilo auto. Násilím je vhodili do auta, strčili jim roubík do úst, svázali je a odvezli do Prahy.“

Miluš se Slávkou jsou živé kroniky, všechno ví.

„Na karanténě někteří kouří, piji, hulákají na sebe, hádají se a zpívají hlučně bez ohledu na druhé, kteří by si přáli klid ke studiu. Někdo to nervově nesnese. Jakýsi český kluk prý spolykal tolik prášků, chtěl se otrávit, že děle na karanténě nevydrží v té špině a zápachu. Včera na stole politém kávou ležely splepené karty, zbytky jídla a na tom roje much. Co čert nechtěl, vešel policajt a zařval, či jsou to karty? Ferda, ten tululum, se o ně přihlásil a dostal obuškem hlava nehlava.“

„Ferda říkal, že s Jihoslovany je rozumné vycházet dobře, kamarádsky, nesekýrovat je a nechat je zpívat podle libosti; jsou mstivi a mohli by pak po karanténě vrazit nůž do zad.“

Však jsou tu rvačky na denním pořádku. Jen pro maličkost, jen pro děvče třeba. Včerejší noc Ferdu probudilo, jak okna rupala a litala z patra pod karanténou ven na trávník. Jugoslávci, kteří tam bydlí, propili výplatu, vytloukli v opilosti okna, vysadili je a vyházeli ven. Někdo tak jít pod okny, ten by dostal skleněnou sprchu! Ferda nám radil, abychom se té bandě vyhýbaly."

V každé národnosti se tvoří přátelské hloučky a dvojice. Nejvíce jsou si blízcí ti, kteří společně strávili noc ve vězení, byli společně odváženi k výslechu, k výměně průkazek a společně odcházeli z karantény. Manželky, kterým není dovoleno navštěvovat své muže uvnitř, přicházejí po večeri pod okna karantény potěšit se navzájem. Muži nahore z okna spustí po provaze tašku a vytáhnou si ji nahoru plnou dobrot. Trávník pod okny je tak zdupán, že se ani po dešti nezazelená.

"Jano, víš, že k Maďarkám na číslo 36, do níž se musí přejít umývárnu a světnici číslo 35, normálně chodí všelijací chlapi na noc?"

"Cožpak se ta děvčata nebojí, že přijdou do jiného stavu?"

"Takové mají pro strach uděláno. Na našem pokoji je s námi Květa z Prahy, která má také snoubence na karanténě a pak jakási praštěná ženská, asi pětadvacetiletá. Je vdaná, v Plzni má muže a synka. Muž ji poslal napřed, že později s klukem za ní přijdou. Ale asi se jí chtěl zbavit, proto mu nadává; ten pacholek nejede, co si vlastně myslí? Do Čech se vrátit nechce. Bez mužského nevydrží. Každou noc se jde na mužské oddělení k někomu vyspat a vrací se až k ránu."

"Jugoslávci pokřikují na každou dívku a na nás obě také. Proto se raději od sebe ani nehne. Ferda nám to radil, aby samotnou nezatáhli do houští na execiráku. Dobře ví, co by asi s námi podnikli. Usmát se na někoho z nich, chytí se dívky jako štěnice. Ten doktor Felix je také známý dolejšal."

Miluš se Slávkou, ačkoliv neumí vůbec německy, si všechno všude vyřídí. Už byly i ve Vidni na AFGR.

"Přednosta úřadu, doktor Tauber, nás doporučil k obchodníkovi Weisovi. Mně přijal jako švadlenu s výučním listem. Má obchod s konfekcí a prádlem. Budu zákazníkům upravovat délku šatů a kabátů. Ferda říkal, že mi výdělek nechá na párádu. Viděly jsme ve Vidni plno krásných věcí. Pan Weis Slávce obstará místo zdravotní sestry v nemocnici. Možná, Jano, že by tě vzal za prodavačku, když mluvíš německy. Je třeba se starat o místo, než bude v ruce zelená karta, aby se potom neztrácel čas. A všechno si vyřídíš před vstupem do práce: registraci, rent-

gen, lékařskou prohlídku, fotografování. V každé kanceláři vyřizují něco jiného, aby chudák emigrant lital jako hadr na holi.“

Miluš to vše říká klidným monotónním hlasem.

„Je to k zbláznění, jak ten čas utíká, všude se čeká, a těch cavyků! Ale člověk se v tom musí umět otáčet! Ferda říkal, která ženská je jako buchta, neměla vytáhnout paty do světa.“

Slávka se diví: „Vy jste se nechaly odradit tou partou českých emigrantů a nejste dosud zapsány na AFCR? Je to důležité, protože oni se o všechno postarají, polovinu cestovného hradí, s vyslanectvím vše vyřídí, vízum obstarají, oznámí datum a hodinu transportu a ještě každému na vybavení do zámoří dají poukázku v hodnotě čtyři sta šilinků na zakoupení nových šatů a bot.“

„Katolická organizace Charita se stará o příslušníky všech národností. Má kancelář v přízemí dívčího baráku. Můžete se přihlásit i tam, dávají prý poukázku na oblečení i přes tisíc šilinků. Ale Ferda říká: Svůj ke svému. My katolíci nejsme, byli jsme oddáni jen na úřadě v Dejvicích. Jsme už také hlášeni na AFCR. Na předloženou jízdenku vám jízdné Bádenu proplatí. Dobrých 25 šilů.“

Violeta bydlí na téže chodbě jako Slávka s Miluš, ale neskamárádila se s nimi, protože ony nemluví německy. Zato s Janou jsou důvěrné přítelkyně. Violeta je v nevelké, útulně zařízené světnici se dvěma Rumunkami. Obě jsou švadleny, pracují ve Vídni. V táboře jsou půl roku. Večer na vařiči bublá polévka, smaží se kuře, na prostřeném stole je váza s květinami, umyvadlo mezi skříněmi zastřené záclonou. Milo jako doma. Její Fritz ji zahrnul spoustou darů, ale ona nemyslí, že je mu nevěrná, když se ještě za svobodna baví s jinými. Sedává na lavici na nádvoří s Rumunem a s vídeňským lékařem má schůzku večer. Téměř všichni muži za ní blázní, ač je malá, bokatá, ale je přítulná. Když prochází bránou, kde se musí karta odevzdat vojákově, Violeta ho hned pohládí po ruce, jen tak letmo a mazlivě, prohodí pár slov a voják, třebaže je to starší ženáč, už je samý žert a smích. Bez zelené karty může i do Vídne.

Violeta prohodila, že ani ona ani Fritz si nepřejí děti. Ale najednou Janě šťastně šeptá, že bude mít „baby“. Fritz denně odpoledne za ní přijíždí autem z Vídne a jedou do bádenských lesů. Břízky jim šumí nad hlavou, ptáci prozpěvují, les voní, je měsíc máj, lásky čas, božský čas pro milence.

S Janou je samý žert a smích. Teď, kvůli miminu, má chuť na ranné třešně srdcovky. Hned pro ně spolu do městečka běží.

Eliška se dívá za nimi, šťastnými svým mládím. Do mysli se jí vtírá, jak Jana, typicky žensky, má ráda vedle sebe úplně kontrasty, aby vynikla její štihlost, výška a elegance. Vždycky, i doma, je ustrojená, jakoby ji vystříhl z módního žurnálu, i s tím vysokým účesem z přehazovaných pramenů kaštanových vlasů a tou vnitřní září v hnědých očích.

Je parný den. Na travnatém execiráku se opalují skupinky emigrantů, jen Slávka s Miluš stále někde pobíhají. K Janě vždycky zaskočí na kus řeči až na samou noc. Teď se smíchem vpadly, že mají zátylky jak zpřerážené od toho koukání nahoru do oken.

„Čertovský výmysl, ta karanténa! Ferda s Jindrou břicha necítí, protože se dlouho nakláněli přes okenní rámy. Přicházíme se hlavně zeptat, jak jste pochodily na Afrcu? Žasly jste, jak cenné informace tam dávají, co?“

„Janě řekli, že jsme ztratili čas tím, že jsme své přihlášky na australském vyslanectví nepodaly v kanceláři pro emigranty, ale v krámku z ulice, kde byl příjem Jugoslávců, vyjíždějících na pas pracovat k firmám. Jana jela do Vídně sama a přihlášku za mne, matku, nemohla podepsat.“

„Kolik chybných kroků, my osamocené ženy, ještě ve své emigraci uděláme?“

Nádraží v Traiskirchenu

Milušin vševědoucí Ferda

Ferdova ženuška Miluš, plnoštíhlá blondýnka s podmalovanými víčky, v šatech pastelových barev je hezoučká jako panenka. Jaký je asi její zbožňovaný Ferda? Právě rok jsou spolu. Z jejího vyprávění se zdá být velký „čičman“ na život.

„Ferda má rád teplo, a tak se usadíme jen ve Vancouveru. Tam je v zimě jen jeden stupeň mrazu a pořád pěkně počasí. Ferda říkal, že tam v Tichém oceánu proudí teplý Golfský proud. Ferda tam bude chytat ryby a koupat se i v zimě v moři. Ferda je automechanik. Má nejlepší profesi pro Kanadu, protože tam mají v rodině i tři auta. Ferda se toho na karanténě od chlapů dozví! Řekl mi, ať přihlášky sama vyplním. Donesla jsem mu je podepsat a už jsem je odvezla na kanadské vyslanectví. Ferda myslí, když jsme to tak brzo chytli, že můžeme už srpnovým transportem vyjet a ještě do zimy se dobře uchytit. V zimě je těžké zakotvit. Máme s sebou šilinky a nemusíme se dřít na oblečení. Ferda říká, že se radši budeme učit jen anglicky a chodit do školy v tom rodinném lágru. Ferda řekl, že tam odjedeme hned, jak se vrátí z karantény. Reichenau je zámek, asi šedesát kilometrů od Vídně. Nebo pojedeme ještě dál, až k Linci do Bad-Kreuzenu, kde prý je to úžasně. Ferda říká, že se tam nemusí platit za byt a stravu jako tady v Traisu. Tam prý to financuje všechno Amerika, avšak jak se emigrant usadí a začne v zámoří vydělávat, musí to pak zaplatit podle délky pobytu, až dva tisíce dolarů.“

„To snad není možné, komu by se chtělo do začátku přivést s sebou dluhy z uprchlického tábora? Od koho to Ferda slyšel? Prohibá tu tolik zpráv, člověk neví čemu věřit.“

Miluš mluví klidně, bez plamenů v zelenavých očích a bledé tváři.

„Jano, to je škoda, že nemůžete s námi do rodinného lágru, že nejste rodina jako manželé. Stejně je každému divné, že vás dali na Familienhaus, když jste jen matka s dcerou. Na dívčím baráku na společných cimrách jsou dvě matky s dcerami. Ferda říkal, ať si tu hlídám uprázdněnou cimříčku, ale jen na východní straně. Ta je teplejší a má veselý pohled ke bráně. Na každého vidíte. Dobře, že jste se sem přestěhovaly ze západního

kumbálu. Nejste tu protekčné, když máš, Jano, otce v Mnichově ve „Svobodné Evropě“? Všichni úředníci to vědí. Ferda to také slyšel na karanténě.“

„Milá Miluš, jsme tu čirou náhodou. Mazaní Jugoslávci, Blandovič a doktor Felix, nás sem usadili v naději, že ten dotěra Felix lapne Janu, že budeme pro něho vařit, prát a učit ho anglicky. Když jsem ho rázně odbyla, Blandovič na nás přiletěl jako d'as a nařídil nám umývat schody, chodby a okna, i ty strašlivě špinavé společné záchody. Umyly jsme to a když jsem žádala rodiny, abychom se v úklidu střídali, všichni mě odbyli. To tak, platíme za tu díru měsíčně sto šilů a ještě makat! Ve vašem dívčím baráku uklízejí Bulharky. A štěnice jsou tu, podívej, těch rudých fliček na mých pažích. Bůh ví po kom jsme převzaly tak špinavou světnici. Teď se ti líbí, když je čistá, ale není tu záviděníhodné bydlení. Děti tu rámusí.“

„Ale pořád je to lepší než ty společné cimry,“ namítá Miluš. „To je teprv bordel! Chlapi tam za holkama lezou ve dne v noci. A víte jakou má Květa smůlu? Jejeho milence nepustí dřív z karantény, dokud na policii nenajdou jejich pasy. Květa se chudák nalítá do Vídně, já bych se z toho zbláznila. A také se chtějí brát v lágru jako Slávka s Jindrou. Já bych se styděla vyjet s milencem. Ferda je rád, že jsme manželé. Tady je prý tolik kluků rozvedených, nebo nechali doma ženu a děti a nedbají, aby je za sebou dostali. Na karanténě je jeden malíř pokojů a ten Ferdovi říkal, jestli se ženy s klukem nedočká, že se pro ně vrátí domů. Ferda ho z té hlouposti zrazuje, protože jestli je žena šikovná, tak teď, za Dubčeka, lehce vyrazí na pozvání do Vídně.“

„Naši se asi na nás zlobí. Nesvěřili jsme se jim, rozmlouvali by nám to, Ferda nechtěl. My jsme bydleli u jeho matky ještě s jeho provdanou sestrou. Na družstevní byt byla čekací lhůta čtrnáct let. Ferda říkal, co doma bez bytu, moudřejší bude vyjet do světa. Přijeli jsme lodi přes Bratislavu do Vídně. Báli jsme se vzít větší kufr, aby nás nevrátili.“

„Blanka s manželem přijeli také lodi po Dunaji. Báli se celníků, nechali na lodi kufr, aby nebyli v podezření, že chtějí upláchnout. Proto nevzali s sebou ani tříletého kluka. Prý jim ho později přiveze babička. Blančin muž byl sedm let v Austrálii a přijel domů jen na návštěvu. Doma ho komouši zavřeli a vzali mu papíry. Když ho propustili, oženil se s Blankou a nyní se spolu vracejí do Austrálie. Ferda říkal, že tam tedy musí být doopravdy hezky a dobře. Ale Ferda by tam nejel, ačkoliv má

rád teplo. Bojí se hadů. Je jich tam moc druhů. Také prý se v tom horku daří všelijakému hmyzu a jedovatým pavoukům. Když kousnou, hned se umírá a není pomoci. Ferda se moc diví, že vy dvě se té Austrálie držíte jako pijavice. Říká, komu není rady, tomu není pomoci. Ferda se chce pokusit rozmluvit vám ten nesmysl. Když chcete do tepla, jedte s námi do Vancouveru. Tam už v únoru kvetou v parcích kytky."

Ó, ten starostlivý vševědoucí Ferda! Kde vyčetl, že Golský proud, známý jen v Atlantickém oceánu, proudí v Pacifickém kolem Vancouveru? Jak a čím se mu podařilo oblouznit svou mladičkou ženu, že ona myslí, mluví a jedná jen podle toho, co řekl její milovaný Ferda. Jakmile ji Eliška zahlédne spěchat ku bráně, už s pousmáním myslí, kam ji Ferda zase posílá, co Ferda řekl, jakou Ferda udělá díru do světa. Chtělo by se jí o Ferdovi napsat hezkou pohádku pro děti: „Ferda vševěděl, Ferda všudevlez, Ferda mravenec.“

* * *

Kanada – Vancouver – British Columbia

Pevné rozhodnutí

„Jano, těch řečí kolem naší cesty do Austrálie, pro i proti, je tolik, až se z toho hlava točí. Hned se mezi Čechy roznese, kdo má kam namířeno.“

Každý zemi, do které se přihlásil vychvaluje do nebes, ať tam má přátele nebo ne. Však jsou tam úřady, které se starají o přistěhovalce a nenechají ho po příjezdu viset ve vzduchu. V Kanadě dostanou emigranti půlroční placenou školu. Po dobu studia 35 dolarů jedinec, živitel rodiny 65 dolarů týdně. Jestli našinec po skončení školy nezakotví ve svém oboru, bere podporu v nezaměstnanosti. Kanada má po Švédsku nejvyšší životní úroveň na světě. První týden v měsíci se vydělává na stravu, levnou a výtečnou. Z druhého týdne se platí byt a poplatky a při šetrnosti z obou týdnů zbývá i na ošacení. Další dva týdny jsou na investice, auto, parcely, dům, farmu nebo na cestování a kulturní požitky nebo ukládání do banky.

Vzpomíná se, že v Československu, kdo si chce pořídit pěkné šaty, třeba až za dva tisíce korun, musí na ně vydělávat celý měsíc, dlouho na ně šetřit. Jestliže si mladí manželé pořizují nábytek, družstevní byt nebo auto, bydlí s rodiči, kteří je živí, takže si svůj plat ukládají. Mladí, kteří nemají oporu v rodičích, doslova živoří, tlučou klín klínem, zvláště když přijdou děti dřív, než si zařídí byt. Psi život! Komunistický režim vysává jednotlivce a ubíjí rodiny. A pak, ta dusivá nesvoboda! Co s dětmi? Studie jim nepovolí, všude mají přednost jen děti straníků.

Všichni si pochvalují, že se jim podařilo uniknout. Ať se tu v táboře prodělá cokoli, pořád to není horší než to bylo doma. Je to stejně jen přechodný čas, jímž každý musí projít, aby si tím víc vážil budoucích krásných časů.

„A co vy dvě, jen a jen do Austrálie, do té tramtárie na konci světa? Tam jedou jen Jugoslávci, jen se podívejte na ty hrubé typy. To budete mít pěknou společnost na lodi i tam. Pani Oralová, to vaše rozhodnutí je tím podivnější, že ze své loňské půlroční návštěvy v Kanadě znáte podnebí i kraj, ba i přátelský krajanský život v Toronté. S takovým nadšením vyprávíte o malebné Kanadě a přece horujete jen pro Austrálii.“

„Proč?“ Každý se zvědavě vyzptává.

„Protože tam jedeme za Janiným strýcem Bědou, který už nám poslal záruku, aby nám uspil výjezd z tábora. Radi nám, abychom vyjely lodí z Janova. Suezský průplav je nyní uzavřený, objedeme Afriku a uvidíme překrásný kus světa. Lodě v přístavech čerpají naftu a zásoby, a tak si prohlédneme všechna přístavní města. Už pro nás našel na uvítanou dva veliké opály pro něž přeházel haldy země.“

Jana září štěstím. „Takového zlatého strýčka má na světě málokdo. Budu s ním hledat opály, hrát divadlo, cvičit v Sokole, a pomáhat mu v redakci krajských novin. S tetičkou Jitkou se budu koupat v moři, pěkně stále v teploučku. A lyžovat budu za motorovým člunem, a hodně cestovat. Pojedeme společně na Nový Zéland, do Číny, Japonska, Indie a na blízké ostrovy.“

„Můj bratr Běda nadšeně horuje o nejkrásnější zemi světa, Austrálii, své nové vlasti. Žije tam od roku 1949. Už do Čech nám poslal barevné prospekty a do každého nynějšího dopisu nám vloží velikou barevnou pohlednici, na níž připisuje: Částečná ukázka, jak je Sydney, Váš budoucí domov, krásné město. Bude pro vás ještě krásnější, že v něm budete žít s někým, koho máte opravdu rády a kdo má pochopení pro vyšší nevšední život a krásu.“

Jana s radostí ukazuje pohlednice denním návštěvnícům Miluši a Slávce: „Hleďte, ta safírová modř moře s barevnými parníky je lemována cypřišovými háji a zabíhá fjordy a zálivy do výstavního města, kde se vedle vilových čtvrtí kupí mrakodrapy. A tady je ten světoznámý most, vidíte, jak je dlouhý? A na tomto výběžku do moře je nejmodernější divadlo na světě, opera vejčitého tvaru. Můj profesor češtiny vydal anglicky psanou knihu ‚Dějiny opery‘ a píše také o ní.“

Kouzelná pohlednice vsuktu vnesla jas do naší šeré kasárnické světnice. Naše pevné rozhodnutí emigrovat do Austrálie nikdo nezvrátí.

„Vám je hej, vy si jedete do světa jako na špacír. Strýček vás autem odveze z přístavu, usadí ve svém domě, najde vám šikovnou práci, o nic se nemusíte starat. Ale my jedeme na slepo, nikoho v Kanadě nemáme. Od Ižice si musíme všechno pořídit, naše začátky v zámoří nebudou lehké.“ Obě si postesklly a odcházejí.

Avšak hezká čišnice Sáša tvrdí, že na Austrálii se nejděle čeká. „Seznámím vás s mladíkem, který má záruku od tety z Austrálie a už devátý měsíc tady marně čeká na výjezd. Bydlí na cimře s tím Martinem z Rokycan.“

Jana ne a ne si vzpomenout, který z mladíků to je.

„Ten, Jano, který ti pokaždé připomíná, že Češi mají držet při sobě, tak jako Jugoslávci a Bulhaři. Viš, jak nelibě nese, že se bavíš s tím hezkým Bulharem Vasilem.“

„Australan, jak se mu tu říká, chodí do práce a končí ve tři hodiny. Jak ho spatřím, pošlu ho za vámi na execirák, kde jste takřka celé dny. Po čtvrté hodině chodí hrát volejbal.“

Skutečně odpoledne běží s kamarádem. Pinká si míčem, poskakuje jako hravý klučík. Míří si to oba k Janě a Elišce. Jsou v pruhovaných tričkách a texaskách a přátelsky si přisedají.

Australan je skoupý na slovo, odpovídá jen na otázky.

„Ne, záruka vám rozhodně neuspíší odjezd, vím to určitě. Hrne se tam spousta Jugoslávců a o ty se Austrálie zajímá, ne o Čechy, kteří nejsou tak diví do roboty. Čecháček si chce jen lehce kšeftíčkem vydělat nebo se usadit v úradě a ne se dřít v továrnách jako mezek. Já jsem modelář, práce se nebojím. Mám průmyslovku, pracoval jsem u rýsovacího prkna. Ne, loď bych nejel, je to zdlouhavé, jede se šest neděl. Na svět zvědavý nejsem. Letadlem jsem tam brzo a budu moci ihned vydělávat. Když se mi tam nebude líbit, sbalím kufr a pojedu do Kanady nebo do Ameriky. Žádné nadšení, беру život jak jde.“ dodává suše.

Jmenuje se Ludvík. Do čela mu spadá černá hustá kštice, rozčísnutá pěšinou ke straně. V černých očích se zarudlými víčky má podivně smutno.

Jeho kamarád Jarda leží pohodlně v trávě, kterou kolem sebe uškubuje a překusuje. Z jemných rysů září jasně modré oči takovou důvěrou a čistotou, že si snad naráz každého získá. Stále se při řeči usmívá na Janu, v plážovém modrotiskovém oblečku tak libivou, a na Elišku tak zvědavou.

„Mám figurální keramickou školu a jedu do Ameriky. Kdepak Kanadu nebo Austrálii! Když se musí makat, tak tam, kde to nejvíc sype. Vyjel jsem sám. S Ludvíkem jsem se sešel až tady. V Americe nikoho nemám, ale žádný strach, uchytím se hned.“

„Jardo, mám přátele v New Yorku. Jejich dcera dělá keramické figurky. Americké domácnosti si potrpí na kýče, kdekterou poličku zaplní všelijakými figurkami. Mohli by ti v začátku pomoci, mají výnosný podnik, jsou to skvělí lidé, Češi. Napiši ti pro ně doporučující dopis. Můžeš je navštívit s vyřízením mých pozdravů.“

„Děkuji, budu velmi rád. A proč jedete do Austrálie, když máte tak dobré přátele v Americe a v Kanadě? To se tam jistě chcete

obě dobře provdat. Slyšel jsem, že je tam málo žen a hodně mužů, a ti vás, rád věřím, popadnou všemi deseti. Jsou tu dvě blondýny, také matka s dcerou, a jedou do Austrálie jen za tím účelem. A včera přijely další dvě Pražanky a také jedou jen za výtečným provdáním. Je to snad nějaká horečka? Není ten tvůj strýček, Jano, jen nějaká výmluva? Není pravděpodobnější, že tam má pro svou hezkou neteř bohatého Australana s jachtou a doly?"

Jarda se zvedá, vyplivuje rozžvýkanou trávu a zubi se na celé kolo, jak tál do živého. A je asi potěšen, že Jana obdivuje jeho zuby jako perličky a Eliška jeho spartánskou postavu; do bronzova opálený, rovný jako svíce, štíhlý, krásný jinoch k pomilování.

Oba ji vesele zvou na volejbal, může být dobrá hračka se svou výškou.

„Takový nejnepřátelný šprým! Jak si o mně může někdo myslet, že vyjízdim za vdavkami? Chci studovat vysokou, proto jsem vyjela. Doma mne komouši nenechali. Opravdu toužím jen po shledání se strýčkem.“

S Janou uprostřed, plní smichu, odcházejí do nejzazšího kouta execiráku zahrát si volejbal.

Jarda s Ludvikem asi mezi mladíky mluvili o Janě, že jede s matkou do Austrálie. Po večeři v jídelně každý v horké vodě myje misky ve velkých hrncích, které tam z kuchyně přivázejí na vozíku.

Bez představení se k Janě přidává štíhlý, moderně ustrojený mladý muž. Ví, že bydlí s matkou na Familienhausu a se samozřejmostí je doprovází.

Usadil se u nich jakoby na celý večer a bez okolků hned začal: „Jak je možné, že jste volili tu pitomou Austrálii? Kdybych tam měl tisíc strýčků, nikdy bych tam nejel. Vůbec, vy naivky, víte něco o té strašné zemi, která je zalidněna jen kolem pobřeží a všude jinde je poušť? Pobřeží teď zaplaví Jugoši jako kobylky. To podnebí je tam příšerné, vedra k nevydržení, pro Evropana nesnesitelné deště, krev řídne, ta dálka od Evropy, žádná životní úroveň. Informovaly jste se předem na AFCR, pročteny jste si prospekty a porovnály je s životní úrovní jiných zemí, příkladně Kanady? Cože, paní Oralová, vy jste byla půl roku v Kanadě a přesto se ženete do toho zamlátílova, do Austrálie? A Jano, ty se hloupě necháváš přemluvit? To je k neuvěření!“

Mladík obrátil oči do stropu a spráskl ruce.

„Je tam plno jedovatého hmyzu a hadů, všelijaké havěti, v moři žraloků a tisícero nebezpečí. Pro Pražáka hrozný život, žádná kultura. To je nerozvážený krok do tmy. Řekl jsem klukům, že vás dokážu přemluvit. Vzal jsem si to za úkol a věřím, že poslechnete moji rady. Je to čirá bláhovost, věřit strýčkovi, co napíše. Divím se, že jste se nechaly tak zbalamutit, papír snese všecko.“

Jana odráží ta jeho příkrá slova o své vysněné zemi. Ale mladý pán spokojeně sedí, pokouje jednu cigaretu za druhou a po svém vytrvale přesvědčuje. Jak se ho zbavit? Člověka, kterého nikdy před tím neviděly ani v jídelně, ani na execiráku, nikde. Najednou z čista jasna spadl z nebe, sedí, nehne se a jeho řeči nemají konce. Aby dal korunu svému přesvědčování, říká, že není jen tak někdo ledajaký.

„Jsem automobilový závodník. Na všech závodech v Brně, na velkém automobilovém Masarykově okruhu, na závodisti Zbraslav–Jiloviště, všude jsem vyhrál, vždycky jsem si odnášel vavřínový věnec vítěze, medaile, diplomy, poháry. Vyvézt jsem si je ovšem nemohl, abych vám je teď ukázal. Mám přesnou váhu automobilového závodníka, kterou musím dodržet. Musím stále držet dietu, proto o tohle kasárnické žrádlo nezavádím. Proč bych si také odříkal, není mi to třeba. Mám bohatého strýčka v Kanadě, má příjem dvě stě tisíc dolarů ročně, však si také žije! Žádnému Evropanovi se o tom nesní, jaký vede noblesní dům a jaké cesty kolem světa si může dovolit. Pravidelně si s ním píšu a sem do lágru mi posílá dolary. Jen proto si můžu dovolit stravovat se v nejdražším hotelu tady v městečku. Do Expressa, do takového hnusného pajzlu, bych vůbec nevkročil. Sto šilů denně mě stojí jídlo. Co chcete, oběd se řízečkem 30–40 šilů, buď pivečko nebo vinečko s dortem, podle chuti. Kouření, o lacinou cigaretu bych nezavádil. Pak večere, kino. Nejraději trávím celý čas v Badenu. Lázně jsou lázně, ne takové pitomé hnízdo jako tenhle Traiskirchen. Jsem svobodný, kolik byste mi hádaly let? Dvaadvacet? K smichu!“

S údivem si ho Eliška prohlíží. Jeho čelo je bez jediné vrásky s drobnými jizvami i v jeho obočí, zpola zakryté nakrátko střiženými plavými vlasy, sčesanými do čela, jak móda právě udává. Ve snědě tváři pátravě modré oči připomínají dravce číhajícího na kořist. Lže tento mladiček nebo ne? Přilepi se Janě neodbytně na paty jako doktor Felix? Proč se tak vychloubá? Sedí na stoličce, šlapadla zabořená na trnoži, objímá kolena v těsně upnutých kalhotách.

„Jó, dvaadvacet! Já už jsem starý kozák, třicet mi odzvonilo! Ale tady v lágru bych si holek nevšíml. To tak, může mi noha uklouznout a hned je malér! A pak si uvázat nějakou couru na krk, aby mi zkazila kariéru, která mne čeká v Kanadě. A taky jeden neví, co by mohl chytit. Není co věřit, ženské jsou potvory, muzika je na to tata. Ten Ludvík s tím ‚Američanem‘ Jardou jsou po uši zamilovaní, blázní blbí! Vy neznáte ty sestřenice z Hané, Blázu a Božku? Jsou selské dcery, říkají, že jejich tátové měli velkostatky. Pořád na mně žadoní, abych jim ukázal tu moji smlouvu s kanadským automobilovým klubem. Mám ji dobře uloženou ve dvojitém dnu v kufru, aby mi ji někdo neukradl. Ukáži jim smlouvu až poslední den před odjezdem. Co slibím, to splním. Vy jste to ještě o mně neslyšely? Vy se tu o nic nezajímáte? Vrabci si to čimčarají na střeše. Mezi Čechy se o ničem jiném nemluví, závidí mi to kde kdo. Dopsal jsem si do Londýna svému kolegovi z automobilových závodů. No, jméno stejně neznáte, abych vám je říkal. A ten mi vyjednal s kanadským automobilovým klubem padesát tisíc ročního příjmu. To koukáte, co? Za to už mohu své manželce zajistit přepychový život. Dětní se zatěžovat nechci. Žádný emigrant není na tom tak dobře. Jdu najisto, budu se pohybovat v nejlepší kanadské společnosti. Tomu se říká lusknout prsty na štěstí! O Austrálii, o tu bych ani víčkem oka ani maličkem nezavadil. A kdo se nedá přesvědčit, je u mně jankovitý kůň a nevidí si dál, než na špičku nosu.“

Konečně se hnul s tím, že si ještě o všem, o té horečce s Austrálií, promluvíme.

„Podivný mladíček s ostrým jestřábím pohledem nám tady zahulil, až se mi dělá špatně. Musím vyvětrat a, mami, věříš všemu o něm? Já ne.“

„Věřím a nevěřím. Náš slavný automobilový závodník Junek byl rozložitý, statný. Nikdy s námi nemluvil o předepsané váze. Smlouvu tohoto mladíčka asi nikdo nespasí. Možná, že na základě této fantazie láká půjčky, aby se bez práce protloukl. Treba i nás si vyhlídl za kořist, abychom ho dobře pohostily. Zdál se mi hladový a vyhublý. Nabídnou mu naši stravenku.“

Jana matce až do usnutí šeptá, že ji nikdy nikdo nepřemluví pro jinou zemi. „Já věřím jen strýčkovi Bědovi, je doktor práv a je v Sydney tak šťastný. Věřím též, že jste se měli ze všech sourozenců nejraději. Jako nejmladší sestra čtyř bratrů, to jsi měla veselé dětství a mládí, zvláště když jsi byla důvěrníci jejich lásek.“

„Ano, každý z nich měl jiného ‚konička‘. Sedlák Peppek byl vášnivý sběratel starožitností, Jenda vynikající sportovec, Karel samotář, nimrod, miloval přírodu a zvěř, Běda myslitel, zase umění, literaturu; spolu jsme tepali verše. Ráda vzpomínám na ten kouzelný čas naší osvětové práce v rodném kraji. Běda je zase osou krajaňského života v Sydney. Ten vzkvétá, vloží-li do něj vedoucí jedinec celé své srdce a dá mu hodnotnou náplň. Ten ostrůvek radostného kulturního dění je jako svěží oáza v širé poušti cizí země, věčné pojitko lásky ke staré vlasti. Těším se tam mezi naše krajaňy; ihned se zapojím do spolupráce.“

„A mami, vzpomínáš na Petra, toho doktora geologie, jak jezdil za svého šéfa na kongresy do ciziny? Víš, jak byl doma do mne tak zamilovaný? Je nyní v Austrálii na studijní praxi na dva roky. Dala jsem mu strýčkovu adresu. Myslíš, že se tam s ním mohu sejít?“

„Ba, můžeš, děvečko zlatá, život se skládá ze samých náhod, překvapení, očekávání a splnění.“

Je středa dopoledne, úřední den doktora Taubera z AFRC pro sběrný tábor.

Pan doktor Elišce radí, aby si sama podala žádost na snížení cestovného na nejnižší možnou míru, tedy ze 12 000 na tisíc šilinků, cenu jakou stanovilo vyslanectví mladé Janě. Nevyřídili ji žádost pobočka AFRC ve Vídni, může se odvolat na ústředí AFRC do New Yorku.

Doktor Tauber je starý pán, zarudlé tváře, plešatý, silně krátkozraký. Je emigrantem z roku 1948.

„Ve Vídni jsem jen přechodně, úředně. V Americe žiji už dvacet let, znám tam dobře poměry a divím se, že trváte na Austrálii. Obyčejně příbuzní nestojí o své, aby jim pomohli. Známe ze své úřední praxe konkrétní případy. Strýček je asi velmi vzácný charakter. Nu, jeďte za ním, ale já bych vám, slečno Jano, pro vaše studia doporučoval Ameriku nebo Kanadu.“ A otcovsky se na Janu usmívá.

„Naše rozhodnutí je však skálopevné. Rozhodnutí opentlené mým idealismem a optimismem.“

„Šťasten ten, kdo vstupuje do světa s tak radostnou důvěrou!“

* * *

Emigranti mezi sebou

Každý den je tak bohatý na dojmy, že se Eliška probouzí s dychtivou zvědavostí, co se zase přihodí dnes a co zítra?

Když je na execiráku ve stínu křovin, odkud přehledně liné slunění roztroušených skupinek ve vyšší proschlé trávě, veselé míčové hry mladíků, poletování dětí po humnech kasáren, zdá se jí, že listuje jako v ilustrované pohádce.

Když čeká v zástupu emigrantů na otevření jídelny, v tom šumu brebentění i potom v řeči u stolu, ve večerním kurzu angličtiny i v kapli po nedělní mši, je přímo ve varu děni.

Na návštěvách na světnicích, v dívčím i mužském baráku, i ve Familienhausu v živém hovoru s emigranty je mnohdy jejich důvěrnici, utěšovatelkou i rádkyní, ba tu a tam i svědkyní rozmanitých příhod, veselosti a stesku.

Prožívá tu opravdovou hru života, mistrně režírovanou všemocným vládcem lidských osudů — samotnou Prozřetelností.

Městečko Traiskirchen se třemi přilehlými vesnicemi, s projíždějícím vláčkem-Bádenkou, nádražičkem, obchody, kostely, továrnami s vysokými kominy, hospůdkami, selskými usedlostmi, s vinicemi kolem dokola, ba sám pohled z okna ku bráně, kde stále pulsuje čiré přecházení emigrantů a vojáků, to vše, jsou hezky namalované kulisy na jevišti emigrantova života.

Ze zákulisí přicházejí herci, emigranti, k výstupům tragickým, komickým i milostným. Jana, která se vesele baví s děvčaty i mladíky, je výraznou postavou, jak doma s matkou v rozporech, které se náhle mezi ně nakupily jako vysoké hory tou její zamilovaností do Bulhara Vasila, tak i venku, kde jediným mžikem oka nikomu nedá najevo, jaké neporozumění matky a dcery se mezi nimi odehrává.

Jana jde pro snidani a přibíhá se smíchem: „Mami, právě jsem dostala nabídku k sňatku od úplně neznámého mladíka, může mu být asi pětadvacet let. Mával mi před očima dopisem od strýce ze Švýcarska. Říkal, že strýc mu zařídí přepychový byt a koupí mu ‚Mercedesku‘. Prý ho čeká pohádkový život. Švýcarsko je nade všechny země na světě nejkrásnější. Evropa

zůstane Evropou. Je Pražák. Kulturu v těch divočinách za mořem prý by nenašel, po té by se mu stýskalo."

"A hned mi, mami, říkal, že mi to sekne. Sledoval mne od prvního dne z okna karantény. Právě ho pustili a rád by se se mnou scházel, jen ať si sama určím kdy a kde má na mne čekat. Do práce chodit nemusí, má dost peněz, nechybím s ním. Říkal mi, jen ať nejsem hloupá, že to myslí se mnou vážně. Není ani trochu zajímavý a hezký. Má takovou zvadlou, jako vyžilou, bledou, zjizvenou tvář a černé vlasy jako štětiny, přilepené pěšinkou do strany čela. Nosí černé šráfkové šaty jako po dědovi. Nemohl pochopit, že ho neberu vážně s tím bohatým strýčkem. Bylo mi to tak k smíchu. Mami, není to legrace, jak horem pádem každý mladík tu v lágru shání nevěstu? Proč se nezadali doma jako Jindra a Slávka?"

Potom na poště šeptá Jana matce: „Tenhle mladík u přepážky mi nabízel sňatek. Právě telefonuje se svou maminkou z Prahy.“

Jeho bledá tvář je zrůzovělá štěstím dobrého dítěte.

„Maminko, ano, mám se dobře, neměj o mě strach, mami, mami, ...“ Chtěl by povědět mamince na dálku co nejvíce o sobě, ale zajíká se a slzí.

Jana matku pobízí k odchodu. Nechce se s ním setkat, zatímco ona s potěšením vpíjí do své duše zář jeho synovské lásky v očích a blaženost zračící se v jeho tváři z maminčina hlasu, z pohlázení dalekého domova. „Tak, právě tak by bylo mému synovi Brětovi,“ říká si v duchu. „Kéž by tu byl s námi.“

Jana, jakoby četla její myšlenky, navazuje řeč na Brětu. „Ten tvůj milánek by lágrovské prostředí těžko snášel. Hlavně tu strašnou karanténu! Všechny pěšinky před ním abychom mu svými nesnáze vyšlapaly, našly mu v zámoří dobré místo a usadily ho i s jeho ženuškou jako do hedvábi, do pohodlíčka.“

„Jano, Brěta je pracovitý a umí také čelit nesnázím. Projdou-li touto zkouškou jiní, prošel by i on. Nebyl nijak vypiplán, protože život bez táty se s námi nemazlil.“

Ale Jana, jakkoliv na svého milého bratříčka vzpomíná s láskou, trvá na svém, že tato Sodoma by pro něho nebyla.

„A nemysli si, mami, kdyby byl svobodný, že bys ho uhlídala jako milence! Buď ráda, že máš o starost méně. Máš toho dost se mnou, ty má utýraná, ubohá mamuško,“ a důvěrně se zavěšuje do její paže.

„To mám, a víc než dost.“

Doktor Felix je Janě stále v patách jako špicl. Využívá každé příležitosti k setkání. Přijde třeba jako důležitý ouřada s papíry

sepisovat jména ubytovaných na pokojích. Sedí a sedí a stále se v řeči vrací ke svému zklamání.

„Byl jsem ty první dny s vámi tak šťastný, jako když slunce pro mne vysvitlo ze šedého nebe. A zase jsem sám a sám. Na moji cimfe je špinavo a zakouřeno, jsou tam jen samí primitivové. Proto raději celé dny procházím alejí. Toužím jen po Janušce, stala se mým sluníčkem. Mám už na obzoru transport, ke konci máje. Tak rád bych hezky užil čas a měl nejlepší vzpomínky na dalekou cestu. Přítel Jugoslávec z Ameriky mi píše, ať si přivezu Evropanku.“

„Však máte v Brně Lydii, pozvěte si ji rovnou do Ameriky a ožeňte se s ní. Jistě na to čeká, na dolarového ženicha v Americe!“

„Lydii nechci ani vidět, Januška je můj ideál. Raději jsem ji neměl ani poznat, z myslí mi nejde, trápím se pro ni.“

Snáží se Janu pohladit, vzít ji za ruku, políbit na čelo. Neodradí ho ani její porcelánově studená tvář. Je uzavřena do sebe jako by ho porovnávala s mládím, vzděláním a inteligencí Vasilu, studenta filosofie. Vasil je nekuřák a Felix s tou ucumlanou cigaretou věčně při řeči v ústech, jak odporné! A ta jeho nemožná čeština a němčina! Vasil mluví dobře česky, německy i anglicky. Jak mohla být tak zpozditá, že tohoto plešatého muže nedbalého zevnějšku, mohla vedle sebe snést, říkají matce její zoufalé oči.

Opět na druhý den zachází se rozloučit s Janou před svou jistou smrtí. Vychloubá se: „Můj život visí na vlásku. Mám styky, o nichž nemáte ani zdání. Jsem pověřen vysokými vládními kruhy, abych dnes večer odjel autem se šoférem stovky kilometrů až na jugoslávské hranice pro dva emigrující ministry. Já, doktor Felix, znalý poměrů v Rakousku, je první přivítám po příchodu z komunistické Titovy země. Počítá se, že na hranicích bude přestřelka, při níž mohu být snadno zabit kulkou pohraniční strážce.“

Napřimuje svá skleslá ramena, vypíná se a bije se v prsa: „Já jsem hrdina, já jsem charakter, to poznáte, vrhám se do nebezpečí, život riskuji! Pomohu rád, jsou to přece ministři. Situace Titova režimu je vratká. Já budu jednou ve své vlasti významným mužem. Nemyslete si, že je snadné získat politický azyl a já ho mám. Vládní kruhy mi důvěřují, pánové nahoře nemohli volit lépe.“

Všemi gesty, pyšným výrazem tváře, postojem hrdiny, kterým ještě není, ale určitě bude, důvěrným sdělením tak velkého

tajemství, chce jim vnutit lepší úsudek o sobě. On, doktor práv, snad už zítra bude mrtvolou. Ani tato hrůza, ani toto hrdinství, nevzbudí v Janušce soucit a obdiv, aby mu padla okolo krku a zabránila mu v cestě na jistou smrt?

„Svěřuji se jen vám jediným, protože v lágru je to samý podvratný živel, který by mohl útěk ministrů překazit. Musel jsem ještě před svou smrtí vidět milou Janičku. Jistě chápete, jak je mi těžko. To se mi ulehčilo, když víte, že nejsem jen tak někdo.“

Snad očekával, že ho budou obdivovat, vymlouvat mu jistou smrt, ale jim je to trapné, mlčí a on zarmouceně odchází.

„To je podařený kumpán. Už chápu že nemůže svou hlavu zatěžovat angličtinou, když se v ní rodí takové geniální nápady, jak získat tvoje srdce, Jano.“

„Už ho mám, dotěry, víc než dost. Nedá se odbýt a to jsem se s ním jen jednou prošla alejí a jen jednou ho učila anglické skloňování.“

Ráno se s ním Eliška setkává v jídelně. „Takže vy jste tady? To už jste se brzo vrátil z jugoslávských hranic? Kde jsou ti ministři?“

„Eh, nejel jsem tam vůbec. Šoféra jsem odřekl, nechtělo se mi v dešti,“ mávl rukou a říká to tak ledabyle, jako by se jednalo o krajíc chleba k snidani a ne o tak důležitou událost, když z Titovy vlády utíkají dva ministři.

Sáša je živá kronika. Je tady déle než Oralovy a bydlí bez toho „svého“ mezi svobodnými děvčaty na společné světnici. Má bystrý postřeh ženy, neustále se pohybuje mezi lidmi jako číšnice. Je milou společnicí, hezky se poslouchá.

Ve středu rozlehlého execíráku, ve vysoké suché trávě se ukazuje doktor Felix. Je jen v trenýrkách. Každou chvíli vstane, aby líně protáhl své nespportovní tělo.

„Vidíte ho, lenocha,“ Sáša na něho ukazuje.

„Už má zase jinou kost. Zkouší to u každé nově příchozí, je s tím známý v celém lágru. Na naši cimru přišel za tou novou blondýnkou. Je starší a přivezla si mladší přítelkyni, kterou užívá jako volavku na chlapy. Říkala mi, že obě vyjely do světa za bohatým provdáním. Práce jim zřejmě nevoní. Nemají ještě zelenou kartu a bez ohledu na to, že mohou být potrestány, jezdí do Vídně stopem. Prostě si užívají světa. Vydělávají si šilinky milováním. Doktor Felix tedy kápnul na tu pravou. Jen tak mimochodem mi ta blondýna řekla, žádné cavyky, škoda času. Z takového milence nic nekouká, když nemá prachy, aby

jí dobře zaplatil a počastoval. Na rovinu mu to řekla a štve ji, že není k zbyti. Leze za ní jako veš. I do večerního kurzu angličtiny za ní přišel. A tam se jí i nám doktor Felix představil jako zatemnělá lebka na anglinu. Ta rozkošná rakouská učitelka v kurzu si s nim dala pernou práci, než mu vtloukla do makovice I am Jugoslav.“

„Blondýna seděla u stolu vedle mě a říkala mi, že takových pitomečků mohla mít v Praze na každém kroku tucty. Proto nemusela jezdit do světa. Dělá se náramně chytrou nadanou malířkou. Absolvovala jen večerní maliřské kurzy a teď chce udělat díru do světa se svým talentem. Jedou též do Austrálie. No, nazdar, ty tam oslní dolarového magnáta! Jsou obě jak loutky zmalované, a jak jsou fikané, to byste žasly.“

Sáša schvaluje, že Eliška odbyla doktora Felixe tak rázně a včas, jinak by se ho Jana vůbec nezbavila.

„Jugoslávci jsou žárlivi jako psi, hned vrazí nůž do zad bez pardonu. Chrání si svůj rajón lásky takřka zvířecím pudem. Neznají přitele, neznají mezi. Copak to tu nepozorujete? Tu jižní krev, vino, pitky, zpěv a lásky? Ale zase drží při sobě. Pomáhají si víc mezi sebou než Češi. Všimly jste si, že doktor Felix je k ruce vedoucímu Blandoviči na nicnedělání? Na pouhé vyřízení vzkazu, škrábnutí tužkou? Na sečení trávníků a jinou hrubou práci venku i uvnitř, na to má Bulhary a Maďary. Doktor Felix hned za to dostane zadarmo stravu a možná i bydlení. To je solidarita krve. Občas na oko jde do práce, Blandovič, znalý zdejších poměrů, mu sežene dobrý flek, aby měl na cigarety. Doktůrek čas všelijak profláká, dělat se mu nechce, ani studovat anglinu. Má jižní linou krev. Ó, já se v lidech vyznám! Všichni Balkánci jsou takoví, sežehnutí sluncem, v práci se nepretrhnou.“

Sáša rozšafně vykládá a radi Janě, at' se jen pobaví a nezavazuje se slibem ani Jugošovi ani Bulharovi ani jiné národnosti.

„Já znám plno smíšených manželství a nikde to neklape. Vždyt' víme, jak zle dopadla pražská děvčata provdaná za Araby, za Indy, za černochoy a mohamedány. Když se svými muži odjely do jejich země, byly tam třetí nebo čtvrtou ženou. Dokonce jednu z nich zneužívali všichni jeho bratři i otec, takže ani nevěděla, čí je narozené dítě. Pro evropské ženy je to hrůzný způsob manželského života. Jinou zase, otec jejího muže vyměnil za slona, sotva jí přivezl do své země. Jsou to pravdivé příběhy. Radim ti, Jano, jenom se pobav, mláďa má na to své právo, ale žádnou lágrovskou lásku, žádnou chudou kostelní

myš, studenta, uprchlíka z Bulharska, si do světa nelep na paty. Uvědom si, že nejsi tuctové děvče. Taková nepředloženost v lásce by ti znemožnila studii.“

Jana rudne, klopí oči a mlčí. Sáša se jí omlouvá, ať Jana bere její znalost lidí a světa jen jako připomínku.

„Však já dobře vím, že jsi inteligentní děvče a nezvoráš si život pro lichotné řeči a Vasilovu hezkou tvářičku. Ale dá to rozum, že z hezké prázdné mísy se nenajíš. Však si rozumíme, nespady jsme z měsíce.“

„Ó, zlatá Sáša! Sám Pánbůh mi ji přivedl na pomoc s jejími zdravými názory o Bulharech a zamilovanosti v táboře.“ V duchu Eliška doufá, že si to Jana vezme k srdci a umoudří se.

„Já také.“ Sáša se čtveratě směje, až se jí prohlubují důlky v kulaté tváři, „mám zbabraný život, ale těžkou hlavu si z toho nedělám. To se všechno v dobré obrátí. Na takové delší povídání se musím posadit, abych vám viděla do očí. Mám ráda přímý pohled.“

Volně si prohrábla černě obarvené vlasy, lehce si nadhodila bujná, v opalovačkách sešněrovaná ňadra, než objala kulatá kolena a celá se uvelebila do pohodlné pózy. Se zalibcním ji Eliška pozorovala; její hebkou bílou pleť, úzký pas, oblá ramena, krásně modelované nohy a ruce. Vášnivá milenka se všemi znaky ženskosti i s těma zářícíma černýma očima. Co asi má za sebou ve svých třiceti letech? Na okamžik Eliška přimhouřila oči a skrz clonu řas se na ni dívala očima malíře, vychutnávajícího svůj model. Zatoužila naučit Janu, dívat se na vše kolem sebe očima a duší umělce a pít krásu z darů života jako znalec vína, který k lačným rtům zvedá čiši perlivého šampaňského. Milovat barevnost obrazů, které den i okamžik podává ve svých náladách s hýřivou bohémskou hazardností.

To bělostné ženské tělo vsazené ve svěží zeleň trávy a keře, v němž si v krajkoví listů hrají sluneční paprsky s modří nebel!

„Víte, ten můj, jak mě s ním vidíte chodit, je zatím jen můj druh. Ale žili jsme v Praze spolu v mém bytě už šest let. Můj manžel si žil s jinou také na hromádce. Byl to lepší člověk, inženýr chemie. Nu, nehrálo to mezi námi, co mám dál říkat, šel tam, kde se mu lépe dýchalo. A nějak jsme na rozvod zapoměli, on i já. Co já vím, jak to přišlo. Když jsem si naplánovala vyrazit do světa, rozvedli jsme se dobrovolně. Šlo to jak po drátku.“

„Ten můj je takový jelimánek, až ho poznáte, dáte mi za pravdu. Všecko musím zařídít sama, kam ho nestrčím, tam

není! Je o pět let mladší než já. Teď jsme tu načisto plonk, groš v kapse nemáme a neolizli jsme ani číšku vína. A nemyslete si, nevyjeli jsme jako kostelní myši.

Než jsme se usadili v lágru, tak jsme si pěkně užili Vídeň. Bydleli jsme na hotelu a penízky se rozkutálejí ani se neví jak, když jen ubíráte a nepřidáváte. Ale hlavu si proto nelámu, něk bylo, něk bude. Ten můj tůnta už jde v pondělí do práce. Vyběhala jsem mu to sama. Půjde do té moštárny tady za tou vinicí. Já se ve světě neztratím, to na mně hned poznáte, ne? To nemáte představu, jak se ve kšeftě umím točit, jak se mi spropitné sype do kapsy. Musí se to holt s hosty umět, to se nedá naučit, to musí mít člověk v krvi. Nu, komu není z hůry dáno, v apatyce nekoupí.“

„Šéf, holečku, ten neměl nade mne. Jsou všelijaký prevítí mezi lidma. Přijde nafintěný panáček, jako když ho vystřihne ze žurnálu, poručí si drahá jídla, vína, popijí, debužiruje nejlepší masa a dorty. Pak zmizne jakoby na toaletu a to už by šlo z mé kapsy. Kolikrát jsem takové ptáčky chytla mezi dveřma. Pane, račte se vrátit, zapomněl jste zaplatit!“

„Ono se vám řekne číšnice! Ale není to lehké zaměstnání. Být stále jak hlídací pes, oči pořád navrch hlavy, nosit v ní numera, vldnost, úslužnost. Byla jsem vždycky jen v noblesních velkých hotelích, takové malé psi díry by můj talent zničily. Zařídila jsem si pěkný byt a ještě jsem podporovala rodiče. Otec úředníček, není komunista, tak to nikam nedotáh. Maminka do práce nechodila, nač, jsem jediná. Maminka je ze statku z Hané, naši tam mají domek. Maminčin bratr je lékař, také mne chtěli dát na studii. Hlavu bych na to měla, ale ti prašiví komunisti, no vždyť to znáte! Jiné místo po škole pro mne nebylo, jen to číšnictví. No, teď se mi to ve světě hodí, lepší než kdybych byla právníčkou! To v Americe nic neznamená, česká práva. Nejlepší brát to tak, jak to přijde. Ale abych neztratila nit hovoru o tom mém, jen co si protáhnu tílko, moment, mějte strpení...“

Tak ten můj jelimánek je elektromechanik. Po prezenční službě zůstal na vojně jako roták. To víte, vojáka nepustí na západ! Mám svůj pas vydaný na tři sta dní do Rakouska. Byla jsem tu už třikrát, teď jsem tu počtvrté. Loni jsem dostala vízum do Západního Německa, německy umím. Zajela jsem si tam také, co bych si zamlada neužila.“

„Ale teď, co mi to dalo mutaci, to si pište, dostat toho mého ven za železnou oponu. Zažádal si o pas do Bulharska, že si

vyjedeme na výlet k moři. Řekla jsem si, risknem to podle mého zosnovaného plánu. A vyšlo to. Jsme tady, jak vidíte.”

Sáša se šťastně chichotá.

„Na ty volky celníky se musí od lesa, pěkně zchytra. V Bulharsku jsme nasedli do vlaku do Jugoslávie. Řekla jsem na hranicích, že tam jedeme sestře na svatbu. Mávala jsem jim před očima velkou broušenou vázou — svatebním darem —, že už nás čekají. Mluvila jsem s nimi německy, trochu česky a jugoslávsky. Mého chtěli vrátit. Já, zoufalá, bez mého že nepojedu, pohladila jsem celníka, jednoho, druhého. Bylo to v noci na hranicích, prošlo to jako zázrakem. Pánbu asi nebyl doma. Na rakouských hranicích jsem zase tvrdila, že se přes Vídeň vracíme z Bulharska a zase jsme jeli přes noc. To vám říká o mně dost, jak jsem odvázná. To se málokomu poštěstí převézt vlakem z Čech, vojáka v aktivní službě přes dvoje hranice na západ.”

„Ano, odváznému štěstí přeje. V lidské hlavě se rodí všelijaké plány, jen je umět uskutečnit a nebát se vykročit!”

„Ještě, že jsem narychlo vyřídila rozvod; teď zase tady litám za naším sňatkem. Když jsem ho s sebou přitáhla, takové bezbranné kuře, nemohu ho tu nechat na pospas nesnázím. Je pracovitý a ve všem mně nechá rozhodovat. Také nám to spolu půjde. Nemyslíte?”

„Ano, to je charakterní a hezké od vás.”

„Ale věř to ve mně vztekem. No, všechno člověku nemůže pořád vycházet jak by si přál. Život bez překážek by byl jako suchopár. Můj už má po výslechu, mohla bych vypadnout z dívčího baráku na Familienhaus. Ale vídeňská policie mi nechce dát azyl. Prý jsem si jezdila do Vídně na výlety a kvůli čemu asi? Myslí si, blbci, že jsem špionka, že sloužím komunistickému režimu. Už jsem se tam se všemi pohádala, i s nejvyšší policejní šarží. Ale nedám se, to mě málo znají. Řekla jsem, ať mi postaví za paty hlídače, aby zjistil, jestli hnu prstem pro tu komunistickou bandu. Měla jsem toho doma plné zuby. Vrátit se zpátky nenechám. Řekla jsem jim z ostra, že mi dojde trpělivost, ať si se mnou nehrají. Odvolám se na nejvyšší sekci českých emigrantů do New Yorku. Loupala jsem po nich očima, jen to ve mně vřelo. Teď čekám na vyřízení. Jen kvůli tomu mi nedávají zelenou kartu. Bez ní nemohu do práce. Byla jsem v Badenu očihnout hotely. Teď je sezóna v plném proudu. Už jsem tu jako na trní, vylehávat si na zeleném trávníčku a nechat si dřevěnět hnáty, to mi nesedí.”

„Tu pokojskou bych vám ani neradila. To prostředí znám jak své boty. Jsou to noční služby a při tom všelijací chlapi dostanou na vás zálsusk. Těžko se ubráníte a už se za vámi nese špatná pověst. To není pro vás, věřte mi. Ráda bych vám pomohla svou životní zkušeností, protože na vás je vidět, že nejste fikané ženské a snadno byste nalítly.“

Sáša oslovila Elišku milostpaní.

„Sášo, nepotrpím si na tituly. V tomto prostředí by to bylo zvlášt' kriklavé a směšné. Říkejte mi klidně Eliško.“

„Ne, to ne, alespoň paní Eliško. Janě by sedělo místo prodavačky v hezkém kšeftu, nebo místo úřednice, když umí německy. Jenom ne tovární dělnici, kde je mlsný mužský personál. Znáám kluka, je s mým na cimře, který dělá v gumárně a tam potřebují německou korespondentku. Ale raději se pokusit ve Vídni sehnat flíček, abys, Jano, zde něco poznala a ne jenom humna lágru.“

„Jsem všímavá a hovorná se ženskými na mém divčím baráku a přes toho mýho, který je zas mezi chlapy, se o všem dozvím. Nikdo vás líp nemůže obeznámit se zdejšími poměry než já. Tamhle v pozadí vlevo za zdí kasáren, dívejte se na ten vysoký komín, to je punčochárna. Ten nižší komín, to je moštárna. V té zadní vesnici jsou veliké textilní továrny. V městečku je cukrárna, hračkárna a gumárna. Také továrna na elektrické přístroje. Lágrovský úřad práce právě shání dvacet ženských do kloboukárny.“

„Umíte si představit tu šerednou práci? Máčet králičí kůže a pařit plst? Pracovat ve vedru a v chlupech to není žádný med. Být čišníci, to je opravdu záviděníhodné, zvláště, když je v ruce výuční list. Mytí nádobí v hotelu také za nic nestojí. Raduščina matka tu práci přijala a už má bolavé ruce od prášků. Stále máčet ruce v horké vodě a tahat štosy taliřů, to věru není žádný špás. A rakouští privátní šéfové nemají emigranty za lidi, ale za otroky. 'Flighting' jim říkají. Kde mohou, tam jim strhnou z platu. Nejdřív slíbí svačinu, oběd, třetí den na to zapomenou. Mladá paní Vanda byla obtěžována šéfem hotelu a jiná Češka musela při mytí nádobí v hotelu, dělat úklid celé jejich domácnosti. Za pouhých šedesát šilinků denně. Po srážkách to dělá pakatel.

Ono se lehce řekne, lepší něco než nic, ale ta dřina. Někde by z člověka duši vymáčkli. Vaše souseďka, matka tří dětí, s tou novomanželkou Českou, leští auta ve Vídni. Odjíždějí Bäden-

kou ráno v šest hodin a vracení se v osm večer, udřené a utrmáčené. Jsou celý den v průvanu ve velké hale, stojí na cementové podlaze, je to o zdraví. Muži nejdřív auto omyjí a ony pak leští nikel, povrch auta a skla. Deset aut vyleští za den za 3 200 šilů měsíčně. Dojížděním se ztrácí čas. V Blažkeho cukrárně nedaleko kasáren pracují v bílých pláštích, to je práce jako hračka a čistá. Pánbičku, to by bylo něco pro vás, paní Eliško, hned tam lette.“

„Sášo, vy jste opravdu živá kronika. Všecko do podrobnosti víte, poradíte každému, z dobroty srdce pomůžete. Jste vzácná duše, zvláště tady v uprchlickém táboře.“

Potom obrací řeč na kasárnické stravování.

„Jakže, vy nedojídate oběd, večeři, přiděl chleba? A házete zbytky jídel do velikého hrnce v rohu jídelny? Oni s tím krmí prasata. Vy nevíte, že jsou tu čeští kluci věčně hladovi jako vlci? Když neseženou práci, nemají na jídlo. Jsou jen o polévce, kterou dávají bez lístku. To je omaštěná voda z vymytých pekáčů. Ani na chleba nemají, aby krajícem zahnali kručení v žaludku.“ Sáša soucitně vzpomíná.

„My při snídani dostaneme pro nás obě kilovou věku chleba, kterou obden dáváme celou těm snědým Slovákům, kteří si dovezli sto tisíc korun. Sešli jsme se s nimi první den na policii. Bydlí vedle nás. Lituji, že nevíme o českých hladovějících, jsou nám jistě bližší.“

„Pánbičku, není to hřích přispívat boháčům?“ Sáša spráskla ruce.

„A ten můj také věčně hladový. Taková nemastná, jalová strava pro mužského, to vám dá rozum! Kdybyste odjely do Vidně a váš lístek na oběd by propadl, předem mi jej dejte. Vždycky vím o někom hladovém. Já bloud, jsem si netroufla přiblížit se k vám, hned jak jste přijely.“

Při obědě v jídelně je i automobilový závodník. Stoly jsou tu seřazeny příčně k oknům a odděleny širokými lavicemi. Fronta strážníků se řadí středem sálu a obtáčí zábradlí u výdejního pultu, takže jedni jedlíci sedí zády a druzí čelem k výdejní jídlu. Závodník proto nepoznal Janu a Elišku a čistou náhodou si přisedl k jejich stolu se svou miskou polévky.

„Dnes jste nešel na oběd do hotelu?“

„Nechtělo se mi v tom vedru, jsem líný na krok, odbudu to jen polévkou,“ říká, ale má hladové oči na misky. „Divím se, že vám dali tak malou porci.“

„Dostaly jsme normální porci, ale nám oběma stačí jedna, jíme málo, takže druhou porci dáme někomu, kdo nemá právě lístek. Znáte Sášu? Ta to zařizuje.“

Navečer přibíhá k Janě Miluš se Slávkou a překotně vyprávějí, že se nemohou zbavit závodníka.

„Leze za námi všude a zve nás do Expresa, kterým tak pohrdal, abychom mu zaplatily večeři, nebo mu půjčily pár šilů na trochu jídla. Naříkal, jak jsou čeští kluci sprostí. Když měl peníze, každý přilezl a on rád půjčil, aniž mu kdo vrátil šilink. To byli kamarádští. A nyní se k němu obracejí zády. Nikdo mu nepůjčí ani groš. Strýc už mu dolary neposílá, protože za pár dnů odjíždí do Kanady. Snědl by i splašky pro prasata, tak je vyhladovělý.“

Eliška po něm pátrala, aby mu dala svou stravenku, ale neviděla ho, až ten večer při jeho odjezdu s transportem.

Rakousko – Městečko Traiskirchen

O všeličems vesele i vážně

Opravdu, starosti emigranta nejsou malé, zvláště pro toho, kdo neumí ani slovíčko německy a musí se honem učit anglicky, protože jede do Ameriky, Kanady nebo Austrálie. Neběží tu kurz pro pokročilé, jen pro začátečníky, a ten je neodborně vedený.

V prvním týdnu jeden večer vyučoval americký student. Měl hluboký kovový hlas a báječný vyučovací styl. Jeho slova se zrovna pila. Tři stoly srazil k sobě, žáci si sesedli kolem něho a on dvakrát přečetl každou větu: „Put the letter in the envelope.“ Všichni větu společně opakovali, aby si utvrdili výslovnost.

„Předpokládám ovšem, že každý žák se předem naučí slovíčka, aby znal jejich význam. Jen tím může pokračovat rychle a úspěšně,“ zdůrazňoval.

Bohužel víc už nepřišel. Patrně cestoval stopem Evropou a ve sběrném táboře se zastavil u známých Američanů.

Zdá se, že učení angličtiny nevoní nikomu. Ti, co chodí do práce, se vracejí udření a znavení. Ostatní emigranti líně leží na dece, opalují se, spí nebo čtou české noviny a knihy nebo se vesele v kroužcích baví.

V horkém májovém odpoledni usadila se Jana s Eliškou na execiráku za skladištěm ve stínu hustých keřů. Ani zde se nemohou zabrat do angličtiny. Každou chvíli k nim někdo přisedne a rozpředává debatu. Přišla i Violeta, plna smíchu a živě se německy baví s malým obrýleným Slovákem Kamilem. I Sáša se tu uvelebila a vypráví, že s matkou té osmnáctileté hezké Radušky pracovala v Praze v jednom hotelu.

„Ona je moc hodná a pracovitá, všecko za své dvě dcery doma udělala. Mladší Raduška je nerozhodná, proto s ní vyjela do světa. Maminka doufá, že se Raduška bohatě provdá a ona jí povede domácnost. Já tomu skálopevně věřím, neboť taková hezká blondýna s umně podmalovanými očima a vysoce natupirovaným účesem, určitě ihned udělá štěstí. Radušce je docela jedno, jaký nápadník bude. Starý, plešatý, třeba i osmdesátník, jen když bude mít auto, vilu a peněz jako šupek, a ona bude dělat dámu, bavit se a jezdit na výlety po světě. Jen proto si

zvolily Austrálii, kde prý je takových ženichů habaděj. Ti staří pandrholové si lusknou prsty radostí, získají-li mladou vnadnou kůstku do postele. Maminka, čtyřicátnice, odbarvená blondýna, není také k zahození. Obě můžou ve světě udělat velké štěstí.“

Raduška s maminkou leží opodál. Zdánlivě spí, ale při Sášině řeči se posadily. Jana schválně nahlas říká: „Já bych nikdy nedokázala takto se prodat. To musí být strašný život, žít vedle starého nemilovaného muže a nerozumět ani jeho řeči. To si vůbec neumím představit.“

„Raduška si tu s nikým v lágru nezádá, žádného mladíka si nevšímne, jen se drží maminky, až se maminka leká, že je to v jejím mládí nezdravé. Odjely též proto, aby doma zanechaly svůj byt starší provdané dceři. Zde na karanténě má Raduška bratra, ale ony se s ním vůbec nestýkají, ani s nimi společně neodjede. Každý z nich má jiné jméno, matka, dcera, i syn. Mně je to divné, ale kdo by to pitval a štóural se v jejich soukromí.“

Sáša to vykládá s žertovným čtveráctvím, zve je blíž a představuje je Elišce a Janě.

Maminka se hned přátelsky o sobě rozpovídává: „Rozvedená nejsem, avšak nikdy jsem nežila s mužem ve společné domácnosti. On má stále v Praze svůj vlastní byt, jen k nám rád docházel a bez nás nemohl být, protože byl na nás zvyklý. Radunka, kdepak, ta na vdavky zatím nemyslí, jen ať si ještě dosyta užije světa, jaképak spěchy na kolibku. Pan doktor Tauber nám rozmluvil Austrálii a doporučil nám Ameriku, tak pojedeme tam. Ale bojíme se žít mezi tolika černochoy. Je to pro nás neznámý svět a padl na nás strach, jak začneme v New Yorku.“

Eliška se snaží milou paní utěšit: „Loni při návratu z Kanady jsem byla též v New Yorku. Nebojte se, je tam hodně Čechů. Když se rozvedete, lehce se v Americe provdáte i při své čtyřicítce. V českých novinách jsem tehdy viděla inzerát: Hledáme ženy českého původu, seznámíme je a provdáme.“

Raduška naivně říká: „Vždyť maminka nemusí přiznat, že je vdaná, a může se provdat stejně.“

Jana se usmívá, Sáša se tomu chechtá jako podařenému vtípu, Eliška si myslí, že svět za mořem je pro mnohé pohádkou, kde stačí švihnout kouzelným proutkem a říci: „Stolečku, prostři se, oslíčku, otřes se!“ A rovnou z paluby lodi princ uvede českou Mařenku do svých komnat.

V první polovině května je slunce tak žhavé, že Jana v biki-
nách je opálená jako koblížek. Skoro u samé zídky rozlehlého
execiráku, přes celou plochu seschlé trávy, kde jen jediný lí-
skový keřík dává stín, je milé místočko. Eliška doufá, že tady
nebudou nikým vyrušovány při studiu angličtiny.

Opodál je o zidku opřený uříznutý peň. Po něm dvakrát denně
vystupuje na zidku mladý bezruký Maďar s loveckým psem
a procházejí se po široké zídce. Potom pes přátelsky přibíhá
ke keříku, Jana ho hladí a Eliška s radostí vzpomíná na lo-
vecké psy v myslivně. „Byly to s nimi šťastné chvíle doma i při
lovu. Ten neblahý ‚vítězný únor‘ naše rodinné hnízdo rozdupal
a nahnul jen starosti a bědy.“

Jana myslí na ubohého bezrukého Maďara, jestli ho Švédsko
prijme a co s jednou rukou asi bude dělat?

V aleji se objevil doktor Felix se svým kamarádem Jugošem.

„Jano, snad si nás ve vysoké metlici nevšimnou, jinak by
k nám hned zabočili.“

Je pokojné odpoledne. V humnech kasáren si děti pinkají
míčem, mladé maminky věší plenky, mladíci si zkracují cestu
příčně přes execirák do druhého rohu k volejbalové síti.

„Hele, to je náhodička, tady se mluví česky! A tady se ještě
někdo zpozdile dře s učením angličtiny, má to cenu?“ Zubí se
na Janu osmahlý mladík a hned si bez vybidnutí přisedá. Ten
druhý není tak smělý, ale usazuje se také bez jediného slova.

„Jdeme protáhnout oudy k síti, ale naše nožičky odbočily ná-
hodou, jak oči zahlédly sličnou tvář lágrovské krásky. Každěj
má touhu se k vám přiblížit, tak mě tu máte.“

Mladík se nakažlivě chichotá. Jeho tvář je tak bezstarostně
veselá a v očích má tolik naivnosti, ležérnosti a jiskry, že Eliška
věru neví, jak by to šelmovství měla vystihnout. Snad slovy
staré české písničky: „Nám je to fuk, na nás to neplatí, on
to někdo zaplatí.“ Je snědý jako cikán. Nad jeho nízkým če-
lem legračně stojí ježek černých hrubých vlasů. Jako by pravý
český Honzik z pohádek zabloudil do těchto končin. A hned
dobromyslně, jakoby k nim patřil odedávna, spustil.

„Heleď, Jano, tážu se tě jako Pražák křtěnej Vltavou, z kerý
seš pražský čtvrtě? A co tě to napadlo vláčet svoje krásný tilko
do poušti australských, má to cenu? Vidiš dál než na špičku
svého nosánku? Ty nevíš, že Amerika je našťěstí kovaná? Já
jedu tam. Vobrat' tam svoje plachty taky. Vrabci si to čímčarají
po střechách lágru, co jste to za koně, že se chcete dát sežrat
žralokům.“

„To je mi votázka! Kdepak bych chodil do kurzu angliny, utrácet jenom čas, stejně tam nic nenaučí. A sám biflovat slovička? To je neužitečná dřina. Takhle mordovat svou gebuli nebudu. To se radši vykoupu v bádenským bazénku. Co dím, je to bazén jako hrom! Vy jste tam ještě nebyly? Jemináčku, vy zpozdilý ženský! Je to tam prima, bašťačky koupání!“

„Je prý tam vysoké vstupné, patnáct šilinků.“

„Eh, já vstup neplatím, dycky se tam šikovně vetru, jak štika. Poplavu si, zaskáču si, odnesu si do Ameriky vzpomínky na rakouskou vodičku. Tak praštěnej nejsem, abych jazejček mořil anglinou. Tam tu řeč uslyším, vezmu si kantoru, dám mu na hodinu dolar, budu v krátkosti mluvit jako širon!“

„Jen dolar kantorovi? Co tě napadá hochu! Jen hezky chod' do kurzu, každé slovičko je dobré.“

„Eh, co, nohu si za krk nedám pro ňáký slovičko. Ňák bylo, ňák bude. Všecko mi doposud vyšlo jak po drátku. Zažádám vo pas, mám ho na vobrátku. Zažádám o zájezd autobusem do Vidně, hned se jelo. Zůstala nás tu celá parta kluků. Ani jsme doma rodičům nic neřekli, že upláchneme. Plivli jsme si do dlaní, co se stane, dyž prubnem svět. Vokusíme svoboděnku západu, nic neztratíme, něco uvidíme.“

„No nazdar, Jano, tys vyjela s matkou, to sis teda dala, to tě lituji! Žádná volnost, sešněrovanéj každej krok! Todlec smíš a to zas ne. Já vim co moje máma doma, člověk vedle ní lital jak hadr na holi, mávala se mnou jak s vonucí, nic ji nebylo vhod. Dycky jen: kde ten klacek se zas ulejšvá, kde se fláká? Jestli sem byl na vojně? Kdepak, k tomu sem eště nedozrál, to se mi poštětilo vypláchnout komoušům rybník. Včas jsem zahnul.“ Rozesmál se na celé kolo.

„A sem Jirka pro každýho a pro vás, děvčata, taky. Říkejte mi taky tak, po kamarádsku.“

„Dobře, Jirko, měl jsi volit raději Kanadu, tam není vojenská povinnost. V Americe tě naverbují do Vietnamu, prý emigranty dávají do první linie, tos neslyšel?“

„Tím si vod tedka kebuli zatěžovat nebudu. Nevidáno, vobjel bych zeměkouli a nešlo by to z mý kapsy. Však by doma máma valila voči, co jsem za kabrnáka,“ a směje se tak, že strhuje i Janu.

„Teď akorát nemám práci, plácám se tu jako ryba na souši. Těm krkounům na vinici se dřít nebudu, zkusil jsem to jednou. To pro mý tilko nejni. No, teď vo práci nezavadím, ale proto se přece nepovėsím.“

„Nám vyprávěl jeden Čech, že se na vinici nepředřel. Dali mu pětkrát za den najíst a sto šilinků denně. Dojeli pro něho do lágru a večer ho zase přivezli.“

„No, těbůh, to byl tedy vinař magnát a ne jako ti srabaři tady kolem. Ti by člověka sedřeli. Ne, že bych byl lenoch, jíst se chce a bydlet taky. Po šesti nedělích, hezky si, chlapečku, žrádlo v lágru plat' nebo fi! Hezky na křídýlkách ven, z kavalce taky! A na vobzoru práce žádná a transport taky ne. Ale mě to nerozhází, na zadek nepadnu. Někdo taky prodá stravenku za patnáct šilů. To ujde a je po starosti tejden. A pak zas ňák bude. Chcete, děvčátka, abych vám krásně zahvízdal po pražsku?“

„Ne, Jiříčku, chceme tě potěšit. Od nás můžeš mít denně polovic našeho přidělu, obě jíme málo. Vyhližej nás v jídelně a přisedni k našemu stolu. Hned ti dáme jeden celý oběd a teplou večeři. A snídat můžeš u nás. Kávu ti odlejeme, přes půl veky chleba denně dostaneš také, nám stačí pár krajíčků,“ a přátelsky se na něho obě usmívají.

„Jemináčku, lidičky, nezní to jako pohádka? Jsem vytažen z bryndy. Svatej Jiří je můj patron, ten mi to na nebi zařídil, co? Máma mi dycky říkávala: ty kluku, ty se ve světě neztratiš, tobě to všude vyjde psí děrou. A teď se vám s něčím svěřím, protože máte dobrý srdce. Potěší vás to. Já bych ze všeho nejradši dělal na trati. Dělá se na vzduchu, v těch továrních halách v tom vedru, jako v tý gumárně bych nebyl ani za zlatý prase. To je člověk mokrej jako kůň. Ale taková tratička, jako panenka ta Bádenka! Teď, jak jsem to vočih, se zrovinka dělá v Badenu. Práce končí ve dvě hodiny a rovnou se pak skočí do bazénu, do krásný vlašný vodičky. A trat' je pěkně udržovaná, vláčky jezdí každejch dvacet minut sem a tam. Jeden si narovná kostru, postojí, porozhlidne se po přírodě. Tomu se říká chytit štěstí za pačesy vobratnou rukou. Vo jídlo mám postaráno. Vyčkám. Tady ti soukromí podnikatelé by duši z emigranta vymáčkli. Kluci sebou praští na kavalce jako stlučení. Tak tedy mordovat svý tílko nedám! Nožičky, musím vás pohladit, že jste mě zanesly k dobroděžkám.“

„Jirko, ty šťastný človíčku, ty jistě udržuješ na cimře dobrou náladu a což teprv na karanténě! Vedle tebe sotva kdo pomyslí na sebevraždu ze zoufalství. Takový veselý kumpán osvěží každou skleslou mysl.“

„A kde ty, Kamile, pracuješ?“ Eliška obrací zájem na menšího sporého mladíka, ležícího proti nim. V černém puloveru

a nových texaskách je úplným opakem ledabylého Jirky a svou vážností je také zajímavý.

„Já dělám jen noční. Od deseti večer do rána do šesti. Ráno je jídelna už otevřená, hned se nasnídám, pěkně se na cimře v klidu vyspím. Všichni jsou v denní práci, mně se to líbí. Mám pravidelný měsíční příjem a vydání, šetřím jako ďas. Pojedu do Švédska jen proto, že tam dávají hned placenou školu, byt a jistou práci. Jsem nejstarší z devíti dětí. Mladší bratři, hned jak se postavím na pevný základ, za mnou přijedou. Chci pomáhat rodičům. Dal jsem si to za úkol a to také dodržím,“ říká skoro slavnostně.

„Zní to hezky, ale co žena? Když nebude mít dobré srdce a bude proti tomu, abys pomáhal své rodině, co potom?“

„Je mi teprv čtyřadvacet a tak honem se ještě neožením. Tady z těch, co sem přišly bych si žádnou nevybral.“

„Neříkej, Kamile, ani Violetu, kdyby byla volná? Vždyť se s ní tak často a rád baviš.“

„No, ta se mi líbí, ale rozmýšlel bych se. Není šetrná a nebude asi věrná. Nevěrnou ženu bych vyhodil, to bych nesnesl. Chci si brzo pořídit svůj domek, to je můj sen. To se mi líbí, založit si pěkně rodinku. Nekouřím, nepiju. Koupil jsem si lahev vína, levně, od těch kluků z moštárny. Postavil jsem lahev do skříňky, zapomněl jsem na ni. Když jsem ji objevil, řekl jsem flaštičce: Jen si tu pěkně stůj! Stejně bych jí nejraději poslal mamince.“

Mluví tak teple, jistě je dobrák od kosti. Je Slovák, po otci maďarského původu. V jídelně při obědě nenápadně Elišce šeptá: „Paní Oralová, mám už uspořeno osm tisíc šilinků. Svěřuji to jen vám, nikomu to neříkejte. Tady se moc krade. A nejvíc mezi Čechy. Kluk se staví nejlepším přítelem, spakuje se na transport a vykrade kamarádovi ze skříňky co se mu hodí. To by Jugoslávec snad nikdy neudělal. Člověk otvírá oči, co za chášku se tu sešlo, nevěřím nikomu.“

„Kamile, těší mě tvoje důvěra. Nenechávej peníze zašité v podšívce kabátu. Ulož si je do banky na heslo. Představ si, kdyby ti tak vydřené úspory ukradli!“

Jirka sedí vedle Jany a s chutí baští její porci, kolínka, v nichž je ukázka nějaké zbylé sekané s laciným salámem. K tomu salát.

„Jano, kilo potlučených jablek stojí čtyři šilinky, raději budeme mít ovocný den. Jirko, jestli ti nevadí, že jsme se v porci povrtaly, máš to k dispozici.“

„Proč by mi to vadilo. Sem s tím. Vážně, ste čistý ženský, slupnu to jako med. To vy nemůžete pochopit, co je to hladovka. Včera jsem byl jen o polévce, ani kus chleba nebylo. Řikal jsem: sakra nácku, buď zticha, alespoň se pořádně vyrajbuješ, škodit ti to nemůže,“ a směje se zas jak měsíček.

„Ba ne, Jirko, ve tvém věku se bez jídla slábne. Hlad je jako šelma přivolá nemoci. Ráno si vždycky k nám zaskoč pro chleby a kávu, přineseme ti ji v lahvi. A dáme ti stravenku na oběd. Není to k naší újmě, nestojí to za poděkování.“

„Tak mě teda máte jako ke stravě, holt jsem narozenej na šťastnej planetě. Jak ste tu dlouho? Čtrnáct dní? Jeminánku, celý měsíc mám o sebe postaráno; co já pro vás můžu udělat? Jano, vezmu tě s sebou do Badenu, do bazénku. Sakra, s takovou štabajznou bych zadarmo neproklouz. Až budu mít prachy, zaplatím ti kino.“ Šťastně se pochechtává.

„Kdepak, Jiričku, nezatěžuj si srdce vděčností, je to samozřejmá solidarita,“ usmívá se Eliška na Jirku, velké dítě. Rozumí mu dobře. Jeho poněkud odstálé uši jsou celé rudé. A jeho tvář září jako sluníčko.

„Jak málo je člověku potřeba ke štěstí! Hlt jídla, vlídné slovo a pochopení.“

Jana se náhle vrací do jídelny. „Mami, rozhlas nás volá na karantěnu. Proč ne do kanceláře, co zlého nás čeká?“

Obě běží do třetího poschodí. Tři vojáci tu stojí a pohrávají si obušky. Cožpak je nutné bít muže na karantěně? Vždyť čtrnáct dní uběhne jako voda. Vojáci je posílají do kanceláře, kde se mění stravenky. Avšak v kanceláři jim dávají telegram.

„Od koho, odkud?“

„Z New Yorku od mých přátel, Helenky, Vládi a Jana. Vitají nás na svobodě a gratulují nám, že se nám tak brzo podařilo přejít hranice.“

Jana, potěšena pozorností matčiných přátel, které navštívila při návratu z Kanady, jí usměvavě vybízí: „Nu, máti, mluv anglicky. Are you happy?“

„No, I am not happy,“ a hlas se jí láme pláčem.

„Maminečko, vždyť já tě mám pořád stejně ráda. Co se tady s tebou děje, já tě nepoznávám. Doma jsi byla tak skvělá a tady mi najednou nerozumíš. Jsi snad rozladěna, že se bavím s Vasi-lem?“ A libá jí a objímá.

V jejím objetí je Eliška jako umoklé ptáčátko. Na okamžik ji nitro zaplavila vlna tak podobného pocitu radosti jako v prvých

kouzelných letech manželství, kdy ji v usinání pevně a láskyplně objímal Bohoušova pravice. Šťastně mu šeptávala, že je u něho v bezpečí jako kuřátko pod křídly kvočny. Z trosek štěstí má nyní jen ji jedinou, ale svět ji tak podivně převrací a vzdaluje jejimu srdci tou svéhlavostí a neposlušností.

Avšak nahlas Janu prosí, aby stále neodmítala seznámení s tou milou Američankou. „Pozvala nás do své třídy, kde učí děti emigrantů angličtině. Toužím, abys poznala zdejší prostředí všude, neboť pobyt v táboře je určitý nezapomenutelný úsek života. Ve večerním kurzu opět učí ten americký student a střídává ho elegantní studentka — Vídeňáčka. S oběma se můžeš sprátelit a mluvit s nimi anglicky.“

„Mami, k té pani Američance s tebou půjdu, ale s tou libeznou kantorkou se neseznámím. Se svou mizernou angličtinou si před ní neudělám ostudu, ani před americkým studentem. Uvědom si, mami, že jsem plnoletá. Nenechám se pořád cpát tam, kam si usmyslíš. O sobě si budu rozhodovat sama, s tím se musíš smířit.“

Eliška sedí zas tak schoulena do sebe, mlčící a smutná jako vždy, když je k ní dcera tak neuváženě příkrá. Jistě toho v zápětí lituje. Rozčileně něco hledá ve dvojskříňkách.

Při pohledu na Janu se jí vtírá přirovnání, že je tady jako bujně odrostlé hříbě, zcela nečekaně vyhnané z ohrady do volné přírody. Vidi jen vábivé dálky širých nekonečných plání, ale nevnímá různá nepředvidaná nebezpečí, která tam číhají v krvelačných šelmách. Její strach ze všeho, co ji může potkat bez ochrany mateřské lásky, která střežila její dětství i pozdější léta v dospívání, je přemáhán vítězným pocitem svobody. Radostně se přidává do klusu stáda s tak opojným mládím, názory, volnosti, rozhodnosti, všim.

Jana, jako by v duchu hledala východisko pro obě, říká ztichlým hlasem: „Mami, snad bude pro tebe zdravější chodit do práce, třeba jen polodenní, protože ve své samotě příliš o všem přemýšlíš, a to pak ztěžuje náš společný život. Došla bych s tebou do sousední vesnice, kde se v punčochárně právě uvolnilo místo v expedici. Vasilův kamarád mi to říkal.“

„Ano, zkusím to tedy. Myšlení bolí, mnoho zlého se přetáhlo přes mou hlavu. Kdyby mne nevábila touha literárně pracovat s bratrem Bědou, svět by mě nelákal. Ten patří mladým.“

Při večeři v jídelně k Oralovým přisedají dva mladíci. Říkají, že jsou tu už dlouho, ale ony je vidí poprvé. Zračí se jim ve tváři

takový klid a spokojenost z pravidelného běhu každého dne, z pocitu dobře volené a vykonané práce, i z toho, že všechno běží, jak si přejí. Vážím si těch, kteří umí sedět zpřímá v sedle a držet pevně otěže života v ruce.

Brunet s modrýma očima jak panna, s lehkým chmýřím pod nosem a bradkou, je lakýrníkem.

„Rozhodně pro svět není lepšího řemesla nad moje. Natírám dveře a okna na novostavbě, úkolově, samozřejmě. Vydělám sto osmdesát šilů denně. Při práci si pohvizduji, žádný mne nehoní a ještě stačím na větší normu. Než odjedu do Ameriky, ušetřím si slušný kapitálek. A ne, že bych šetřil! Soboty jsou tu všechny volné, zajdu si do kina. Posedím si v hospůdce, popiju si vínečka, popřeju si sladkosti, dorty a cukrovinky. Ó, ty mám rád! To maminka mě tak zmlsala. Zlatá maminka, pozvu si ji do Ameriky.“

„Však máš plet' jak hedvábičko z toho mlsání.“

„Já jsem kovář.“ říká druhý mladík.

„Cože, vy takový drobný a nevelký, jste si vybral tak těžké řemeslo?“

„Nemyslete si, že kovář koně. Jsem vyučený uměleckému kovářství. Chytil jsem také dobrý flek ve svém řemesle. Chci nabýt zručnosti, tovární práci se vyhýbám. Rád bych se brzo zařídil pro sebe. Zůstanu tady v Rakousku. Všude je chleba o dvou kůrkách. A tady se dají taky vydělat prachy. Jen je umět udržet a umět s nimi hospodařit. Neznámé dálky se smíšenými národnostmi mne nelákají. Trochu už německy umím, rychle jsem řeč pochytil. A nač chtít víc? Rakousko je překrásná země. Vážně jako naše Čechy: kopce, lesy, rybníky, řeky, hrady a zámky. Líbí se mi tady ta čistota a jsou tu pracovitě holky. Když se tak dívám tady v lágru kolem sebe, o žádnou bych tu ani nezavádil.“

„Těbůh, kam kráčíš, přisedni.“ volají oba na kolemjdoucího kamaráda. „Jak jsi dnes hýbal kostrou, nádeníku?“

Vysoký mladík od Kladna je soustružníkem, ale tady dělá na stavbě tunelu u míchačky.

„Jako vždycky, kamarádičkové, dá se to vydržet. Žádná dřina, všechno za člověka dělají mašiny. Vydělám čtyři tisíce šilinků měsíčně. To mrkáte, holoubkové, co? Je to slušné. A ta bašta jídlo! V poledne nás vozí do normální restaurace, od huby se jen práší dobrotou. Na tohle žrádlo, co tu polykáte vy, bych se s vodpuštěním vysral. Zašel jsem jen tak ze zvyku, uvidět známé tváře.“

„Ty bastarde, ty budeš za chvíli bydlet ve Vídni na privátě, nic ti tu nevoní, ani štěnice na cimře. A co takhle dívky, ještě ses do žádné nezabouch?“

„Zatím ne, počkám. Ten Zdeněk, který se tak vychloubal svým bohatým strýčkem ve Švýcarsku, už ve Vídni bydlí s kamarádem. Slyšel jsem, že mají pěkný kabinet v podkrovi za pět set šilinků měsíčně, a parádní práci. U velké vídeňské firmy přebírají a třídí zeleninu a ovoce. Každý má sto šilinků denně a navíc každý si může vzít domů deset kilo ovoce. Nabaštěji se banánů a pomerančů, doma se jim o tom ani nesnilo!“

„Nehoupej, člověče, to by jim zaměstnanci rozkradli sklad.“

„Prodávám, jak jsem koupil, nic nepřidávám, nic neubírám. Ale je prý to tam na draka, bez denního světla, v hlubokém ledovém sklepení, ještě pod těmi ochozy. Snadno tam chytanou revma. A to ještě kluci s tím dělají tajnosti, nikomu neprozradí, kde pracují, aby je někdo nevypíchl. Vídeň kluky zkazí: hospody, pitky, holky, ten pověstný Prátr, moc příležitosti žít na lehké noze. Tady jsme jak za humny. Prachy jim nezávidím, ani střed velkoměsta. Každý nechť si volí podle svého gusta a kapsy. Že je to tak, děvčátka?“

„Řekněte mi raději, je ten příjemný mladík u protějšího stolu také náš krajan? Vidávám ho věčně rozesmátého a je stále jak ze škatulky, čistý a nažehlený.“

„Je to Rumun, profesor, umí prý sedm řečí slovem i písmem. Jede do Švédska, buď učit, nebo ještě studovat. Všimněte si jeho drobných ručiček, má je jak slečinka. Hrubou prací by nedělal, raději by posel hladý. Je veselý letory, rád se baví, hlavně s děvčaty. Jak to, Jano, že ses s ním ještě neseznámila, když mluvíš německy i anglicky?“

„Ten štihlý mladík, tamhle u sloupu, je náš člověk, Pražák. Je vyučený jemné mechanice počítačích strojů a jede do Ameriky.“

„Stále je tak osamocení a smutný, s nikým tu nemluví. Takoví jedinci v cizině pohoří, svět žádá široké lokte. Pracuje už?“

„Kdepak, nemůže zavadit o práci, a dělal by rád.“

„Jano, třebaš by ho přijal obchodník Weis ve Vídni k roznášení jeho reklamy k autobusům, k vlakům a parníkům z Čech a Maďarska. Získává tím zákazníky pro svůj obchod s konfekcí. Porad' mu to.“

Kluci na cimře, kam Jana s Eliškou po večeři byly pozvány, říkají, že je to sice osmdesát až sto šilinků denně, ale je to práce pod psa.

„Po tvrdé, horké Vidni lítat jak čokl. Dávat bacha na auto-busy, vlaky a lodě, stále se motat mezi lidmi. Člověk neví na koho narazí. Mohou být mezi nimi komunističtí fízlové: našince vyšpehují, chytí a odvezou zpátky za železnou oponu do komunistickýho ráje. Kdo zkusil tu dobrotu nicnedělání, utiká od židáčka na sto honů.“

„Nejlepší je netrmáčet se do Vidně a hledět chytnout flek v místě nebo v blízkém okolí. Takových šikovných podniků je tu habaděj, třeba taková moštárna. Ten Sášin amant, oficírek mu říkají, si vždycky přitáhne na cimru pití, levné víno a mošty. Nemá žádnou dřinu. Obsluhuje tam mašinu s flaškama. Ráno sem do lágru přijedou pro dělníky kombikem, po práci je odvezou zpátky. Sluničko je ještě hodně vysoko, polehávají si pak se Sášou na execíráku v travičce a popíjejí vínečko. Na zákusky si nějakou flaštičku odprodají, mají se jak prasata v žitě. To já jsem vybíral místo, až jsem přebral. Myslel jsem si, že jsem chlap a ne pápěra, něco vydržím a že raději půjdu tam, kde víc platí bez ohledu na dřinu. Dělam na směny v gumárně. V té velké fabrice za městečkem. Dělam se tam pneumatiky na traktory a auta. V hale je vedro a smrad, nedělá mi to zdravotně dobře. Nemám chuť na nic, ani na jídlo.“

Martin je vskutku jako povadlý. Jakou má asi profesi? Neřekne o sobě víc, jen že je z Rokycan a studoval v Praze. Může mu být ke třicítce. Proto mladší Janu vždycky tak otcovsky napomíná, vidí-li ji s Vasilem.

„Češi mají držet pohromadě,“ a spolkně další výtku, kterou by namířil na Vasila. „Jano, víš ty vůbec, co jsou Bulhaři za pronárod? Jako my, Češi, jsme byli celá staletí pod Habsburky, tak oni zase byli podmaněni Turky. Mnoho od nich převzali a horší poturčenec než sám Turek. Jsou to výborní milenci, ale despotičtí manželé, bohorovní pánové jako turecký paša. Ženu mají za služku.“ Odmlčel se, jako by tím chtěl zdůraznit, co si myslí... No nazdar, Jano, to sis dala, zamilovat se do Bulhara.

V tom vešel Ludvík. Hovor se stáčí jen okolo něho.

„Odjíždím příští týden. Také mě kamarádi přemlouvali, ale já nejsem kam vítr tam plášt, zem měnit nebudu. Sám nevím, co mne táhne jen do Austrálie. Myslím, čím dál od domova, tím líp.“

V jeho očích je lhostejnost až mrazivá. Snad prožil velké zklamání v lásce. Tady v táboře se zamiloval do Boženky z Hané, to je ta s těmi culíky. Večer co večer se spolu procházejí. O Lud-

vikovi je známo, že je skoupý na slovo, jen se svou milou je hovorný. Teď si s klidem zapaluje lulku, prochází se kolem stolu a pak usedá na svém kavalci v pohodlné póze.

„Povídá se, že na mužských cimrách je špína, ale vy tu máte pořádek a čistotu. Líbí se mi ty pokojíčky s postelí pod oknem oddělené železnými skříňkami. Jen vaše kavalce, Ludvíku a Martine, jsou zde vzadu v šeru. Stůl v rohu patří všem.“

„Kdo dřív přijde, ten dřív mele, to je chytne postel u okna. Však na mne také dojde řada až Ludvík vypadne. Jsem tu uznávaným cimrkomandantem. Nepořádek bych nesnesl. Náhodou jsme se tu sešli sami dobří kluci. A máte vidět jiné cimry! Fujtajfl! Tě špíny, těch much na pokecaném stole! Těch štěnic! Někteří kluci, když na ně štěnice jdou, a ony, mršky, nejdou na každou krev, mají podlitiny a boláky po celém těle. Zasl jsem, když jsem to viděl.“

„Já bych v lágru nebyla ani minutu, kdybych na sobě našla štěnici. To musí být strašný pocit,“ s odporem říká Jana.

„I byla, milá Jano, z musu se předrží ještě horší věci.“

„Ano, mus je mus, ale proto, že se našinec stane emigrantem v lágru, nemusí se plácet ve špíně.“

Na kavalci pod oknem podřimuje další spolubydličí, Honza. Hovor ho vylákal. Chytrost z jeho snědé podubkované tváře nekouká, ale hledí dobromyslně a kamarádsky.

„Mám namířeno do Mnichova za rodiči. Byli tam odsunuti jako sudetští Němci v roce 1945 a mají už západoněmeckou příslušnost. Všechno už mám vyřizeno a musím tu v tom blbým lágru tvrdnout. Nevím ani proč, když je Mnichov od Vídně sotva tři sta kilometrů. Jsem horník. Pracoval jsem v dolech v Moravské Ostravě. To víte, zůstat s tím puncem sudetáka v režimu, kde si komouši nahrávají do karet, to bylo riskantní. A tak když zafoukal dubčekovský větrík, fi, Honzíčku, poletiš na západ. Dostal jsem se sem jako po másle, na pozvání, pěkně Vindobonou z Prahy do Vídně. Kdopak by riskoval přechod přes hranice, to už vyšlo z módy. Ti komouši na těch hlídaných hranicích nemaj teď žádný povyražení. Zblbnou jim mozky.“ Chechtá se svému šprýmu.

„Četly jste ‚Americké listy‘ v čitárně AFRCR? To je ten dřevěný nízký barák tady na druhém nádvoří. Proč tam nikdy, Jano, nepřiđeš mezi fajn mužskou slezinu? No, četly jste vo tom pětadesátiletým Slovákovi? Je to strojvedoucí v penzi. Přišel do Vídně přivázaný pod vagonem nákladního vlaku. A jznboňáci ho

vobjevili až tady na nákladovém nádraží. Museli ho křisit, tak byl zmordovaný. To si pište, to je nákýho tlučení, šibování sem a tam, ten zkusil. Vagon prej s ním nechali stát na vodstavnej koleji bůhvi jak dlouho. Potom ho dopravili hned sem do Traisu. Aní nemusel na karanténu, polehával na cimře jak zabitej a teď už maká. To já jsem byl, holenkové, jinačí kabrňák se svým útekem na západ.“

Honza tu novinu povídá s patřičným gustem, div se nevypíná jako hrdina.

Martin si vzpomněl, že rakouské dráhy vyžadovaly na tom zmordovaném Slovákovi zaplacení jízdenky od českých hranic do Vídně.

„Tady v rakouských táborech je asi sedm set emigrantů z všech zemí okupovaných Rusáky: Poláci, Rumuni, Bulhaři, Maďaři, Jugoslávci, Češi a Slováci. Kromě toho Němci z Východního Německa utíkají do západoněmeckých lágrů. Češi zase přes Šumavu a Chebsko do Bavor. Celkový stav emigrantů v Rakousku je mnohem vyšší, protože mnozí bydlí u příbuzných a v privatě. My jsme chytli náramný termín, tuhle jarní dobu. Do zimy nás vyexpedují. Ti, co přijdou až v létě, budou tady muset přečkat zimu. V zimě se o práci nezavadi. K zbláznění, jak se ten čas bez práce v lágru vleče. To musí být hrozně! Zvláště v letošním létě, za Dubčeka, kdy jsou povolovány zájezdy celým rodinám, bude tu přeplněno. Školní prázdniny jsou nejvhodnější. To jsme to chytli za pačesy.“ Martin si mne radostí ruce a Honza luská prsty.

„My do Austrálie přijedeme do nejparnějšího léta. O štědrém dnu prý je tam jako ve výhni. Neumíme si to představit, co nás všechny čeká, co proděláme, než si vybudujeme nové domovy, alespoň takové, jaké jsme opustili. Nezáleží na tom, jestli jsme měli honosnější nebo prostě zařízené, ale byla to pro každého z nás i v tom bidáckém režimu, zátoka klidu. Byli jsme doma. Teď je naše lodička vržena do vln širého moře, břehy nedohlédneš. Naším prvním přístavem je sběrný uprchlický tábor, adresa:

„FL. LAGER, 2514 TRAIKIRCHEN bei WIEN, AUSTRIA.“
Stojíme tu na palubě s jedinou touhou v srdci, dobře proplout úskalími a šťastně zakotvit v nové vlasti, ať už v zámoří nebo na západní evropské pevnině. Sešli jsme se tu v našem dočasném domově mezi starou a novou vlastí, jako rodina v přátelské shodě. Martine, bylo by zajímavé sledovat nadále osud jednoho každého z nás. Kdo se kde usadí, kdo zapadne, kdo vynikne

svými úspěchy a štěstím v podnikání. Komu co osudem přičteno? Svět nám všem otvírá bránu a zve: vejdi, človče!“

Jana s Ludvíkem a Honzou se vyklánějí z okna. Martin zamýšleně poznamenává: „Paní Oralová, hovoříte tak pročitěně, rád vás poslouchám. Kéž by někdo z nás uprchlíků napsal knihu o životě emigrantů v lágrech. Víím, že by si ji všichni s nadšením přečetli jako kroniku jedné nezapomenutelné etapy života. Kasárna byly vystavěny okolo r. 1920 pro školu kadetů rakouského dělostřelectva. Na zdi kostela sv. Barbory je pamětní deska k založení školy roku 1923. Dělostřelecká škola zde byla do obsazení rakouska Hitlerem. V letech 1938–1945 byl v kasárnách umístěn německý dělostřelecký pluk. Po skončení II. světové války na jaře 1945 obsadila kasárna sovětská okupační posádka. Odešli až v dubnu 1956 v souvislosti se samostatností a neutralitou Rakouska. Zůstalo po nich asi padesát hrobů na místním hřbitově. Pomníky ruských důstojníků, vojáků a ošetřovatelek jsou datované od r. 1945 do r. 1955. Na podzim v roce 1956 při té krvavé maďarské revoluci, přešlo do Vídně tolik maďarských uprchlíků, že rakouská vláda v traiskirchenských kasárnách zřídila sběrný uprchlický tábor. Je tu asi dva tisíce lůžek.“

„Martine, četla jsem, že z kruhu uprchlíků před komunismem, kteří našli první útočiště v Rakousku a dnes žijí ve svobodném světě, vyšel návrh, aby Nobelova cena míru byla udělena Rakousku. Přijalo od konce II. světové války statisíce uprchlíků. Kdo by chtěl tento návrh podpořit, může psát na adresu: NOBEL PEACE PRIZE COMMITTEE NORWEGIAN PARLIAMENT, OSLO, NORWAY.“

„To je vskutku dobrá myšlenka, neboť rakouská vláda zasluhuje velké uznání za svůj humánní a obětavý postup.“

Státy střední Evropy

Strašidlo a strašáky

Vedoucí úředník Jugoslávec Blandovič, kamarád doktora Felixe, má na starosti údržbu budov a zahrad. Denně objíždí na kole svůj velký rajón. Jeho oddělení v přízemí hlavní budovy má řadu místností a zaměstnanců. Jeden přiděluje ložní soupravy, nádobí, vaničky, kočárky a postýlky pro děti. Druhý v zadním postranním traktu vydává vědra, košťata, hadry a vše na úklid.

Někteří emigranti, hlavně Bulhaři, sečou trávniky, prořezávají stromy, plejí květinové záhony. Bulharky čistí okna, drhnou podlahy na světnicích a na chodbách. Za čtyři hodiny denní práce dostávají pár šilinků, stravu a bydlení. Všude jsou na úklid pomocné síly. Jen Familienhaus — klosety, okna i dveře a chodby — musí umývat Eliška s dcerou Janou. Blandovič to nařídil, protože jim tady přidělil místnost, ačkoliv nejsou rodina. Matka s dcerou nejsou rodina? Oznámil jim to, až když se zbavily doktora Felixe. Jistě se jim za to mstí, a možná i proto, že Jana je k němu odměřená. Říká se o něm, že zanáší ženě a má rád mladá děvčata. At' tak, či onak, jsou vděčny za tu milost vlastní světničky. Bez reptání budovu uklízí a jdou si pro přiděl ukližecích potřeb.

Br, jaký příšerný chlap je přiděluje. Strašidlo je to, mrtvola v živém vydání. Široké modráky mu plandají na hůlkách nohou a kazajka na vychrtlém trupu. Má ochmýřenou lebku, vrásčitý, zažloutlý, od neštovic pođobaný obličej a bambulkou nosu a vodnaté oči. Zčernalý umělý chrup mu při řeči chrastí jako kostlivci a ruce se mu třesou!

Vstal ten člověk snad z hrobu? Při pohledu na něho je jimá hrůza. Jsou tu s ním samy v odlehlé chodbě mezi sudy a žoky s mýdlovými prášky.

„Být tu s ním sama nebo potkat to strašidlo večer na nádvoří či v zadu v aleji, zbláznila bych se strachem,“ šeptá Jana a s odporem přebírá od něho kartáče a hadry. „Mami, všimni si, jak se ta příšera na mne chtivě dívá.“

„To nepochopím, jak taková obluda může mít zálsk na mladá děvčata. Nesmíš večer sama přejít nádvoří. To drzé chlapisko by si tě mohlo vyčíhat.“

Najednou to strašidlo přišlo kontrolovat čistotu. Sedí na Janině kavalci a dívá se žádostivě na ni, jak myje podlahu. Žadoní, aby se s ním prošla v aleji na execiráku: moc se mu líbí.

Jana rudá po kořínky vlasů, ho neumí energicky plácnout hadrem a vyhodit ho ze dveří. Ani matka ne. Po dobrém mu říká, na to ať nemyslí. Kontrolu vykonal, ať se děle nezdržuje.

Na druhý den se s ním Eliška setkává v kanceláři. Zatímco hovoří s Blandovičem, vylétl jako střela ven. Klidně se vrací a je ohromena jeho návštěvou. Jana sedí u stolu, on je nad ní nakloněn, libá ji do vlasů a umlouvá ji zase o procházku v aleji.

Jana se tváří zoufale, vstává zbledlá, třese se hrůzou: „Mami, takový dědek, příšera, co si to dovoluje, zakroč!“

„Máte krásnou dceru, velice milou, rád bych se s ní prošel v aleji.“

„Jste ženatý?“

„Ano, jsem, mám dceru a vnučku.“ a rukou ukazuje jak velíkou.

Eliška otvírá dokořán dveře a s napřaženou rukou volá: „Ven!“

Janě je doopravdy zle. Třese se jako list. „Jít si stěžovat k řediteli tábora? Co tě to napadá, drahoušku! Spíše bychom si poškodily. Nevíme, jestli táhnou všichni za jeden provaz. Možná, že to strašidlo schválně Blandovič poslal. Když si postěžujeme, může nás přestěhovat do dívčího baráku na společnou cimru do toho nejhoršího prostředí. Ty jsi zakoukaná do Vasila, takže ani nevíš, jaká drastická prostředí někde jsou. Růženka, co k nám občas zachází, bydlí v dívčím baráku ještě se dvěma děvčaty. Včera jsem k ní poprvé zašla a zhrozila jsem se nad nepořádkem a špínou všude. Na stole nemyté nádoby, vaříč, zbytky jídla, roje much, po zemi plno cigaretových špačků a pisku. A ten ulepený umývací kout za skříní! V rohu na dvou postelích ležely dvě Jugoslávky s pěti mladíky. Ti nemytí, neholení přede mnou je nestoudně ohmatávali. Pili víno a chechtali se oplzlým vtípům. Místnost zakouřená, nevětraná. Chlapi jsou tam asi i v noci, když ne ti, tak zase jiní. Růženka někdy prodříme noc na chodbě, když milovníci zamknou dveře a nepustí ji dovnitř.“

„Proč si tedy Růženka na ně nestěžuje u ředitele?“

„Ona se bojí, že by ji poslali šupem do Jugoslávie, zná dva případy.“

„Pojďme říci Sáše, co se mi přihodilo.“

Sášu to nepřekvapilo. „To strašidlo má zálusk na každou mladou, vdanou nebo svobodnou. Mrtvola se mu říká. Zkusil to také s tou mladší pražskou štětkou, ale ta ho pěkně vypekla. Navnadila ho na sliby. Nejdříve se nechala v hotelu pohostit a udělala mu pořádnou útratu. Když vyšli ven, zavěsila se do něho, ale pak se mu vysmála a odplula. Takové jsou honěné, vědí jak na koho. Neboj se, Jano, víc si na tebe netroufne. Copak ty, ty jsi na tom hej! Ani si neuvědomuješ, jakého máš anděla strážného v mamince. Kdyby ses měla probíjet sama tímhle bordelem, nevím, nevím, jak bys dopadla. Takové honěné štětky, těm to tu sedí. Jsou na světnici málokterou noc. Jezdí stopem do Vídně. Tady automobilisté ochotně svezou. V Čechách byli hákliví svězt i štabajznu. Štětky to hned vyčihly a hezky si to šupajdí do Vídně, do Prátru nebo na hotel vydělávat vleže šilinky v krajkových košílkách. Mají už svá místa. Ta starší se prořekla, že se bojí, aby nebyly chyceny ve štěře. To by měly bez zelené karty pěknou polizačku. Změnily registraci z Austrálie na Ameriku. Jen vy jediné, bloudečkové, jste pevné jako skála. Kluci se diví, jak jste se mohly tak zbláznit! Šest neděl s těmi Jugoši na lodi! Budete mít báječnou společnost. Jano, ty budeš prima otrávena, budu na tebe vzpomínat!“

„Jakže, Sášo, my nepojedeme soukromou lodí, kde je společenský život, kino, kavárna, taneční parket a promenáda po palubě? Kde je mezi tisíci pasažery družno a veselo, kde se navazují přátelství a seznámení?“

„Ty má svatá dobroto, Janičko, svět asi na tebe čeká! Dají ti kabinu první třídy na přepychové lodi, kde se ti budou klanět švarní námořní důstojníci a angličtí lordi. Ty nevíš, že pro emigranty jsou upraveny jen vyřazené lodi? Když konzulát má určitý počet přihlášek na obsazení celé lodi nebo letadla, zadá transport dopravní společnosti a ta vypraví loď nebo letadlo. Slyšela jsem, že i letadla pro emigranty jsou jen stará vojenská.“

Když emigrant doletí na místo do zámoří, řádně si vydechne od strachu, že se letadlo nezřítilo do moře. Motory prý hrčí jako stará rachačka a někdy musí pilot nouzově přistát a opravovat. Nevěřila bych takovým povídačkám, kdybych sama nečetla, co psal tomu mému jeho kamarád. Psal, jak mu zatrnulo v páteři, když spatřil pod svým sedadlem díru, kterou by dítě propadlo rovnou do moře. Na posledním transportu prý nedali emigrantům nic k jídlu ani kapku vody. Hruža, co děti vyváděly. Do

New Yorku stojí cesta letadlem dvě stě osmdesát dolarů. Polovinu jízdného platí Charita nebo AFRC. Dopravní společnost dostane za jednotlivce celou sumu. Do obnosu jízdného je zahrnuto servírování, jídlo, káva, limonády. Emigrant na to spoléhá a bác. Kašlou na něho.“

„To je asi kachna, takové strašáky s dírou v letadle, se zíní a hladem.“

Ale Sáša tomu věří: „Není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu. Výběr nemáme. Kam nám určí, tam nás naženou jako ovčí stádo. Jestliže si emigrant zaplatí cestu sám, pozbývá tím všech výhod tam, kde zakotví. Jednoduše mu řeknou: jsi soběstačný, nepotřebuješ naši podporu. Nedostane ani placenou školu, ani byt. Aby ihned sháněl žvanec a práci, na vlastní pěst se točil. Ať tak či onak, je to skok do tmy, risk! Vsad', vyhraješ snad! Doma každý s určitou závistí řekne: tomu šťastlivci se podařilo utéct za kopečky, ten se má na svobodě jako v plenkách. Ale kdyby doma leckdo věděl, co emigrant zlého prožije než se usadí, neměnil by s ním ani za zlaté prase.“

„Kdo vyjíždí z Traisu, musí zaplatit jen vízum a základní poplatky. Kdo bydlí v privatě, musí složit tři tisíce šilinků. My je platíme na splátky tím nájemným sto šilinků měsíčně za postel. To všechno vy nevíte? Panenko skákavá, vy jste mi emigrantky! Z vaší cimříčky budete platit dvě stě šilinků měsíčně, ať pracujete nebo ne. A cestu vlakem do Janova až k lodi si musíte také platit samy, asi tak čtyři sta šilinků za osobu. Holenku, penízky, kde jste, v kapse nedřimejte!“

Sáša se vítězně usmívá: „Co byste si, jelimánkové, počaly, kdybych vás do všeho nezasvětila? Více hlav více ví, jen nemít uši zacpané a oči zaslepené. Liná huba — holé neštěstí.“

„Slyšely jste ten nejnovější vtíp? Co by dělal cikán, kdyby se hranice Československa otevřely? Vylez by na strom, aby ho utikající nepošlapali, valem by se všichni hrnuli na svobodný Západ.“

Jana zvažněla. Vzpomněla si, co jí jeden z vojáků u brány vyprávěl. „Rusové pomalu obsazují Československo. Nejdříve jen na oko mají při polských a východoněmeckých hranicích manévry. Včera hlásil vídeňský rozhlas, že už naše hranice překročili a jsou uvnitř země. Snad několik divízi. Očekává prý se krveprolití. Rusko si nenechá ujít takový zlatý důl jako je Československo. Zdá se, že Dubček si stojí pevně. Chce prý se od Ruska trhnout jako Tito. Jel do Moskvy a nečekaně brzo se vrátil. Rakušané sledují velmi napjatě události v soused-

ním Československu. Jsou šťastni, že ruští okupanti se brzo po válce museli z jejich země stáhnout.“

„S takovou novinou musím hned letět ke klukům na cimru, ti se budou divit. Slováci mají pevnější páteř než Češi. Dubček je pašák, do kaše si foukat nedá. Štěstí pro náš národ, že se dostal do čela. Ještě se nakonec pohneme domů, jestli bude komunismus poražen.“

„Zlatá Sáša, všechno nám upřímně poví a poradí. Mami, musím do práce, vydělávat šilinky. Daly jsme se na vojnu, musíme bojovat! Překoušeme to statečně všechno, vid! Všecko zlé a nepředvídané, co se nám postaví do cesty, i to chlupské strašidlo! Co myslíš, abychom raději letěly do Austrálie než pluly lodí? Škoda, že jsi do Kanady nejela lodí.“

„Nemysli na to, Jano, poručme se do vůle boží. Statisíce emigrantů bylo před námi a další přijdou po nás. Ve všech táborech v Rakousku, v Západním Německu, v Itálii jsme my dvě nepatrnou kapičkou v moři. Kanada do loňských stoletých oslav přijala prý přes jeden milion emigrantů. Proč se Běda neusadil v Kanadě? Takovou dálku přes tolik moří, kolem tolika zemí až na druhý konec světa za ním pojedeme, takovou moc má v lidském životě láska, byť jen sourozenecká.“

Chodba v přízemí mužského baráku; v pozadí vchod do táborové kaple.

Transport do USA a Kanady

Je vypraven až večer. Ale od rána, ba několik dní před tím, je už znatelný rozruch v celém táboře. Na hlavní administrativní budově, kde se denně po páté vydává pošta, visí zasklená vývěska se spoustou různých upozornění a příkazů. Dnes je zde seznam emigrantů, kteří odjedou s transportem. Mimo to rozhlas stále vyvolává jména k vybavení dokladů. V kanceláři tábora v tyto dny je nadmiru rušno. Přijímání a vybavování emigrantů je vskutku dobře organizované.

Transport je úžasnou událostí pro celý tábor. Cesta se netrhne přes malé nádvoří a rozbihající se cesty k barákům až k hlavní bráně. Tu a tam postávají hloučky k poslednímu přátelskému slovu. Jiní spěchají ještě na výměnu šilinků za dolary nebo odnášejí kufry na váhu. Jen patnáct kilo smí vážít kufr a pět příruční taška. Všude panuje čilý obchodní ruch. Prodávají se vaříče, nádoby, rádia, fotoaparáty, vše, co je nad váhu. Všední šaty se rozdávají nebo se nechají na cimře pro ty další. Vůbec nezbývá chvilka po sobě udělat pořádek. Vyleti se jako z vrabčího hnízda. Třeba ještě odevzdat „vyfasované“ na nic se nesmí zapomenout. A po nás třeba potopa, víc nás sběrný tábor nespátí.

V přízemí dívčího baráku je sraz. Na chodbě je rušno jako o posvicenské tancovače ve venkovské hospodě. Po širokém schodišti do obou pater stále přebíhají mladíci, buď sami nebo se svými dívkami, snad na poslední obejmutí, polibek. V chodbě jsou seřazeny kufry se štítky majitelů. Jsou všechny nové, všech možných velikostí a barev a čekají tu seřazené, jako oddaní sluhové ve svátečních livrejích.

V kanceláři číslo tři se dává poslední „štempl“ u toho komisního starého pána, jehož má každý plně zuby. Kolik už asi odbavil transportů? A kolik táborový lékař proklepal lidských těl? I ten má před každým transportem pilno.

Lidé ze všech komunistických zemí jsou tu na čas sdružení jako na palubě jedné lodi: společnými zájmy, starostmi, plány do budoucnosti. Uzavírají se trvalá přátelství, hluboké i povrchové lásky, často s věčnými, nikdy nesplněnými sliby, hořícími v zamilovaných očích milenců.

V tmavém koutě, stranou od schodiště si oddaně hledí do očí milenecký pár. Je to ten ztepilý figurální keramik Jarda. V očích, hořících láskou je plno nevyřčených otázek! Budeš mi věrná? Nezrušíme sliby? Budeme si psát každý týden? Ty má milá, nebuď smutná, vždyť přijedeš brzy za mnou. Rozcházíme se jen na čásek, na dva, tři měsíce. Je to jen krátká chvíle v lidském životě... jsem pracovitý, šetrný a spolu vybudujeme pro své děti hnízdo. Tak asi mluví jeho srdce přitisklé k jejímu. Komu je v srdci tíž? Jemu, odjíždějícímu nebo jí, která tu zůstane sama na pospas chtivým chvilkovým láskám? Je to Blaženka z Hané. Jak je žensky svůdná ve sladkém úsměvu na svého Jardu, kterého objímá i svýma zářícíma očima. Jak těžká je pro oba ta poslední chvíle loučení!

„Autobusy, autobusy přijíždějí!“ Kdosi zvolal a rázem se všichni chápou kufru a hrnou se ven, aby chytlí dobré místo. Ale šedovlasý úředník si stoupl mezi dveře autobusu a podle seznamu vyvolává jména. Všichni zpozorněli. Utichl i zpěv Jugošů, kteří se drží kolem krku a houpají se v taktu písně. Oslavili loučení vínem. Po celém trávníku až k YMCE se povalují pohozeně lahve. Jak jinak ohlušit bolné city?

Celé prostranství je plné lidí. Jsou tu mladé maminky s nemluvnaty v náruči, jiné chovají v ruce batolata, tlačí kočárky, procházejí se opodál. Potom, jakoby na povel, se všichni objímají, libají, stírají si slzy z tváří a rychle nastupují do autobusu.

Automobilový závodník ve švestkově modrém saku a šedých kalhotách, co denně nosil, stojí u samé karoserie. Nikdo se s ním neloučí. Snad neodjíždí hladový? Eliška zatoužila říci mu mámovsky teplé slovíčko a stisknout mu ruku. Všichni ostatní jsou vystrojeni jako svatebčané. Pláč dětí i skotačení těch, co tu zůstávají, a občasné veselé zavýsknutí Jugošů, zapadá do všeho šumu a zvláštního napětí, které tu nade všemi visí ve vzduchu jako neviditelný plášť. Plášť, který ty šťastlivce do sebe zahali, aby je přenesl přes moře do dalek a rozsel do cizích zemí jako semínka nových rostlin dovezených z Evropy.

Eliška je užaslý divák. Sedí v patře na okně Violetiny světnice, právě nad vchodem budovy a všecko pozoruje z ptačí perspektivy. Naleštěné autobusy, zářící lesklým niklem do přítmi májového pozdního večera. Z úzkých posuvných okýnek autobusu se znovu a znovu vynořují ruce k přátelskému stisku. Milenci do posledního krůčku na schod autobusu zůstávají spolu a pak ona, trpělivě a nešťastně stojí u okna. Ještě na slovíčko a na pohled. „Miláčku, nezapomeň!“

Úředník přesně a odpovědně splnil svůj úkol. Šofér krátce zatroubil, aby zvuk odtrhl stisk rukou a clonu doprovázejících. Všichni mávají šátečky na poslední pozdrav. Letadlo z vídeňského letiště startuje v deset hodin večer. Zastaví jen krátce v Kolíně nad Rýnem, kde přibírá emigranty ze západoněmeckých táborů. A pak letí do New Yorku a dál do Kanady, do Montrealu a Toronta.

Eliška se vrací do světnice podivně vzrušena loučením emigrantů s evropskou pevninou.

Jestlipak některému z nich zazněla v nitru naše dojemná hymna: „Kde domov můj“ nebo ta tklivá píseň vystěhovalců: „Zasvit' mi ty slunko zlaté na poslední z vlasti krok, zahřej v prsou city svaté, usuš v očích slzi tok...“

A jak asi bylo mužům na karanténě, kteří tak smutně stáli u zamřížovaných oken a toužebně přihlíželi odletu do zaslíbených zemí?

Tábor ztichnul jako zakletý. V zamyšlení Eliška stojí u okna ve světnici. Lokty podepřené na okenním rámu, tváře vtisknuté do dlaní, trpělivě vyhlíží svou dcerušku. Kde asi zase chodí s tím Vasilem?

Skoro k půlnoci se vrátila. „Jano, je mi líto, že jsi neviděla transport. Zase sis nedala říci a přišla jsi o tolik zvláštních dojmů. Jakmile je člověk zasazen do jiného prostředí, nemá být lhostejný, ale se zájmem sledovat všechno dění kolem sebe. Číst z tváří lidí, poučovat se z jejich jednání a charakterů, získávat co nejvíc ze školy života, které si tolik cením. Všim má prohlubovat své sebevzdělání.“

„Pokud ještě nechodíme do práce, máme využít času pro poznání okolí i způsob života lidí v jiné zemi. Na úpatí toho vysokého kopce, kde se tyčí televizní stožáry, jsou prý dva velké rybníky s koupalištěm. Přes rovinu vinic, byla by tam příjemná procházka. Líbí se mi pohled do řádků révy i zahradnická péče vinařů. Ženy na různobarevné tyčky přivazují keřky vinné révy. Svěží zeleň a serpentina vedoucí vzhůru, zrovna vyzývají vykročit z brány kasáren ven do přírody.“

Toužím prohlédnout si ve Vídni historické památky: paláce, proslulé císařské letní sídlo Schoenbrunn, muzea, galerie i botanickou zahradu, růžové sady, vnímat krásu plnými doušky.

Sama se neodvážím ani do blízkého okolí a v tobě nemohu probudit zájem. Zpropadený Vasil, tak mi zkrříš mou vysněnou cestu s tebou do nové vlasti.“

* * *

Paní Američanka

V přízemí průjezdu proti holičství se vchází do její malé třídy. Paní Američanka je snad anděl v lidské podobě. Vypráví Janě a Elišce jaké má báječné výsledky s úplně negramotnými většími dětmi.

„Žasly byste. Ti rodiče, zejména bulharští a jugoslávští, dají svým dětem najíst a žďuchanec do zad, ale žádnou péči o jejich duši.“

„Děti jsou můj svět, má láska. Můj muž mi říká, že bych bez nich byla jako ryba bez vody. Přeje mi tu radost. Bydlíme ve Vídni a já sem dojíždím jen z lásky k dětem, když mi Bůh nedopřál vlastní. Teď jsem s nimi u násobilky a současně je učím psát. Svě školáčky každým slovem hledím a oni by za mě skočili do ohně.“

„Jsem také emigrantka. Po pětačtyřicátém roce mne vyhnali ze Sudet do Vídně. Dvacetiletá jsem odjela do labyrintu New Yorku. Jediné slovíčko jsem neuměla anglicky. To si umíte představit, jak mi bylo těžko. Co si počít? Jak se zeptat na nocleh? Postavím kufry: Bóže, přiveď mi do cesty někoho, kdo mluví německy nebo česky. A třetí strážník mluvil česky. Dovedl mne do hotelu. Vystudovala jsem v New Yorku vysokou, jsem profesorkou. Jen se nikdy ničeho nebát, hlavu vzhůru, Pán Bůh je všude s námi.“

Gestikulaci rukou, melodickým hlasem a úklony hlavy dává své řeči zvláštní půvab. Její drobnou postavu zvyšuje účes z přehazovaných pramenů vlasů tyciánového odstínu. Je pěstěná, elegantní. Radí Janě, aby nepřijímala práci v továrně.

„Hrubě prostředí vždycky zanechá stopy na duši. Člověk si to ani neuvědomuje, ale je to tak. Zlatičko, važte si toho, že můžete mít maminku s sebou. Takovou jemnou, milou maminku. A snažte se jí rozumět a chápat ji. To je veliký náraz v srdci, opustit domov a jít do neznáma. Vaše mládí je nerozvážené, šťastné rozletem. Jste jako břízky, které lehce zapustí kořeny. Ale maminka je lípa, hluboko vkořeněná do své vlasti, a emigraci je jako vichřici vyvrácena z kořenů. Jestliže vás dvacet let vychovávala v komunistickém režimu, to byl krutý úděl. Já v ní vidím statečnou ženu. Mějte to, Janičko, na mysli,

a nezapomínejte, že jednou také budete maminkou. Se svou mamičkou jsme byly jako jedna duše. Ten čas dodnes nosím v srdci jako poklad."

Při loučení drží Janu za obě ruce a dlouze je hladí až po konečky prstů, jako by je chtěla prohrát svou láskou.

Citlivá Jana má oči zavlážené dojetím. Eliška hledí na ně s úžasem.

Odkud ví, snad od samotného ředitele tábora, že Janin otec v devětačtyřicátém roce narychlo utekl před uvězněním a žije v Německu, kde si založil novou rodinu? Prosí Janu, aby proto svého otce neodsuzovala, že on je, jako tisíce jiných, obětí komunistické diktatury, která rozmetla i naši rodinu. Vypráví je až do průjezdu a srdečně zve, aby ji stále navštěvovaly.

Zvláštní osobnost — ta paní Američanka! Když vejde do jídelny, je hned obklopena dětmi i dospělými.

Vyprávějí se legendy o jejím závratném bohatství, které nabyla provdáním za Američana. Sáša též tvrdila, že za vyučování angličtiny není placena. Dojíždí sem z lásky k dětem a tráví tu celé dny v té své malé třídě. Denně po obědě se prochází alejí se starší úředníci z Charity a panem Mayrem, který organizuje transporty.

* * *

New York

Příhody jedna za druhou

Zase fíčí ostrý západní vítr, ačkoliv je rovina chráněna vysokým valem lesů. Vasilův kamarád vede Oralovy do punčochárny, kde přijímají ženy do expedice. Dobrácký Bulhárek vypráví, že by nejraději jel na Nový Zéland, kde je hodně Bulharů, zahradníků. Jede ke strýci do Ameriky. O uvolněném místě v punčochárně se jen doslechl, pracuje ve vedlejší továrně.

Na továrním dvoře je plno harampádi. Dělníci tady okounějí a chtivě hledí na Janu. Chodby i kancelář jsou špinavé. Tváře úředníků i mistrů, kteří na zavolání přicházejí, jsou nevlídné. Po dlouhé poradě Janě oznamují, že přijmou jen ji, mladou. Platí čtyři sta šilinků týdně hrubého. Dělá se na směny, večerní končí v půl jedenácté. Z práce i do práce je vlakové spojení Badenkou. Jinou ženu z tábora nezaměstnávají, takže by Jana musela jít pozdě večer sama k vlaku pustou neosvětlenou cestou kolem zrádných křovin.

Nemožné, místo nepřijme.

Vracejí se do Traisu cestou přes vinici. Vinaři přivázejí lejty močůvky a hadicí ji rozlévají do řad vinné révy. Janě příšerně zapáchá, ale Elišce zavoněla rodným selským dvorem. U kasáren odbočují k Blažkeho cukrárně, kam je doporučila Sáša. Všude to tu září čistotou a přívětivostí zaměstnanců. Jak mnoho záleží na vedoucích, jestliže mají smysl pro pořádek. Vedle nevelké továrny je administrace. Sympatičtí úředníci s nimi jednají vlídně. Budou přijímat dvě pomocné síly až 1. června. Před týdnem přijali Slovenku, která leštila auta ve Vidni.

„Jano, Slovenka, naše sousedka na Familienhausu. Je šťastna, že má práci v místě. Děti by jí úplně zdivočely. Z cukrárny si může domů odnášet plno odřezků od pečiva. Pan Koník, kuchař, je tam pekaři k ruce, pracuje dvanáct hodin denně, i v sobotu: má dvanáct set šilinků týdně.“

Pomalou kráčí podél železného kasárenského plotu s podezdivkou a přemýšlejí, kde se uchyti v práci. Náhle před nimi u samého chodníku zastavuje auto. Skoro se lekly, že je nějaký fízil chce unést zpátky do Čech. Z auta však vesele vyskočil Honza.

„Ahoj Jano, kam neseš kostru? pojedte s námi do kina. Představím vám mého dobrého kamaráda Fandu. Je emigrant, ale bydlí v privatě ve vedlejší vesnici směrem k Vidni. Něco si u něho uvaříme k večeři. Pojdte hned, pobavíme se. Je to vo-trava, jeden neví, jak ten den umlátit! Jedeme z Vidně. Zase jsem byl na německém vyslanectví. Když odjezd nebudu honit, zkejsnu tu na zimu.“

„Dnes s vámi nepůjdeme, až bude studená večeře, kterou nám dávají v poledne.“

„E, vykašlete se na to zrádlo. Fanda jede příštím transportem, chytněte příležitost k zábavě. Dávají skvělý film o té americké ponorce z hitlerovské války. Fanda je důstojník, chce jej vidět. Fando, polez ven, představím tě lágrovský štabajzně! Jde se, a basta.“

Honza rázně rozhoduje, bere Janu pod paži a táhne ji k autu.

Jana se zdráhá. Nemá zájem zase se s někým jiným seznamovat. Večer přichází Vasil a nezastihne-li ji doma, urazí se, očima říká.

Štíhlý Fanda není zrovna sympatický s unylou tváří a zapadlýma očima. Avšak Elišku láká poznat, jak bydlí emigrant v privatě, kolik platí za pokoj a jací jsou Rakušané domácí páni. Taková příležitost se zřídka naskytne. Přemlouvá Janu, samotnou, bez ní, ji nepozvou.

„Zaskočíme si jen pro peníze na vstupné a stravenky na večeři dáme Sáše pro Jirku.“

„Kino vám zaplatíme, vlastně Fanda to zacáluje, já jsem švorc. Na Jirku se vyflákněte, ten si takový blaf někde sežene. Nevídáno, hladý nepojde.“ Honza galantně Janě otvírá dvířka auta a vesele dodává: „Dopřeji ti sednout si vedle Fandy, on jezdí jako širón.“

Janě se nechce: Eliška jí v očích čte „Vasil“, ale kluci slibují, že ihned po kině je zavezou domů. Jestliže Vasil řekne, že přijde v sedm, určitě přijde k desáté. Obě si myslí, že výjimku dnes neudělá, aby přišel včas, a tak tedy jedou.

Honza cestou stále mluví: „Auto vypadá jako starý krám, ale motorově je dobré. Fanda je také koupil od emigranta. Tady ta řada aut podél plotu a uvnitř kasáren, vzađu u vašeho baráku, to jsou všechno auta emigrantů. Jen si všimněte značek: Embéčko, Octavia, Simca, to jsou autička Čecháčků. Jsou s tím jen starosti, kde sehnat kupce. Fanda by rád dostal dva tisíce šilinků. Už shání kupce, nevíte o někom?“

„Nevíme.“ Jana je zaražena, řeč se nerozprádá.

Fanda bydlí ve starém domě. Má pokoj v přízemí, rovnou proti zadnímu vchodu na dvorek. Ve výklenku temné chodby je společný vodovod. Koupelnu k dispozici nemá.

„Platím čtyři sta šilinků měsíčně i s povlečením na pěrové dece. Jsem tu moc rád. Bydlel jsem v tom pajzlu v Traisu dlouhý čas. V prvních týdnech se to snese, ale pak je to na draka. Uvidíte, jak vám to poleze mandlema.“

„Vyflajznout se na to! Jsem tady s Fandou víc než na cimře s těma štěnicema. Jezdíme si autíčkem do Badenu, posedět u vínečka, zatančit si, chytnout holku za pačesy, aby člověk taky poznal život v Rakousku z lepší stránky. Fanda, holenkové, ten je zazobanej. Takovej flek nechyt ani jeden emigrant. Byl šoférem těžkýho vozu u zasílatelský firmy. Dělal jen dlouhé tratě do italských přístavů. Co vám mám povídat, vytáh to na čtyřicet tisíc šilinků měsíčně. Ale to si pište, to je výkon! To se jede jako mašina! Neděle, svátky, noční, denní túry, žádný pardon! A teď Fanda privatizuje. Jakmile člověka napíšu v lágru na ceduli na transport, každý emigrant hned vysadí. Vodpočívá na další túru. To ještě nevíte? Na žádnýho tam nečekají. Jestli si ručičky hrály doma s pérem, tak tam budou makat lopatou nebo vidlema s hnojem než se jazejček uráčí mluvit řeč tý nový země.“

Fanda shání večeri: „Jako na potvoru, je dnes středa vodpoledne; a v blbý vsi jsou krámy každou středu zavřeny.“

Honza omlouvá hostitele Fandu, který tu nemá ani chleba, ani máslo, jen sůl, půl sáčku kolínek a dvě vejce.

„Jano, ukaž nám jak umíš vařit! Uvař kolínka a vejce. My slupneme kolínka a vy každá jedno vejce.“

Pak jim Fanda přidal pomeranč: „To abyste vydržely ten nervák, ten válečnej námořnickej film. Já miluji své povolání vojáka. Mám důstojnickou školu a do Ameriky jedu hlavně proto, že si tam pěkně zavojančím.“

„To je neuvěřitelné, vždyť možná půjdete vstříc jisté smrti. Pošlou vás hned do Vietnamu, do první linie. Proč nejedete raději do Kanady, kde není vojenská povinnost?“

„Do první linie zrovna pudu rád. U nás v Čechách je ta vojna úplná flákárna. Ale být ve skutečně válce, ve vřavě kulometů, děl, náletů, být v zákopech, už se na to těším! To bude bašta! Udělám si letecký výcvik, dám se k letadlům. Ty mašinky mám rád.“

„Ale co maminka a tatínek, co tomu řeknou?“

„Ti mne od malička znají, vědí, že se mnou nehnou.“ Vytahuje ze zásuvky svazek dopisů.

„Podívejte se, jak často mi pišou. Měli kvůli mě polízačku. Když uteče voják, to se ministerstvu vnitra nelíbí.“ Tiše se pochechtává a luská prsty. „Povedlo se to. Šel jsem sám. I dobrý kamarád zradí. Vy se divíte, jako byste neznali mentalitu Čecháčků. Mám politický azyl. Je to nejcennější doklad pro emigranta. Celý svět je mi otevřený. S vaším obyčejným azylem se můžete zahrabat. Přejít hranice bez pasu, to jde o život. Přesl jsem na Šumavě.“

Zasněně se dívá z okna, jako by mu myslí procházely ty perné chvíle při přechodu hranic.

Honza Fandovi popleskává na rameno: „Fanda je pašák! V té době jiného přecházejícího mladíka postřelili, ti raubíři-komouši. Čert ví, snad dostanou za každou chycenou duši tisícovku navíc, že se o každého tak derou. Stáhli ho zpátky z rakouské strany, ale museli ho prej vydat rakouským úřadům.“

Řeč se stáčí na různé případy útěku přes hranice, na politickou situaci doma, na štěstí získat politický azyl. Ale Jana sedí jako zařezaná, živého hovoru se nezúčastňuje. Je asi v duchu u Vasila, blázinek. Blíží se již sedmá hodina, což jestli právě dnes přišel včas?

Do kina jdou pěšky. Rovinou po hlavní silnici, výstavnou, čistou, bohatou vesnici.

Zazobaný důstojník Fanda v upnutých šatech, asi vybraných z Charity, koupil nejlevnější vstupenky do první řady.

„Honzo, v dětství jsme říkali, že lížeme plátno.“

Děj filmu je napínavý. Ličí boj amerických námořníků v ponorce v japonských vodách, torpédování nepřátelských lodí, smrt kapitána. Eliška úkosem pozoruje Fandu, jak prožívá děj svým vojenským zápallem, ale v jeho očích je zhasnuto a nepřítomno.

I cestou zpět jde mlčky vedle Jany. Bůh ví, co mu přelétlo přes nos. Snad si představoval, že mu Jana padne okolo krku, že ji povoží autem a užije si s děvčetem poslední chvíli v Evropě. Anebo utekl z rozháraného rodinného života? Kdož ví, co se za každou novou neznámou tvář skrývá?

Fanda vlažně přeje dobrou noc u branky svého bytu. Ani nápad, že by splnil slib a zavezl Oralovy autem ty dva kilometry do tábora. Honza se rytířsky nabídl, že je doprovodí.

„S mužským je bezpečno a pro Janu i veselo.“ Po chvíli je dohání známá parta z tábora. Byli také v kině.

„Všichni vyděláváme prachy, tak si ještě zajdeme do nějaké šikovné hospůdky, rozšoupnout se. Jindy máme s sebou děvče, ale na ten válečný nervák jsme žádnou neuhnali.“

„Heleme, jak vy jste se tady octly? Tak vida, stále jste jako svaté sochy, žádné kamarádčovstvo s klukama a najednou tady večer v kině v druhé vsi. Partu trhat nesmíte, nevidáno o jednou!“

„Zaplatíme za vás sami, to je zbytečná výmluva, že nemáte s sebou prašulky.“

Honza si stýská, že je také načisto švorc, na sucho v hospodě sedět nebude.

„Ano, bez peněz do hospody nelez!“

Všichni Honzu ujišťují, že mu solidárně půjčí. Honza je srdce dobrého, půjčoval také, když měl.

Zatímco Jana ve společnosti mladých taje ze zkažené nálady zabitého večera, k Elišce se důvěrně přidává reklamní fotograf, kterého zná z večerního kurzu angličtiny. Hned prvním dojmem při setkání ho zařadila do branže umělců. Má plavou, bohemsky sčisnutou kštici a jelenicové sako skořicové barvy.

Zpomaluje krok, aby jeho veselá parta s Janou uprostřed, je nechala vzadu. Baví Elišku žertovným tónem a po chvíli s jiskřivou září v hnědých očích ji ohromuje nabídkou sňatku.

„O Janu zájem nemám, je pro mě, pětatřicátníka, moc mladá. Abych se staral o nějaké fanfárum jako o děcko, to by mne zdržovalo v elánu. Vy se mi líbíte svou akorátní postavou, jsem jen o šířku dlaně vyšší. Líbí se mi vaše modré oči, je v nich zápal pro umění, umím v nich číst. Jste milá, společenská, já také nejsem škarohlíd. Mám pro Ameriku ohromné ambice, jsem reklamní fotograf. Pracuji na uměleckých základech, umím dát do toho švih. Měl jsem úspěchy v té srabařině doma, natož v Americe! Víte, že je tam úplná závěj reklam v tom kapitalistickém podnikání? Jsem přesvědčen, že mám nejlepší profesi ze všech řemesel vůbec. Dokonce lepší, než kdybych měl akademické vzdělání. Věřím sám v sebe. Určitě vím, že se brzo vyšvihnu nad průměr. Ve dvou se to lépe táhne. Vy jste volná, rozvedená. Dcera se vám zamilovala a založí si brzo vlastní domácnost. Vypočetl jsem si podle věku dcery, asi osmnáctileté, podle vašich kaštanových vlasů a růžolící tváře bez vrásek, že vám je nanejvýš osmatřicet. I kdybych vám rok přidal, pořád jste ještě na vdávání akorát. Viděl jsem vás u zdi na execiráku cvičit, žasnul jsem, jak jste sportovní, plnoštíhlá, takovou ženušku bych si přál. Nevidáno, na nějakém tom roku nesejde.“

Znám případy, že žena je o šest až deset let starší než muž a klape to někdy líp než opačně. Každý tu radí, přivést si do Ameriky raději Evropanku, ty že jsou pracovitější."

„Věřte mi nebo ne, ale doma jsem neměl skoro čas rozhlédnout se a volit. Co říkáte, drahoušku, prubnem to spolu? Uli jsem si ve Vidni dost peněz, nejsem chudá kostelní myš, nebudeme začínat od píky.“

Na dotvrzení svých dobrých úmyslů se přítulně do Elišky zavěšuje a navrhuje, aby si zašli spolu na vínečko.

„Dceru nechte pobavit se s tou slušnou společností. Neztrati se, oni ji doprovodí domů. Můžeme si, drahoušku, hezky užít pěkný májový večer, člověk je mlád jen jednou v životě," a teple ji hladí dlaň.

Eliška se tiše usmívá. Kéž by uměla vpadnout bez rozmýšlení do vábíivých tenat lásky a napít se plnými doušky jeho mladosti. Příštím transportem, to je za dva týdny, odjíždí. Ještě jedenkrát mohla by prožít svůj máj, bez ohledu na to, jak jiní její křivý krok posoudí! Oh, umět zahodit všechna předsevzetí a pošlapat základy zbožného vychování selské matičky! Pošlapat i ten zvuk dobrého jména, který si udržela dlouholetou věrností k nevěrnému manželovi. A neohlížet se ani na děti. Syn Brěta, student, se proti její vůli musel oženit a pinoletá Jana, tady v táboře je pro ni perný oříšek!

Všecko jí to při jeho sladké řeči buší na spánky a na chvíli se i noří do své dávné mladosti, kdy pouhým stiskem ruky a hubičkou se jí krev rozšuměla vášnivou touhou . . . Avšak flirt není v její povaze.

„Pane reklamní fotografe, zasmějte se se mnou! Za tři dny a za tři roky mi bude šedesát! Tu úsměvnou náladu a tvář mám asi jen proto, že jsem májové nedělní dítě a miluji lidi.“

Odskočil od ní jako uštknutý: „Děláte si ze mne blázný! Myslim to s vámi vážně, můžeme být oddáni tady, neodjedu bez vás. Vyznám se v ženách, nemáte vrásky ani šediny, nevěřím vám! Nejsem vám dost vhodnou partií. Váš muž byl inženýr, je to tak? Vypadáte tak mladě, ne, to nemůže být, vy a šedesátnice! To je nejapný žert!“

„Chcete říci, že jste skoro o polovinu starší než já? Mně je miň než pětatřicet, přidal jsem si léta kvůli vám a měl jsem radost z našeho nahodilého setkání v táboře.“

„Nelžu. Moje dcera Jana vám dosvědčí čistou pravdu o mém věku, pojďme!“ Bere ho za ruku a jako dvě nezbedné děti utíkají, aby partu doběhli.

„Jano, řekni panu reklamnímu fotografovi, kolik je mi doopravdy let!“

„Co je na tom divného? Za tři dny je mamce sedmapadesát roků.“

Všichni se tomu smějí jako podařenému vtipu.

„Vám, paní Oralová, takové mladici, táhne už šedesátka?“

Jen Martin, tajemný student z Rokycan, vážně dodává: „No, nazdar, Bohouši, to ses pořádně zmýlil v počtech a plánech.“

„Také tedy Bohuslav? Totéž jméno měl můj manžel. Pro osamocené muže a ženy v uprchlickém táboře není asi lehké hledat a volit partnera se záhadnou minulostí.“

V celém Rakousku nebo jen v Traiskirchenu je tolik hospůdek, pivnic, vináren a restaurací? Jsou tu téměř na každém kroku, září čistotou a nákladným zevnějškem. Do spore osvětlených ulic vyzývavě svítí veliké okenní tabule zastřené záclonami. Nad vchody visí umělecky tepané svítilny z černého železa a přívětivě zvou každého kolemjdoucího.

„Hele, tady je jako na zavalanou zahradní restaurace. Sem zapadnem, hezky si posedíme pod korunami stromů! Podívejte se branou, jak jsou stromy osvětleny. Tady si dáme malý gáblíček, popijem si vínečko a pivečko!“

„Vy se nedáte zviklat, upejpavky jedny? Že s vámi nehne? Že nejste zvyklé na víno, pivo, na presbuřt s octem a cibulí? Svět vás všemu odnaučí a naučí! Jde se a basta!“

Táhnou Janu za ruce ke bráně. Ale Jana stojí na svém, že ne a nepůjde. Asi doufá, že Vasil, který vždycky na schůzku přijde později, čeká na ni na lavičce před Familienhausem. Není ještě tak pozdě.

„Nepůjdete tam, nepůjdete odtud. Jdeme, nedáme se zdržovat,“ prohlašuje Martin nakvašeně a všichni za ním zapadají do brány. Jen Honza se rytířsky nabízí, že je doprovodí k táboru a pak se k partě vrátí.

„Večer na cimfe se provalovat na kavalci, to je na draka! Tak praštěnej nejsem, abych se dřel s anglinou, s tátou a mámou budu mluvit v Mnichově německy. Vy nemáte zdání, jak je noc k nepřechkání dlouhá pro vodpočatý mladý tělo.“

Obě ho přemlouvají, aby jen šel za svou partou a on se s radostí vrací.

Eliška se smíchem vypráví Janě o reklamním fotografovi a jeho nabídce k sňatku.

Jana je však bez nálady a spěchá: „Možná, že Vasil na mne čeká u brány.“

Avšak nečekal ani před „hausem“.

„Kvůli tvé zvědavosti, jak bydlí emigrant v privatě, jsem nedodržela slib a Vasil se jistě urazil.“

„Ale Jano, tolik dojmů navíc! Zase nový pohled do lidských duší. A v tom filmu, jak ty postavy byly mistrně vykresleny!“

„K čertu s těmi tvými dojmy a kreslenými postavami!“

Mrzutá, s lokty podepřenými na okně, zase vyhlíží Vasila, miláčka. Někdy přichází až po desáté hodině. Ale nedočkala se ho a zklamaná usíná.

V nočním tichu Eliška přemýšlí o Fandovi, o reklamním fotografovi a vytrvalé změně v Janině chování. Pro každého má spousty času, pro matku co nejmiň.

Jeden potřebuje něco přetlumočit v kanceláři, jiný v městečku na poště nebo v podniku při žádosti o práci. A jak vesele se baví s Miluš, Slávkou a Violetou. Jen matka je pro ni nudná společnice, protože nesdílí její nadšení pro Vasila.

Vasil! Ačkoliv je krasavec, zač stojí s tou šmouhou na charakteru? Nikdy nedodrží čas schůzky, i když si jej sám určí. Večer co večer ho Jana trpělivě vyčkává, hodinu, dvě i déle. Když konečně přichází klátivým krokem příční pěšinou od rohu dívčího baráku, letí mu vstříc jako divá. Po jeho boku je celá rozesmátá a šťastná, sotva mu vyčte, proč nepřišel včas. Ta její zamilovanost ji docela vyvádí z míry.

Bláznivé mládí, zatrachtilý tábor!

Když slovenský farář Nikyš ohlašoval v kapli birmování, což je pro celou farnost slavnostní událost, Eliška uprosila Janu k účasti. Po můstku přes potok klenutou bránou vcházejí do nádvoří kláštera, kde se před barokním kostelíkem řadí průvod družiček. Děvčátka v dlouhých bílých šatečkách a s umělými věnečky ve zkadeřených vlasech, kráčejí po boku hošíků. V tmavých šatech a s myrtou na klopě jsou vážni jako ženiši s nevěstami.

Rodiče a přátelé, stojící podél průvodu, provázejí dětičky láskyplným pohledem. Boží sláva se nese vzhůru k nebesům nábožným zpěvem, vůni kadidla a modlitbou.

Eliška s radostí hledí do tváří zbožných Rakušanů. Jana bez zájmu jen na chvíli postála opodál, ne, do kostelíku se tlačit nebude a spěšně odchází. Eliška zamyšleně kráčí vedle ní, opět rozlitostněna její nepochopitelnou duševní proměnou.

* * *

Výslech na vídeňské policii

Den výslechu je kýžený den pro každého emigranta. Den co den je třeba běžet do třetího poschodí, kde na dveřích karantény visí růžová tabulka se jmény vylosovaných šťastlivců. Je to soukromá věc každého, jestliže propásne svůj termín. Dnes jsou na ní napsáni všichni, kteří společně přijeli do tábora. Autobusem odjíždí do Vídně na policejní ředitelství.

Špalírem policistů prošli do čekárny v prvním patře staré budovy. Policista sedí přísně za stolem u dveří. Myš mu neuklouzne, i na toaletu každého doprovází a dveře za sebou zamkne. Muži jiných národností obsadili prostřední stůl, pojídají studený oběd a kouří. Je tu jako v udírně. Několikahodinové čekání je úmorné.

Violeta s Janou, Slávka s Jindrou, Miluš s Ferdou a Eliška sedí u okna v rohu. Slávka s Jindrou kouří a nejsou tak zabráněni do důvěrného šepotu jako Miluš s Ferdou. „Konečně spolu,“ říkají beze slov. Ferda je štihlý s propadlou hrudí. V jeho chytrých očích je čímanství na život a teď plamen lásky k jeho roztomilé ženě. Orlím nosem legračně šimrá její zrůžovělou tvář a čechrá jí vlasy. Asi jí šeptá do ouška milostná slovička. Jednou rukou objímá Milušin pas a druhou má schovanou v jejich dlaních.

Miluš v bílých šatech a růžovém svetříku vypadá v té zakouřené čekárně jako rozvítá růžička. Celá jejich póza šťastného shledání po čtrnácti dnech Ferdovy karantény je jako obrázek na starých pohlednicích, které bývaly vylepovány na poutová srdce. Je to asi k smíchu, ale Eliška nemůže odolat! V duchu si kreslí kolem jejich objetí vlnovky, kudrlinky a kytičky cukrových ozdob. Bývaly růžové, zelené a žluté. To jejich objetí jí tak okouzluje, že je vzpomínkou unášena na vesnickou pout', kde tehdy — selské děvčátko — stávala jako přibitá u perníkového krámků, zlákaná tou pestrou barevností perníkových a cukrově ledových srdcí s růžičkami a říkankami o lásce a milování.

Vyslýchající úředník mluví dobře česky. Za Rakouska-Uherska vojákoval v Čechách. Kromě všech dat, škol a zaměstnání v krátkém životopise a otázky o členství v komunistické straně, přidává ještě přátelské slovičko. Hovoří též o Dubčekovi

a ničemných Rusácich, jak se těžko žije pod jejich diktaturou v komunistickém režimu.

„V Rakousku je dražota, v Čechách je všechno levnější, ale Rakušané si váží svobody. Ta je nade vše. Paní Oralová, vy určitě máte právo na politický azyl. Rozhodně si jej na policii vyřídíte. Z výpočtu vašich zaměstnání je jasné, že jste byla režimem šikanována. Okresní a místní komunistické výbory věděly přes pražské ministerstvo vnitra o vašem manželovi, že pracoval a dosud pracuje ve ‚Svobodné Evropě‘.

Jestliže jste se s ním rozvedla až za patnáct let po jeho útěku v roce 1963 a prošla tolika svízelemi, je to dost vážný argument pro politický azyl. Jsem přesvědčen, že mnozí, kteří politický azyl dostali, nezkusili zdaleka tolik co vy, žena emigranta s dětmi. Někteří emigranti si navymýšlejí báčorky, svůj pas zničí a tvrdí, že přešli hranice ilegálně, drze si žádají o politický azyl a dostanou jej. Musíte mít širší lokte pro svět.“

Janu zavolali zvlášť. Vyžádali si od ní přesnou mnichovskou adresu jejího otce. Řekla, že se s ním poprvé sešla skoro po dvaceti letech v Salzburgu na nádraží po příjezdu z Itálie.

Opět špalírem policistů nastupují do autobusu. V předu sedí Miluš a k ní přitulený Ferda, hlavu položenou na jejím rameni. Láska! Jaké silné pouto! Celý svět nám může být ukraden, jen když jsme zase spolu! Karanténa výslechem končí.

Druhý den hned zrána zase nenadálý rozruch! Všichni vyvolání rozhlasem, shromáždili se u přepážky ředitelovy předkancláře v přízemí vedle brány. Je tu též příjemný úředník, tajemník ředitele Hodka. Dostanou dnes zelené karty. V chodbě je hlučno; jsou tu všichni včerejší, i ti z karantény.

Jak to, že tu není Ferda?

Miluš má oči do ruda vyplakané: „Nenechám si to libit! Všichni jsou propuštěni, jen ubožáka Ferdu tam drží. Vy nevíte jak je karanténa krutá, jak deprimuje. Ferda se ničím neprovinil, dbá nařízení jako starý voják. Každý den čekáme jako na smilování, abychom byli už spolu a báb, trčí tam zas! Zašla jsem k řediteli Hodkovi, ale pohnout jsem s ním nemohla, ani moje slzy.“

Miluš, celá rozhorlená, běží na karanténu za Ferdou. Musí ji tam pustit stůj co stůj, odbýt se nedá! Co Ferda poradí?

Ferda je se svým rozumem u konce. Zavinila to sama, zapomněla na rentgen.

„Slávka jej také nemá a Jindru pustili. Zasedli si na nás, co si počnu?“

„Miluš, Jindra není manžel jako Ferda, je snoubenec a to v papírech nemá.“

„Rentgen je každé úterý a dnes je středa. No nazdar, Ferda se uvzteká. Týden karantény navíc. Kde jsme, Slávko, lítaly, že nám úterní rentgen ušel? Vy jej, Jano, máte?“

„Ano, máme hned první úterý a připomínaly jsme ti to stále, ať na rentgen nezapomeneš.“

Miluš pláče k neutišení: „Můj chudáček Ferda, ještě mi vynadá, že si neberu žádnou starost do hlavy. Mám vyhlídnutý pokojík na Familienhausu. Ten vedle vás se uvolnil, přijdem o něj. Já nešťastnice nešťastná.“

Pro zelenou kartu se běží do třetího patra, kde ve výdejně stravenek jsou uloženy osobní doklady ubytovaných emigrantů. Všichni rebelují, že to není soustředěno v jedné kanceláři, co je to za litačku a co je carátů s vypisováním dat jako o křtu.

A hurá se zelenou kartou na úřad práce, chytnout to z první ruky. Je tam nával až do oběda. Jugoslávci div dveře nevy-máčknu, aby lapli dobrý fliček. Kdo dřív přijde, ten dřív mele.

Janě telefonoval pan Weis z Vidně, že pro ni přijede po polední autem. Přijal ji jako prodavačku, ale musí to projít táborovým úřadem práce.

Pan Weis je robustní starší pán; je maďarský žid, ale mluví dobře česky. Je ztělesněná starost o blaho emigrantů. Přijal také na roznášení reklam toho jemného mladíka i staršího pána, krajana.

Jana odjíždí plna nadšení a elánu.

Avšak není všecko zlato, co se třpytí. Denně přichází z práce velmi unavená. Ráno vstává o páté. Než se načeše, naslechti! Ve spěchu se nasnídá. Skoro utíká na vzdálené nádraží. Večer přijíždí kolem osmé. Aby ušetřila pět šilinků při přestupu z Bádenky na elektriku, jde půl hodiny pěšky vídeňskými ulicemi. Je celý den na nohou, mimo chvilky posezení u krajice chleba s mlékem. Na tom také šetří. Večer do nechutného ohřátého jídla jen d'obne a pak jde ještě na procházku s Vasilem. Vrací se k jedenácté. Panečku, to je túra!

Jana s pýchou vypráví, jak jí paní Weisová vychvaluje, že jí mají rádi jako člena rodiny, protože je k zákazníkům milá, pro obchod jako stvořena. Janino nadšení neutuchlo ani když jí paní Weisová požádala, aby každý den umyla v konfekci velikou plochu podlahy. Posluhovačka prý z čista jasna nepřišla.

„Bloudku, ta chytrá židovečka tě jenom využívá lichotkami a ani ti nepřiplatí k tak bidnému žoldu?“

„Sama jsem se nabídla. Nevidáno, doma jsem vynášela žumpu a dělala všechny hrubé práce na zahradě a v domku.“

„To je pravda, ale tady při tak špatné stravě a vzduchu lehce chytněš souchotiny, jestli budeme dlouho čekat na vízum. Poprosíme Sášu, aby ti našla práci v blízkém Badenu, v lázních.“

Svěhlavá Jana místo měnit nebude. Inu, komu není rady, tomu není pomoci.

* * *

Videň — v pozadí vrchy nad Traiskirchenem

Otrásající událost

Co se stalo za hrůzu dnes v noci? Mezi rodinným barákem a dívčí budovou je velká kaluž krve s vyšší sedlinou. Proč ji nezasybou nebo nesmyjí? Děti se v ní šťourají klacíky, dupají v ní a krvavé šlápoty tisknou dál, hrůza pohledět!

Kdo ví něco bližšího? „Copak vás neprobudil ten řev a nářek krátce po půlnoci? Každý vyhlížel z okna, přišerná podivaná!“

„My,“ vypráví paní Kahanová, „jsme s dcerou tolik zažily tuto noc, že lágr do smrti nezapomeneme. Bydli jsme v tom průchozím pokoji, přes který chodí Maďarky do své světnice. Věčně se tam za nimi táhnou chlapi ani jednu noc nemáme klid. Vždycky dlouho nemohu usnout, ostatní usnou hned. K půlnoci něco zašramotilo u dveří. Proboha, vidím, je to chlap. Šmátrá po stěně a po stole, snad nehledá nůž, snadno by nás mohl podřezat. Křičím o pomoc a on se natáhl pod stůl. Byl to milenec té blondýny — Slovenky —, která bydlí s námi. Ale k Maďarkám také chodil, je to Maďar. Ta blondýna hned vstala a utěšovala ho. Přišly i Maďarky z druhé světnice, hladily ho a těšily ho také a vyvedly ho na chodbu. Pak se rozléhal ten hrozný řev. V tutéž chvíli šel právě pod oknem jeden náš krajan. Jen tak, že uskočil. Div mu padající nespádl na hlavu. Váha tak statného chlapa by ho určitě zabila. Kdyby dopadl na trávník u zdi, ale takovou dálku od okna na tvrdý asfalt! Spadl na obličej. Božíčku, ten byl zřízený! Všecko zpřelámané, žebra, nohy, ruce, zuby a má ještě těžké vnitřní zranění. Policajti a vojáci lítali jako splašení než sehnali lékaře a sanitku. Ta ho odvezla do bádenské nemocnice.“

„Ještě snad žije, mohl by tedy vrahy prozradit. Prý se na něho dva Maďari smluvili, stopovali ho, pak ho zatáhli na kloset, tam ho bodli nožem do břicha a vyhodili ho oknem. Proto dolétl od zdi tak daleko. Je to prý pomsta za tu blondýnu, ze žárlivosti, ačkoliv má stejně víc milenců najednou.“

Jaká to bestiálnost nerozvážného mládí! Celý tábor je tím silně rozrušený.

Ten mladý Maďar na třetí den v nemocnici zemřel. Kaluž krve zasypali pilinami, smyli, a život běží dál, jako by se nic nestalo. Všude se živě rokuje o tom, že i Jugoslávci si střeží své lásky

a nevěru si rovněž vyřizují nožem. Je to snad zákon horké jižní krve? A co Bulhaři, jak ti se vyrovnávají s nevěrou?

I Vasil je žárlivec. Stále říká, že by nevěrnou ženu roztrhl v půli. Myslí to docela vážně. Nesnesl by, aby mu jiný chodil za ženou nebo za milenkou.

Jana pomáhá paní Američance překládat z němčiny do češtiny nejnovější nařízení:

„Co nejpřísněji bude potrestán každý muž, který bude přistižen v dívčím baráku. I žena, u níž bude muž přistižen, bude potrestána. Oba budou vypovězeni z tábora.“

Kdo ví, jestli to bude respektováno a jak dlouho? Proč tento zákaz nebyl vyhlášen už dávno před vraždou? Proč až teď, když byl zbytečně utracen mladý život?

YMCA a YWCA na druhém nádvoří sběrného tábora

Neděle v Badenu a dozvuky

Ó, májová slunná neděle s nebeskou modrojasnou klenbou! V přírodě jástot lásky v ptačím zpěvu a v hýřivé květeně! Jaký to božský kouzelný čas pro milenecký pár! Neexistuje všední povinnost, práce, únava z ní. Jsou jen výlety, volnost a radost!

Jana má ujednáno s Vasilem, že se v deset hodin pro ni stavi a pojedou na celý den do Badenu. Ještě tam nebyla.

Jana se od rána pečlivě připravuje. Mění účesy, převléká už kolikery šaty a nakonec je dokonalost sama. Radost na ni pohledět! Je jako dobře vypěstěná květinka. Mládí je jaro života.

A Vasil nejde a nejde. Už táhne na jedenáctou hodinu. Jana zase musí vyslechnout matčiny nemilé připomínky: „O takového muže, který ani jednou nepřijde na schůzku včas, bys neměla ani pohledem zavadit. Sám přece tolik trucoval, dva dny k nám nepřišel. Pak měl tolik řeči proto, žes na něho nečekala přesně v osm hodin a šla jsi se mnou, Honzou a Fandou na ten válečný film. Na truc bys měla jít do Badenu s partou. Ale škoda řeči, nad Vasila není.“

Jana připíná na dveře listek: „Vasile, jsme v kapli, přijď tam za námi.“

Vasil přišel až po jedné hodině, o celé tři hodiny později a ani slovem se neomluvil. Eliška hledí z okna za nimi. Jana tak elegantní vedle něho, nijak zvlášť dbalého zevnějšku. Kam jen ta holka dala oči?

Šum tábora utichl. Všichni se rozlétli za svou zábavou. Eliška se prochází sama u brány a tu znenadání přichází Růženka. Jde pěšky do Badenu, jsou to jen čtyři kilometry.

„Paní Oralová, pojdte se mnou, bude nám veseleji.“

Baden ji láká. „Škoda, že nám ujel vláček.“

Na rohu kasárenské zídky stojí opřený hluchoněmý emigrant, Čech.

„Byla jsem svědkem, jak se mu hlouček mladíků posmíval, jak se po něm pitvořili. Byl proto tak nešťastný, že si chtěl vzít život, ale já jsem ho utěšila. Jede do Švédska. To je jediná země, která má nejlepší sociální organizaci a přijímá emigranty postižené jakýmkoliv neduhem.“

Jugoslávka Růženka mluví dobře česky, je velice inteligentní. „Doma jsem byla úřednicí v mezinárodním klubu studentů. Řeči mne baví. Proto též chodím na vaše mše, abych slyšela českou řeč a zdokonalila se v ní. Umím rusky a francouzsky. Přišla jsem do lágru po tolika svízelných, cesta, necesta. Bez pasu, přes hranice. Kus cesty vlakem, pak pěšky a stopem. Myslela jsem, že už padnu únavou. Vyšli jsme z domu s mladším bratrem, ale ten zůstal někde pracovat u sedláka. Báł se, že ho z lágru pošlou zpět. Mám také strach. Proto dřu jako kůň, dělám v kuchyni tu nejhrubší práci. Mám denní i odpolední směny až do desíti večer.“

Eliška hledí na její malé buclaté ruce. Jsou zhrublé, samá rýha, zčervenalé od mytí nádobí a podlah.

„Ale to nic, vydržím to. Platí mi sto šilinků měsíčně, myslím, že to mám ke stravě a bydlení. Ne, to nevím, že po šest neděl jsou strava a bydlení na společné címrě pro každého emigranta zadarmo.“

„Jaká naivnost.“

„Myslím, že mne zařadí do transportu na konci května. Stále se chodím dívat na tabuli, jestli se tam neobjeví moje jméno. To-lik se už těším na svého bratra do Austrálie. Je ženatý a má dvě děti. Daří se mu dobře, zařídil si benzinovou pumpu. Všichni sourozenci i tatínek, který pracuje v Norimberku, tam za ním přijedeme. Jugoslávie je krásná země, ale neuživí tak početné rodiny.“

Moji rodiče jsou z jedenácti dětí a já ze šesti. Vláda teď povoluje lidem vyjždět ven za práci. Ale mně a mým bratrům to odmítli, tak jsme museli utéci bez pasu. Já tady v lágru s každým mluvím, ale vážnou známost si nechci dělat. Doufám, že mi bratr v Austrálii najde dobrou partii.“

„Ano, to je moudré. Jste už registrována na australském vyslanectví? Máte za sebou rentgen, lékařskou prohlídku, fotografování a otisky prstů? Jste přihlášena u Charity, abyste dostala poukázku na nové oblečení před cestou? Je toho stále tolik k vyplňování! Máte už zelenou kartu?“

„Ne, nic nemám. Myslela jsem, že to stačí, když jsem v táboře, v kanceláři za mne všecko vyřídí sami.“

„Copak vám nikdo neporadil? Nestýkáte se vůbec s krajany? Ještě vás ani nevolali do kanceláře? Možná, že se smluvili, protože mají ve vás lacinou služku. Cože? Dva měsíce už jste tady a nevolali vás k výslechu? Nedali vám ještě zelenou kartu, s kterou můžete pracovat i ve Vídni a mít ne sto, ale víc než tisíc

šilinků měsíčně? To je neslýchané, jak v táboře využívají vaši nevědomosti.“

Cesta vinicemi a dlouhou vesnicí, která není tak čistá a úpravná jako ty dvě přilehlé k Traiskirchenu ubíhá rychle v hovoru s Růženkou. Baden je oddělen od vesnice jen kolejemi a do vnitřního města je ještě daleko. Růženka se ptá po nemocnici.

„Ráda bych navštívila svou kamarádku. Chytla nějakou pohlavní nemoc. Sotva byla v lágru týden, zamilovala se tak prudce, opravdu za to nemůže. Láska si nedá poručit. Musela říci jeho jméno a odvezli ho do nemocnice také.“

„Jímá mě hrůza z další stinné stránky tábora. Sběrný uprchlický tábor! Taková Sodoma! Vražda ze žárlivosti, pohlavní nemoci!“

„Do nemocnice mohu jít jindy sama. Prohlédneme si město a kostel Když jsem studovala na gymnáziu, docházela jsem do školy dvě hodiny pěšky. Nikdy mi nebylo zatěžko. Cestou jsem se naučila tolik básni. Máte ráda poezii? Ta povznáší duši.“

Vida, co je v Růženke skryto duševní krásy. Měly by si ji vyslechnout Jana s Violetou. Violetě, zahrnutě vším přepychem od svého zámožného snoubence, i Janě, dobře vybavené z domova, je Růženka stále k smíchu. Její nevkusné oblékání! Do kaple nosívá černé rukavice nad loket a je na boso jen v opánkách. Pokouší se o módní korunkový účes, ale její řídké, krátké pramínky vlasů vyčesané vzhůru ani nezakryjí vlasovou vložku jiného odstínu. A ten její hlásek, jako mňoukání mazlivé kočky, a ne třicetileté ženy. Nemožná!

Obě se útrpně usmívají při zmínce o ní.

Většinou jsou Jugoslávky ohnivé, snědé brunety s černýma jiskrnýma očima. Růženka má modrá očka, skrytá v jablíčkách bledých tváří. A v řeči i chůzi je pomalá, vlašná, jako dohasínající den.

Eliška kudy chodí, tudy myslí na Janu. Kde asi je s Vasilem, jestlipak si také prohlížejí zajímavosti města? Ten nádherný morový sloup na rušném náměstí, kde se zastavuje tolik turistů. Je nízký a široký, se sochami svatých kolem veliké pozlacené koule s latinskými nápisy, obtočené hadem, jako Evino jablko. Z terasy galerie chvíli pozorují ruch u malých golfových hřišť. Červené golfové chodničky jsou lemovány bílou hranou a obloukově se vinou v zeleni trávníku.

Jak rozkošný pohled! Jásavá barevnost květinového záhonu, vlašná šed' staletých kmenů, v pozadí promenáda mládeže v pestřém letním oblečení!

Slunce, barvy, mládí a hry... zavanuly Eliščinu nitro touhou spatřit tam mezi kvítím a radostí své děti, Janu a Brětu, zavěšené do táty. Přimhouřila oči v očekávání, že se odněkud vynoří a zamávají jí, protože k nim patří. Ale oči se jí semkly do tmy a sevřel ji tísnivý pocit, že je tu, v cizině, úplně sama. Ti její tři nejdražší, pro které takovou vroucí láskou bilo její srdce, jsou jí dnes tak vzdáleni. Jana je v Badenu blízko ní, ale přece tak daleko.

Otevřený bazén s modrozelenou vodou, s klouzačkami a můstky, s velikou písčitou pláží kolem, s kabinami i s přepychovou vstupní halou, je jedinečný. Ženy mají moderní květinové gumové čepice a pestrobarevné bikiny. Asi jen bohatí Vídeňáci a městská smetánka mohou platit vysoké vstupné patnáct šilinků. Vrátný u vchodu bazénu nabídl Růžence a Elišce křesla, aby se potěšily tou pěknou podívanou! A Jana té radosti ani jednou neokusila.

Ještě letný pohled na zříceninu hradu, vysoko v lesích nad klenutím železničního mostu a na kupu lesnatých kopců. V jednom jejich hlubokém údolí leží lázeňské městečko Baden, s bohatými hotely, tenisovými dvorci i starobyloou architekturou, šlechtěnými parky a jezirkem s labutěmi. Lázeňští hosté se tu projíždějí na lodičkách, procházejí se po zlatožlutých písčitých stezkách a poslouchají koncerty. Ten přepychový bazén, to je koruna všeho nejhezčího. Jak radostně se dá užívat světa a života, jen mít dost peněz!

Dvě chudé emigrantky jedou zpět Badenkou, vláčkem, který projíždí Vídňi jako modrá tramvaj, na rozdíl od červených městských tramvají. Vláček pomalu projíždí vesnicemi. Nedělní májový podvečer dýchá mírem z pokojných domovů Rakušanů a ze širé roviny vinic.

Eliška vyhlíží z okna Janu. Je už po osmé, slyší další vláček odjíždět k Vídňi. Zachází Miluš, novopečená sousedka, a zve ji k nim. Ferdu pustili z karantény v sobotu a hned jim přidělili čistý pokoj po noblesní dvojici Maďarů. Nechali jim tam tapety na zdi, celofán na podlaze, spoustu nádobí a také růžové prasátko-kasičku. Miluš je hladí, jako by už bylo plné dolarů.

Miluš všecko kouzelně uspořádala a zadýchala šerou kasárnickou světnicí vůní domova. Dečky vytvořila z kapesníků, vázičky ze stříbřité konzervy, nádobí vyleštila. Stůl a poličku ve zdi potáhla bílým papírem, v rohu zařídila kuchyňský kout. Na

variči voní káva, na stole čerstvé pečivo. Ferda to má po večeři rád. Na manželských postelích s bílými prostěradly stojí blahobytné růžové prasátko se čtyřlístkem v hubě. Ferda kasičku popleskává: „Ta nám určitě přinese štěstí, oba tomu pevně věříme.“

Ferdova tvář září. Na karanténě pořádně vyhubl. Miluš si nyní bude mužíčka hledět a něžně ho hladi. Ferda si ji laškovně dobírá. Je veselý společník.

„Rozhodně půjdeme co nejdřív z Traisu do rodinného tábora Reichenau, šedesát kilometrů od Vídně nebo do Bad-Kreuzenu u Lince. Všichni manželé, bezdětní i s dětmi, tam hned po karanténě odjíždějí.“

Ve Ferdově a Milušině vyzývavém rodinném štěstí Elišku ostře zabořila osamocenosť, že kvapně odchází. V zamyšlení zase vyhlíží z okna Janu. Konečně s Vasilem přicházejí rozesmátí a šťastní.

„Viděli jste ten překrásný bazén, morový sloup, celý rozkošný Baden?“

„Ne, vyšli jsme si ke zřícenině hradu a pak jsme seděli v zahradní restauraci a při vínku poslouchali koncert.“

Matka je roztrpčena i tou přehnanou Janinou starostlivostí o Vasila, sedícího přihnutě u stolu a zdráhajícího se jíst Janinu studenou večeři — salám, sýr a chleba. Tančí kolen něho, ať se honem nají, ona hladová není a spěchá zase ven.

„Jano, v pozdním večeru nikam nepůjdeš! Potřebuješ se vyspat, den co den od časného rána jsi v letu, kloudně se nenajíš, tenká jsi už jako proutek, mám strach, že dostaneš souchotiny. Snad si dáš od mámy říci, i když se stále oháníš svou plnolestostí.“

Netají svou nelibost před Vasilem, ale ten, jist si svým vlivem nad poblouzněnou Janou, se usmívá: „Půjdeme jen do Expressa na vínečko. Zašli jsme jen na chvíli za vámi, z ohledu na vaši samotu, paní Oralová“

Ona polyká slinu hořkosti a navrhuje, aby tedy zůstali s ní doma, zahrát si žolíky.

„Takový nesmysl, mami, sedělas ty za mlada v takový vlahý májový večer doma jen s maminkou?“ Oba vesele odcházejí.

Eliška hledí smutnými očima na osvětlené nádvoří. Branou sem a tam se trouse dvojice manželů či milenců, čtveřice přítelkyň, hlouček spřátelených mladíků. Každý si májovou neděli užil po svém.

Usedá na kavalec a boří hlavu do dlaní. Kéz by tu měla bibli, aby v ní našla posilu pro zkormoučené srdce. Nebo „Babičku“ Boženy Němcové. Touha po českém čtení jí vložila do ruky Bědovy dopisy, plné radosti nad blížícím se shledáním. Bylo jí v hovoru s ním, jako by hřejivé paprsky jeho porozumění ulamovaly hroty rampouchů drsné skutečnosti. Psala mu lehkým radostným tónem, jako by její duše zpívala jen štěstím.

Ve druhé polovině „Familienhausu“ konečně utichá hurónský zpěv a nevázané veselí Bulharů, kteří se při víně večer co večer družně baví. Stále něco oslavují, všemožné soukromé události, narozeniny, sňatek, křtiny, příchod i odjezd emigranta.

Miluš s Ferdou asi usínají v blaženém objetí své druhé svačební noci. Víc než dva týdny je dělily od lože a stolu.

Blahodárné noční ticho rozestřelo svá křídla nad tábořem. Náhle však bylo rozraženo prudkým třísknutím dveří, až skleněná tabulka zazvonila o cementovou podlahu chodby. Ozvaly se nadávky, křik a zoufalé ženské ječení. Jako by jedna žena, žárlivostí a vztekem bez sebe, hnala druhou cizoložnicí, z objetí svého muže. Křik a hlomoz se řítí z jednoho kouta chodby do druhého, jako by napadená nevěděla, kam se ukrýt před pomstou, do kterých dveří vskočit, kde se zachránit!

Manžel Slovenky, rodem Němec, otec tří větších dětí, nelenil, vyskočil z postele a otevřenými dveřmi světnice křičí, aby zjednal pořádek: „Himl, hergot, klid! Jděte se rvát ven, holoto! Chci se vyspat, potvory!“ Vstává denně ve tři hodiny ráno, pracuje ve Vídni.

Jedna z žen po chvíli spásně zapadla do milosrdných dveří; druhá běží ven, jak dosvědčují spěšné kroky po schodech klapotem podpatků. Divák v ústrani neví, co se v táboře za dlouhých nocí odehrává. Jaké city dřímají a vybuchují v lidských srdcích! Jaké asi scény se odehrávají mezi manželi, milenci, přáteli a nepřáteli, mezi rodiči a dětmi.

Co scén je na jevišti i v zákulisí sběrného uprchlického tábora v Traiskirchenu u Vídne!

* * *

Ode všeho trochu

Tábor už je zase ve znamení naplánovaného transportu na pátek 31. května. Na zelené tabuli Eliška čte jména doktora Felixe i datum jeho narození. Je mu čtyřicet let. Vida, ne pětatřicet, jak uváděl. Ubral si pět let. Jak drze přišel gratulovat Janě k volbě Vasila. Nemohl se pořád vyrovnat s křivdou, že před jeho doktorským titulem dala přednost pouhému studentu a k tomu ještě Bulharovi. Stále je Janě v patách, žárlí a špicuje, protiva k nesnesení.

„Hledíme, Vasil je také na seznamu. Ten si zase tři roky přidal, je triadvacetiletý. Tedy jen pouhých několik dnů, vlastně večerů a táborová epizodka mé dcerušky končí. Budou si dopisovat Kanada–Austrálie. Papír snese všechno. Zbytečně jsem ji mořila a sama sebe trápila. At' tak či onak, zaplat' pánbu, že Vasil odjíždí. Hle, já o vlku a vlk za humny!“

Vasil stojí na rohu budovy a živě se baví s mladou hezkou Polkou. Vysadil už z práce a připravuje se k odletu.

Eliška vyhlíží ředitele tábora, pana Hodka. Přijíždí autem a chvíli pozoruje zlaté rybky v rybníčku u brány. Rybky jsou asi jeho láska, protože usedá do dřepu, hází jim drobty housky a mazlivě k nim hovoří. Je to velkomožný pán. Návštěvy mu hlásí tajemník a přes svou kancelář Elišku k němu uvádí. Ta je překvapena, jak srdečně a přátelsky ji vítá.

„Paní Oralová, to jsem rád, že jste přišla. Právě jsem vás chtěl zavolat rozhlasem. Podívejte se, zde mám napsaná vaše jména. Tento pátek 31. května vypravujeme celý autobus do rodinného tábora Bad-Kreuzenu. Je to 160 kilometrů od Vídně a 60 kilometrů od Lince. Tábor je bývalé plicní sanatorium. Jsou tam hezké pokoje, parkety, horká voda, koupelny. Jsou tam posluhovačky a pradleny. V Reichenau emigranti musí umývat chodby, čistit okna a sami si uklízet. Bad-Kreuzen je v horách a je tam u lesa koupaliště. Bude to pro vás výhodné zejména proto, že tam nemusíte platit za stravu a bydlení jako tady.“

„Cože? Že se už pobyt v rodinném táboře musí potom splácet v zámoří? Kdo vám to namluvil? Dva tisíce dolarů, kde by na to chudák emigrant vzal? Vůbec nic se neplatí, jen tam klidně jedte. Napsal jsem vás již do seznamu.“

„Nesmysl, že by vaše dcera nechtěla odjet, polepšit si. Musíte se jí zeptat? Nevíte, jestli ona svolí? Pošlete mi ji sem, sám jí promluví do duše, vysvětlím jí zdejší nevýhody a klady rodinného tábora. Málokdo, paní Oralová, odmítne. Proto, že vaše pěkná dceruška nastoupila do obchodu ve Vídni? Tak toho nechá. To není nic pro ni, těch pár grošů výdělků. Potřebuje čas na učení angličtiny. Přece chce studovat vysokou, ne? Otce má vysokoškolačka, inženýra, víme, že je zaměstnán v Mnichově... Divíte se? My tu o každém všechno víme.“

Eliška s díky za jeho laskavost se mu dívá zpřímá do jeho příjemné mužské tváře. Vedle jeho vysoké vojenské postavy je jako skřítek. V jeho pevném stisku ruky pocituje téměř závrat' radosti, že nachází porozumění a může čerpat z jeho opory a pomoci sílu k dalším krokům. Byl to snad on, kdo uspišil náhlý Vasilův odjezd? Všechno prý se mu donese, jak se kdo v táboře chová.

Růženka zašla na společnou četbu angličtiny. Má křiklavě červené šaty s černými portami a rozplývá se radostí, že si jich mohla na Charitě zadarmo vzít více.

„V dívčím baráku je v jedné světnici veliká halda různého oblečení. Ženské se v tom přehrabují a jsou tam o hadr scény jako o dukáty. Je rozumnější přijít z domova jen v jednom oblečení a pak tu vyfasovat celkem dobré věci. Užít si je a potom je rozdat, nezatěžovat se váhou kufrů.“

„Ale kde se dozvědět o všech výhodách uprchlických táborů? V Kanadě jsem se sešla s paní, která prošla Traiskirchenem. Pracovali s manželem, ušetřili si pět tisíc šilinků. O Charitě, AFCR, přidělu šatů, rodinném táboře, neřekli nic. Lidé jsou skoupí poradit, spíše si sobecky myslí: zkus vše na vlastní kůži.“

S povzdechem myslí na rodinné památky a národní kroje, které si mohly s Janou lehce převézt místo šatů. Svěřily je k odeslání Janině známé. V kartách jí Růženka vyložila, že o všechno přijdou. Kdo si o ní myslí, že je chytrá a prozíravá žena, je na velkém omylu. Vlastně svůj život žije v idealismu a ve snění.

Mnohem moudřeji to vyřešila paní Kahanová, která také, jako Eliška, byla na půlroční návštěvě v New Yorku a vrátila se také domů jen pro dceru Aničku. Občas se s nimi prochází.

„Všecko cenné jsem prodala i dceřinu výbavu. České tisícikoruny jsem si vyměnila za šilinky. Jezdíme si na výlety do Vídně,

Badenu i dál, abychom měly na Rakousko hezké vzpomínky. Ačkoliv bydlíme stále v té průchozí světnici, kde se stala ta vražda, nepoharcujeme se ani na Familienhaus, natož do nějakého zamlátílova Kreuzenu. Do Austrálie, kam vy máte namířeno, by se nám nechtělo. Takovou dálku od Prahy, kdo-pak by se tam táhnul. Za čas budeme jezdit na dovolenou do Prahy, kde mám muže umělce. Muž si teď vymění velký byt za garsonku. Nu, žena s dcerou mu ujely, ani nevěděl, řekne se. Všecko v klidu zlikviduje, odprodá, a jako penzista pak přijede za námi na roční návštěvu. Byt v Praze bude držet stále. Můj bratr ve svém činžáku už nám zařídil byt a zaplatil nám jízdenky přes cestovní kancelář. Čeká nás pohádkový život.“

„To my, s celou řadou přátel ve světě, nejsme na tom příliš růžově. Bratr Běda má štědré srdce, proto nezbohatl. Všechn čas a sílu věnoval krajauské osvětové práci, krajanům pomáhal, rozdával na věčnou oplátku, kde kdo využíval jeho dobroty. Druhý bratr, Jenda, penzista, přijel nyní se ženou z Austrálie do Vídně. Je sice bezdětný, ale nedoufáme v jeho finanční pomoc. Věra s Oskarem, kteří mne hostili v Kanadě nám neodepsali. Ani doktor Ulban, kterého jsme doma skrývali před komunisty a Bohouš mu pomáhal v útěku přes hranice, nám též neodepsal. Jen Helenka s Vládou a Janem nám nabízejí pomoc, ihned by nás zaměstnali ve svém podniku, ale do Ameriky přece nepojedeme.“

Skoro zárlivě hledí na paní Kahanovou a Aničku, jak se stále spolu procházejí. Anička se zmínila, že by se nikdy nesnížila k tomu, aby si vůbec jen všimla některého mladíka, natož Bulhara, ve sběrném uprchlickém táboře. Zcela se věnuje jen mamince, jistě jí učí angličtině. Kéz by Jana byla jako Anička.

Dokud Jana nepracovala, byla Violeta zvyklá co chvíli k ní zaskočit, pobavit se, světit se s velkým štěstím nevěsty, poradit se o módě a o účesu. Hlavně vysmát se novým příhodám s chtivými chlapy v táboře. Lepí se jí stále na paty.

„Jejej, karty, žolíky! Proč jste neřekly, že máte karty? Ráda si je vykládám. Moje máma a teta je uměly vykládat a neučinily bez karet významnější krok v životě. Oh, já bloudek, mohla jsem si vyložit nebezpečí únosu. dočkat se nemohu Jany.“

Jdou spolu Janě naproti.

„Jano, dnes odpoledne jsem byla se svým snoubencem v lese za Badenem, nahore v těch serpentínách. Fric šel pro plenu do auta, asi tak sto kroků vzdáleného křoví, kde jsem na něho

čekala. Najednou z houští vyrazil chlap jako hora, v ruce nůž a provaz. Leknutím jsem se nemohla ani pohnout, jen jsem křičela: Fric, pomóóó! Fric! Fric! A ječela jsem jako smyslů zbavená. Fric také křičel, že už běží. Chlap ho uslyšel, zahlédl a zmizel v houští. Fric mne musel odnést do auta, myslela jsem, že je se mnou amen. Ten strašný raubiř na mne sáhl, jistě mě chtěl svázat a odvléct. Už nikdy do lesa nepůjdu. Jano, radím ti, buď i ve Vídni opatrná a nechod' sama postranními ulicemi. Fric íkal, že se tu potloukají lenoši, kteří číhají na příležitost, aby lapli dívky a prodali je do harémů. Ve Vídni i kolem Badenů je plno individuí a tuláků. Neubráníla by ses."

Jana se bez váhání rozhodla pro rodinný tábor.

„Videň ani obchod mě netáhne. Práce opravdu není lehká ani to mytí zašlapané podlahy. Do Bádanky na sedadlo dopadnu úplně vyčerpaná. Někdy je vláček tak přecpaný, že musím celou cestu stát. Nohy bolestí necitím. Na učení angličtiny cestou vlakem není ani pomyslení. A co by zbylo z výdělku? Platit za nás obě byt a stravu v Traisu, vízum, jízdné vlakem do Janova do přístavu k lodi, absolutně můj malý plat na to nestačí. Můžeme mluvit o štěstí, že nám pan ředitel Hodek nabízí rodinný tábor, kde budeme ušetřeny všech starosti.“

Jako na zavolanou přibíhá Sáša plna radosti. „Budeme mít sňatek do čtrnácti dnů a pak máme hned příslibenou cimru na Familienhausu. Moc se mi tu líbí. S těma štětkama už to dál nejde. Nemám ani jednu klidnou noc. Kdyby alespoň vklouzly zticha do pelechu, ale nemají trochu ohledu a taktu. Přijdou v náladě a ještě si prozpěvují. A mám už zelenou kartu, hnula jsem se vším! Jen se opřít a nedat se! To jsem to na policii Rakušáčkům pěkně vytmavila! A to expresso ještě pan hrabě nedostavěl. Tak mu doma přepírám prádlo a semhle tamhle pro lecos doskočím, nakoupit a tak. Pan hrabě je kavalír, mám za nic nedělání padesát šilinků denně.“

„Jaké expresso, jaký pan hrabě? Sášo, to je novina! Povídej!“

„No, copak vy to nevíte? Dělán tam už dva týdny. Kluci, co tam stavěli tu boudu u jízdnárny, to Expresso, mne tam doporučili. Jsem přec od fochu, ve kšeftě se umím točit. Jela jsem se tam představit a hned jsem se mu zalíbila. To víte, jen mrknu, už vím, kam bije. Je starý mládenec, asi pro jednu si nechtěl rozházet všechny. Je fešák, honí kostru na tenisových hřištích, jako mladík rajtuje na koni! Inu, hrabě! Je to možná zchudlá šlechta, všelijak teď shání živobyti.“

Sáša se rozpustile směje.

„Domů mne vozí autem. Bodejt' pojedu krcálkem nebo po svých, nejsem dnešní. Mýmu to nevadí, smějeme se tomu, kšeft se musí hýbat. Co vás to napadá, já mám pro strach uděláno, jsem z žen, které nikdy nemohou mít děti.“

„Tak pa, moji miláčkové, byly jste mi tu ze všech nejmilejší. Bude se mi po vás stýskat. Kdybyste alespoň jely do Ameriky nebo do Kanady, abych měla naději, že vás někdy ještě uvidím. Ale do Austrálie, druhý konec světa, ztracená varta! Víte, že jste tu ze všech jediné, které nezměnily rozhodnutí? Ale pořád máte čas, i kdybyste byly už po pohovoru, ještě to můžete změnit.“

„Víme to, ale jsme pevně rozhodnuty, milá Sášenko. Máme vás také rády. Třeba se ještě v životě uvidíme; nescházejí se přece hory s horami, ale lidé s lidmi.“

Sáša je libá s dojetím a spěšně odchází.

Jana dneškem končí svou práci prodavačky u firmy Weis. Weisův obchod je v ohybu úzké uličky mezi dvěma hlavními ulicemi s čilým obchodním ruchem. Z temných provozních místností bývalého skladu je prostorný krám, nabitý konfekčním i drobným zbožím. Pani Weisová, bratislavská židovka, velebí Elišce Janu. Piše jí doporučení svým příbuzným do Sydney. Jsou továrníci, velcí boháči. Uvedou Janu do nejlepší společnosti, čeká ji krásná budoucnost. V těch lichotkách ji vyplácí služně, asi tři sta šilinků, a hned Janě nabízí elastické šedé kalhoty a plavky, takže jí zbylo pár šilinků.

Pan Weis je radostně překvapen příchodem Janína strýce. Rád si s ním pohovoří o životě v Austrálii. Brzo se tam také rozjedou. Poměry v malé rakouské zemi jsou stále horší. Je tu veliká konkurence. Obrat, aby se zrovna ze země vydupával. Přišel prý na spásnou myšlenku, že u vlaků, parníků a autobusů získává zákazníky z Československa a Maďarska. Jinak by za pultem mohli spát.

Na ulici se Jana do milého strýčka zavěšuje a spolu plní humoru z tak dobrodružného kroku do světa a z její zvědavosti, jaké je to skutečně v té daleké Austrálii? Vede je na tramvaj přes růžové sady a spleť ulic jako rozená Videňačka.

Jenda při rozloučení stačil sestře Elišce říci, jakou má skvělou dceru a jak ho těší shledání po dvaceti letech.

Do Traisu příježdějí až po desáté. Jana si posteskla, že zase přišla o jeden májový večer s Vasilem. Bude tu už jen tři večery.

Pan ředitel Hodek je přátelsky vítá. „Paní Oralová, my víme, že jste jako žena emigranta v komunistickém režimu měla s dětmi těžký život. Jano, zde ve sběrném táboře není pro vás dobré klima. Přeji vám to hezké prostředí v Kreuzenu.“

Pan ředitel Hodek vskutku tu stojí v táboře jako vlídný kapitán na palubě lodi a má vzácné pochopení pro trosečníky ze starých vlastí.

Na nádvoří Janu očekává Vasil. „Mami, Vasil si přeje, abychom spolu jeli rozloučit se s Vidní. Pospěšme si k fotografovi.“

Jana je nazlobená na starého ouřadu. „Pro pouhou poukázku k fotografovi zase dokola vyplňuje dlouhá lejstra. Takové zdržení, zmeškáme vlak. Opravdu k nesnesení už v tom sběrném táboře.“

• • •

Austrálie

Rozloučení se sběrným táborem

Žhavé slunce na modrojasné obloze není ani na chvíli zastřeno mráčkem, ani deštík nesvlažil ty poslední májové dny. V podkrovní světničce je k zalknutí. Eliška vychází rozloučit se se všemi místy. Execirák je do zlatova sežehnutý horkým dechem pozdního jara. Nikde není živé duše.

V hlubokém rozjímání nade vším, co tady za necelý měsíc prožila, pomalu dochází až k zadní zídce. Po silném kmeni opřeném o zidku vystupuje na její širší plošinku. V řadách vinic se pestří barevné šaty dělnic. Okopávají révu a její výhonky vyvazují na tyčky.

Vesnice jsou zarámovány ve svěží zeleň. Nedaleko přejíždí Bádénka, aby připomněla prchající čas. Dlouhým pohledem kolem dokola se loučí s vídeňskou rovinou, krajem bohatě rozprostřeným za kasárnami — dočasným domovem.

Přesto, že nejednou na sběrný tábor žehrala, je vděčna za nové poznání života, tak docela jiného než ve staré vlasti. Ten překvapivý pohled do tolika různých charakterů a příběhů! Do srdce se jí vryly obrazy, jež nikdy nevyblednou.

„Ach, míti božský dar umění, básnicky přetvořit veselé i bolavé scény, strhující víry v proudu emigrantova času, celou náplň ubíhajících dnů! Mistrným perem vdechnout všem postavám a místům v táboře věčný život!“

Zachází ke starému dubu, zacvičit si ještě pohoupáním na silné větvi. Zlákal ji stín listnáčů a řídkého křoví zpola zakrývající masivní vojenské bunkry vybudované rakouskou armádou i rozbořený pomník jakéhosi slavného vojevůdce.

Hle jak rozmilé zátiší! V humnech kasáren si děti hrají se suchými dřívky a staví hráze z pisku. Na šňůrách tu vlají plenky a dětské prádýlko. Mladičké maminky se zbledlou tváří vozí kočárky a uspávají svá miminka. Mužští jsou v práci. Ovanul ji tady pokojný dech domova.

Stáčí své kroky lipovou alejí k lískovému keříku. Hladí jeho listy tichými díky za dar jeho stínu pro její hlavu, mučenou angličtinou a Janinou zamilovaností.

Vlastně právě tady, u tohoto keříčku se Jana poprvé setkala s Vasilem. Krátce poté, co jsem tak energicky odbyla toho

dotěrného Jugoslávce, doktora Felixe. Vždycky tak dopadnu; myslím to dobře a ostří meče se obrátí proti mně.

Je rozhodně moudřejší, radila jsem Janě, využít zde volného času kolektivně. Zahrát si volejbal a s každým se jen kamarádsky pobavit. Nevěšet si jednoho mladíka na paty jako okovy. Nezpronevěřit se svému vytčenému cíli — vysokoškolským studiím — nějakou nepředloženou zamilovaností, která může neblaze skončit sňatkem z musu. A hlavně nedůvěřovat žádnému mladíku, kterého sem do sběrného tábora vítr zavál bůhví odkud, z jakých poměrů, z jaké rodiny. Neví se, proč se rozhodl zmizet z domova.

Učívaly jsme se angličtině hezky opodál, stranou všech, u našeho milého keřiku, odkud jsme měly rozhled přes celý execírák a kasárenská humna. Jana se občas šla projít. Jednou odpoledne se vzrušeně vrátila. „Mami, tamhle opodál leží dva Bulhaři. S tím starším jsem hrála volejbal a ptal se mne, jestli by se mohli s námi učit angličtinu. Přijdou. Ten mladší se mi moc líbí. Uvidíš, jak je hezký a příjemný.“

Opravdu to byl vyšší hezký mladík, jen hrud' měl trochu vpadlou a lehce snížené levé rameno. Slušně se představil. Oba mladíci pak ulehli do trávy opodál. Mladší Vasil četl nahlas z učebnice „New language“. Byl dále v učebnici, ale těch pár stránek prý si rád zopakuje. „Opakování je matka moudrosti.“ prohodil.

Jana chválila jeho výslovnost a přízvuk. Svoji mateřskou řeč prokládal češtinou. Měl příjemně modulovaný hlas, prosycený tichým smichem. Zdálo se, že se směje více září tváře než hlasem. Ve tvářích se mu při smichu prohlubovaly čtverácky dolíčky. Bělma očí měl protkané síti červených žilek, snad proto, že si je neustále mnul. Vedle svého staršího kamaráda, vyžilého, silného kuřáka, byl vynikajícím krasavcem i v té všední kostkované košili a obnošených kalhotách.

„Právě sháním práci. Nechce se mi brát to, co málo nese. Nějakou tu dřinu vydržím, jsem starý kozák. Vojnu mám za sebou. Teď se celé dny učím angličtinu, protože jedu do Kanady, jediné do Toronta. Je tam slavná univerzita. Chci dál studovat. V Sofii jsem nemohl. Byl jsem synem továrníka. Všecko nám komunisté sebrali. U nás v Bulharsku, jsou tytéž kádrové posudky jako v Československu. Po vojenské službě jsem se dostal do Varšavy. Známi mi tam dopomohli na univerzitu. Studoval jsem dva roky filologii a historii. To mne moc baví.“

Jeho kamarád odešel, došly mu cigarety. Navečer jsme pomalu šli k večeři.

„Já si vařím sám. Jsem tu už šest měsíců. Nekouřím, pivo nepiji, ale víno mám rád. Jsem přece z jihu a bulharské víno je na světě nejlepší. Po večeri bych k vám rád zašel a zahrajeme si společně karty.“

„Mít takovou místnůstku,“ divil se, když přišel. „U vás je tak čisto a pěkně. Znáte v baráku svobodných mužů tu stranu Jugoslávců, Bulharů a Maďarů? Češi bydlí na druhé straně nad jídelnou, těch je mnohem víc. Jugoslávci jsou moc temperamentní, zpívají, tancují, hádají se a neuklízejí po sobě. Někdy se mi dělá špatně z nepořádku. Světnice je zakouřená jako udirna. A v tom musím studovat.“

Hráli jsme „Černého Petra“, ale více jsme povídali.

„Tady na té fotce je moje mama. Po ní mám modré oči. Ó, moje mama je moc hezká a hodná. Je Řekyně.“

Na fotografii jsme viděly tvář průměrné starší paní, spíše tlusté a nepěstěné.

„Mladší bratr je víc po otci. Mama byla chudá a otec bohatý továrník. Měl textilní a chemické podniky. Ale otec má názor, že peníze nejsou ‚šhecko‘, ale hlavně harmonie. A pak na to přišlo. Komunisti otecka zavřeli, z vily nás vyhnali. S mamou jsme sami dlouho bydleli v černé sednici. Mama do práce, dřít musela a sama nás, dva kluky, živit. Bohatá by otecka zradila nevěrou, rozvedla by se. Ó, mama moc dobrá. Teď už s oteckem bydlí ve svém domečku.“

„Mám strýce důstojníka na Novém Zélandě. Tam prý je nejlepší životní úroveň na světě. Určitě se tam za ním rozjedu. Mám politický azyl, přešel jsem bez pasu přes Jugoslávii. Je to terno, mít politický azyl.“

Jana Vasila vyprovázela, byl už pozdní večer. Dlouho se nevracela.

„Mami, Vasil slíbil, že přijde zítra hned ráno na execírák, opalovat se a učit se s námi angličtině. Říkal, jak je mu s námi pěkně.“

Nepřišel celé dopoledne. Po obědě už jsme šly zase k liskovému keřiku. Jistě nás tam bude již čekat. Ale nečekal. Jana ho toužebně vyhlížela, oči upřené na hromadu suchých větví, za níž se Vasil jistě objeví.

„Mami, on je tak inteligentní, vzdělaný a hezký jako slečinka. Kdybych já měla jeho broskvovou pleť, jeho ebenové vlasy, jeho dlouhé černé řasy a krásně klenuté obočí, jeho drobné bělo-
skvoucí zuby!“

„Mami, nepřipomíná ti našeho Brětu? Ten má tytéž modré oči, je právě tak štíhlý a vysoký.“

„Nepřipomíná. Brěta nemá mžouravé oči jako Vasil, ale zářící dobrým srdcem a hloubkou duše. Doma sis právala provdat se za muže tak nadaného a hezkého, každého ctitele jsi s ním srovnávala.“

„Ale já mám hřejivý pocit, když jdu vedle Vasila, jako bych šla se svým milým bratříčkem Brětou. Dokud byl ještě náš, než se oženil. Viš, že jsem ho měla ráda, jako by byl mým tátou. Mami, já jdu domů, už jsou tři hodiny pryč. Vasil zapomněl na slib nebo shání práci či někam odjel.“

Ale v tom Vasil přicházel přes execírák. Blaženost se rozlila po Janině tváři.

„Jano, nezamiluj se, ber ho kamarádsky. Nebudu proti tomu, pobav se s ním, když myslíš, že z jeho vzdělání a zájmů získáš. Ale nech vedle citu také promluvit rozum. Je to jen chvílkové setkání, rozvažuj dobře. Rozjíždíme se každý na jiný konec světa. Potkáš ještě tolik jiných mladíků na univerzitě. Svobodná studentská léta jsou tím nejkrásnějším obdobím v životě a taková tě čekají v nové vlasti. Uvidíš, jakým ti bude strýček Běda přítelem a otcem. Pamatuj na to.“

„Mami, blázínku, co myslíš? To viš, že ho budu brát jen kamarádsky. Znáš mě, já se hned tak nezamiluji.“

Chtěla jsem tomu věřit, ale nevěřila jsem. Vždyť jsem viděla v jejích očích, tváři i hlasu pravý opak. Hořela zamilovaností. Byla vedle něho jako vyměněná. „To jeho miloučké ‚šecko‘. Ten jeho šibalský úsměv! A jak je vtipný a humorný!“ Jana nedořekla co ví a cítí: Vasil je také zamilován.

Vasil měl na panenkách malá optická sklička.

„Podívejte se, pouhý penálek jako na pilulky. Jen otočím víčko a vypadnou mi na dlaň. A právě tak lehce je zase zasunu do oka. Je to nejnovější vynález oční optiky. Prý to vynalezli Rakušané. Já jsem krátkozraký a musím stále nosit brýle. Nerad je nosím, nesluší mi. Hádejte, kolik ta maličká sklička stála? Je to novinka a patent. Jeden tisíc šilinků. Brýle stojí tři sta. Ale pro mne peníze nemají žádnou cenu. Vydělám, vydám. Peníze nejsou šecko.“

„Netlačí sklička na oční bulvy?“

„Vůbec ne. Jsou vypouklá a jen na panenkách. Předpisuje je oční lékař podle dioptrií. Jsem tomu moc rád. V Bulharsku se mi o tom ani nesnilo.“

Jana si ho dobírala: „Jak je to možné, vždyť nedáš na svou rodnou zem dopustit! Jsou tedy Bulhaři sto let za opicemi?“

Pořád se přes to v legraci hašteřili. I ona vychvalovala jen své rodné Čechy, historii a zvláště svou milou Prahu.

Potom dva dny nepřišel. Ihned se dozvěděl, že jsme jely s emigrantem Fandou v jeho autu a šly s ním do kina na ten válečný film. Tehdy přišel přesně v sedm hodin, jak slíbil. Byl u našich dveří třikrát a dlouho čekal u brány. Do hloubi srdce byl uražen. Jana dala přednost emigrantu s autem. A on auto neměl. Umiňoval si, že si jí už nikdy nevyšimne. Ale náhodou ji potkal a blahosklonně se usmířil. Další dva večery se mluvilo jen o tom, jestli je Jana vinna nebo nevinna. Neuznával žádné výmluvy. Ani to, že jsem Janu uprosila.

„To Polka by nebyla nikdy nevěrná, aby si jela s jiným v autu do kina. Polky jsou dobré ženy, vezme si Polku. Ale Češky nedobré ženy. Jana se naštěstí narodila na Moravě, je Moravanka. Češi nemají rodinu za nic. Uzavřou sňatek a pro hádku se lehce rozvedou. Ale pro Bulhary je rodina šecker. Já jsem také takový. Pojedu na dva roky na Aljašku, kde se dá vydělat desetkrát víc než kde jinde. Abych rodině zaopatřil blahobyť. Děti mám moc rád. Hned budeme mít děti. Ale vařit nebudu a nic doma dělat. Na to je žena. Žena musí umět vařit. Bulharku si nevezmu, protože je líná. Jen Polku nebo Moravanku.“ A šibalsky se na Janu usmíval.

„Česká kuchyně je těžká a německá nedobrá. Bulharská je jemná jako francouzská. Lehká, moc zeleniny a chutná úprava; ó, mama uměla vařit! To české knedlo, zelo, vepřo, bych ani nepokl. A ještě bych to zapíjel pivkem, abych měl břuch jako bachor. Jano, co žikáš, naučíš se po bulharsku vařit? Šecker se ode mě naučíš i mluvit. Doma budeme mluvit jenom bulharsky.“

Často se divil, že nás, Češky, přijala Austrálie. Šmahem bere Jugoslávce na práci a na dřinu. Češi se jen rozhlídnou a už jsou samý kšeft. Jenom nedělat, ať to oddřou za ně druzí.

Jana nedala dopustit na inteligenci Čechů. Přeli se pořád, ale on každou při zakončil: „Co žikáš, Jana, je to tak nebo ne?“ Přidával to své „šecker“, svůj šibalský úsměv a rty olízl jazykem. Jazyk mezi řečí svíjel v korýtko mezi zuby a vystrkoval jej na rty. To se mi nelíbilo. Byl to jeho zvyk od malička. Nu, byla s ním zábava a někdy i vážná debata.

Zase se spolu přeli. Jana strávila loňskou dovolenou v Bulharsku. Viděla tam mnoho chudoby na vsích i ve městě. Sofie se jí moc nelíbila. A Vasil vynášel hlavní město Sofii do nebes

jako kolébku vši kultury, nejstarší na celém světě. I před římskou a řeckou.

„Bulharsko bylo částí východořímské říše a řecky Sofie znamená moudrost. Jano, víš, že první poslové křesťanství Cyril a Metoděj, přišli na Moravu z Bulharska?“

„Ovšem, že to vím, ale tvůj národ mi připadá velmi zaostalý proti mému českému. Přesvědčit se nedám, znám dějiny Čech, historické památky Prahy. Chtěla jsem být profesorkou dějepisu a řečí.“

Jana tvrdila, že s ním má dobrou konverzaci anglickou i německou.

„Pokud jsme měli ‚dináry‘ otecko mi platil soukromého učitele němčiny. Rád bych věděl, koho už měla Jana ráda přede mnou, ale ona se slovem o svých láskách nezminí; řekněte mi to vy, paní Oralová.“

„To se neprozrazuje, avšak není na tom nic zlého. Mláďd prožívá své románky, každý tak, jak mu je osud přinese.“

Vasil bydlel na druhém nádvoří, měl k nám pár kroků. V práci se nenadřel, seděl a pohyboval strojní pákou. Usmíval se, jaký chytil pěkný fliček za sedm set šilinků týdně. Jednou ve tři hodiny odpoledne jsme ho potkaly v umaštěných modrákách, právě se vracel z práce. Jen se převlékne, hned bude zpět a pojedeme s ním do Badenu pro brýle. Čekaly jsme na lavičce na nádvoří dvě hodiny. Jana s očima stále upřenýma na hlavní dveře mužského baráku. Pes by nebyl trpělivější. Vasil přišel až po páté, příliš pozdě pro nákup v Badenu.

Co je do takového muže? Nesplní slovo v maličkostech, nesplní je ani ve vážných životních nárazech. Měla jsem smutný příklad ve svém manželovi. Tolik nasliboval, ale nedodržel nikdy ani slib ani přísahu věrnosti. Proč Jana, s tak smutným dětstvím bez otce, nepochopí, že moje mateřská láska touží jen zlatem vydláždít tu její cestu do budoucnosti v nové vlasti?

To dlouhé neustálé čekání na něho, jak zbytečně utrácený čas. Jana se nesoustředila ani na čtení, na nic. Psát deník? Mám rozum, kde by vzala čas? Vasil řekl, že přijde nejpozději v sedm hodin. Skoro denně ho vyhlížela z okna dvě až tři hodiny.

I když jsme měly zhasnuté světlo a usínaly už, přišel někdy po desáté, zaklepal a bez omluvy řekl, že na Janu počká na chodbě. Ona hned vyskočila jako srnka a šli do Expressa na víno. Hlava mě brněla z domluv; proč nemá špetku hrdosti? Proč ho neignoruje? Takové netaktní jednání od vysokoškoláka

z dobré rodiny. Ale Jana mi důtklivě nařizovala, ať se neopovázím vyčítat mu jeho nedochvilnost. Zná moji přimost, nikdy by mi to neodpustila. Tak báječně se s ním baví. Uvedl ji i do veselé bulharské společnosti. Bulhaři bydlí na konci levé chodby našeho Familienhausu. Večer co večer se odtud ozývá hurónský křik, promísený vysokým ženským smíchem a pištěním, jako by je mužští lechtali. Vasil mi zaskočil říci, že nejsou mimo barák, ale baví se s jeho partou Bulharů.

„Božíčku, tolik nenadálého trápení! Vasil přišel do tábora už před vánoce a dočkal se tu jara, snad z rozkazu vyšší moci, aby se setkal s Janou. Snad i proto, že bez jejího poblouznění a svéhlavosti i bez mé mateřské ostražitosti, byla by to monotónní píseň v tomto nevlidném prostředí. Nevlidné? Pane na nebi, odpusť mi tu myšlenku. Co by si trosečník ze staré vlasti počal bez této první záchranné stanice?“

S rukama sepjatýma pod koleny Eliška sedí jako přibitá ve stínu liskového keřku. Při každém závanu větríku se lístky ořeší dotýkají jejich skrání, jako by do paměti chtěly přivolat všechny výstupy s Janou. Ještě dnes večer a zítra už naposled, bohudíky.

Jde uklidněna na nádvoří, rozloučit se též se všemi místy svých denních procházek kolem pěstěných trávníků a zadního traktu budov. Mezi nimi je lékařský dům, veselou žlutí natřený.

Jana s Vasilem se vrátili z Vídně plni nadšení: „Videň, umělecky vyzdobená sousošími, paláci a růžovými sady, je překrásné město. Zašli jsme k Mozartově a Straussově soše i do galerie a zimního paláce. Prošli jsme se vnitřní Vídní. Výlohy obchodů jsou jedinečné, jako by Videň chtěla udávat módu celému světu.“

Druhý den ráno jde Jana s Vasilem k malé Bulharce na druhý konec naší chodby. Vypravují spolu Vasila na transport. K jedenácté hodině přibíhají Slávka s Květou, aby Jana s nimi šla na radnici tlumočit žádost o sňatek. Eliška je vede za Janou. Ta žehlí Vasilovy košile a kalhoty a vše úhledně skládá do kufru.

„Chudáček, je tu bez maminky.“

„Jano, na náš transport do rodinného tábora Kreuzenu musím sama balit i tvůj kufr.“

Ze všech stran Eliška slyší, jak výborně vychovala dceru, jakou je jistě hrdou matkou. I Vasil ji stále vychvaluje. Janička všechno umí, maminka ji všemu naučila, dala jí i hudební vzdělání. A matka jen trpce pokyvuje hlavou.

* * *

Návštěva australského strýce

Jenda z Vídně telefonoval, že přijede odpoledne. Po obědě Oralovy mají lékařskou prohlídku. V čekárně se seznamují s rodinou profesora Žilky. Jedou také do Austrálie. Jsou dva ojedinelé případy a pojedou lodí společně s pracujícími Jugoslávci.

Vzácného hosta Jendu zdržely přes večeři. Nabídly mu kolínka se salámem. Jendu udivuje ta péče o emigranty, celé zaopatření, jídlo docela chutné a ubytování také pěkné.

„Za dvacet let je vidět zmodernizovanou organizaci. My jsme odešli hned po ‚vítězném únoru‘ začátkem března 1948. Nemáte ani zdání, co první emigranti zažili bity. Nejdříve jsme si vyhledali na smetišti nějakou plechovku, do které nám nalili šlichtu, které se říkalo oběd. Vy máte královské postele a my tehdy? To si nedovedete představit! Německo samo zubožené válkou, bylo chudé a ještě se honem mělo starat o emigranty. Čekali jsme celý rok na povolení k odjezdu a Austrálii jsme chytili jen proto, že se nám první naskytla. Jó, být emigrantem nebylo lehké ani tehdy, ani teď. Eliško, dívím se, že v tvém věku chceš žít v Sydney. Těžko si tvoje starší srdce bude zvykat na tamnější horké podnebí. Ale nebudu vám to rozmlouvat. Po měsíčním pobytu v táboře být pozvány k pohovoru, to je neuvěřitelné. Běda píše, jak se na vás těší.“

Přichází Vasil. Jenda s ním hovoří anglicky, ale Vasil plyně nemluví. Jenda žil dvacet let v Austrálii a dává Vasilovi zajímavé informace.

„Nový Zéland je jedno ze starých anglosaských dominií Velké Británie. Je v dobrém sousedství s Austrálií a obě země mají užší vztahy k Velké Británii než má Kanada. S tou vysokou životní úrovní je to přehnané. Je to země převážně zemědělská, málo zprůmyslněná a je odkázána na vývoz zemědělských produktů. Nový Zéland má mimořádné přírodní krásy a příjemné podnebí. Bohatí Australané tam rádi jezdí. Byli jsme tam také mnohokrát.“

Po Vasilově odchodu je Jana dychtivá slyšet od strýčka, jak se mu Vasil líbí. Jaký je krasavec a vzdělaný. Očekává, že bude strýček sdílet její nadšení, ale on se směje.

„Takových ještě potkáš v životě! Vasil může být dobrý a úspěšný, kdyby dostal ženu tvých kvalit. Žena vede muže a ve světě je zvláště důležitý dobrý partner. Že jste si slíbili věrnost? To patří k lásce — sliby jako polibky. Triadvacetiletý mladík, letící na druhý konec světa, lehce naslibuje hory doly. Mládí má svůj nárok na oheň vášni a lásek. Je dobře, Janičko, že nestojíš stranou a nevyhýbáš se plamenům! Cože? Ty trpíš nesmyslným komplexem méněcennosti? Ty že nejsi proti němu ani trochu hezká? Kdo ti to nakukal?“

„Nejsem tak hezká jako on. A navíc ještě máme tolik společných zájmů. Cizí řeči, psychologii a historii na příklad. Nikde na celém světě už nepotkám jemu podobného. A mamí je tak proti Vasilovi, strýčku, rozmluv jí to, prosím tě.“

„Neshledávám žádné štěstí v Janině zamilovanosti do studenta, i kdybych si odmyslela tábor. Ať dlouholetá známost nebo ženitba, vždycky studentovi podrazí nohy, strhne ho z výtčeného cíle.“

Student má mít volnost rozletu, myšlení a svobodu. Třineďlní známost s Vasilem a už takové závěry se sňatkem! Je to příliš unáhlené a nerozvážené. Mimo to Vasil tak nenávidí český národ! Mít denně na taliři jeho zášť k Čechům, poslouchat, jak stále vynáší svůj národ a být jeho úplnou otrokyní.“

Jenda souhlasí: „Jano, bulharský národ byl celá staletí pod Turkem. Je známo, že Bulhaři převzali od Turků jejich despotismus. Ale s tím si nyní nelamte hlavu...“

„Jana to vše ví, ale její mládí se žene vpřed jako splašený kůň. Poradit si nedá ani moudrostí matčina věku. Snad si dá od tebe říci.“

Otec oběma svým dětem tolik chyběl. Zvláště v dospívání jsem je těžko zvládla.“

Eliška hledá odpověď v jeho moudrém pohledu a v jeho klidu.

„Jen ji nech, Eliško, to je kvas mládí. Všichni jsme se ho napili, někdo víc, jiný méně. Dobré víno musí dobře vykvasit. Běh života nezastavíš, osudu křídla neustříhneš!“ A povzbudivě se na Janu usmívá... však si rozumíme.

„Ó, zlatý strýčinek Jenda. Je ten druhý. Běďa, který mě očekává toužebně v Sydney, právě tak dobrý? Strýčinku, strýčinku!“

Jana vyskakuje, chce se s ním bouřlivě rozloučit, ale měkce ho objímá, hladí po ramenou a libá na tváře, jako by tím vyslovovala svou jásavou vnitřní radost z jeho porozumění pro své mládí. Oči má zaplavené slzami a se šťastným úsměvem

spěchá za Vasilem na poslední schůzku. Jen tak tak, že matka stačí zavolat: „Jano, příjď v deset, ne později!“

„Eliško, máš skvělou dceru. Vyzařuje z ní takové zvláštní nepopsatelné fluidum, to není každému dáno. To věřím, že ji má každý rád a že má velký úspěch u mužů. A vždy bude mít, zejména v Austrálii.“

„Břéta by se ti také líbil. Je výborný klavírista a psal i verše, ale byl tak záhy podtátý všedními starostmi o rodinu. Janu bych chtěla ušetřit a pomoci jí přehoupnout se přes toto poblouznění. Ty jsi bezdětný a těžko pochopíš, když najednou po dvaceti letech stojí před tebou tvé dítě jako dospělý člověk, se svými názory, vůlí, rozhodováním vědomím si své plnoletosti. Nebylo lehké sama žít a vychovávat děti bez táty a bez rodinného kouzla, bez pomoci zvenčí, bez náboženství, bez sokolských zásad, protože i Sokol zrušili. Nedovedeš si představit, jakou trnitou cestou jsem doma prošla jako žena emigranta a sestra dvou emigrantů.“

Vyprovází Jendu na nádraží.

„Jenda a Běďa, moji nejmilejší bratři.“

„Měla bych pokojně usnout a netrápit se, nemyslet stále na Janu a Vasila,“ rozjímá Eliška. Tiskne hlavu do podušky, aby si zdřímala, pak zase postává u okna a pátrá očima po slabě osvětleném nádvoří a po všech koutech až ke bráně, kde je světlo jasnější. Zase uléhá, upadá do dřimoty. Přehoupla se už půlnoc. „Ta holka nemá kouska citu k mámě a rozumu ani za makové zrníčko,“ žehrá.

Zmořena čekáním, asi v dřimotě, přeslechla tiché Janino zaklepání. Klepe důrazněji, ale zase tak, aby nevzbudila sousedy. Než ji stačila odemknout, Jana, netrpěliva a jista si svou křivdou na sobě, odchází.

Austrálie — Melbourne

Eliška slyší klapot jejich kroků po schodech a pak pod oknem. Do rytmu kroků se mísí zpěv opilých Jugoslávců, loučících se s táborem před dalekou cestou. Zpěv se ozývá z té druhé strany divčího baráku, kam směřují Janiny kroky. Asi jde spát k Violetě.

„Jano, vrat' se!“ Volá na ni otevřeným oknem. S úlevou se obrací. Ve světle lampy je tak štíhlá a mladičká, ve slušivém šedém kostýmku a kostkované červenobílé čapce.

Uléhá s pláčem, obrácená tváří ke zdi, zklamaná, že ani moudrost strýčka Jendy nepohnula matčinou bezcitností k ní. Sotva asi vnímá šepot její trpkosti: „Kam mne to zase osud vrhl na tvrdý kavalec uprchlického tábora a na dalekou cestu do ciziny s plnoletou zamilovanou dcerou.“

Vasilův transport odjíždí v pět hodin ráno. Je to neobvyklá hodina, neboť odjíždějící musejí odevzdat „vyfasované“ věci: přikrývky, prostěradla, umyvadla a přibory.

Jsou tři hodiny ráno, slabě se rozednívá. Venku je plno ruchu a šumu, ale Eliščiných skrání se to lahodně dotýká po probdělé noci. Kde a kdy to takhle bývávalo? Za tak časného rána tolik šumu? Už ví! V její jihočeské rodné vsi před slavnou svatopropkopskou poutí. Perníkáři a kramáři tábořili u řeky, z vozů valili bedny se zbožím a z latěk stavěli své krámky. S nejmladším bratrem Bědou nemohla nedočkavostí dospát rána.

Vzpomínka na šťastné selské dětství mile zavanula do jejího srdce, takže ji ani nerozladilo časně Vasilovo zaklepání. Oznamuje, že má domluveno s Janou, aby ji vzbudil, že ho vyprovodí k autobusu.

„Jak jsem, Jano, litovala, že jsi se nezúčastnila podívané na první transport. Při loučení s Vasilem užiješ dojmů měrou vrchovatou. Netoužím být divákem. A nemám ani kdy. Musím svléci postele a všechno odnést do kanceláře. Musím dobalit kufry a donést je ku bráně. Odjíždíme do rodinného tábora Bad-Kreuzenu v deset hodin.“

Šum a halas je stále silnější, emigranti rozrušeně pobíhají. Mezi ně se mísí ti, kteří odcházejí do práce. Jana s Vasilem se vrací.

„Pro Kanadu nepřistavili autobus, jen pro Ameriku. Všichni jsou nanejvýš rozčileni. Znova zase vyplňovat plno lejster, kdyby se odjíždělo za měsíc,“ nařiká Vasil.

Autobus pro Kanadu přijel až v osm hodin. Až do poslední chvíle odjezdu Jana byla s Vasilem. Konečně poslední polibek,

stisk ruky, zamávnutí šátečkem. A pak litost v srdci a bolest, všecko co hořkost loučení nese s sebou. Tichý pláč samoty a zář vzpomínek na vše milé a krásné, co bylo a sladká naděje ve shledání.

„I já jsem před devatenácti lety těžce prožívala totéž v loučení s manželem. Vyprovázela jsem ho k vlaku s tímtež sevřením v srdci a s toutéž úzkostí kdy a zda vůbec se sejdem. Mezi naší touhou po shledání stála Železná opona jako zrádná propast. Janu od Vasila budou dělit jen dálky, dálky svobodných světů, bez komunistické krutovlády. Dálky lehce dosažitelné leteckými linkami; Jana nebude vázána povinnostmi ani zodpovědností, jakými jsem byla zavázána já k maličkým dětem.“

„Čestné slovo a věrnost! Na takovém základě se dá s jistotou stavět budoucnost. Ty božské rysy vzácných charakterů, o které se lze opřít ve vichrech života jako o tvrdou skálu, s níž ani bouře nepohne. V mém srdci byla přísaha věrnosti jako pevná skála, ale v Bohoušově jako stěna v písečném lomu, která se pod každým prudším závanem lehce drolí. Kam se přikloní v Janině srdci dědičnost rysů? To nám povi jen čas. Nebudu se teď nad tím zamýšlet. Odjíždíme dalším transportem, i když jen do rodinného tábora v hornorakouské vysočině, sto šedesát kilometrů od Vídně.“

Nový Zéland — Přístav Otago

Dunajským povodím

Rodiny se shromažďují u ústřední kanceláře, kde vrací zelené karty. Dávají jim nový list, jakýsi certifikát s německým říkáním. Ten je pro rakouskou policii a úřady a jediným dokladem k volnému pobytu po celém Rakousku.

Autobus čeká u brány před zavřenou závorou. Všichni svátečně oblečení, jsou podivně ztichlí. Loučí se se sběrným tábořem Traiskirchenem — prvním dočasným domovem. Teskně se s nimi loučí přátelé, kteří tu zůstávají nebo přijedou do Kreuzenu později. Jana s Eliškou vybíhají na schody stisknout ruku paní Američance. Přidává jim i upřímný polibek. Ve dveřích se zastavil sám ředitel Hodek jako otec mnoha dětí, které vybavuje do světa. Kyne všem na rozloučenou. Závoř brány se zvedá, autobus odjíždí směrem k Vídni. Dlouho se proplétá okrajovou čtvrtí Vídne, starými ulicemi i moderním sídlištěm, než vyjel na dálnici Vídeň–Linec. Dálnice se vine podél Dunaje, jeho překrásným povodím. Pohled na klidný tok hluboké, široké řeky s ocelovým leskem, uklidňuje právě tak, jako vysoký lem lesů, dotýkajících se modré oblohy. Pod tmavým lesem na úbočích svěže zelených luk se tu a tam popásají plavé kravky a jeví se z dálky jako vesele rozhozené míčky. Hezká jsou čistá města, městečka i vesnice stulené v údolí při obou březích řeky. Misty se i na skalách nad Dunajem vypínají staré hrady a zámky.

Janiny oči se klíží únavou. Její hlava padá na matčino rameno. Zkřehlé ruce si hřeje v jejích teplých dlaních. Je zase, jako nedávno doma, tou její milou, něžnou a přítulnou holčičkou, jako by se nikdy v jejích srdcích nepřehnala bouře její táborové lásky. Jistě činí dojem harmonické dvojice matky a dospělé dcery. Asi jako tamta mladě vyhlížející matka se dvěma dospělými syny.

Před nimi v objetí sedí Ferda s Miluš a něco si důvěrně šeptají.

Jsou tu zase nové tváře, výrazy tupé i inteligentní. Za šoférem sedí rodina Jugoslávce, čtyři děti jako stupinky. Matka se studenou tváří právě kojí nemluvně. Má naplno odkrytá ňadra a tolik mužských očí, mladých i starších, je na ni upřeno.

Vedoucí výpravy pan Mayer, který organizuje transporty, Janě sděluje: „Váš pohovor je dojednán s australským vyslanectvím

na patnáctého června. Můžete najisto počítat, že do šesti neděl vyjedete buď lodí nebo letadlem do Austrálie.“

V moderním přístavním městě Ibsu přejíždějí most na druhý břeh Dunaje. Úzká asfaltka je místy jakoby vtesaná do strmé skály, porostlé divokými křovinami a skromnými břízkami. V roztomilých lesních a skalních zákoutích jsou úpravné zahradní restaurace a pověstně milé rakouské hospůdky.

Eliška je tak unesena krásou dunajského povodí, že občas probouzí Janu, aby se také potěšila rozkošnou barevností. Právě přijíždějí ke skále v jejíž šedi a zeleni listnáčů se tak hezky vyjímá jemnou žlutí natřený starý zámek s řadami oken a kulatou věží. Patří k přístavnímu městečku Greinu. Od Dunaje autobus zatáčí do úzkých starobyklých uliček a vjíždí na náměstí, kde chvíli stojí u staré kašny.

Z Greinu vyjíždí na klikatou horskou silničku, stále vzhůru do hor. Kdosi vykřiknul, že tam na vršku ta narůžovělá táhlá budova s řadami oken je rodinný tábor.

A opravdu, poslední serpentinou od ukazatele St. Thomas, autobus k ní zatáčí. To bude tedy ten druhý dočasný domov. Na jak dlouho? S jakými náhodami, překážkami, problémy a řešeními se tu budou obírat? S jakými emigranty se tu zase sejdou?

Je jich tu zatím jen hrstka. Všichni stojí na schodech u hlavního vchodu a zvědavě si skupinu emigrantů prohlížejí.

Čeká tu mladý úředník s listinou. Vyzvolává jména a čísla pokojů, do kterých je ubytují.

Dunajským povodím

OBERÖSTERREICH SALZKAMMERGUT

K U I C H

Rakouský rodinný uprchlický tábor Kreuzen

DÍL DRUHÝ

RAKOUSKÝ RODINNÝ UPRCHLICKÝ TÁBOR BAD-KREUZEN

1. června 1968 – 6. října 1968

Všechna jména v této knize jsou smyšlená.

Předmluva

Od r. 1956, kdy porážka Maďarské revoluce vyhnala do světa tisíce maďarských emigrantů, přeměnilo rakouské Ministerstvo vnitra plicní sanatorium v Bad-Kreuzenu v Horních Rakousích v útulek pro maďarské uprchlíky.

Po porážce Pražského jara a tragické okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy, přivalila se do Rakouska vlna československých uprchlíků. Většina rodin byla rakouskými emigračními úřady rozmístěna v rodinných táborech v Alpách. A tak se Bad-Kreuzen opět zaplnil.

V létě 1968 bylo v Kreuzenu ubytováno třicet rodin z Čech, Moravy a Slovenska. Třicet pokojů s kupou podařených dětíček, zamilovanou mládeží a klevetivými sousedkami, jako třicet chalup na vsi, a k tomu dva faráři i úřednická vrchnost.

Ze sběrného tábora Traiskirchenu jsou do rodinného tábora posílány pouze rodiny s dětmi a manželé. Svobodní muži a ženy mohou nadále bydlet v hromadných ubytovnách, ale musejí platit byt a stravu, čímž jsou nuceni pracovat a vydělávat šilinky. V rodinném táboře emigrant nesmí pracovat. Dostává týdně třicet šilinků kapesného, mýdlo a dva baličky cigaret.

Čtenář „Sběrného tábora Traiskirchen r. 1968“ zná už novomanžele Miluš a Ferdu, Elišku Oralovou s dcerou Janou a rodinu profesora Žilky. Při jejich příjezdu se seznamuje se skupinou Čechoslováků, usazených tu od zimy a časného jara a později s dalšími uprchlíky z Československa, přijíždějícími během léta.

Staročeské příslovní praví, že „život je darem přírody, ale krásný život je darem moudrosti“. Avšak život není jen darem, je i úlohou, přecasto velmi těžkou, jak je vykresleno v některých osudech emigrantů.

Milí čtenáři, buďte v duchu od začátku června do konce září 1968 letními hosty v hornorakouském letovisku Bad-Kreuzenu, v jehož sousedství u lesa dočasně vznikla typická československá vesnička. Sledujte s potěšením tu sousedskou pospolitost i kypící život svých krajanů, emigrantů-osmašedesátníků, než se rozprchnou jako děti velké rodiny do širého světa.

Autorka

Toronto 1986

Rodinný uprchlický tábor Bad-Kreuzen

Na světě se občas dějí neuvěřitelné věci, zvláště v životě emigranta na cestě za lepším zítřkem. Je to sen či skutečnost, že toto přepychové horské letovisko pro vídeňské letní hosty bude hostit i chudé československé uprchlíky?

Miluš s Ferdou, Žilkovi se dvěma dětmi a Oralová Jana s matkou, stojí před autobusem, který je právě dovezl z kasáren sběrného tábora Traiskirchenu. Udiveně se rozhlíží po trojřadě oken dlouhé hlavní budovy, podél jejíž zdi se táhne záhon nachových růží. Kam dříve stočit zrak: na šedobíle vyštěrkovanou cestu, na červené lavičky pod kvetoucí kaštanovou alejí či na svah za ní, s barevnými cizokrajnými keři ve šlechtěném trávníku?

Žilkovi mají přidělený velký pokoj v patře levého křídla. Ferda s Miluš a Oralovy menší pokoje v přízemí. Jana ihned hladí na posteli bílou vlněnou deku s červeným pruhem, v němž jsou písmena MD (Medical Department) US Army.

„Vždyť si tu připadáme jako hosté v horském tatranském hotelu, kteří si mohou dovolit platit drahou denní penzi,“ pochvaluje si Ferda s Miluš v jídelně.

„Pohledte na ty brokátové závěsy, na vyleštěné parkety, na ten strop z akustických dlaždic. Je to asi novinka ve stavebnictví, takový jsem viděla i v Kanadě.“

„Mami, nebuď jako udivené dítě, jako bys neviděla nic jiného než humna vaší selské samoty u řeky!“

„Ale když já musím všechno tady přirovnávat k Traisu. Což vás to také neokouzluje, tak nádherný dočasný domov neda-leko českých hranic?“

Dvě řady sloupů rozdělují jídelnu na tři části. Za prostřední je výdejna jídel. Na ocelovém horkém pultu kuchařky porcují na talíře obědy a večeře. Dvě emigrantky jako číšnice je roznášejí ke stolům. Emigranti si přicházejí jen pro přídavky bez masa. Krajíce chleba, čaj, kávu nebo kakao si odnášejí v konvicích do svých pokojů.

Elektricky zařízená kuchyně září čistotou. V hale před jídelnou, kterou zamykají, lze si posedět u televize nebo si pročitat časopisy.

„Co všechno je tu v přilehlých budovách?“

„Pojďme a uvidíme.“ Ferda vybízí.

Nad jídelnou a kuchyní je ordinace s porodním oddělením, čajovou kuchyní a řadou pokojů pro přestárlé emigranty, ženy a muže. V přízemí za kuchyní jsou pokoje pro letní hosty z Vídně — úředníky ministerstva vnitra —, kaplanka kněze a domácí kaple s mozaikovou předsíní a chórem. Každou neděli přijíždí z Vídně slovenský kněz sloužit mši svatou.

„Mami, na chóru nejsou varhany, jenom harmonium. Snad si budu moci zahrát. Stýská se mi po pianinu. Všecko se mi tady líbí, mám radost, že nás sem z Traisu převezli.“

Ta široká přízemní budova pod stíny mohutných jasanů je byt lékaře. Má prý z dvojího manželství šestnáct dětí. Přes jeho zahradu vede cesta ke kapliče, dál ke hradu a do lesů.

V poboční stráni je škola pro policejní důstojníky s kinem, televizi a knihovnou. Na vyštěrkovaném prostranství zvaném „plácek“ s lavičkami pod hlohy a keři, na horní a dolní terase při boku školy, je stále živo a veselo. Z dolní terasy se vchází do dětské herny.

Je tu i pracovna se šicím strojem pro emigranty a studovna s balkonem. Pod ním jsou garáže. Z obou teras je výhled přes zalesněnou stráž na protější kopce se šachovnicí poli a luk. Daleko na obzoru vystupují zalesněné vrcholy rakouských Alp.

Na procházce táborem se zastavujeme nad kotlinou, kde mezi prašnou cestou ke hradu a dolní asfaltovou silnicí ke Greinu je v závětří lesíku zahradnictví. Má terasovitě upravené zeleninové a květinové záhony. S přilehlým ovocným sadem je vlastní zásobárnou výtečné táborové kuchyně. Zahradník právě kropí alpinky ve skalce na mírném svahu nad cestou. Hadici stáčí i na zidku s popínavými růžemi, na šeříky, jasmín a na macešky, kvetoucí v kamenné obrubě schodiště, které vede na parkoviště mezi hlavní a správní budovou. V patře nad kanceláři jsou pokoje pro rekreanty z Vídně a byt šoféra Schustera. Přes cestu je vila pro vznešenější rekreanty.

Sám ředitel tábora z Lince tu má letní byt. Přízemní pokoje obývají ošetřovatelky a hlavní kuchařka. V březovém hájku u vily mají právě vídeňské dámy svůj odpolední dýchánek. Paní ředitelová se mazlí se svým miláčkem, černým pudlíkem Sandym. Získal na výstavě psů ve Vídni zlatou medaili.

Všechny detaily jsou příjemné zraku i sluchu, jako by volaly k srdci, že i ony chtějí být zachyceny do vzpomínek se vším všudy, co tu ještě spatříme a prožijeme, s kým se ještě setkáme. Snad podnikneme turistické výlety do blízkého okolí nebo nás

zlákaji i delší túry do Alp, do Salzburgu, do poutního místa Mariazell, do koncentračního tábora Mauthausenu . . .

„My, kteří jsme byli léta sevřeni v železné kazajce komunistické diktatury, máme nyní v ruce průkaz totožnosti, průkaz azylu západní země. Jsme zde pod ochranou nejvyššího orgánu, ministerstva vnitra, jež nás hostí ve své budově. Můžeme svobodně cestovat kamkoliv po celém Rakousku.“

S tím blaženým pocitem kráčíme od březového hájku vzhůru po hlavní cestě k městečku Bad-Kreuzenu. Vjezd do tábora je uzavřen závorou. Výše nad ní, mezi křižovatkami cest do vesnic v údolích, je též pěkně posezení na lavičkách pod lipami s výhledem na lyžařský můstek a na skalnatá úbočí. Lavičky jsou i podél stezky ke škole, mezi parčíky a sady pavilonů pro letní i zimní hosty.

„Věru, že v tomto překrásném prostředí, tak pečlivě udržovaném, mohou se emigranti plně věnovat studiu řeči své budoucí nové vlasti.“

„Všecka čest svobodnému Rakousku, které zdarma poskytuje cizím uprchlíkům tak vzorný a útulný dočasný domov.“

* * *

Rakousko — Rodinný tábor Bad-Kreuzen

První dojmy

Uprostřed dlouhé široké chodby v přízemí hlavní budovy se řadami dveří stojí žena — rozšafnost sama. Její plné formy vynikají v oranžovém puloveru a v zelené upnuté sukni. Těžká řadra má podepřena silnýma rukama. Hnědýma očkama naráz probodne až do ledví.

Je snad pověřena správou tábora dozorem nad pořádkem? Obědy a večere roznáší s pohyby matky, která sama živí početnou rodinu. Je tu snad domovnicí, jejíž zvědavosti nic neujde?

„Paní, to jste tu sama s cěrou? A kde máte muže? Zůstal doma? Přejde za váma? Hned sem si myslela, že ste z Prahy. Cěra má bezvadný kalhotový kostým. Že je na míru šitý? A nač máte tolik kufrů? Je to jen přítěž, emigrant nemusí nic mít. Přišla jsem s mužem v jedněch hadrech, všechno sem tu už dostala. Tady, paní, kdo odjíždí na transport, tak s sebou nic zbytečného nevěleče. Máte vidět, co mi jedna paní doktorová dala šatů, ó, jé!“

„To víte, že se tu nesmí pracovat? Já ale dělám, jsem tomu zvyklá z domova. Okopávám a pleju dole u zahradníka a tady nahoře seču trávu. Mne to baví. Smí se dělat jen čtyři hodiny denně. A nechamtím šilinky, to si nemyslete, platějí mi jen čtyři šilinky na hodinu. Prostě nemůžu žít bez práce, celé dny se vyvalovat a kousat si nudou nehty, na to mě neužije.“

„A co učení angličtiny, to vás nebaví?“

„To at' mi vleze na záda, milá paní, neuměla jsem ani jedno slovíčko německy a už se tu v kuchyni i v městečku domluvím. V Americe to také lehce pochytnu. Žádné fraky, žádné strachy. Muž je betonář, děti nemáme, vyjeli jsme, abysme vydělali hodně dolarů. Je nám to jedno, kde budeme v Americe. Pudem makat třeba i na Aljašku, tam prej na akord pohádkově platěj. A fr, jako přelétavi ptáčkové, rozletíme se do světa. Chceme procestovat celý svět, to muže baví. Muž má studované bratry, jednoho advokáta a druhého inženýra. Sám študovat nechtěl, tak jim ukážeme co je zase v nás. A kam jedete vy? No, nazdar, do Austrálie? Do takový tramtárie, do toho horoucího vedrán-ska? Paní, máte rozum? To nemáte strach z hadů, že tam brzo zhebnete? A co chcete začít? Provdat cěru za milionáře? Je prej

tam málo mužskejch. No, na vaši libivou céru poletěj mužský jako splašený. A vy ji povedete domácnost a nemusíte makat. Jen to chytte za pravej konec. Ale já bych vám neradila Australii, to Afrika už je lepší, protože je bliž Evropě.“

Rozšafně a široce vykládá o různých zemích, jako by znala poměry všude po světě. Jistě to nikde nevyčetla, jen teď chytře uplatňuje, co její sluch pochytíl z dlouhých debat tady v táboře, myslí si Eliška a odbočuje v řeči na ústavní předpisy a poměry.

„Jó, milá paní, ráno žádný panský vyležování v posteli, jde to tu přesně jako nalinkovaný. Od půl osmé do osmi snídaně, od půl dvanáctý do dvanácti oběd, od pěti do šesti večeře. Ale dávají tu malé porce, zvlášť studené večeře. Proti Traisu jako když plivne do dlaně. Chlapům to nestačí, to dá rozum. V úterý dostanete na osobu dva baličky cigaret; ty si můžete u trafikanta vyměnit za známky, tužky nebo pastu na zuby. V pátek vám v kanceláři dají žold, třicet pět šilů na osobu. Je to málo, ale lepší něco než nic.“

„Co vám mám povídat, máte se tu jako prase v žitě. Uklízet nemusíte, jen si setřete sama prach. Služky vyleští parkety. I todlec zelené lino, co na něm stojíme, vyglancujou každěj tejděn. Je právě korkové a je jako klouzačka na ledě. I okna vyblejskají i kytky v truhlíkách v přízemních oknech Schusterová zvenku zalejvá. A panečku, jak nám tu pradleny perou! Naše prádlo je jako z cukru a jak napiglovaný, máte vidět, jak se činí! A to si zapište za uši; nesmí se na pokojích ani zapírat, ani věšet kalhotky, podprsenky a jupičky do oken! Hned by na vás vlitli, vlálo by to tu pro ostudu jako u cikánskýho vozu. No, snad ste hned zmerčila, jak je to tu všecko fajnový. Dám vám, paní, vaříč. Za čtrnáct dní už jedeme do Ameriky. Už máme vízum v ručičkách. Ale personál nesmí vědět, že si na cimře vaříte kafe nebo smažíte vajíčka, to je zakázáno. Holt nás tu předělávaj na panstvo, i když máme holý zadky. Ale já musím mýmu přilepšovat. To víte, vodpočatý chlapi myslí jen na baštění a milování. My žencký tu rády kafujeme a bafčíme.“

„Však taky zapadnete do našich sedánek, všichni tu táhnou za jeden provaz.“

Paní Lizalová, zřejmě potěšena, že má v Oralové vděčnou posluchačku, si založila ruce v bok a dále vesele řeční.

„Dole v bazénu je hezký koupání, ale na vás bude asi voda studená, protože bazénem protéká horský potok. Každý pátek jsou tu otevřený vanový koupelny a každý čtvrtek a úterý

sprchy. No, vy ste zvyklá na panskej život, ležet ve vaně den co den," a přejíždí ji zkoumavým pohledem.

„Pani, mě stačí kouknout se na vaši céru, mám míru v oku, hned vím, kam vás strčit. Ale víte, co vám ještě musím říct? Budte ráda, že jste s ní sem přišla až teďkom. Je tu pětáctýřicet rakouských policejních důstojníků. Některý jsou jak vobrázek, to víte, uniforma dá postavě šmrnc! To byste, panečku, vaši cérečku neuhlídala. To nemáte zdání, to bych vám měla hned vyklopit, jaké se tu odehrávaly milostně románky, no, však si jednou poklábosíme.“

„Cože? Spadla ste z měsíce? Vy se ptáte na učení angličtiny, na kurzy, na školu? Jó, sou tam ňáký kurzy, ve škole v městečku. Mladý učitel se ženou to vede. Chodí tam pár jugoslávských dětí. No, zkuste to, dyž máte elán na slovíčka, dole v kanceláři dávají učebnice. A víte, že i lékařskou péči tu máte zadarmo? K zubaři se jede stopem dolů do Greinu. A matky rodějí tady nahoře vedle ordinace a všecku výbavu na fakana dostanou zadarmo, i kočárek. Div, že jim Američané nedávají i chůvu a kojnou.“

Pani informátorka se rozesmála na celé kolo, takže se jí důlky ve tvářích prodloužily až k uším.

„Jsou tu i svobodné matky, přijdou sem s velkým břuchem jako na posvícení. Já bych tu hanbu nepřezila, ale jim je to fuk, jen ať se Amerika o parchanta stará. Coury, člověk by se z nich poblil. Zrovna tu včera porodila jedna Maďarka. Má jen půlku plic, ale kluka má jak vařbucht, snad měl čtyři kila. S vámi přijela taky svobodná matka, Bulharka. Pani, máte v očích cink, že jste si jí nevšimla? Rozsype se každou chvíli, je už jistojistě v devátém měsíci. Snubní prsten má pověšený na náramku, ale může ho mít po zemřelé matce, čert ví! Její to není, to by ho měla na prstě. To vám dá rozum, paní, vy chodíte jako mátoha, já mrknutím oka všechno zmerčím. Moje kamarádka Albínka umí ňáký slovo anglicky a ta ji zahlídla v kanceláři s dopisem, na kerým měla adresováno slečna a ne paní. Jeden by neřek, jak sou žencký troufalý, lágr, nelágr, je jim fuk, kde to vysypou! A na pasekách už zrajou jahody, a malin co bude a borůvek! Čechoslováků je tady málo, ani celé přizemí není obsazeno. Skamarádíte se eins-zwei. A heledme se, vojáci dou, schody přelítnou, jen se dům třese!“

Přešl kolem nich jako při vojenské přehlídce. Menší, vyšší, s ohněm v očích, kypící mládím, jako vysoustruhovaní v šedých slušivých uniformách. Všichni stočili oči na Janu, která právě

vyšla z pokoje. Zase o jednu starost méně, myslí si Eliška, když je očima vyprovází k autobusu.

„Ten milostrný románek, koho by to nezajímalo? Nenapínejte, paní Lizalová, moji zvědavost.“

„Spíš uhlídáte pytel blech než jednu céru, říkávala moje máma a ta byla ňak honěná v pořekadlech. Bydlela tu matka se třemi cérami a synem. Otce už měli v Americe. Céry byly překrásný, manekýnky všechny. Ta nejmladší, sotva prej přijeli do New Yorku, vyhrála v soutěži první cenu krásy. Byly tak vymodelované, od útlý nožky až po havraní vlasy a zasněný voči. Taky se uměly patřičně namalovat a nafintit. No, tady měly pro koho, na odív důstojnickům. Jeden z nich, takový pohledný človiček, synáček z moc bohatý vídeňský rodiny, se po uši zamiloval do tý nejmladší. Úplně ji ověsil šperkama, oblíkal ji jen modelama z vídeňských salónů, blázen, no dary na dary. Dokonce matce dal deset tisíc šilinků, aby dovolila dceři zůstat v Rakousku, že se s ni hned ožení. Ale pak se domluvili, že on nechá studii; odjel s nimi, asi se vzali až v New Yorku. Psali už sem, že se jim všecko náramně povedlo. Že mají svůj soubor, pořádají kabarety se zpěvem, hudbou a tancem. A za tu cenu krásy taky asi padají dolárky. Jó, jó, má to tak někdo štigro! Vy, pani, taky můžete štigro chytout za pačesy s libivou cérou, jen nebuďte ve světě praštěná!“

Kolik lidí, tolik osudů. Vezměte tu jeden pokoj za druhým a užasnete. V rohovém pokoji proti hale bydlí se synem rozvedená paní Hrbková, drobná blondýna s jiskrnýma černýma očima. Stále se na každého usmívá, jako by jí nikdy nic netisnilo. S mateřskou pýchou se vzhlíží ve svém štíhlém synovi s jemnou dívčí tváří.

V sousedním pokoji bydlí její druh — vdovec Kutilek — s patnáctiletým synem. Na sňatek nepospíchají, věří si. Takové řešení je prý pro emigraci moudřejší. Ač nekuřák a abstinents, má zarudlé tváře jako by spálené žiravinou. Sám se vytrvale učí anglicky. Paní Vlasta věří v jeho věrnost a dobrotu. Trpce vzpomíná na bývalého muže, krasavce, ale vyloženého děvkaře. Je něčím u filmu, ani neví čím. Aby se jí ještě pomstil, přijel si pro syna. Čtyři dny tu byl a snažil se jejího Ládička přemluvit, aby se s ním vrátil do Prahy. Vyhrožoval, že zase přijede, a zase se jí sveze po kobylce.

V protějším pokoji žije ve šťastné rodinné pohodě pan profesor, prošeďivěly padesátník se svou mladou paní, učitelkou,

a malou holčičkou. Jeli do Vídně na pohřeb. Dovolili jim vzít s sebou dcerušku, ještě kojenou. To veliké štěstí! Ale jaká smůla zároveň. Nevěděli, že existuje přepychový tábor, slyšeli o táborech jen hrůzostrašné věci. A proto se ubytovali ve Vídni v hotelu. Ve Vídni je draho, hotelové bydlení zvláště, utratili mnoho ze svých úspor. Co naplat, stalo se, horší by bylo, kdyby ještě trčeli v Nitře. Pan profesor Pšenka s trpkostí říká, že nechápe, proč nebyla dosud vydána brožura, která by uprchlíky informovala o životě v táborech. Pod slovem lágr si každý doma představuje dřevěné baráky, jako byly Hitlerovy koncentráky, zaměřené štěnicemi a infekčními nemocemi, špinavé, odporné. Západoněmecká vysilačka „Svobodná Evropa“ sice trochu informuje, ale měla by mít víc propagačního materiálu pro útěk z nenáviděného komunistického režimu. Jistě by se proud uprchlíků valil ven jako rozvodněná řeka.

Budovu rozděluje na dvě křídla hlavní vchod a schodiště. V levém křídle v přízemí a v obou patrech jsou jen pokoje. Rohové jsou čtyřlůžkové pro početnější rodiny. Vedle vchodu má pokoj paní Kosová s dcerou Ilonkou. Stěžuje si Elišce:

„Loni jsem byla na návštěvě v Chicagu. Bezdětná tetička mi naslibovala hory doly, ať prý si sjedu domů pro muže a dceru Ilonku, že jí všechno odkáže. Můj muž odepřel odjet, ačkoliv by pas lehce dostal. Nu, nechala jsem muže mužem v Bratislavě. Ať si přijede do Ameriky za námi, někdo nemá náтуру, aby snášel lágry. Byla jsem jista, že mám v bohaté tetičce oporu. Hned jsem jí napsala, že jsme přijely lodí po Dunaji do Vídně a že jsme s Ilonkou v lágru. Poprosila jsem ji o záruku, aby se tím uspišil náš odjezd do Chicaga. Doufala jsem, že mi tetička cestu zaplatí, protože se tolik těšila na Ilonku. Ona mi nejen neodepsala, ale dokonce na americké velvyslanectví napsala na mne hanlivý dopis, že jsem v Chicagu jako návštěvnice chodila do práce, což je zakázáno. Na vyslanectví mi to při pohovoru řekli. Ta bídnic! Naschvál, aby se tetička chytla za nos, tam pojedou na vlastní pěst!“

Vedle paní Kosové bydlí Lizalovi. Paní je velice výřečná, ale muž má nemluvu. Se smíchem o něm kde komu říká, že sedí doma jako pecivál a kouká do novin jako brejlovec. Elišce se pan Lizal pochlubil, že podle obrázků z anglických časopisů se nejlip naučí anglicky. Vidí botu, líp se mu pamatuje, jak se řekne bota. Kdepak učebnice! Ty nic člověku nedají, hlavu by

umořily. Je fešák, brunet s knirkem, tak pětatřicátník. Rád má také mapy, v těch by ležel od rána do večera. Od malička snil jen o cestování, teď má před sebou otevřený svět.

Ve dvou protějších pokojích jsou také Češi, v dalších Bulhaři, Maďaři a Jugoslávci. Paní Potocká je tu sama se čtrnáctiletým synem. Cestou z jídelny zve Elišku na návštěvu.

„Byla jsem zaměstnána v Čedoku. Mluvím několika jazyky, anglicky velmi dobře. Můj muž byl architekt. Rozvedli jsme se, protože měl stále při mně jině. Bydlela jsem s matkou ve společném bytě, ale ona mi neustále šlapala na paty, už jsem toho měla plné zuby. Snažila jsem se doma provdat, ale neměla jsem štěstí. Na inzerát v novinách se přihlásili sami lemplové, škoda vzpomínat. Pokud byli z venkova, chtěli vyženit byt v Praze. Kdo byl rozvedený a dál bydlel se ženou ve společném bytě, chtěl se od ní odstěhovat. Někomu zase vadil můj syn, zrovna v pubertě. Při své práci v Čedoku jsem měla dost příležitosti seznámit se s cizinci. S jedním Italem, s kterým to už táhnu z Prahy, se nyní scházím ve Vidni. Odjela jsem se synem na pas do Západního Německa, ale tam se emigranti neodbavují tak rychle jako z Rakouska. Tady jsem to chytila velmi dobře. Už v půli června odjždíme do New Yorku. Anglicky jsem tam dopsala do cestovní kanceláře a už mám zaměstnání. Doufám, že se tam dobře provdám, rozhodně lépe než v Praze.“

Eliška se dívá s potěšením do jejich moudrých černých očí. Ví Bůh, co zlého asi prožila. Trpí trháním víček, mžikáním a zarázkou v řeči.

„Kluk se nechce učit angličtině, ač stále leží jen doma a čte, a čte i odborné knihy. Ví, že se svým synem ještě dost prožiji, neboť je ke mně neuctivý a hrubý. Ale doma jsem ho nechat nechtěla, co by bez mámy z něho bylo. Ostatně v Americe se po vyučení brzy osamostatní a já budu volná. Teď před transportem chci ještě užít hezký čas. Hodlám se známými procestovat Alpy.“

Eliška se v duchu diví, že jí každý o sobě a o svém soukromí tolik poví.

Skutečně pak paní Potocká odjela do Alp a syna nechala celý týden samotného. V jeho zatrpklém pohledu je jakýsi stín pohrdání vším a všemi. S dětmi si nehraje. Vypadá jako člověk v duševní depresi, kterému vadí pohled lidí, byť sebevíc účastný a přátelský. Jako by ve tvářích četl, že maminka nejela do Alp, ale je s tím svým Italem zase ve Vidni. Snad to zaslechl

z klevetivých úst svých sousedek nebo to sám usoudil z toho, že se maminka vrátila tak šťastná.

Však její mladé vláčné tělo má plný nárok na slast mužského objetí. Ostatně, je to její věc. Mladost příliš rychle prchá. Neskamárádila se tu s nikým, ani se svými sousedy, manžely Duškovými.

S nimi se Oralovy seznamují vyřizováním pozdravů od jejich známých z Traisu. Duškoví byli kovaní komunisté; doma měli význačná postavení a požívali všech výhod stranictví. Zatímco jiní mladi manželé řadu let marně čekali na přidělení bytu nebo se tísnili u rodičů se sourozenci, zatímco jiní vzdělání jedinci byli dáni do výroby na nejhorší pracoviště s minimálním platem, zatímco jiní byli pro nic zavírání a po léta věznění, tito mladi manželé si krásně bydleli ve vojenském sídlišti v Praze. Ona jako učitelka udělala státnici z marxismu-leninismu. Takoví učitelé byli straně nejoddanější, děti vedli v duchu režimu, protinábožensky. Teď ona tu zbožně klečí v kapli a bije se při pozdvihování v prsa, skloněna div ne k zemi. Teď se každému dušuje, že by už nikdy nechtěla učit komunistickou mládež a nikdy se nevrátí do ráje komunismu, do Čech. Otevřeně říká, že její rodiče také byli komunističtí předáci. Všem se tedy výtečně dařilo. Jistě se nikdy nedřeli na žních, o sklizni řepy a brambor na brigádách na Státních statcích a v JZD, aby zachraňovali pro národ úrodu.

Pan Dušek byl námořní důstojník na československé lodi a jezdil pravidelně na dlouhé cesty, i do Singapur a Číny. Právě jako v pohraniční stráž, tak i v lodní posádce bylo místo vyhraženo jen těm nejspolehlivějším, nejvěrnějším straníkům; nyní se tu oba samozřejmě zařadili do šiku emigrantů-nekomunistů. V Traisu se po karanténě nezdrželi ani o jeden den děle. Plně využívají přepychového pohostinství rodinného tábora a zaregistrovali se pro nejlepší zemi — Kanadu. Přiřadili se k těm kovaným, postiženým komunistům, kteří se báli pomsty svých obětí a odešli až po lednové obrodě, po svržení prezidenta Novotného a nastolení Dubčeka do čela strany? Hořela Duškovým půda pod nohama? Jsou snad zde nasazení jako špioni? Co se asi skrývá v jejich přátelské řeči? S jakými úmysly sem přišli?

Hezoučká paní Dušková zpěvným hlasem říká, že děti na štěstí ještě nemají, ač jsou spolu pět let.

On, statný třicátník, je doslova obložen učebnicemi, slovníky, sešity a prospekty všech možných zemí. Stále pilně studuje,

protože při pohovoru na kanadském vyslanectví chce mluvit jen anglicky. Prošel už všemi učebnicemi až k nejtěžší „English conversation“. „Vedl jsem zde kroužek začátečnicků jen kvůli ženě, kterou učení angličtiny nebaví. Ale kroužek se brzo rozpadl pro nezájem.“

Navrhuje Janě, aby s jedinci na stejné úrovni utvořili kroužek pokročilých jen pro konverzaci.

K této skupince českých emigrantů v přízemí, kteří si tu tak idylicky žijí už delší čas, náleží ještě tři rodiny. Bydli v pravním křídle budovy nad jídelnou a zdá se, že se s těmi dolními nekamarádí.

Inženýr Hajný, sportovec, muž středních let má prý velké starosti a časté šarvátky se svou o mnoho let mladší žinkou, velmi pohlednou, ale se záletnickými choutkami. Třiletého synka Vilíka, nechává prý na starost jen muži. Ale Elišce se nechce těm klevetám věřit. V rozhovoru s nimi se jí ta rodinka docela líbí. Jedináček Vilík, je víc u sousedů ve hrách s Aličkou.

Její maminka, paní Dubová, je tu bez muže ještě s desetiletým synkem. Jak se asi tatínkovi v Brně stýská po tak pěkné rodině! Jak asi tato mladá příjemná paní, sama s dětmi, zvažovala ve starostech o muže, kterému těsně před zájezdem odebrali pas a nepustili ho s rodinou na výlet do Vídně.

„Divím se tomu, paní Dubová, že v době takového kvasu, takové svobody projevu a blahosklonnosti režimu, kdy hromadně vydávali pasy celým rodinám, odtrhli tátu od dětí.“

„Jedeme jen do Západního Německa, do Norinberka, za mužovým kamarádem. I tam je velká životní úroveň. Ať mají děti lepší život než v režimu v Československu. Bydleli jsme ve společném bytě s rodiči a mladšími sourozenci, a život utíká. Rozhodovali jsme se těžko, ale spíše se muži podaří přijet za námi, než by se mě s dětmi povedlo odjet za ním. Tady jsou děti jako na letním bytě.“

„Rozdělená rodina — jeden z nejtěžších trestů pro tátu a opuštěnou matku s dětmi. Řešili jste to moudřeji než my. Byla jsem jako žena emigranta jen ubohým bezbranným tvorem.“

Chmurné vzpomínky přelétly přes její mysl při pohledu na hrající si děti, na maminku, sypající cukr na lesní jahody, na pokoj zalitý sluncem s vůní domova.

„A táta nám píše a maminka už nepláče a táta brzo přijede za námi.“ chlubí se Alička. „Vedle u Příhodů mají miminko v košíku s nebesy.“

Pan Příhoda o sobě říká, že byl známým fotbalovým hráčem mezinárodní ligy A-B. Odjel s ligou na zápas do Londýna a domů se už nevrátil. Je tu už od listopadu minulého roku. Má silnou cukrovku a denně si musí píchat inzulin. Fotbalový fanoušek Ferda ale tvrdí, že zná jména všech hráčů ligy A-B, avšak jeho jméno nikdy neslyšel.

Ani ve sportovních rubrikách nikdy neviděl jeho fotografii. Ty černé kudrny s dlouhými pejzy, nápadně drobnou tvář a postavu jako bidlo, by si určitě pamatoval. Ferdovi stále vrtá hlavou, že by cukrovkář mohl být vynikající fotbalista mezinárodního družstva.

Miluš vyzvěděla, že jeho těhotná snoubenka Táňa za ním přijela do Vídně.

„Svatbu měli v Traiskirchenu. Právě v těchto dnech se stala šťastnou maminkou. V Praze byla sekretářkou. Dovezla si dvacet tisíc šilinků. Koupili si staršího Opla, projeli se Rakouskem, pobylí si v Alpách, užili si krásnou svatební cestu. Přepychově se vybavili. Táňa nosí jen moderní minisukně a těch bot co střídá!“

„Podmalovává si oční víčka a tupíruje vlasy do vysokého účesu, to aby se povytáhla svému muži alespoň po ramena. A na miminko nakoupili všechno přepychově, blázni! Na doma koš s baldachýnem a pro venek, místo kočáru, leteckou brašnu s drzadly a boudičkou. Teď nařikají, že nemají kromě týdenního žoldu ani groš. Auto prý nemohou prodat ani za tisíc šilinků. Můj Ferda, automechanik, mu ten starý křáp opravoval a Příhoda se velkopansky díval přes zábradlí, jak se Ferda s autem moří. Příhoda je takový náfuca, že mne nikdy nepozdraví, což Ferdu dopaluje. Jen ať mu ještě jednou přijde, potáhne s dlouhým nosem. Příhodovic si tu ještě pobudou, protože odjezd je povolen až s dvoutměsíčním dítětem. Ferda se podivuje jeho kuráži vyrazit do světa. Co si jako cukrovkář v Americe počne? Má prý časté záchvaty, všechno ho hned rozčílí, ale Táňa to s ním umí.“

Kromě této dvojice, ode všech izolované svými libánkami či péčí o miminko, bydlí tu ještě rodina zvěrolékaře. Právě dnes je všichni vyprovázejí. Jsou sekupení u kombiku jako rodina loučící se s milým synem před dalekou cestou. Zvěrolékařovic jedou vlakem do Švédska, proto váha jejich zavazadel není omezena; jejich malá dcerka stojí s otcem venku u zavazadel. Z okna jejich pokoje co chvíli jeho panička zamává strakatými

šaty a volá na muže, jestli je má také sbalit do kufru? Z hloučku doktorových přátel kdosi upozorňuje, že dole u výtopny za domem paní suší ještě prádlo a mává letními šaty jako praporem na rozloučenou s táborem. Všichni se smějí, jen šofér Schuster je už mrzutý.

Konečně sešla s kufrem dolů, kde jí všechny kamarádky libají, některé se slzami v očích. Sotva však za nimi šofér zavřel dvířka, všechny sborem litují doktora. Ten si dal, oženit se s takovým trdlem. Tomu dá rachotu než k něčemu vychová svou paničku, holku z ulice, kterou si musel vzít, když ji zbouchnul a potom nechtěl platit alimenty.

Sběrný tábor v Traisu byl svým ruchem a hromadným přílivem uprchlíků z mnoha komunistických zemi jako velkoměsto, kde se lidé navzájem o sebe nestarají. Ale malý rodinný tábor v Kreuzenu je svým společenským životem jako venkovské městečko, kde jeden druhému vidí do žaludku. Se zvědavostí, ba, s vřelým zájmem, se tady sledují kroky každého. Posuzuje se ledabylé či úpravné ustrojení žen v jídelně, při televizi, v čítárně i venku. Je tu družné sousedské posezení na lavičkách pod kaštany, na terasách a plácku. Tady novomanželé nebo přátelé hrají badminton. Ženy přihlížejí s háčkováním v ruce a přetřásají drobné klepy.

Totéž se děje ve skupinkách ležících na trávníku u bazénu. Také v hale před otevřením jídelny to hučí jako v úlu. Dozvíte se, že na pasekách se už červenají jahody a u zbořeného statku na protějším kopci právě dozrávají třešně. I ptáčnice jsou chutné, osvěží a zaženou žízeň. Nahore v městečku se líp nakupuje v tom hořejším krámě nad farou. Ve všech hospodách je tam pěkné posezení. Linecké pivo ovšem není řízné jako plzeňské, ale dá se pit. Obyčejná sodovka tu stojí pět šilinků, ta dražota v horách! Dole v Greinu je všechno levnější. K zubaři se tam jede stopem. Každý automobilista na mávnutí ruky rád zastaví, neboť Rakušáci jsou dobráci od kosti. K zubaři vydává táborový doktor Hrabíč růžový poukaz, který v kanceláři oštemplují. Dentista proti poště je nemluvný, ale plomby držejí. Ale na emigranty kouká svrchu, nechává je čekat a Rakušáky bere do ordinace bez pořadí. Zubař v tyrolské vile na stráni je rychlý v práci a s emigranty se baví jako se sobě rovnými.

Nemocnice je až v Amstettenu vzdáleném dvaadvacet kilometrů. Tam se musí na rentgen a s vážnějším onemocněním. Na amstettenském nádraží vozi emigranty šofér Schuster kombikem.

když jsou úředně voláni do Vídně. Schuster je starý zupák a s nikým nedělá žádné fraky, jakoby lágr ležel na jeho ramenou! Och, to je novinek!

Jsou tu nádherné procházky údolními a přes vlnovky kopců. Ta nejhezčí je vzhůru od bazénu ke starému mlýnu lesní stezkou podél vodopádů. Horský potůček tu radostně vyzpěvuje o rakouské spokojené svobodné zemi. Jeho mělčiny mají zlatožluté písčité dno, kde si děti vyhrají stavěním hrázi a mohou ležet jako na pláži. Sluneční paprsky si duhově hrají se pstruhy v bystré vodě. Rybářský prut s vlascem, ukrytý za balvanem v křoví, prozrazuje vášnivé pytláky.

Na mladých výhoncích smrků a borovic tu pobzukují včely. V mávnutí ptačích křídel, v zašumění větví a teplém vánku zaznívají jemné tóny harfy. Vodopády hlučně vpadají do lesního orchestru jako úderý činelů. Na paloučku u dřevěného kříže, lavička vás vábí k usednutí. Právě se tu popásává srnka s kolouškem. Z protějšího mlázi vám kukačka napočítává, jak dlouho si ještě pobudete v této pohádkové říši než vás vítr zavěje dále přes oceán.

Stežky podél vodopádu, zkrácenou cestou do Greinu, mají v sobě zvláštní přitažlivou moc. Jsou tu místa divoká jako džungle, v jejichž tajemném přítmi vás sevře strach.

Horská klikatá cesta přes můstek nad bazénem je také vábivá. Mistry je proložena obrovskými balvany, jejichž vysoké stěny jsou hebcé porostlé smaragdovým mechem jako jemným gobelinem.

Všecky procházky mají pro vás krásu, buď přítlumenou nebo divokou, a vždy v nich najdete něco kouzelného, nad čím se musíte pozastavit, co s radostí polaskat celou duší. Vždycky vám lavička tu a tam připomene, že právě z tohoto místečka milovník přírody pro vás objevil mezi krajkovím listnáčův rozhled na vlnovku lesnatých kopců s pasekami. Do plachet luk, obilních lánů a ovocných sadů jsou vsazeny dvorce s červenými střechami. K nim se po kopcích klikatě vine bílá cesta jako stuha, svazující roztroušené samoty. Přecházejí z rodu na rod. Stojí tu po staletí jako nerozborné bašty, jimiž žádná vichřice věků nepohne.

Jen jediný dvorec v celém široširém okolí je nyní v rozvalinách. Žaluje svou neútešnou pustotou a smutně se přes údolí dívá svou omšelou zdí a slepými okny bez rámu do oken tábora. Rozvalina je zpola zastíněna větvovím lip, jež kdysi své koruny

rozkládaly nad střechy bohatého dvorce. Na lánech, ležících ladem, z vyprahlé metlice, se dere k novému životu mladičké smrčiči. Za čas tu vyroste vysoký les, který blahosklonně skryje pustinu do své náruče. Podle vyprávění dvůr zdědil synovec po svém bezdětném strýci. Prý se bál dluhu drahých oprav starého stavení. Odjel do Ameriky a více se nevrátil. Krov si lidé rozebrali. Pole připadla obci, která je zalesnila a louky pronajímá.

* * *

Horní Rakousko — dvorce po kopcích

Kroužek pokročilých

První hodina je v hale před jídelnou. Profesor Žilka se omlouvá, rád by se do kroužku zapojil, ale nezbývá mu chvilka času. Vyučuje své děti, školáky, pět hodin denně. Konverzaci zahájil inženýr Dušek s bulharským inženýrem Dolewem, jehož angličtina je nemožná. Teprve na přímou Duškovu otázku Jana správně odpovídá a plynule s ním hovoří. Pan Dušek je plný radosti, že má Jana maturitu z angličtiny a navrhuje, aby spolu s ním prostudovala českou učebnici „Trymlovy idiomy“, v kterých by se pocvičili v hovoru o zajímavostech z anglických magazinů.

„Jano, to bude pro tebe, budoucí studentku na anglické univerzitě, ohromný náskok. Je to báječný nápad. Ale obávám se, pane Dušek, aby vaše žena nežárlila. Moudřejší bude abychom byly obě vašimi posluchačkami.“

„Eh, mé ženě to bude docela jedno, nechce mě zkoušet ani ze sloviček. Všechny volný čas tráví v kruhu svých kamarádek Lízalové, Kosové a Pšenkové. Kouří a drbou o všem a o ničem už po několik měsíců. Zlobí mě, že moje žena, ačkoliv je učitelka, se nesnaží studovat angličtinu spolu se mnou.“

„Také se tomu divíme, že tak neužitečně marní čas.“ Čisté srdce, čisté myšlenky. První lekce začala slibně, i když byla v hořejší hale, kde si u druhých stolků hrály děti a přebíhaly sem a tam. Inženýr Dušek byl nadšený, že se konverzací procvičí v angličtině lépe než čtením. Ujednával s Janou ihned příští hodinu. „Svou ženu jsem pozval, ale odmítla. Přímou jsem jí řekl, že kvůli klidu budou příští hodiny v našem pokoji za její přítomnosti, protože si velmi cením možnosti dobré konverzace.“

Avšak paní Dušková si asi stěžovala svým kamarádkám. Kvůli klidu by se manžel mohl učit s Janou v knihovně. Ta anglická konverzace může být jen záminkou pro jejich dostaveníčka. Raději to ihned zatrhnout. Příležitost dělá zloděje. Asi ji ještě podněcovaly řečmi, že manžel dává přednost té nohaté Janě před ní, o tolik krásnější a ženšťější. Ale pozor! Jana je elegantní a vzdělaná, a to některé muže přitahuje více než tělesná krása ženy.

„Mami, chápeš to? Paní Dušková a její kamarádky se na mne mračí a ani mi neodpoví na pozdrav.“

„Jaká malichernost! Pan Dušek udělal chybu, že je současně se svou ženou nepozval k vaší hodinové konverzaci. Na mne se snad mračit nebudou.“

Klidně pak vchází do pokoje k paní Kosové požádat paní Lízalovou o klíč k chóru. Jana má hrát o mši svatě na harmonium, musí si písně procvičit. Pokoj je silně zakouřený, okno zavřeno, nevětráno. Všechny sedí na postelích a kouří. V tom těžkém vzduchu Ilonka chová Pšenkovu holčičku. Na stole stojí sklenice vína a na vařiči voní káva. Paní Dušková je celá rozpalená. Snad žárlivostí a stížnostmi na svého muže.

Eliška stojí u dveří v rozpacích. Neví, co si má o kantorkách myslet. Paní Kosová prý má také maturitu. Zřejmě kápo nad nimi je prostá Lízalová.

„Paní Oralová, dete si pro klíč? Vaše céra chce hrát na harmonium? Pani, čím ste doma byla? Nám to všem vrtá hlavou, že ste dala učit céru hrani na klavir a že máte takové držáky u knih a u študování angliny.“

Z obláček dýmu se na ni upírají čtyřery zpytavé oči a hoří zvědavostí. Měla by jejich dýchánkám přidat tučné sousto o svém podivném osudu? Říci jim, že byla žurnalistkou, pak šťastně provdána za lesního inženýra a co má za sebou záslužné osvětové práce? Mysli jí letí, čím všim byla a delším odmlčením protahuje odpověď.

„Čím jsem byla? Byla jsem v komunistickém režimu zřízenecem na dráze. Dva roky čističkou výhybek a potom deset let závorářkou.“

„Př. tak vy ste stahovala jen šranky na dráze?“ Paní Lízalová se chechtá jako podařenému vtipu, kantorky se diví, že tu mužskou práci vykonávají ženy.

„Je to velmi zodpovědná práce a vyčerpávající noční služby. Copak jste neslyšely o té nedávné velké železniční nehodě u Žatce? Bylo zabito čtyřicet studentů, které šofér odvázel v nákladním autu z chmelově brigády. Projel otevřenými závory a srazil se s lokomotivou.“

Všechny protáhly obličej. Hrozná nehoda, o které také slyšely, jim vůbec nestála za řeč. Ale nad tím, že Oralová byla jen na dráze u šranků, užasly.

Paní Lízalová vede řeč: „Tak vy ste byla jen tou vobyčejnou dělnicí a céra se nosí jako princezna! Pani, kdo vás podporoval?“

Nevypadáte na to, že byste měla milence.“ Pak se uhodila do čela. „Pánbíčku nebeskej! Mít z rodiny venku dva bratry a manžela, to se není co divit. To už se tady o vás rozneslo. Žila jste si pěkně za tuzexové bony. To známe, takové případy. Na šranky točit klikou, ste se pěkně ulila.“

„Mýlíte se paní Lizalová. Od bratrů ani od manžela jsem nic nedostávala. Jen ze svého platu při skromném žití jsem stačila dát dětem i hudební vzdělání a soukromé hodiny řeči.“

Neuznaly za vhodné aby na ní dál vyzvíдалy. Asi je rozladilo, že se zmýlily v úsudku. Čekaly na nový příliv emigrantů jako na smilování. Jsou tu jen jako ostrůvek mezi třemi rodinami Jugoslávčů a houfy dětí. Zařadily je mezi sebe a ony nekouří, nekafují, nedrbou. Takové zklamání! Stále je vidí jen s učebnicí, jak se při procházce zkouší ze slovíček. Stačí si spolu — matka s dcerou — to nemohou pochopit. Ani na televizi nevysedávají, ani do horní haly nechodí hrát karty, no, prostě bílé vrány, kam je sem čert zanes. Paní Lizalová se směje, jak je vystihla, žádné okolky, přímo zjistit, co jsou zač!

Znenadáni u táborové vrchnosti upadly obě v nemilost. Oral-ka obyčejná dělnice, závorářka, a dcera jako komtesa z hraběcího rodu. Paní Dušková z bezpředmětné žárlivosti zakázala svému muži pokračování v dalších lekcích anglické konverzace.

Vpravo pokoje nad jídelnou a kaplí

Pohovor na australském vyslanectví

Časně ráno šofér Schuster odváží Oralovy na nádraží do Amstettenu, odkud jedou vlakem do Vídně.

Pohovor je krátký, ale dlouhé čekání na předvolání v přeplněné čekárně bez oken, v dusnu a horku, je k umdlení. Jsou tu jen hluční Jugoslávci, mladíci, děvčata a rodiny s dětmi.

Po zdravotní prohlídce je zavolali k tajemníkovi konzula. Jana s ním mluví anglicky a předkládá mu záruku strýčka Bédi, za nímž jede do Austrálie. Připomíná, že v čekárně je tu s námi druhý mamčin bratr, který žil v Austrálii dvacet let.

Pan tajemník si nepřeje s ním mluvit. „Jano, vy byste mohla mít vyřízení odjezd do čtrnácti dnů, protože Austrálie má raději mladé ženy pro zvýšení populace. Uživi ještě lehce dvakrát tolik obyvatel. Cesta vás bude stát jen tisíc šilinků, ale vás, pani Oralová, dvanáct tisíc, protože jste nad věkový limit pětácti let. Tím se protáhne i celé úřední jednání. Trhat vás, jako rodinu, nebudeme, ale chcete-li, Jano, odjet sama, musíte se rozhodnout hned.“

„Ne, já rozhodně bez maminky neodjedu.“

Pan tajemník se přátelsky usmívá: „Rozhodnete-li se pro cestu lodí, vyjedete z Janova přes Středozemní moře a Gibraltarský průplav do Atlantického oceánu, kolem Přední a Zadní Indie do Pacifického oceánu, kolem Singapuru a Honkongu k Austrálii. Loď se zastavuje i v jiných přístavech, také v Melbourne a naпослед v Sydney. Cesta potrvá víc než pět neděl. Uvidíte hezký kus světa.“

Janu víc zajímá, bude-li to normální linka a je zklamána, když jí pan tajemník říká, že loď je zadána pouze pro transport pracujících Jugoslávců. V čekárně strýci Jendovi šeptá, ať se rozhlédne po těch chtivých výrazech Jugoslávců, to že bude naše lodní společnost. Z tak daleké cesty s nimi na loď už teď má velký strach. Strýc ji konejší, ale na schodišti, kde se prolétají tlačeni Jugoslávci, poznamenává, že emigrace je skok do tmy. V Čechách si nikdo neumí představit, čím uprchlík musí projít než zakotví a než si vybuduje nový domov.

„My jsme také neměli začátky lehké, ačkoliv jsme byli bezdětní. Při tomto nadměrném přílivu československých uprchlíků

si zažádám o místo tlumočnicka na australském vyslanectví. Mluvím dobře německy i anglicky. Ve Vídni se zdržíme do zimy a pak na penzi se trvale usadíme v Kanadě.”

Jdou pomalu na nádraží. Jenda se podivuje, že Elišku dosud nepustila sběratelská vášeň. Oči nemůže odtrhnout od starožitných výloh od řad granátových náramků, broží a náušnic.

Pak ji zase láká nádherná gotická katedrála sv. Štěpána a jiné kostely a socha Mozarta.

V nádražní restauraci Jenda vypráví o pláži s hedvábným písečkem a o žralocích. „Na hlídacích věžích plavčíci pozorují moře a když uvidí dalekohledem hřbetní ploutev žraloka, hned zvoní na poplach a všichni musí z vody ven. To poznáte, s jakým strachem se v moři plave. Když jedeme parčičkem, vidíme často ve vodě obrovského hada jako černou vlnovku. Jiný had, stočený v mušli, je jeden z těch dvaceti druhů, po jehož uštknutí se v deseti minutách umírá.”

Jana má oči vylekané, strýček jistě nepřehání.

„Ti hadi, žraloci a všelijaký hmyz nám tak nevadili, ale pro Evropana nejhorším časem jsou vánoce. V Čechách bílé, pokojné vánoce, kouzlo štědrovečerní večeře, s ozdobenými jedličkami a tam je Štědrý večer v nejparnějších letech. Ulicemi se valí hordy opilých a zástupy lidí, slavících Štědrý den pitkou a křepčením do pozdní noci. Kapely vriskají jako o posvicenské muzice. Na kouzelný maminčin Štědrý večer jsem v slzách vzpomínal. A na naše hory, Krkonoše, Tatry! Doma se dalo lyžovat a sáňkovat na humnech za vsí. Od Sydney jsou hory příliš daleko. Pobyt na horách je jen pro milionáře. Rodilí Australané jsou povýšenou kastou nad přistěhovalci.”

„Zřídka kdy se stane, aby se bohatý Australan oženil s emigrantkou.”

* * *

Austrálie — Národní park — největší monolit světa

Šofér Schuster

Z Vidně se Oralovy vracely rychlíkem do Amstettenu. Z nádraží odjízděly v kombíku se šoférem Schusterem. Jako vždycky nespěchal domů. Hned ve městě si zaskočil na šamprii do několika hospod a cestou hasil žízeň v každé hospodě, takže se dvaadvacet kilometrů vleklo až do tmy.

Znenadání se strhl na chodbě rámus a k Oralovům se vrátil výtečník Schuster se zvědavci. Seběhli se kolem něho, protože vykřikoval, že v nich odhalil špionky. Vykládal, že teprve v garáži si všiml dopisu zastrčeného za popelníkem. Když si dopis s jejich jménem přečetl, byl utvrzen v podezření, že špion jim v dopise oznamuje novou adresu v Německu. Obě poznávají písmo Janina otce. Dole je připsáno rukou Bohušova přítele Romana Diviše, že je nezastihl ani v Traiskirchenu ani v Kreuzenu a že přijede v neděli.

S leskem alkoholu v očích rve šofér Schuster Janě dopis z ruky: „Ráno se to musí vyšetřit v kanceláři. Určitě tu byl za vámi špion a ty jsi, Jano, špionka. Já to dobře znám! Vybírají si chytré a elegantní, já jsem na to přišel, já mám dobrý čuch.“

Jana pláče: „Jak tu na nás budou všichni hledět? Budou se nám vyhýbat jako prašivým ovcím, rozkřikne se to všude.“

Avšak ráno, když všichni čekají u kanceláře na poštu, Schuster se Janě omlouvá z přílišné horlivosti a vrací jí dopis.

„Přimo v kanceláři u ředitele přítel Janina otce vám připsal. Sám úředník dopis zastrčil do kombíku, aniž by mi řekl, abych vám jej předal.“

Šofér Schuster byl snad dozorcem v hitlerovských koncentračních táborech. Působí na všechny takovým dojmem, hrubou tváří i arogantním jednáním s emigranty.

Jestliže je veze do Vidně a zpět, určí jim kterou hodinu mají na něho čekat u muzea. Někdy na něho čekají více než hodinu, ale on sám nepočká ani o vteřinu déle, ačkoliv ví, že mu do počtu dva lidé chybí. Cestou ale vymete všechny hospody, to už má času dost. Když jede do Greinu na nákup a předhóní pěšího emigranta, který rukou kombík stopuje, nesveze ho. Někdy jede přes Grein do Amstettenu do nemocnice nebo na nádraží s úplně prázdným kombíkem. Ten i onen by se rád svezl do Greinu k zubaři, prosí Schustera o tu laskavost, ale

on pánovitě odřekne, nejede přece do Greinu, ale přes Grein do Amstettenu. Takový je to bohorovný pán, celý tábor leží na jeho bedrech.

Zpytavé pohledy zkušených žen hádaly svobodné mamince, Bulharce, že bude mít dvojčata, tak byla objemná. Při chůzi se valila jako kulička. Dva dny čekala na porod na porodním oddělení v táboře. Pak jí odvezli do nemocnice do Amstettenu. Porodila císařským řezem. Klučina vážil pět kilo. Všichni tvrdí, že po porodu zkrásněla. Po týdnu ji Schuster odvezl do Lince, kde si na poukaz tábora koupila krásnou výbavičku pro synáčka a pro sebe nejmódnější oblečení.

Všichni se domnívali, že drobná šedivá pani se scvrklou zažloutlou tváří, vyhaslýma očima a zahořklým rysem kolem úzkých rtů, je její babička. Přijela s ní, spolu sedí u stolu a stále je venku i s dítětem jako se svým vnoučetem. Ale není to její babička, je to Maďarka. V badenské nemocnici jí zemřela dcera po porodu. Jestli byla vdaná nebo svobodná, jestli dítě zemřelo či žije, to nikomu nevypráví. Tak je do sebe uzavřená. Babička chodí ve smutku. Po čase prý se dostane do Švýcar, kde je zřízen útulek pro staré emigranty.

V pokojíkách vedle ordinace bydlí několik poloslepých, zchromlých babiček a dědů. Šmátrají chodbou podél zdi, až si odpočítají svoje dveře. Jsou nemocní a celé dny proleží. I jídlo jim nosí do pokojů. Přišli s dětmi v době maďarské revoluce v roce 1956. Když se za ně děti nezaručily, že je budou živit, žádná země je nepřijala. Co se starými nezuživci? Budou prý je všechny odvázet do nemocnice nebo do útulku pro přestárlé v Linci a ve Vídni.

Stáří je nejbolestnější nemoc a odráží se zde tak výrazně od mladosti, že si Jana s Miluš, obě jednadvacetileté, s povzdechem říkají, jak je strašlivé být starým, nemocným a opuštěným člověkem.

Při večeři se přetřásá novina, že profesor Pšenka čirou náhodou chytil dvě odřeknutá místa v letadle v červnovém transportu. Také prý si obstaral přes špeditérskou vídeňskou firmu odeslání lodního kufru za velmi levnou cenu.

Současně s nimi odjíždějí do Ameriky Lizalovi a paní Potocká se synem. Obě mezi emigranty a po okolních samotách všecko přebytné rozprodaly za babku. Nařikaly, že za pěkné vlněné šaty jim rakouské selky daly jen pár vajec. Odjíždějí za týden v pět hodin ráno. Veze je do Vídne šofér Schuster.

* * *

Profesor Žilka s rodinou

Společný cíl, Austrálie, velmi sblížil Oralovy a Žilkovi. Ani je neodrazují žádné protidůvody. Dávno chtěli odjet. Ale z Československa dříve nepovolovali společné zájezdy celých rodin do Vídně, až teprve za Dubčeka. Přijeli z Bratislavy lodí.

Pani Žilková je dokonalá matka. Nejenom zbožnou a důslednou výchovou, ale i něžnou láskou docílila spoutat volnost dětí do pravidelného školního rozvrhu. Pět hodin denně učí otec s nadlidskou trpělivostí dětičky číst, psát a mluvit anglicky. Děti jsou roztěkané, raději by běžely ven skotačit. Vábi je bazén, který vidí z okna. Na skříni leží tlustý lískový prut, kterým nejsou děti bity, ale musí na něm za trest klečct. Osmiletý Lukáš, kluk jako rtuť, ve čtení lajdačí. Šestiletá Ivetka je poslušnější, Jana je jejich inspektorka. Děti ji mají rády a uznávají její autoritu. Eliška souhlasí s paní Žilkovou, že trpělivost přináší růže.

„Jde jen o to, prokousat se přes počáteční obtíže. Kdybychom dětem ponechali úplnou volnost, jak bychom je pak upoutali do lavic anglické školy? Taková bujná hříbata z prerie! Vyjeli jsme hlavně proto, abychom mohli dát dětem patřičnou náboženskou výchovu, kterou komunistický režim ze všech škol vymýtil.“

Na velké mapě Austrálie připíchnuté na stěně je podtrženo město Melbourne, jejich budoucí domov. Všude jsou rozvěšeny obrázky světců, papeže a monsignora Tiso. Děti vědí, že za Hitlera byl prezidentem svobodného slovenského státu. Na nočním stolku jsou nakupeny modlitební knížky a bible. Pan profesor ovládá šest řeči slovem i písmem.

„Studoval jsem na kněze v malém semináři salesiánského řádu. Těsně před skončením mých středoškolských studií komunistická vláda rozpustila semináře, zrušila kláštery, jeptišky i mnichy nahnala do průmyslu, šikanovala kněze, pozavírala biskupy a církevní hodnostáře. Po zrušení semináře jsem přešel na filosofickou fakultu, odkud mne zase pro zbožnost vyhodili. Potom jsem vyučoval na gymnáziu latině a francouzštině. Pak jsem se oháněl krumpáčem. Stranici mnou smýkali

na nejhorší pracoviště. Nejdéle jsem byl průvodčím v rychlíku Praha-Bratislava, naposledy úředníkem ve stavebním závodě.“

„Proč jste se tak pevně rozhodl jen pro Austrálii?“

„Jen pro tu Američanku. Když muž jezdil jako průvodčí v rychlíku, tak se s ní seznámil. Byla učitelkou v penzi. Vyprávěl jí svůj osud seminaristy a o dětech, které nebudou mít ve škole náboženskou výchovu. Jak rád by se s rodinou dostal na svobodný Západ. Ale stará dáma, znalá světových poměrů, mužovi Ameriku rozmluvila. Jen aby uvážil budoucnost svých dětí, ten rasismus, věčný neklid a vraždění. Horovala jen o Melbourne, tam prý není taková honba za dolarem jako v Kalifornii.“

„Namítal jsem, že tam nikoho neznám, v takové dálce. Ale ona mne přemluvila, kněží jsou všude. Rádi pomohou i Charita a já s mou znalostí řeči mohu hned učit na katolických školách. A mám vyhráno! Získal jsem politický azyl, mohu do celého světa.“

Z knihovny si vypůjčuje české krajanské noviny z Toronta: „Kanadský Slovák“, „Listy nových“, „Naše Hlasy“. Předčítá z nich různé zajímavosti. Pak přeskočí na anekdoty a okoření je jedinečným hereckým podáním. Rád přednáší i své básně, celý šťastný, že se může s někým podělit o své zájmy. V kapli při mši svaté zpívá svým zvučným barytonem s pravým nábožným zanícením.

„Pohledte, co mi píše sám ředitel z mého závodu: Na závodní radě jsme se usnesli, že vás rádi přijmeme zpět, neponesete žádné následky útěku. Vyplatíme vám plat, jako byste byl na dovolené. Chceme vám pomoci, doslechli jsme se, že se vám daří špatně. Přijďte s rodinou domů, přivítáme vás s radostí.“

„Ó, to si smlsnu, co jim odpovím. V Tatrách bych za takovouhle přepychovou rekreaci, jakou tady máme, musel na poukaz ROH pořádně připlatit, a zde to mám zadarmo. Pozvu ředitele, aby se sám přijel přesvědčit.“

Ač starší paní Eliška a mladička Jana jsou tak rozdílného věku se Žilkovými — mladou rodinkou —, stále se vzájemně navštěvují, chodí na procházky do lesů a podél vodopádů, do městečka na nákup, v neděli do kostela i do hospůdky pod farou. Vždy v přátelské shodě pěkně si užívají přechodný čas k novému životu v pohádkové Austrálii.

* * *

Slavnost Božího Těla, svatba v Kreuzenu

Několik výstavných domů, v nichž jsou obchody a hostince kolem fary, kostela a školy, tvoří střed hornorakouského městečka Bad-Kreuzen.

Venkovské městečko, pyšníci se pohledem na pásma zasněžených Alp, v jaké slavnostní roucho jsi se dnes přiodělo? Jak zvlídněla tvá všední tvář! Hlavní ulici, která se klikatí městečkem, vroubí nařezané břizky. Nad nimi jsou ze všech oken vyvěšeny zlaté brokátové závěsy s třásněmi. Uprostřed mají obrázky světců a Svaté Rodiny. V oknech mezi květy muškátů, fuchsii a begonii stojí soška Panny Marie Lourdské.

Stari, mladi i děti z městečka a ze všech přifařených vesnic a samot zaplnili starý gotický kostel. Zpěv a hudba hřími pod klenbou kostela; v průvodu před nebesy malé družičky v páru s chlapci trousí květinové listky z košíků. Starší školačky nesou na atlasových polštářcích znaky Kristova umučení: hřeby, kladivo, kleště, žebříček, hubku na hůlce a důtky. Dvanáct ministrantů vyzváni na stříbrné zvonky. Za nimi kráčí kaplani s kadidlem. Nejstarší měšťané nesou nebesa nad panem farářem a monstranci. Za nebesy jdou zpěváci. Za nimi se řadí dechová hudba. Nepřehledný zástup se táhne od kostela ke škole, kde je u oltáře první zastavení. Po obřadu se průvod stáčí ke druhému oltáři pod kašnou, pak se ubírá vzhůru ke hřbitovu a zadem přichází k faře s nejbohatěji vyzdobeným oltářem. U kostela ve výklenku mezi pilíři je pomník padlých ve válce, dnes upravený na oltář.

Po požehnání se pod kostelem kolem kašny tvoří sousedské hloučky. Paňmámy s houfem dětí se hrnou do obchodů a do cukrárny na pamlsek.

I mlynářka z horního starého mlýna, ve všední dny zrudlá stálým chvatem v práci, přechází tu svátečně oděná. Má do čela vtisknutý šedý plstěný klobouk a k vyrudlým hedvábným šatům vysoké šněrovací boty.

Pozorným pohledem můžete přesně zařadit měšťany i vesničany do jejich povolání. Kantory, obchodníky a řemeslníky, ševce i krejčího, řezníky a hostinské, i jiná tu zastoupená řemesla, která kráčela v průvodu pod svými cechovními korouh-

vemi. Sedláky poznáte po bílém pruhu od čepice či slamáku nad opálenou tváří. Opodál kostela postávají milenci. Mladí manželé, pyšníci se párkem dětiček, se okazale procházejí před kašnou. Ještě než kostelník odklidí oltář, šťastný otec tam fotografuje své družičky: šest dcerek jako šest stupínků. Sypaly se jak z rukávu, asi jen kvůli jednomu synovi, dědici živnosti, kterého jim Bůh neseslal.

Veliké plakáty zvou na odpolední koncert do farské zahrady, kde nejenom místní smetánka, ale i lidé ze samot a z vesnic sousedsky posedí u sklínky vína a džbánu piva. Městečko má na svůj malý počet obyvatel pět hezky vybavených hostinců, stále hlučících veselím. Rakušané se rádi bavi a holdují pivnímu moku.

Jako významné katolické svátky, tak i svatba je slavnostní událostí ve venkovském městečku. O týden později byla bohatá svatba. V čele průvodu šli ženichovi rostenci s praporem; ve žlutém, černě orámovaném poli, je vyšita černá orlice s nápisem: „Bad-Kreuzen Junior.“ Do kroku vyhrávala řízná dechová kapela ve stejnokrojích. Nevěstiny družky s tímž praporem doprovázely nevěstu, zavěšenou do ženichova otce. Řadu dvanácti družiček v bleděmodrých a růžových šatech uzavíral ženich s nevěstinou matkou a svatební hosté. Hustý špalír čumilů se táhnul za nimi. Družky a mládenci před kostelem utvořili špalír, svinuté prapory sklonili proti sobě a touto slavnostní branou procházel svatební průvod k oltáři. Kostel byl nabitý zvědavci.

Po svatební hostině u nevěsty svatebčané i nezvaní hosté přešli do hospody pod farou, kde pili na ženichův účet. Nahoře v sále mladí oslavovali tancem první krok novomanželů do nového života. Výskali a dupali, až se hospoda třásla a veselili se až do bílého rána.

Venkovské městečko má ve své tradici spontánní projev přátelské náklonnosti. Je stmeleno důvěrnostmi, sousedskou pomocí a radou, spřízněno příbuzenskými svazky, stejným náboženským vyznáním, křesťanskými svátky a obřady. Je stmeleno i kulturou pěstovanou panem farářem, panem řidicím, mladými učiteli a vynikajícími rodáky, kteří s láskou působí v ochotnickém divadle a v pěveckém souboru, organizují menší turistické výlety i autobusové zájezdy do Alp, na poutní místa do Mariazell i do Vidně na opery a divadla. Pořádají hasič-

ská cvičení, plavecké i lyžařské závody, kopanou se sousedním Greinem, tancovačky a bály.

„Jak miluji život venkovského městečka. Jak dávno tomu, co jsem z jeho číše radosti pila svým dvacetiletým mládím.“

Milé vzpomínky doprovázejí Elišku na každém kroku po úzkém chodníčku v Bad-Kreuzenu. Radostně hledí do výloh jediného obchodu se střížním a koloniálním zbožím, do módního krejčovství, obuvnictví, řeznictví, do trafiky a cestovní kanceláře. Hle, táž široká okna hostince, v nichž kvetou honosné glivie svými rudými zvonci. Táž zahradní terasa s oleandry a jasánky v zelených bečkách a z terasy mezi střechy dolních domků týž otevřený pohled do kraje. Jako vejce vejci jsou si česká a rakouská městečka podobná; jediná hlavní ulice a náměstíčko okolo kostela a fary. Podobají se i tím svým klidným tokem přítomnosti, která zapadá do minulosti, do věčného spánku těch, co odpočívají na hřbitůvku za městečkem pod korunami starých stromů.

České městečko Letohrad

Vzácná návštěva z Paříže

Nad dopisem, pro který šofér Schuster učinil takový povyk, se Jana s Eliškou stále dohadují, kdo je ten Bohušův přítel. V neděli odpoledne přijel z Vidně autem se svou elegantní paní.

„Moji newyorští přátelé, Vláďa s Helenkou a Jan, mi o vás, paní Eliško, moc hezky psali. Cestou z Paříže jsem se zastavil v Mnichově u Bohuše a když se zmínil, že má v Traiskirchenu rodinu z Čech hned jsem mu řekl, že vás chci poznat. Z Traiskirchenu jsem odjel za vámi do Kreuzenu. Ta směla, byly jste ten den ve Vídni na pohovoru. Chtěli bychom vám pomoci. Proč na té Austrálii trváte? Tam vám růže nepokvetou. Jano, nepli na té zemi nebudeš tam šťastna.“

Jana je zmatena. „Strýček Běda je doktor práv. Austrálii vychvaluje, je tam tak šťastný. Strýček těž horuje o kulturním krajanském životě v Sydney, strýček...“

Pan Diviš, jako pohádkový bohatýr, ji ohnivě přerušuje: „Strýček, předseda čs. sdružení, starosta Sokola, redaktor krajan-ských novin! Od Čecháčků jen dál, na sto honů daleko! Strhnu tě dolů těžko se vymotáš z jejich úzkého kruhu, jestliže chceš studovat vysokou a jít pevně za vytčeným cílem. Zapadni do anglické společnosti, mluv jen anglicky. Proč nezvolit Ameriku, kde vás Vláďa s Helenkou a Janem přijmou s otevřenou náručí? V jejich podniku můžete být zaměstnány vy i Bohuš. Tvůj otec, Jano, by rád s vámi zase žil, ale v Sydney by těžko našel místo. Slibil jsem mu, že vám rozmluvím Austrálii. Pojdme se projít okolím tábora a městečkem.“

Po procházce besedují v pokojíku. Pan Diviš vítězoslavně hlásí: „Pevně rozhodnuto! Austrálii necháte plavat v Pacifickém oceánu. Jede se do Ameriky! Směr vaší lodi obracíme my, kteří známe svět a lidi!“

Paní Michaela popochází s Janou k oknu, běže ji za ruce a tiše k ní promlouvá: „Moje sestra v Austrálii může být šťastna, žije v přepychu. Stačí ji k životu ležet celé dny na pláži a lině se opalovat. Ale ty, Jano, bys tam duševně zakrněla a prahla bys po kultuře. Jen vzdělání tě vynese do společenské třídy, kde se budeš cítit šťastna. Povedu tě, těším se na to. Jsi zrozena ve šťastný den a hodinu. Na Veliký Pátek v poledne 4. 4. 1947.“

Tři čtyřky v datu narození, to nemá hned tak někdo, to už je samo o sobě velké štěstí. Umím číst z hvězd, astrologie je mým koníčkem. Budeme přítelkyně."

Svou laskavou tvář obrací do tmavého okna, jako by z hvězd na večerním nebi chtěla vyčíst Janin šťastný osud v Americe. Není-li ona sama Janina šťastná hvězda seslaná nebem?

Pan Diviš Elišku vytrhuje z okouzlení a přátelsky tiskne její ruku do své měkké dlaně. „Pojďme si o Bohušovi pohovořit ven. Chci se za něho u vás přimluvit. Chtěl jsem vás poznat obě, matku i dceru a jsem tomu rád. I Michaele se obě libíte. Slibte mi, že nebudete k Bohušovi odmitavá, až za vámi přijede. Jen na vás záleží, jak se vše vyvine, jen na vás..."

Jeho další rady byly přerušeny nenadálou příhodou na chodbě. Těsně před nimi, jen tak tak, že stačili uskočit, vyřítili se z Kutílkova pokoje paní Vlasta se svým druhem. Křičel na ni, že už toho má plné zuby, dál to trpět nebude a vyrazil jí z ruky erární šálek s kávou. Třeskot porcelánu o zem a nadávky Kutílkovy přivolaly emigranty. Všichni se hrnuli za nimi do pokoje paní Vlasty, kde byly dozvuky hádky.

Miluš s Ferdou za čerstva vysvětlují, že pro syna paní Vlasty si opět přijel z Prahy její bývalý manžel. Ač jsou rozloučení, zdržel se u ní na pokoji zase čtyři dny.

Vida, také tragédie, myslí si Eliška. zase jiná než moje.

Až po desáté hodině vzácné hosty vyprovázejí k autu.

„Mami, kdybych jen pro toto setkání s nimi, s kouzelnou paní Michaelou, odjela za hranice, tak už to stálo za to. A víš co mi paní Michaela radila? Jen ať se brzo nev dávám. Její čtyřiatvacetiletá dcera má už tři děti a na ty starosti prý měla dost času. Jen ať si hezky kamarádsky užijí studentská léta.

Jestli mi Vasil napíše, už si s ním nebudu dopisovat. Co myslíš, mami, nechám ho, žárlivce, vid'?"

„Tisíckrát vyslovený můj názor, jak je strašné pověsit si na paty žárlivce na dlouhou známost, konečně uznáváš, bohudiky. Počkejme chvílku, Jano, ať se u vchodu nestřetneme s Duškovou a Kosovou. Švihají prutem na Lizalovic okno, podívej, jak se potácejí, snad, propánakrále, nejsou podnapilé?"

Pan Lizal vyběhá, aby je doprovodil k jejich pokojům, a šeptá Janě: „Zas už byly v městečku na šampri. Není to poprvé, trošku jsou naliznuté vzdychky."

Skoro k půlnoci k Oralovým přichází paní Kosová. „Promiňte, Albinka Dušková mě k vám posílá, jestli se s Janou náhodou

neučí angličtině její manžel. My ho marně všude hledáme, ani v knihovně není. U vás jsme viděly světlo. Kde jen může být? Máme o něho strach.“

„Neviděly jsme pana Duška celou neděli. Měly jsme návštěvu z Paříže. Vyprovázely jsme je, právě když jste švihaly prutem na okno. Pan Lizal je svědek. Je dobře, že jste se přesvědčila, že jsme samy.“

„Mami, je to možné, že učitelka chodí do hospody, kouří a drbe, a ještě svou žárlivostí podlamuje ve studiu svého inteligentního muže? Jako bych já měla zájem o ženáče, o komunistu, kterým pohrdám. Vždyť mne znáš. Doma jsem si komunisty ani nevšimla. Jak je ubohá. Možná, že on třeba ani komunistou nebyl a její rodina ho strhla do strany. Tou učitelkou se také asi stala lehce, stranicky, protekčně. Zнала jsem takové případy. Předáci si uměli hrát do karet. Jejich děti měly všemožné výhody. Učitelka! A tak ignorovat studium řeči!“

Na druhý den paní Kosová docela přátelsky oznamovala Janě, že pana Duška našly ve sprchách. Sprchoval se studenou vodou. Neuvěřitelné! Nicméně stoupla u paní Kosové ve vážnosti. Prohlašovala, že Jana je pořádná, dobře vychovaná dívka.

Rozhodnutí pro Kanadu

Po odjezdu Divišových Oralovy celou noc probděly starostí. Po rozhovoru na vyslanectví má každý emigrant pevnější půdu pod nohama. Už ví, kam patří. Do New Yorku se Janě nechce. Eliška vzpomíná, jak lednový ostrý vítr z oceánu profukoval ulice. „V letním vedru se tam prý mezi těmi mrakodrapy těžko dýchá. Kanada s modrými jezery, skalnatými ostrůvky, listnatými lesy je tak malebná! Má čistá venkovská městečka s ulicemi vroubenými stromořadím a šlechtěnými trávníky s hýřivou květenou. Jsou tam přírodní kina, lyžařské výtahy, někde i campingové tábory. Všecko je tam člověku blízké a milé jako v Evropě. Líbilo se mi zvláště Toronto při jezeru Ontario a družný krajanský život. Je tam český kostel sv. Václava, Sokol, ochotnické divadlo, Masaryktown a zábavy v Masarykově hale.“

Kanada – Toronto – Masaryktown – každoroční čl. den

Jana vyčítavě říká: „Divím se, mami, jak jsi mohla horovat pro Austrálii, kterou vůbec neznáš. Jdi mi k šípku s tím svým idealismem. Je to vysněný život, na němž se nedá stavět budoucnost. Rozhodneme se tedy definitivně pro Kanadu, pro Toronto.“

Nemohly se dočkat rána. Co tomu řeknou Žilkovi?

Ó, ti byli překvapení!

Pan profesor rozčileně přechází od okna ke dveřím. „Doo-pravdy jste se rozhodly pro Kanadu? Ne, my měnit nebudeme. Melbourne je také pěkné město, nádherné parky, kostely, univerzita. Je tam všecko, co si přejeme. Jano, přineste všechny prospekty z Austrálie. Já si vypůjčím od inženýra Duška všechny kanadské prospekty. Prostudujeme podmínky, porovnáme pracovní možnosti, výděly, ceny bytů, věci, potravin. Máme tu dost času.“

Srovnávání platů a životní úrovně v Kanadě a Austrálii je přivádí v úžas. Profesora udivilo, jak ten světaznalý inženýr Dušek je obložen kupami prospektů ze všech západoevropských i zámořských zemí a přitom tak houževnatě lpi na Kanadě.

„Že nás to, bloudky, hned nenapadlo.“

Jana slavnostně prohlašuje: „V Torontě je světově známá univerzita a jediné tam chci studovat. Co myslíš, mami, nebudeme ani o jeden den odkládat naše přeregistrování. Pojedeme hned zítra ráno do Vídně na kanadské vyslanectví a na AFCR, oznámit to doktorovi Tauberovi. Ten bude překvapen. A strýček Jenda také.“

Polední poštou přišlo pro Elišku pozvání na AFCR. Byla to odpověď na její žádost na snížení ceny jízdného do Austrálie. Piší, že dvanáct tisíc šilinků je i pro ně mnoho, aby se ve středu dostavila k pohovoru.

Odpoledne k nim přibíhají Žilkovi. „Právě jsme se rozhodli pro Kanadu a také pro Toronto, jako vy. Město a život v něm známe z vašeho vyprávění, pani Oralová, a to má ohromnou cenu.“

Znovu se Eliška vrací ve vzpomínkách k zajímavým detailům své návštěvy v Kanadě.

Došel první dopis od Vasilá z Toronta. Piše že přestupoval v Montrealu, kde dlouho čekal na další přípoj. Nebyl jím nadšen, ale Toronto se mu moc líbí výstavností a čistotou. Vláda platí denní školu angličtiny. Jednotlivci dostanou třicet pět dolarů týdně, živitel rodiny dvakrát tolik.

Dopis je mazanice psaná německy a anglicky s gramatickými chybami. Zvláště věty o lásce, věrnosti a ujišťování, že za Janou brzo přijede do Austrálie, jsou zoubkově orámované. Hemží se to řadou vykřičníků a teček. Jana je znechucena.

„Co tomu říkáš, mami, může takhle psát vysokoškolák? Podívej, adresa na malinké obálce se dá stěží rozluštit.“

Jana si potrpí na úhledné písmo, na obálku velkého formátu, na výraznou adresu. Je roztrpčena. „Jsem pevně rozhodnuta, že s ním nadobro skončím a ještě si rozmyslím, jestli mu vůbec odepíši.“

„Nemusíš mi už podepisovat prohlášení, že se v Torontě večer co večer nebudeš s Vasilem scházet?“

Vesele se smějí jako by už byly v Torontě a Jana na univerzitě. A nejvíc se Jana těší na překvapení strýčka Jendy a tety Marty.

Vyjely vlakem v pět hodin ráno, takže byly ve Vídni v sedm hodin a skoro Martu a Jendu vzbudily svým radostným vpádem. Jana překotně vypráví o Divišových, o jejich zázračné návštěvě, jakoby spadlé z nebe a jak rezolutně změnili její směr z Austrálie do Kanady.

Jenda vzpomněl, že ve starším věku se těžko snášeji výkyvy podnebí v Austrálii. Rozpovídali se o všem možném, co je v té zemi tísnilo. Při anglické snídani se vesele bavili vyprávěním politických vtípů. Jana o svém studiu, o všech možných plánech mluvila s jistotou člověka, kterému už nikdy nebudou kladeny žádné překážky. Jakoby krásné Toronto a celá Kanada na ni čekaly s otevřenou náručí.

Na AFRCR doktor Tauber ochotně vyplňuje Elišce přihlášku do Kanady.

„Na těch dvanáct tisíc šilinků na cestu do Sydney by AFRCR přispěla jen tisícovku. Registraci na australském vyslanectví si musíte samy odřeknout a na kanadské vyslanectví si musíte samy donést vaše přihlášky.“

Kanadské vyslanectví je v moderním bílém mramorovém paláci. Odevzdávají přihlášky u přepážky a prohlížejí si prospekty. Na mapě Kanady sledují vzdálenost mezi Torontem a Vancouverem, kam jede Ferda s Miluš a Slávka s Jindrou. Na jiné velké mapě je i Austrálie, kterou v srdci zradily.

„Jak to jen sdělím strýčkovi Bědovi a Jitce? Všecko se mi zdá lehce pochopitelné, jak pro Bědu, tak i pro Divišovy. Trebaže mi doporučili Ameriku, sama jsem si zvolila Kanadu. Mami, já si už teď umíňuji, že budu na torontské univerzitě vynikající

studentkou.“ Jana jde tak vesele po matčině boku, jako by to měla pro každého na čele napsáno.

Na australském vyslanectví je polední klid. Úředník, jugoslávský přistěhovalec, žil v Sydney osm let.

„Celkem až moc dobře, skoro bez práce. Koupil jsem za babku starý dům, opravil ho a pronajímal. Neslo to, uživilo mne to.“

Zálibně se dívá na Janu. „Paní Oralová, máte moc hezkou dceru, ta by se v Sydney určitě bohatě provdala.“

Jana se však horlivě ohradila, že ona není z těch, které se vdávají z vypočítavosti.

Torontská univerzita

Perličky ze života emigrantů

Léto švihlo kouzelným proutkem do kraje. Obilné lány zlatnou a na pasekách dozrávají maliny. Z maliny se přisají na tělo klišťata, známí bacilonosiči. Ivetce Žilkové se klišťe zachytlo v pupíku. Pištěla jako když ji na nože bere.

Rakouské děti neběhají po lesích, bojí se i zmijí. Slunce se prudce opírá do jižních strání a zmije se vyhřívají na písčitých svazích, na horkých balvanech a pařezech. Přesto jsou emigranti rozeběhlí po horských pasekách jako kamzíci a sbírají borůvky, jahody, maliny i houby.

Odpoledne se zase všichni hrnou do údolí k nevelkému bazénu, který je na úpatí táhlého lesnatého kopce. Je napájen náhonem z horského potoka. Přebytečná voda je odváděna korytem do mělkého potoka, který bazén obtéká. Kolem koupaliště se sluní skupinky rodin a mládeže. Pod starým košatým stromem v chládku u stolu sedí staří páni, popíjejí pivo a hrají karty. Jejich ženy sedí opodál na lavičkách s ruční prací a baví se pozorováním mladých. U vody jsou si všichni rovni: rekreatanti, úředníci i zaměstnanci, měšťáci i emigranti. Mladí hrají míčové hry a badminton. Jásot a veselí se nese vzhůru do kopců. Je tu den co den družno a veselo.

Statný mladík Gusta, starší syn paní Sladké, se vesele baví s dcerami táborového lékaře, ač neumí ani slovo německy. Hrají si na honěnou, přeskakují ležící skupiny, až se pak před „babou“ zachráni skokem do vody.

Šťastné, bezstarostné mládí!

Gusta prý je ženatý. Zanechal v Čechách mladou ženu s roční dcerkou. Ferda vyzvěděl, že jezdil jako šofér na dlouhé tratě s nákladním vozem. Žena běhala za jinýma, nedělalo to dobru. Má prý už příslib rozvodu.

Štíhlá paní Sladká vypadá velmi mladě. Každý se diví, že je matkou tak statných synů, říká se jim tu medvědi. Mladší Libor na matce velmi lpí a je na ni žárlivý. Nepřál by si, aby se rozvedená matka znovu provdala. Energická paní mluví německy. Všechno si umí všude zařídít. Odjela do Vídně na schůzku se svými známými, kteří už dříve emigrovali do Dánska. Vrátila se nadšena Dánskem. Každému vypráví, jak si její přátelé v krátké

době zařídili přepychový, byt jaké mají skvělé příjmy. Autem už procestovali Dánsko, Norsko a Švédsko.

Prostě pohádka. Na dánském vyslanectví uvedla do přihlášky, že v Dánsku má snoubence. Pražáka, za kterého se provdá. Ať si ho třeba pak nevezme, nějak se jí do druhého sňatku nechce, ale je to důvod k přijetí. Uminila si, že jí Dánsko musí vyjít. Nebude tu přece na Kanadu čekat měsíce, až se milostivě uráčí je přijmout. Ferda a Miluš tvrdí, že se někde dohmátla, že Kanada žádá jen studované a řemeslníky, ne však dělníky. Kluci by nejraději jeli do Austrálie, ale tam ji synové za nic na světě nedostanou, tak daleko od Evropy. Kluci jsou jak beránci vedle ní. Vypočetla si, že by bylo výhodnější koupit od Příhodů toho starého Opla a jet do Dánska autem. Jízdné vlakem pro všechny tři by stálo také tisíc šilinků a byly by to vyhozené peníze. Takto jim zbude auto.

Stále se Příhodovic autem projíždí. Gusta autu rozumí, je šofér a na takovou dalekou cestu si lehce troufne.

Je to událost s tím Dánskem, o níž kdekdo mluví. Leckdo také s úšklebkem, že matka jede hot a kluci čehý. Inu, i stěny mají uši.

Nejistota dovede člověka mořit jako nevyléčitelná choroba, avšak na pěstěné tváři paní Sladké se nedá vyčíst, jaké půtky asi vede se svými syny, kterým nedala ani řemeslo, ani vzdělání. Libor, který je ve svých osmnácti letech jako naivní dítě, komusi prozradil, že matka byla u staré Rumunky, vykládačky karet a vyšlo jí v kartách, že jí Kanada nevezme, ať na to nespolehá.

Stará Rumunka, která už tu přes rok čeká na odjezd za dcerou do Kalifornie, zná ještě řecky, arménsky a turecky. Nyní pochytila i nějaké slovo německy. Shání prý kdejaký drb, o každém mnoho ví, takže se jí to z karet lehce vykládá. Tudiž to není žádný kumšt! Ale ať to někdo zkusí, když neví jak na to!

Paní Sladká netuší, co její milánek Libor své partě prozradil, a tak se holedbá, že se na Kanadu vykašle. Takové Dánsko, zemička skoro za humny Prahy, je pro ni jako stvořená. Je Pražáčka, uvyklá kulturně žít! Kam se Kanada hrabe na Evropu, ani zavadit o ni nechce!

Zlí jazykové tvrdí, že s nikým nedělá žádné cavyky, každému odsekne po svém. Jakmile pozná, že z přátelství pro sebe nic nevyzíská, zahne. Je kam vítr, tam plášť. Nejraději by přece jen jela do Kanady. Někde prý se prořekla, že se zajímá o Vancouver, který je podnebím a krásnou polohou tak veleben. Barevné obrázky mluví za všechna slova.

Zájem o paní Sladkou je zatlačen přílivem dalších emigrantů. Horní pokoje v levém křídle, kde bydleli důstojníci jsou obsazeny a rovněž skoro všechny stoly v jídelně. Šofér Schuster jezdí až třikrát týdně kombikem do Traiskirchenu a přiváží odtamtud nové rodiny a mezi nimi i známé: Radunku s maminkou — odbarvené blondýny —, Vráťu s Vandou, Blaženku s Boženkou a Blanku s mužem — kuchařem, který projel čtyřadvacet zemí. S Vocelovými se Oralovy v Traisu neseťkaly, ale též se s nimi spřátelily.

Vocelovi vyjeli se dvěma syny. Starší Eduard zůstal ve Vídni s kamarádem Petrem vydělávat šilinky. Mladšího Leoše vzali ze školy v Praze na rodinný výlet autem do Vídne. Trináctiletý Leoš je abnormálně vyspělý. Jde po chodbě těžkým šoupavým krokem až se dveře třesou. Jeho věčně rozesmátá matka si s každým na potkáni tyká. Přijeli sem těsně před odjezdem Lizalových do Ameriky. Paní Vocelová se s Lizalkou ihned skamarádila, aby získala informace o Americe. Zakrátko na to už v jídelně mávala jejich dopisem a hlásala, jak to Lizalovic v Americe dobře chytli. „Sice v hotelu na pláži podávají hostům na klosetě ručníky a jen uklízejí záchody, protože neumějí anglicky. Ale vedle platu sto padesát dolarů měsíčně ke stravě a bytu si přijdou ještě na ‚diško‘, což jim také nese dost. Na záchody prý kašlou, to jim je putynka. Jsou šťastni, jaké chytli dobré začátky. Na zimu se vrátí do New Yorku.“

Pan Vocel je nadšen svou podnikavou ženou. Doma, pokud měli obchod, také o všem rozhodovala. I v té komunistické mízérii, když jim obchod sebrali, dovedli se točit jako čamrdy, zase zásluhou paní.

„To by nikdo nevěřil, jak se nám sypaly korunky, i když jsme byli jen placenými silami. Dříve jsme mohli uhradit jen žrádlo, ale pak jsme přes komunální podnik začali vyrábět stavební drť. Ty melouchy jely jako po másle, to nás postavilo na nohy. Mohli jsme si vedle hadrů a žrádla pořídit i auto. S novým Embéčkem jsme vyjeli do Vídne. Auto jsme nechali Edáčkovi, však je neroztříská, má to nakázáno. Edáček bydlí s Petrem u rozvedeného pána. Kluci si sami vaří, našli si pěknou práci. Ať si za své šilinky užijí Vídne. Dobrý tatík rozumí synovu mládí. Já také, ale radši bych ho viděla ženatýho. Léta už na to má, přehoupla se mu pětadvacítka. Jano, k tobě by se akorát výškou hodil, chlap jako hora, lamželezo. A umí vařit, na vojné byl u kuchyně. Povedlo se nám dostat ho na strojní průmyslovku, ačkoliv byl syn živnostníka. Klukovi ale studie nevoněly. Ani

nepočítáme, že se Edáček v Americe uchytí ve strojním průmyslu. Začneme s hospodou, na žrádle se dají chytit prachy! Až si zašetříme, hned se vrhnem na tu stavební směs.“

Pan Vocel, statný padesátník s ráží bystrého mladíka, rád vypráví: „V Západním Německu to podnikatelé vzali chytře do ruky a na té stavební směsi vyrazili milionky. Jano, ty bys měla působit na otce, aby od německých firem získal informace o té nové lepící hmotě pro obkládání stěn keramikou. To by v Americe jelo, zbohatlo by se mrknutím oka. A kdybychom měli ještě do našeho podniku tvoje zlaté ruce a tvoji znalost řeči, vyhráli bychom terno.“

Pani Vocelová Janu lehce chytla na vějíčku neustálým vychvalováním jejích ctností a získala ji jako soukromou učitelku angličtiny. Denně po obědě místo „šlofička“, na kterého si navykli v Traisu, přichází Jana s Eliškou do jejich slunného rohového pokoje. Jana jim opravuje překlady z česko-anglické učebnice. Žasnou, jak jí to při tom háčkování šatů, anglicky myslí a jak ovládá gramatiku. Paní stále vynáší Janinu píli a nadání na řeči, humor a společenský takt. Pán zase Janin zájem o všechno, včetně politiky. Není dvacetileté fanfárum. Zkrátka jaképak další řeči, Jana je jako zrozená pro jejich Edáčka, nevěsta jako lusk. Paní stále vychvaluje svého Edáčka, bude to mužíček k pohledání, žena s ním bude mít ráj na zemi. Janu důvěrně po straně prosí, aby si hned tady v Rakousku vzala Edáčka a jela s nimi rovnou do Ameriky. Ovšem bez matky, bez tě se prý obejdou: tě, aby se s tím nesvěřovala a postavila ji pak před hotovou věc.

Když si Eliška posteskne panu Vocelovi, že Jana nemá trpělivost s opravováním její anglické výslovnosti a jím věnuje tolik času, on se usmívá: „Pani Oralová, já mít takovou skvělou dceru, jako je Janička, vůbec bych tady v lágru s nikým nemluvil. Doopravdy, myslím to vážně. Jak se vám podařilo takové dítě přivést na svět a ještě navíc ji tak dobře vychovat, to nepochopím.“

Jana od svých dvou let vyrůstala bez otce. Je cudná až úzkostlivě. Proto nemůže pochopit tu ležérnost pani v letech před synem v pubertě. Leoš se pohodlně natáhne přes manželské postele vedle matky, která sedí jen v průhledných kalhotkách a vykrojené podprsence a občas si nadzvedne těžká řadra. Jana střídavě bledne a červená studem. Kolikrát si pan Vocel před ní svléká kalhoty a prochází se pokojem jen v silonových

spodkách. „Pohodli je mi příjemné, nač bych se žinýroval, když jsme tu už jako jedna ‚familie‘. Janičko, ty jsi jako člen naší rodiny, Edáček se ti bude libit, to je jistě jako facka.“

Doma Eliška Janu utěšuje: „Takový je normální život v rodinách. Někteří manželé si na to potrpí. Tady v táboře musíme vše brát, jak se nám to podává. Alespoň budeš pořádně ostřílená. škola života je nade všechny školy.“

Pani Vocelová využívá přátelství a stále k Oralovům zachází vypůjčit si to i ono. Vypomohou rády, ale vše má své meze. Uvidí u nich na stole borůvky a hned si bez okolků na věčnou oplátku vypůjčí tři plné hrnky.

„Pro každého jeden, neošídí přece tátu ani Leoše. Jano, máš nožky jako srnka, doskočíš si natrhat ještě sladší.“

Zahlédne u nich jablka a už si je samozřejmě cpe do kapsy. „Jsem jak těhotný mravenec, takovou mám na ně chuť. Poslala bych pro ně do městečka toho klacka Leoše, ale ten se tak dobře nabaštil, leží s plným náckem na posteli jako prase v žitě, nehnu s ním, lenochem zatraceným.“

Jen jednou jí Jana natočila svými natáčkami vlasy a už jí pasovala na svou stálou kadeřnici.

Podej někomu prst a vyškubne ti hned ruku z ramene. Eliška běře jejich vychytralé přátelství s rezervou, paní to cítí. Lituje, že tu Jana není bez matky. V těch jejich stálých lichotkách už by byla Jana lapena jako zlatá muška v pavoučí síti.

Jindy vyprávějí, jaké měli v Traisu krásné bydlení v tom přízemním baráku. „Nám se vždy a všude podaří chytout ze všeho to nejlepší. Také tady v patře, tenhle rohový pokoj, to je pochutnáničko. Východní okno má výhled do přírody a jihozápadní okna ku bráně, takže nám neujde ani myš.“

Leoš už je v táboře známý jako hlásná trouba. I na dětech vyzvídá a všechno, co kde vyslídí, donáší rodičům. I v parném létě, kdy všichni kluci běhají jen v trenýrkách, je Leoš pořád jen v šedých vlněných kalhotách.

„Trošku jsem je zmenšila, jsou z Charity po nějakém břichatém fotrovi. Uvelebil se do nich, nedostaneme ho z nich, klacka, ani z košile. Leoš má svaly jako polívku a kůži jako mléko. Měl by tady cvičit a běhat jako jiní kluci. Tatík ho k tomu denně ponouká, ale kluk je jako vykrmené prase. Jestlípak jste si všimly, kolikrát si v poledne chodí pro přídavky? Měl by si víc hledět učení, ale lenost ho chytla do drápů. Eh, co bychom ho honili. V Americe ho dáme do první třídy, nic neztratí. Chytil každou infekční nemoc a měl i zápal mozkových blan. Jinak by

byl študios čilý jako štika. Však on, náš kapříček, v Americe všecko dohoni."

Avšak Leošek je na svá ranná léta už pěkně vykutálený. Jana ho náhodou zaslechla, jak poučoval malé kluky, jugoslávské i české, o pohlavních nemocech. Vedl dokonce zkušeně řeči o milování a o tom, jak se dělají děti. „Takhle kazit jejich nevinné dětství. Mami, už nejsem ani trochu zvědavá na jejich Edáčka. Byla bych znechucena žít v takové rodině, i když mají bohatého strýčka v Paříži."

„Ten strýc nás pěkně vypekl. Loni nás pozval, abychom s ním pracovali v jeho podniku, který nám odkáže. V Paříži jsme zůstali několik měsíců, na škodu nám to nebylo. Ale co čert nechtěl, starý strýc má mladou ženu a ta nás vystrnadila. Nesnášela nás a strýci namluvila, že by neměla ke komu jezdit do Prahy, kdybychom zůstali v Paříži. Chtě nechtě jsme se vrátili."

Paní Vocelová, na slovo vzatá obchodnice, nabízí Janě za pouhých padesát šilinků růžový svetřík z Paříže. Po vyprání se do něho nevejde, na štíhlou Janu je jak ulitý. Radostí na šilinky od Jany poplívuje.

Na druhý den, jen tak mimochodem, otvírá obě skříně a chlubi se úlovkem z Traisu. „Podívejte, tyhle všechny šaty, pánské i dámské, nahoře v policích svetry, pulovery a prádlo, všecičko máme z Charity. Chytla jsem to tam z první ruky, hned jak to z Vidně přivezli do lágru. Pak se v tom ženské hrabaly jako divě. Vy jste z tak báječné příležitosti nic nechytly? Spaly jste snad v Traisu? To čubrníte, jaká jsem kujonka, jak si umím na všecko políčit, oblékla jsem celou rodinu za pámbu zaplat'."

„Ano, čubrníme! Božíčku, vždyť ona nás svou mazaností nachytala! Nás obě, důvěřivé bulíky, tou báhorkou o růžovém svetříku z Paříže a zatím jej vytáhla z téhle kupy nahrabané v Charitě. Taková bídáckost! Jano, ty je trpělivě učíš angličtinu. Opravuješ jejich úkoly, takovou mazanici! Původně smlouvenou hodinu angličtiny protahuje paní na dvě hodiny, ještě v tom i onom nemá jasno. Téměř denně ji načesáváš a tupíruješ vlasy."

„Janičko, předčíš v tom všechny vyučené kadeřnice. Ty čekají na ‚diško‘, ale tebe bych urazila nějakou pozorností, kdepak, takovou noblesní slečinku! Ty budeš ženuška pro Edáčka! Žádné peníze nepůjdou z domu, ani švadleně, ani za kadeřnici, ani za manikúru."

Jana je raněna: „Mami, jaká podlost, jaká nízkost charakteru! Paní Vocelová, emigrantka, prodá mě, emigrantce, sepraný sve-

třík za padesát šilinků a vzala si ho zadarmo z Charity. Já bych si z takové tchyně zoufala.“

Paní Vocelová nechce déle odkládat čas seznámení Edáčka s Janou.

„Janičko, už tuto neděli tu budeš mít Edouška. Přijede s kamarádem Petrem. Tatík chtěl, aby kluci z Vidně jeli stopem. Nové Emběčko ať si klidně čeká v Traisu na výhodného kupce. Farář nám slibil pomoc. Emigranti, ti srabaři, by chtěli Emběčko slíznout za babku. Ale já, prozíravá matka, jsem tátu umluvila. Nakonec svolil, aby Edoušek přijel novým autem. Povoží tě, Janičko, kam budeš chtít. To budeš koukat, jaký je Edáček společník! Řekli jsme si s tátou, že se mezi vás nebudeme plést. Ani Leoš se nesmí na vás lepit. Mládi patří k sobě. Nemohu se neděle ani dočkat! Náhoda mi přivedla pro Edouška nevěstu, a jakou! Se všemi pěti pé, takovou aby se svíčkou pohledal mezi dnešní zkaženou mládeží!“

„Už táhne jedenáctá, kluci mizerný, kde vězí? Čert nikdy nespí, aby tak, nedej Bože, nabourali Emběčko!“

Jana s Eliškou vyhlížejí návštěvníky z okna jejich pokoje. Příjemně tu voní vepřová, zeli, knedlík a hovězí polévka. Na stole trůní dort od cukráře.

„Edáček je velký jedlík. Kdyby se u mámy neměl najíst dosyta, kde jinde? Leoš jim vyšel kus naproti. Tamhle pod zátočinou sedí u příkopu ve stínu jabloně. Koukejte se na hňupa, bulík jeden, sedí zády k silnici! Edoušek kolem něho přefrkne a kluk čeká na svezení jako na boží smilování!“

Místo Edouška přibíhá šofér Schuster, který má nedělní službu u telefonu. „Honem, honem, volá syn z Vidně!“

Rodiče utíkají k telefonu, div si nohy nepřerazi. Něco není v pořádku, cítí to až v morku kostí.

Pak je u nich jako po pohřbu. Paní Vocelová chlácholí muže, ale sama si ovazuje hlavu strakatým šátkem namočeným v octu. „Hlava mě bolí jako střep, břinklo to v ní leknutím. To si považte, naše nově Emběčko, taková naděje větší sumičky dolarů do těžkých začátků, zařvalo. Ale tatíček musí uznat, že Eda za to nemůže, takový šofér k pohledání. Zastavil na křižovatce na červenou a za ním jedoucí nákladní auto do něj vrazilo tak, že úplně zničilo motor, který je v Emběčku vzadu. Auto už odtáhli do šrotu. Naštěstí se klukům ani faráři, který tu měl sloužit mši, nic nestalo. Pan farář je pro pojišťovnu svědek, že to Eda nezavinil, ale jsou tu jiné háčky. Na emigranta se

nevztahují rakouské předpisy. Smi jezdit jen na růžový řidičák a ten Eda nemá. Táto, co vykoumáš, aby se z pojišťovny dalo něco vyrazit?"

„Jó, jó, jsou to s dětmi starosti! S dětmi dospělými ještě větší než s malými. To vy, matka dítěte, které působí jen radost, nepochopíte. Hned bych za Janu ty darebné žravé syny vyměnila. Dobře jsem si všimla, že Jana obědvá jako myška a je jako proutek. Vy, paní Oralová, ani nevíte, co v ní máte za poklad!“

Utěšuje muže, který nařiká, kolik cest do Vidně bude muset udělat, aby pojišťovnu uhnal o náhradu. „Zatracený kluk, ten nám dal co proto!“

„Mami, bůhví, jakými nepoctivými melouchy si na auto vydělali.“

„Ano, prozřetelnost tím třeba vyrovnala škodu napálených i tu naši s tou koupí svetříku z Paříže.“

Edáček s kamarádem Petrem přijíždějí o týden později. Petr je třicátník, sportovní typ. Jeho stisk ruky je tak pevný, až Janě ve dlani zatrnulo. Má stavební průmyslovku. Dávno si vytkl za cíl odjet při první příležitosti do Ameriky, a proto se raději doma nezamíloval. Je volný jako pták.

Eda je jeho pravý opak. Má černé oči v bledé odulé tváři, zažloutlé neudržované zuby a při řeči kříví ústa jako maminka. Oralovy ho potkávají na chodbě v černých plandavých kalhotách a vlající košili. Jde bos, aby si v horku ulevil. Tlape těžce jako medvěd.

„Může být dobrák od kosti, v očích to má napsáno.“

„Proboha, mami, jak si mohla jeho matka myslet, že by se mi Edáček líbil? Taková pivní postava! Vždyť na něm naprosto nic není!“

„Jano, ty nechápeš, že matčina láska vidí na svém dítěti jen to nejkrásnější, i kdyby bylo hrbaté a šilhavé.“

„Přece však na Edovi shledávám, jak dobře umí pobavit. Může být výtečný hoteliér. Zadávat se rozhodně nechci, ale Petr i Eda budou mými kamarády. Opravdu jsem ráda, že New York není od Toronta příliš daleko. Jaké štěstí, že nepojedu na druhý konec světa, do Austrálie.“

Oba mládenci se v Janě vidí. Paní Vocelová, rozradostněná, že jí s Edáčkem a Janou plán vyjde, ponouká je, aby se šli projít. „Kluci-Videňáci se potřebují nalokat horského vzduchu, provětrat si plíce. Ať si také užijí zábavy s mladým děvčetem.“

Odpoledne jdou všichni společně vzhůru podél vodopádů. Jana s Petrem a Edou chytají do ruky pstruhy, chladí si nohy

v horské bystřině a skáčí po balvanech, plní radosti z horkého letního dne. Paní Vocelová zase vtipkuje: „Mláďá at' se vydovádí! Janička by si tu s nimi užila! Je tu mezi námi staršími jako ryba na suchu. To věčné učení angličtiny, háčkování a nějaký ten drb, co se tu přetřese, to není pro její mláďá. Čas mladosti uteče jako voda.“

Při loučení si Jana s nimi umlouvá schůzku ve Vidni. Přijede na týdenní návštěvu ke strýčkovi. Půjdou do divadla a zatančit si.

„Mami, Petr si píše také deník, překrásným písmem. Je určitě i vzácný charakter. Slíbili jsme si, že si budeme přátelsky dopisovat. Asi upadnu v nemilost u paní Vocelové. Rozhodně na mě nemůže žádat, abych se zamilovala do jejího Edáčka. Ty jeho vlhké ruce, br a hora masa a pořád se cpe jako bezedná bečka. Má smysl pro humor, ale nic hlubšího v něm není.“

Jana až do usnutí vypráví. Tak kouzelnou neděli už dávno nezažila.

Ač na první Vasilův dopis Jana ještě neodpověděla, napsal opět. Jeho milostné psaníčko však přišlo do proudu nových zážitků a událostí: změny registrace z Austrálie na Kanadu, touhy zatančit si ve Vidni s Petrem a Edáčkem. Radost nad radost. Jaké je Toronto, kde Vasil už trvale zakotvil, ji vůbec nezajímá. Při obědě se spolustolovníky Miluší a Ferdou je samá legrace.

„S radostí podepiši mamce prohlášení, že se v Torontě s Vasi-lem ani jednou nesetkám.“

Oba souhlasí: „Nám se též protiví způsob života Bulharů. Věčné oslavy a pitky do noci, tanec, pištění, smích žen a chechtot mužů — asi nad dvojsmyslnými vtipy. Jsou tu už všichni z Traisu; je tu ještě větší parta než tam. Scházejí se v patře u toho bulharského lékaře.“

„Mami, odepiš Vasilovi ty. Tobě to jde lehce, já nevím co a jak napsat. Vůbec mu neodepsat? Ale to by bylo netaktní, vid'? Co mi poradíš?“

„V takových případech se píše krátce a věcně: zapomeňme oba. Můžeš připsat, že si nechceš studentská léta zatěžovat vážnou známostí. Jen nepsat rozvláčně, nedávat mu naději.“

Jana píše úhledně jeho adresu, chvíli přemýšlí a pak bez oslovení spěšně píše: „Zapomeňme oba.“

„Je mi Vasila líto, omlouvá se, že má bolavé oči a proto tak maže. Všimni si mami, je to samá mazanice jako jeho první

dopis. Věříš, že vůbec nechápu, jak jsem se mohla do něho tak zbláznit? Ani kamarádit by se mi s Vasilem nechtělo. Čeští kluci, jako ten Petr, to je jiná klasa. Honem, ať nezmeškám listonoše.“

Utíká k poštovní schránce, jako by se naráz chtěla zbavit životního břemena.

Obratem tu byla Vasilova odpověď. Zase neúhledná maza-nice. Nabádá Janu, aby se nedala ovlivnit matkou, ať poslouchá jen své srdce... Zoubečkově orámoval větu s řadou otaz-níků: „Jsem tedy volný?“

„Vůbec už mu neodepíše. V tom nemožném orámování vět, o kterých si myslí, že jsou důležité, nespátřuji úroveň vzděla-ného vysokoškoláka.“

„Hle, aniž jsem se nadála, bez řeči a domlouvání, je z ohni-vého traiskirchenského poblouznění hromádka popela. Z toho všem zamilovaným jinochům plyne poučení, že i milostná psaníčka mají psát kaligraficky a volit dopis velkého formátu, aby neupadli v nemilost u své dívenky.“

„Mami, mně je tak, jako když mi mi někdo sundal z očí černou šálu a rozsvítil mi v nich. Je mi tak lehká a veselo. Pojď se podívat, jaké pěkné šípky skáču do vody. Žádná odpověď, taky odpověď, vid', ty moje mamulinko!“

Běží spolu jako dvě rozpustilé holčičky pěšinou dolů ke kou-pališti. Ta bílá pěšinka jim vždycky skýtala nejrůznější překva-pení při pozorování pilných čmeláků, včelek, broučků, šnečků, mravenců i lučního kvítí. Teď je tu loučka jako vyholená po senoseči. U vysokého lesa je palouček zmechovatěný, hebký, jako koberec.

Vybíhá výš, zaválet si sudy, a koulí se až do dolinky před pě-šinou. Jana hbitě metá kotrmelce, až jí ohon dlouhých vlasů vlaje jako hřiva bujného hřiběte. Pak se brodí průzračnou vo-dou, klouže po oblázcích, hraje si s rybkami. Všim je nadšena a vesele zapadá do kruhu mladých. Jsou tu už všichni, jako by na ni čekali. Bude se závodit, kdo líp skočí šípku nebo vlašto-vičku.

Eliška stojí na kraji bazénu a vzpomíná na svůj plavecký kurz v Tyršově domě v Praze, kde ve skoku do vody vedla saltem na-zad, dvojitým saltem vpřed, ale šípka jí tak pěkně nešla jako Janě. Radost na ni pohledět. Skoro s pýchou, že právě ona je její dcera, dívá se na její dlouhé, hezky modelované nohy a útlý pas, na její malá pevná nadra v modrých plavkách, v je-jichž hlubokém výkroji vyniká vysoký štíhlý krk. Před každým

skokem na mamku zamává a zubí se na celé kolo, tak je šťastna mládím a osvobozením od Vasila. Našla sama sebe v kamarádském postoji ke všem.

„Nepřeháněj to!“ volá na ni. Najednou jí mráz přešel po zádech z jejího bolestného výkřiku. Mladici jako žáby skáčou do vody, vytahují Janu a pokládají ji na trávnik skoro neschopnou pohybu. Z násilného prohnutí v zádech jí zaskočila krev. Rádců je hned kolem plno; říká se tomu houser, chce to jen natrást. Jana spíná ruce v týlu, vysoký Gusta podvléká své silné paže pod její lokte, zvedá ji a natřásá. Někdo radí našlapat ji záda. To dobře umí Vráta. Zmořenou Janu kluci nesou domů na rukou sepnutých v zápěstí.

Doktor jí proklepal a dal mastičku. Je to zaskočená krev, chce to svůj čas. Naštěstí Jana může háčkovat.

Návštěvy se u Oralů netrhnou. Skoro všechny ženy, až po nejmladší Ilonku Kosovou, jsou posedlé háčkovací horečkou. Jana je učí, jak ubírat a přidávat sloupky.

Některé matky, uhoněné ze zaměstnání a domácí práce, ne-naučily své dcery ani jehlu vzít do ruky, natož háčkovat nebo plést šálu.

Praha – Hradčany

Vanda a Radunka

Mladá paní Vanda se nemůže naučit píchnout do posledního sloupku, záda se jí u svetříku zužují.

Zatímco jí to Jana trpělivě opravuje, Vanda ji utěšuje nejučinějším lékem.

„Já ti to, holčičko, věřím, že to bolí. Třeba je to natržená šlach. Trápi tě, že nemůžeš dělat cviky s páteří — most, svičku, stojku na rukou —, ale to bys měla stokrát horší takový potrat. Já to zažila a nejednou. Řeknu ti to po pořádku. Z ničeho nic se mi začne točit hlava, jsem jako v motolici, před vočima se mi roztancujou jiskřičky, furt se mi vobrací žaludek, všecko zvrátím, ale žaludek pokoj nedá. Všecko z vnitřku jako když se mi tlačí k srdci, které tluče jako zvon na poplach. Ve spáncích to bouchá jako kladivem než začne řezat v kříži porodníma bolestma. Pak začnu krvácet. Aha, už vím kolik uhodilo. Vandičko, potrat je tu! Tradá, trapem k doktorovi a už juchám do nemocnice. Potrat, holčičko, to je normální cesta. Plod se natrhne, uvolní, přivolá si sám porodní bolesti. Ale nechat si pomoci, uměle voďtebrat plod, to je jako jednou nohou v hrobě, zvlášť když se v tom hrabe nějaký packal.“

Vanda široce ličí, co její kámošky v Praze na Žižkově měly za trable. „I přes pilulky, které spolykaly, pokaždé do toho vltly. Jedna z nich div neumřela na votravu krve. To si považ, bába anděličkářka ji tam nechala kus lůžka, to jí hnilo, holka žloutla jako mrtvola. Na štěstí jsem to svěřila mámě. Ta v tom byla honěná i ze svý zkušenosti, hnaly jsme jí hned k doktorovi. My jsme jí holečku zachránily život od jistý smrti.“

Když Vanda říká „my“, pyšně si klepe prstem na hrud', aby ohromila Janu, jaká je už ve všem ostřílená, prostě nic jí už v ženském světě nemůže překvapit.

„Co ti mám, Jano, povídat, mužským je to fuk, rádi se pelešejí, jen když si přijdou na svý s bohatou ženskou náturou. Ty nemáš představu! Kámošky mi toho narečnily...“

Vanda o tom mluví volně, s gustem, jako o husím stehýnku. Janě se údivem zastavuje háček v ruce. Vanda, jako laňka hezoučká, také jednadvacetiletá a co už má za sebou? V černých očích jí hrají plaminky vášně. Jistě je náročná milenka. Její

manžel Vráta je také asi ohnivý milenec. Jsou na pohled zamilovanou dvojicí.

„Vráta je nejmladší syn, bratr čtyř sester rozdílných povah, a tak je zvyklý na ženské vrtochy. Nic ho nerozhází, ani moje časté hysterické výbuchy. Co bych tajila, v jakém podivném prostředí jsem doma vyrůstala. Moje rozvedená matka žila s druhem, byl to notorický alkoholik. Když jsem byla malá, sbírala jsem nálepky z krabiček od sirek. Kluci ve škole mi krásné nálepky záviděli. Jakmile se otčím pošťekal s matkou, už letěl na mně, že mi ty moje sračičky spálí. Jednou, když jsem ho v něčem neposlechla, strčil mi celou moji krásnou sbírku nálepek do kamen. Stála jsem jako přimrazená a dívala jsem se, jak se ty moje malované papírky svíjejí a černají v plamenech. Jindy mi zas rozdupal každou hračku, i moji milou panenku. Pořád mi všechno dělal na zlost a smál se tomu, jak mě to rozčililo. Myslela jsem, že ho zabiju, netvora. Doma mě všechno pánilo. V tom jsem vyrůstala. No, co vám mám povídat! Jako v pekle. Jen asi proto mi domovní rada přiřkla domovnícký byt. Byla jsem snad jedinou svobodnou domovnicí na Žižkově. Kluci se mohli strhat. Přiženit se v Praze na byt, to si pište! I ženáci na mě brali, ale já uměla držet dištanc. Jen si mužský nepřipustit k tělu. Na to, aby jeden měl fináry. Jen ten můj melounek, Vráta, je jiný. To je výhra mého života, balzám na moje bolavé dětství. Moje kámoška ho přivedla na tancovačku a my jsme se naráz do sebe zabouchli. Nastěhoval se hned do mého domovníckého bytečku. Hezky jsme si své hnízdečko zařídili a pak jsme se museli vzít. Ve čtvrtém měsíci jsem o to přišla. Domovnictví neslo pár šestáků k tomu bytu, ale přestalo mě to bavit, věčně s hadrem po schodech. Nastěhovali jsme se k Vrátově matce. Ty pohledy tchýně mi lezly na mozek. Byt na obzoru žádný, co dělat? Mudrovali jsme, mudrovali, až jsme si vyjeli do Vidně zájezdovým autobusem. Jednoduše jsme tam zůstali v hotelu, autobus pustili k vodě. Nikdo se po nás nesháněl. V čekárně vídeňské policie, v té nevětrané díře, se mi udělalo zle. Hádejte od čeho? No, zase od potratu. Byla jsem zrovna v druhém měsíci. Vráta šel na karanténu a já do vídeňské nemocnice, kde jsem o to přišla. Tchýně by mlela pantem, bylo mi bez ní blaze.“

„Říká se, že ženské jsou jako kočky, ze všeho se vylížou a že je devatero druhů žen.“

„Já vim, já vim, některá to vysype jako kočka kotáta, jiná je ouzká, aby se jí to bralo kleštěma nebo cisařským řezem. Naše

máma to znala jako otčenáš z paměti. Ale abych neztratila svou řeč. Sotva jsem se vrátila do Traisu, dali nám na Familienhausu tu krajní cimříčku. No, co vám mám povídat! Chodili jsme oba do práce, já na denní, Vráta na noční, skoro jsme se jen potkávali. Ale přes neděli jsem si to zas uhnala. Já ani nevím, co jsem to za ženskou. Jen se o mně mužský kalhoty štrejchnou, už jsem v tom. Vážně, můj zlatoušek ani za to nemůže. No, nohu si za krk pro to nedám. Tak se i nám tady narodí mladý lágrováček. Všecko tu na miminko dají, nevidáno, když přijde na zimu. V Kanadě prý jsou byty vyhráté. Viděly jste, co už jsem tu našemu miminu nakoupila? Pojdte se podívat, ať víte, jaké máte v nás dobré sousedy.“

Na manželských postelích, na skřini, na stole, na umyvadle, všude jsou veliké nafukovací hračky: medvídek, žirafa, opičák, Ferda mravenec, srnka i nočníček s hlavou kačera Donalda.

„To koukáte, co? Jsme na tom lepší než v Praze v té nuzotě. Chceme si vzít k sobě obě naše mámy. Vráta je instalatér, uživí nás všechny snadno. Neříkejte nikomu, že jsem zase v tom, až ve třetím měsíci se nalejvají prsa. Bábky by tu drbaly, máchaly by mne jak špinavý prádlo. Znáš je jak svý vyšlapaný boty. Ta Blanka, žena toho kuchaře, je zdravotní sestra, ta má oči na štópkách. Jen koukne, už ví, kolik uhodilo. Na den umí vypočíst, kdy vyjde porod. Je už tady z Traisu celá naše parta. Radunka s matkou, ta sestřenice Bláza s Božkou. Ale já se jim na just nesvěřím, ať čuchají! Vás mám ráda, vy nejste drbný.“

Vanda bere do náruče všechna ta nádherná gumová zvířátka. „Co říkáte, to by byl pěkný obrázek! Poslat ho k uveřejnění do Prahy do Rudého práva, aby se komoušci vzali za nos, jak je česká máma v rakouském lágru šťastná! Jano, neříkej to ani Ferdovi a Miluš. Ta je s celou partou pečená vařená, vyžvanila by jim to. Je to naše sladké tajemství, vám věřím.“

Doma Jana spiná ruce, ohromena, čím vším se prochází v ženském životě.

„To si považ, mami, já jsem s Vandou v jednom roce rozená a co ona už prožila! Hrůza mne jímá. A ty její kámošky od svých čtrnácti let čím už prošly. To je děsné! Hnuší se mi takový život. Jsem ráda, že mám zájem o hudbu, literaturu a umění. Myslím si, mami, že ty schůzky s Vasilem v Traisu mne uchránily od mnohých dotěrů v Traisu. Ani tady si ke mně nikdo nic nedovolí, bavím se jen kamarádsky. Mně ta Vanda nejde z mysli. Viš, že ta moje bolest v zádech polevila, Vanda mi dala dobrý

lék! To je doopravdy maličkost proti Vandiným potratům. Od nás zminka o Vandě nevyjde."

Paní Vocelová, bůhví z kterých úst, ví o Vandě všecko a široce to OraloVým vykládá, jako nejčerstvější novinku. Pán i paní, oba jsou ještě zaujati touhou získat Janu pro svého Edáčka. Pan Vocel vesele obrací řeč z Vandy na Janu a poklepává jí na rameno: „Copak naše Janička, to je záruka dobré ženušky, ta učiní mužička šťastným, vytvoří ráj na zemi ze svého domova. Jen ta její zručnost a pílě, vzor všech nevěst, se svíčkou aby takovou pohledal."

Jana si to však o sobě nemyslí, právě naopak. Podceňuje se ve všem. Moří ji ta opožděná pubertální vyrážka při okraji sanice, ne a ne se jí zbavit. „Nevíte nějakou radu, když jste měli drogerii?"

Paní Vocelová se naplno směje. „Jano, dám ti kapitální radu, znám lék nejúčinnější, manželské objetí. Mužské hormony ženu zkrášluji. Ty už léta na vdavky máš. V tvých letech už jsem měla dvakrát dvojčata. O jedny jsme přišli a z druhých je Edoušek, chlap jako hora z takového mrněte. A dceru jsem taky mohla mít, s potraty asi dvanáct dětí. Byla jsem jako ty, Jano, štíhlá a hezká. Takovou buřinu, jakou jsem dnes, udělal ze mně náš tatíček."

Rozesmála se svým čtveráčivým smíchem, v očích tolik taškařiny, pro kterou je tu oblíbená. Skočila k nic netušícímu manželovi a lechtala ho všude, i tam, kde by to Janino dívčí oko nemělo zahlédnout. Jak je v rázi, lechtá i Leoše, nataženého přes obě manželské postele.

Ó, ta veselá kopa, ta se umí mezi svými chlapy točit! Udýchaná, usmátá, usedá na postel a rukou si jen tak namátkou přejeđe po své štítné žláze a zakulí očima. „Operovat se nedám, doktor mě nutí, pilulky mi nedělají dobře. Ale to není nic proti tomu, co jsem prodělala ženských trablů. Už to mám všecko za sebou. Už mě v Americe čeká jen radost z podnikání, a jestli pámbu dopustí a motyka spustí, čeká mne i radost s vnučaty. Edáček, kluk jako cumel, bude mít cukrové dětičky!"

Jana má oči dokořán. Takhle s ní nemluvila ještě žádná žena. To se najednou dovídá novin pro manželský život.

„Mami, to není jen tak být vdaná, vid'? Vždycky jsem si představovala všechno tak čistě. Až se vdám, budu mít dvě krásné zdravé děti. Děti miluji. Ale mít nějaké obtíže s potraty, dávat si pomoci, tak jak mi to vylíčila Vanda a paní Vocelová, to by mě zničilo. Mami, ani obě moje babičky, ani tety, ani ty, jste

nic takového strašného neprodělaly, vid'ž? Přece byste mi to nezatajily nebo jste žily v jiném světě? Mně je jich obou tak líto a Vandy ještě víc. Tak mladá a tolik už zažila! Ta moje bolest v zádech — lumbago se tomu říká —, vůbec nic není. Co říkáš, mami, když nemohu plavat ani cvičit, pojedu ke strýčkovi na návštěvu do Vídně."

Jana z překvapení skoro nevychází. Radunka náhle zašla s dlouhým seznamem milostných sloviček na několika stránkách. Prosila Janu, aby ji ke každému slovičku napsala překlad do angličtiny a výslovnost. A též překlad do němčiny. Jsou to všechna možná něžná slovíčka projevů lásky: „miláčku — zlatičko — srdíčko — cukroušku — holoubku — ty moje nebe — ty můj nejdražší — poklade...“

Jana s ochotou a vážností slovíčka hned překládá a trpělivě ji učí anglické výslovnosti.

Radunka je také Pražačka ze Žižkova. Rozplývá se vděčností. Vychvaluje veselý přízemní pokoj.

„Líbí se mi to vydlážděné místečko s lavičkami pod kaštany. Je to jen přes cestu a stále tu besedují emigranti. Přetřesou se tu všechny novinky a vy, skryty za záclonou, je za čerstva vyslechnete. To bychom si s maminkou přály. My jsme nahoře jako vystrčeny z celé naší party, která bydlí tady v přízemí kolem vás. Jsem už otrávena z tak nudného pokoje. Nebaví mně stále se dívat na tu blbou rozvalinu statku, na stromy a trávu. Tady po cestě pořád někdo chodí. Vidíte až na dolní serpentinu těch aut, co tam přefrkne. Pořád je na co koukat a čím se bavit. Vedle vás bydlejí ty sestřenice z Haně. S Blážou jsem se nyní velmi sblížila. Osířela, chudinka. Vy to ještě nevíte? Božka přece táhne s tím rozvedeným Bulharem, který je tu sotva týden. On má to velké černé auto a malého kluka. Bydlí v patře naproti našeho pokoje. O moji přízeň se také ucházel, ale maminka mi to neradila. Synáček se na něho pořád věší.“

„Radunko, můžeme si pokoje vyměnit. Budeme sousedy Vocolových, máme rády klid i ten výhled do strání.“

Radunka zazářila: „Maminka je pro všechno, co já si přeji.“

„Dobře, Radunko, vy i my budeme spokojenější. Zajdeme hned do kanceláře a poprosíme, aby v seznamu pokojů přepsali naše jména.“

Rozhodnuto, vykonáno. Horní pokojík je báječný. V přízemí bylo hlučno z obou stran. Po chodbě kolem dveří se stále trousili emigranti do jídelny, na televizi, k zadnímu východu do kaple,

na terasy, na plácek, na koupaliště. Pod oknem bylo ještě živěji. Pod kroky kolemjdoucích vrzal a skřípal písek. A pak ty věčně obsazené lavičky ve stínu kaštanů. Když ne manžely, tak zas mužskou nebo ženskou slezinou nebo štěbetajícími dětmi. Děti si hrávaly i na půlkruhových schodech u hlavního vchodu, jen ob jeden pokoj. Co chvíli tu přešel kombik nebo zahradník s vozíkem zeleniny do kuchyně. Schuster honil děti z trávníku a nadával hromovým hlasem. Prostě rámus nad rámus. A pokojík byl tím jižním sluncem stále jako roztopená výheň.

Jana slastně usíná při otevřeném okně a vdechuje pryskyřičnou vůni lesů. Elišku časně ráno probouzí ptačí koncert. Do výklenku okna je vtisknutý stůlek se světlezelenou deskou. Božský to koutek.

„Přírodo, bohatá životem, ty krásu všech krás, přijmi moji hlubokou poklonu.“

Kanadská krajina – vesnice a farmy

Hluboká poklona

Jaká krásná vyhlídka! Ta modravá mlhavá jitra! Východ slunce se ohlašuje ohnivou září nad kopcem, kde se ve stromoví červená střecha stodoly. Pod prvními paprsky z údolí se mlha kvapně zvedá do ježaté protější stráně a řídkého smrkového lesa, který odkrývá skály porostlé mechem. V medovém lesku zaschlé metlice mladé smrči se vítězně dere k životu. Ranní paprsky ozařují sošku svatého Floriána, patrona ohně. Soška stojí ve výklenku štítu horské chalupy přitisklé na úpatí kopce. Chalupa s ozdobně vyřezávanou pavláčkou vypadá z dálky jako květinový koš. V oknech, ve vikýři a kolem rohové pavláčky se to pestří různými květy, přes plot se pnou oranžové řeřichy. I zeleninové záhony u strouhy jsou lemovány letničkami. Jako by ustaraná matka sytila kupu hladových dětí vůní rajského kvítí.

Jižní slunce se horce opírá o kopec, kde zlátnou klasy pšenice a řadí se budky žitných snopů. V zeleni sadu mají svůj odpolední dýchánek letní hosté. Paničky v květovaných šatech, usazené v barevných křeslech kolem červeného slunečniku, vypadají jako velké „pukěty“. Kolem nich, jako barevní motýlci, poletují skotačivé děti.

V zapadajícím slunku skví se všechny škály zeleně jak na maliřově paletě: od mladých světlých břízek, doubků, javůrků a modřinků přes borovičky a jedle až k vážným stínům starých smrků. Když letní vánek v korunách přejede jako po strunách, zabělají se štíhlé pně břízek, jen se roztančit s šedivými kmeny jilmů. Temná zeleň smrkového lesa je na úpatí lemována krajkovitými bujnými listnáčů a rozložitými keřů. Celou dolinou se táhne loučka a s dlouhými řadami posečené povadlé trávy, vypadá jako pruhovaný selský kanafas. Je roztátá veselou strouhou. Od loučky do humen budovy se naklánějí koruny stromů. Stará ptáčnice se zardívá korálky třešni a planá hruška je obtížená úrodou. Padavky pokrývají prašnou silničku běžící od rozcestí vjezdu do tábora k bazénu a vzhůru do vesnic.

Od okna se svažuje pěstěný trávník osázený tujemi, tamarisky a pásem živého plotu nad podezdívkou. Od prádelny až k výtopně podél cesty, vlají na šňůrách plenky jako bílé papírky míru.

Eliška se klaní kráse země v letním žáru. A což umět tak vypívat krásu bouře v horách! Daleko nad kostelem svatého Tomáše se nakupí těžké olověné mraky. Když do nich zaduje vítr, mraky jako bubáci se přihrnou na městečko Bad-Kreuzen. Tam je rozrazi věž kostela. Potrhané se přetáhnou na kopce a spustí se nízkou do kotliny jako železná opona, kterou náhle rozřízne klíkatý ohnivý blesk, jeden, druhý, třetí, až je nebe v jediném plameni. Hrom ve skalách burácí dlouhou úpěnlivou ozvěnou, rachoti a duní, až se zem celá choulí do sebe jako ustrašené děcko. Všecko se klaní nebeskému hněvu, tráva, obilí i koruny stromů. Ale bouřlivá vichřice nedbá pokory země a jako zběsilá nemilosrdně láme větve a lupení divoce žene dolinou. Rve půdu vyvrací staré stromy z kořenů, kalí vodu ve struhách a vodopádech, které už šumně a sladce nezpívají, ale zlověstně hučí. Voda v potoce vymílá břehy, rozbahňuje loučky a prudce se valí podél postranní stezky do Greinu, kde je spoutána do hlubšího koryta a spadá do Dunaje.

Hromobití pomalu ustává, táhlé dunění se vzdaluje za kopce, mraky se trhají a omývají kotlinu teplým deštěm. Deštík šumí v listoví, kovovým tónem bubnuje na plechové římsy a okapové roury a zpívá dojemnou píseň léta. Pak odněkud vykoukne slunce, jen tak, aby se neřeklo. Lesy kouří, lehké závoje mlh se táhnou dolinou, šedá oblaka visí nízkou nad rozvalinou statku a náhle spadnou do korun stromů. Je to kouzelná hra nebe se zemí. Clona se zvedá a trhá. Najednou je nebe zalité jásovou modří. Jen tu a tam je pohozen bílý polštářek, jak slunce narychlo vstalo, aby něžně políbilo zemi, která milostivě zvedá skloněné hlavičky květin, načechrává zmačkané koruny stromů a zve všcky pěvce na koncert. Ti si žehli zmoklé kabátky a vylétají na lázeňskou promenádu. Na elektrické dráty před oknem přilétají vlaštovky a švitoři. Kdesi cukrují hrdličky, kukačka kuká, holubi vrkají, bažant svolává své slepičky. Na plot u chalupy vyskočil kohout a zplna hrdla kokrhá. Slepice o překot kdákají. Na horní cestě nade mlýnem děti vypouštějí vrtulku a výskají radostí. Opožděné kapky skáčou do okapu s jemným bušením, jako paličky na blánu bubinku. Slabé máchnutí křídel Elišce zašumělo v sluch, jakoby neviditelný dirigent švihnul taktovkou.

Usedá na okno a se sepjatýma rukama objímá kolena. Měla by zapět, včlenit se sólem do božské filharmonie. Ale mlčí sevřená v objetí velebnosti nebe, země, barev a tónů. Slzy jako perly kouli se jí po tváři, zapadají do trávy a země je vpíjí jako

semínka, z nichž se možná rozhoří květy věčně živé . . . květy, zlíbané láskou k zapadlému horskému koutu, k její dolině v Hornorakouské Vysočině.

Kdyby teď král z pohádkové říše rozeslal své posly, aby mu přinesli košili ze šťastného člověka, podala by jim svou košilku.

* * *

Horní Rakousko – městečko Bad-Kreuzen

Dvě obětavé matky

S dalším transportem z Traiskirchenu přijeli manželé Kosmovi, lékařská dvojice a paní Kahanová s dcerou.

Paní Kahanová s Aničkou chodí do jídelny a na procházky jako na módní přehlídku. Pokaždé v jiném. Bratr paní, bohatý americký hoteliér, jim poslal balík šatů a dolary. Kdekdo říká, že to nejsou žádné emigrantky, ale turistky. Však se také umí patričně nést a honosit. S Oralovými se znají z Traisu. Občas se s nimi zastaví jen tak na půl slova, aby se neřeklo. Znenadáni je Anička překvapuje srdečným vyprávěním o svém snoubenci, vysokoškoláku v Praze.

„Navštívil nás v Traisu, ale odmítl projít karanténou a odjet s námi do New Yorku, protože nechtěl pustit slíbené dobré místo v Praze pro nejisté zámoří.“

Anička to roztrpčeně líčí, ale humorně dodává: „Za jednoho deset. V tom smyslu jsem to také napsala strýcovi. Ten mi však moudře radí, abych se neurázela a raději si přivezla dobrého ženicha. V New Yorku je o dobré partie nouze.“ Anička se šťastně usmívá a neodpustí si poznámku: „Do nějakého chudého studenta, emigranta bůhví odkud, bych se v Traisu nikdy nezbláznila. Copak je do krásné, ale prázdné misy.“

Pak ať někdo řekne, že peníze nejsou nic a láska všechno. Jana je ve Vidni na návštěvě u strýčka Pavla a tím přichází o vzruch kolem Kahanových. Náhodou se uvolnila dvě místa v letadle, takže pozitivně už odjíždějí do New Yorku. Eliška je potkává večer na chodbě.

„Anička se bojí cesty letadlem přes moře, je rozčilená, nemá ani pomyšlení na spaní. Pojdte k nám na kus řeči.“

Ó, to bylo pobaveníčko! Do slovíčka jsme na tom stejně s našimi dceruškami. Naše milé dcerušky soukromě studovaly řeči a měly hodiny na klavír plných dvanáct let. My, mámy, jsme si od úst utrhovaly, abychom jim daly všestranné vzdělání. „Já jsem byla komunistickým režimem šikanována pro útěk bratra, známého pražského hoteliéra.“

„Já pro útěk manžela a dvou bratrů. Soudruzi mne honili z místa na místo, na nejhorší pracoviště, kam soudružky nechtěly. V nejlepších letech jsem neuzila ze života nic, jen jsem

se obětovala pro děti. Těch probdělých nocí při dětských infekčních nemocech!"

„Toho shánění a šití parády, když z dcerušky vyrostla slečinka! Investice všeho času a peněz. Mohla jsem ovládat pět řečí za těch dvacet let a za tu sumu peněz.“

„My, matky, samozřejmě nelitujeme ničeho, co jsme pro své děti z lásky učinily, nečekáme ani na vděčnost, jen trochu uznání by nás potěšilo.“

„Ale naše dcerušky, jedna jako druhá, nemají pro nás chvílku času, aby nás tady učily angličtině.“

„Výslovnost každého slova, aby se ti řekla pětkrát a ještě to nestačí. Já jsem se učila lehce, ale učit tebe, mami, to je nad moje síly. Anička obracela oči v strop nad mým tvrdým jazykem. Copak je vyškolená kantorka?“

„Úplně totéž říkala Jana. Poukazovala jsem stále na Aničku, jaká je vzorná dcera. Stále jen spolu s maminkou. Na terase sedí u stolu. Anička z učebnice učí maminku a ta píše úlohy. Ta zlatá Anička, plně se mamince věnuje, zatímco já, ubohá máma, z trpkosti nevyjdu. Dokonce jsem se urazila, že se Janu už o nic prosit nebudu a s tvrdošíjným vzdorem jsem se učila angličtinu sama.“

„Vždyť totéž jsem udělala i já. Žárlivě jsem sledovala, jak si vás Jana s učebnicí v ruce důvěrně vede. Jednou jsem dokonce zaslechla, jak Jana na vás mluví anglicky. Stále jsem dávala Janu Aničce za vzor.“

Anička se nad stesky matek vesele baví.

„To asi Janě mimochodem vyklouzlo anglické slovíčko nebo byla dobře naladěná a dělala si z mé výslovnosti legraci. Nemáte zdání, co jsem se naprosila o opravu úloh. Jako když háže hrách na stěnu. Přece nemohu a nebudu své dítě zdržovat! Co jí je do toho, že jsem se nenaučila angličtinu doma a v Kanadě. Ona by za půl roku návštěvy mluvila jako rozený Angličan. Jak ona k tomu přijde, aby se se mnou nyní mořila!“

Aničku úplně přešel strach z letu přes moře. Srdečně se směje.

„Vždyť moje maminka byla také na půlroční návštěvě v Americe a já jsem jí teď v táboře říkala přesně totéž. Komu není s hůry dáno, v apatyce nekoupí. S rodinou svého bratra mluvila jen česky i v hotelu, kde měla dost příležitostí bavit se anglicky.“

Postesky si obětavé matky, ale obě omlouvají své dcerky.

„Jejich legrace tu neuctivost k rodičům nese bez viny. To čtvrté přikázání boží: Cti otce svého a matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi — nebylo našim dětem vštěpováno ani v náboženských hodinách ve škole ani v kázáních v kostele. Náboženství ve škole režim zrušil a jestliže dítě vkročilo do kostela, hned přišla rodina na černou listinu. Už byl důvod k zakázání dalšího studia.“

„Ale přesto, že jsme obě byly tak postiženy emigrací členů rodiny a z venčí jsme neměly žádnou pomoc ve výchově dětí, přece jsou naše dcerušky v jádru dobré.“

„Ano, naše úsilí o jejich vzdělání nebylo marné.“

Paní Kahanová vzpomněla, že Kosmovi mají obavu, kdo si k nim v jídelně ke stolku pro čtyři osoby přisedne. „Paní Oralová, posaďte se s Janou k nim na naše židle. Budete mít v nich a oni ve vás dobrou společnost. Kosmovi jsou vaši sousedé ve druhém křídle budovy. Pojdte k nim, hned vás představím.“

* * *

Niagarské vodopády – levý břeh Kanada, pravý USA

Slovenští přátelé

Kosmovi přijeli z Tatranské Lomnice; Eliška jim půjčuje anglicko-české učebnice. Rozplývají se radostí a díky.

Zatajuje jim, že angličtinu teď úplně pověsila na hřebík. Snad všechno co se s takovým úsilím nadřela, zapomene. Ale at! Využívá Janiny nepřítomnosti a celé dny a noci píše.

Zdřímne si jenom na hodinku a snad ani únavu nepocituje. Od držení pera ji chytají křeče a to ji jedině nutí, aby vyběhla ven na travnatou cestu za kapličkou pod hradem, kde se probíhá a cvičí, aby se osvěžila. Vdechuje kořenou vůni paseky, zarostlé všemožným býlím, a občas usedá na široký pařez a bosé nohy chladí na kořenech obrostlých mechem.

Vysoké kapradi jí lechtá v týlu, jako by jejímu rozjímání chtělo připomenout ještě jednu postavu, a ještě jeden příběh a ještě jeden záblesk krásy a radosti! Z údolí se nese vzhůru klapot mlýna, zpěv vodopádu, zurčení potoka, šplouchání vody v koupališti smíšené se smichem a hlasy mládeže. Cvrčkové spustili svůj houslový koncert a s hůry skřivánek strásá své trylky. Kukačka zakukala a na vedlejší pařízek vyskočila velká ropucha a civí na ni jako na zjevení boží.

Eliška je prochvěna štěstím samoty, v které není nikdy sama. Je to její velké tajemství. Nikdo netuší, do jakých hlubin se noří, do jakých výšek se vznáší, jakým tónům nebeské harfy naslouchá i doma, v tom rozmilém horním pokojíčku na konci chodby levého křídla.

Ranní šum po chodbě zmlká brzo po snídani. Všichni se rozeběhnou do pasek smlsnout maliny či borůvky a zkusit houbařské štěstí v lesích. Potom si zaskočí do městečka na nákup a poledne je tu. Po obědě každý popadne deku a hajdy k vodě. Celá veliká, táhlá budova bývalého plicního sanatoria je pak jako zakletý zámek z pohádky „O šípkové Růžence“. Žádný lidský hlas ani krok nerozrazí ticho, v němž Eliška, jako ta prádlena v pohádce, spřádá nitky a tká jemné dilo.

Jana se vrátila z Vídně. S Petrem a Edou byla v divadle, ale kvůli „lumbago“ si s nimi nemohla zatančit. S tetou Martou proběhala půl Vídně a viděla mnoho krásných věcí a modelů.

Jana přesídlení ke stolu Kosmových místo Kahanových přijímá nevrle.

„Stále vymýšlíš novoty, potrpíš si na změnu. Nejdřív přizemní pokoj vyměníš za tento v patře teď zase stůl. To je terno sedět u prvního sloupu u vchodu do jídelny! Všichni kolem nás projdou a to se ti líbí? Jestlipak se někdy umoudříš? Mně je docela jedno kde nebo s kým sedím, na Miluš a Ferdu jsem zvyklá.“

Matčino nadšení pro Kosmovy, jejichž společnost přinese tolik nového a zajímavého z lékařského prostředí a z jejich zájmu, vůbec nesdílí. Jako oukropček ji prosí, aby k nim byla při večeři milá, aby se nemusela stydět, že má takovou nevlídnou dceru, kterou jím vyličila tak růžově. Nařiká, jakou má s ní patálii pro každou maličkost, i když se pak ukáže, že je v její prospěch.

Bohudíky s Kosmovými se Jana velice spřátelila. Jako když utne přestala učit Vocelovy. Hned po obědě jdou Oralovy s Kosmovými směrem k městečku, do sadu obehnaného živým plotem. Tam, z lavičky pod řídkou rozsochatou jabloní, mají nádherný výhled přes široký kraj a na hřebeny Alp. Lavička je od cesty skrytá houštinou šípkových keřů. Doktor Kosma stojí přes nimi jako učitel a vede hodinu konverzace. Uznává Janinu znalost gramatiky.

„Rád si nechám opravit výslovnost. Je třeba postupovat systematicky. Probrat poctivě jednu lekci za druhou a rozvádět ji pak na běžnou konverzaci. Jsem nadšen, jak slibně v angličtině pokračujeme. Chci ještě do vánoc udělat nostrifikaci. Mám rád své lékařské povolání.“

„Ale řekněte mi, proč tu zdržují emigranty tak dlouho? Je to nevyužitý čas, zbytečně zdlouhavá procedura. Mám trhání, už, už, abych byl v nemocnici. Třeba jen poskokem, ale blíž u svého povolání. Abych vstřebal do krve odborné lékařské výrazy. V Montrealu je i francouzština úřední řečí, rozhodně ji musím též ovládat. Jedeme do Montrealu k mým bratrancům. Utekli při maďarské revoluci v roce 1956, dnes jsou boháči, advokáti. Rádi nám zaplatí cestu. Já nechápu flákače, kteří se tu neučí řeč své příští země, hrají karty a marní čas tlacháním na lavičkách a u vody. Jak chtějí začít bez znalosti řeči? Taková troufalost, vyjet ven a vůbec se nepřipravovat. I kdybych byl jen obyčejný dělník, nedokázal bych tak lenošit. Víte, čemu se divím? Že dávají azyl šmahem každému, že různá individua nepošlou zpět. Vždyť oni tu ubohou pracovní morálku přenesou z komunistického režimu i tam, kde se usadí. Všichni ti

flákači se budou moc divit, jak se v Americe musí makat. Všude na svobodném kapitalistickém západě." Odmlčel se a prošel se sem a tam.

„Nedávno nás při své cestě z výletu do Itálie navštívil švagr z Prahy, také komouš. Schválně jsem ho zavedl do městečka, aby na vlastní oči viděl, jak svobodně tu lidé žijí. Nikdo nikoho nehledá a neudává. Aby viděl, jak ti kapitalisté, podle komoušů vykořisťovatelé, jsou příčinliví a pracovití, že nemají takovou lehárnu, na jakou jsou zvyklí komouši v naší republice. A dělat jen zmetky, odbývat práci, rozkrádat na pracovištích státní majetek. A připomenul jsem švagřičkovi, ať porovná, jaká je obsluha v soukromých obchodech tady a v těch národních podnicích v Československu. Schválně jsem švagra zdržel na pivě, aby viděl tu obchodnici, jak dře do pozdní noci. Po zavření obchodu ještě v krámě upravuje zboží, leští skla výlohy. Mají otevřeno i v neděli, když se lidé vyhrnou z kostela. To je tedy to kapitalistické peklo. U nás v Československu, jak padne, už se honem zavře. Každou hodinu přes čas stát musí zaplatit. Soudruzi mají plné huby vlastenectví, ale zadarmo nehnou ani prstem. Copak to může národní hospodářství utáhnout, jsem přešťastný, že jsme z toho komunistického ráje venku.“

„Můj tchán je řídícím učitelem na slovenské dědince. Má šest zetů. Z nich jsou dva skalní komouši, právníci, tajemníci členů vlády, doslova jejich pravé ruky. No, vždyť znáte ty ptačí mozky v čele státu. Další tři zetěvé jsou politicky vlašní, je jim docela jedno, jak to vláda vede, daří se jim dobře. Jedině já jsem opozičník, ‚reakcionář‘ jako můj tchán. Spolu jsme si vyměňovali zdravé názory na všechny ty novoty v diktatuře.“

Paní doktorka se směje, je spíš vážná a tichá. „Ale Ivo, to musíš přece uznat, že se všichni navzájem máme rádi. Jak bylo u nás hezky, když jsme se vždycky doma o vánocích setkali. Máme zlatou maminku, politiku jsme do rodinného života nemíchali.“

„Ano, souhlasím, ale já jsem si nikdy neodpustil, abych do těch pražských zaprodanců nezajel a tepal jsem je vždycky. U dědečka jsme nechali naši desetiletou dcerku Šárku. Pražský švagr jí na ministerstvu vnitra vyřizuje vystěhovalecký pas. Potom přijede za námi do Rakouska. Šárka je mazlíček mých rodičů. Jsem jedináček a ona také. Až doroste, bude k nim jezdit na Slovensko. Vystěhovalecký pas má své ohromné výhody, švagr to doporučil.“

Na každodenních schůzkách venku po obědě, Eliška je nejděčnější posluchačkou. Doktor odbočí z učení na vědecký výklad o rakovině i o klišátech bacilonosičích.

„Mám rád maliny, ale křovinám se vyhýbám. Procházky přírodou však miluji. Myslím, že nelze v učení ležet do zblbnutí. Budeme dělat kratší i delší vycházky, abychom poznali celé okolí Kreuzenu. Abychom si s sebou odnesli v srdci přírodní krásu rakouské země. My oba máme navždy v našich srdcích vrytý obraz Vysokých Tater. Jsme vášnivými horolezci. Každou neděli jsme si dosyta užili. Ještě se dvěma lékárníky z Tatranské Lomnice jsme dělali báječné horské túry v Tatrách. Moje žena Klárka byla v horolezecké sekci jediná žena. Nebála se zdolávat ani ty nejtěžší túry. Všichni žasli nad její odvahou. Sám jsem ji zacvičoval v horolezectví, ale předčila mne.“

Pani doktorka se skromně usmívá: „Někdy Ivo myslel, že už mne živou neuvidí, volil jiný, lehčí přestup rokle. Potom to šťastné shledání, vid', Ivo!“

Její plnoštíhlá postava a pevná lýtka prozrazují, že pěstuje sport, ale horolezectví, které je ze všech sportů nejnáročnější jak na fyzickou, tak i na duševní zdatnost, to se nedalo vyčíst z její jemné tváře.

„Klárka má nadání na řeči, současně s angličtinou se učí francouzštinu. Jde jí to hravě, má výbornou paměť. Je zubní lékařkou.“

Občas zamíří večerní procházkou k milé kapličky a usedají na lavičku k anglické konverzaci. Avšak lze odolat kráse pohledu, když v jasném západu stříbří se Alpy? Doktor s hůlčičkou v ruce ukazuje daleký vrchol Dachsteinu, 3004 m vysokého, na Krippenstein, na Glaidain. Zná nazpaměť jména celého táhlého alpského hřebene hor a oči mu září nadšením pro hory.

„Mezi horami jsou četná jezera, z nichž jedno, Hallstatter See s městečkem, je v nejkrásnější oblasti Rakouska v Solné komoře. Tam za těmi horami se táhne hora Glogglockner. Moci tak vylézt na ty vrcholky, čím příkřejší, tím vábivější. Vždycky jsme doma v Tatrách s Klárkou o tom snili a Alpy jsou dosud naší touhou. Pohleďte ta nádhera! Přes vrchy, pole, lesy až k panoramatu Alp, vlní se rakouská zem. Ale mému rodnému Slovensku, kráse našich Vysokých a Nizkých Tater se nic na světě nevyrovná! Mám je před sebou jako na dlani: Lomnický štít, Gerlachovku, Štrbské a Popradské pleso. Všecky naše túry po Vysokých Tatrách, každou podrobnost mám v paměti jako drahokam.“

„Když jsem byl ještě klukem, jezdil k nám na Slovensko z Prahy na letní byt syna docenta z univerzity a ten mne naučil milovat přírodu a hory. Brával mne s sebou na menší horolezecké túry, naučil mne dívat se na krajinu a vidět krásu i v nejnepatrnější podrobnosti. Kameny, mechy, lišejníky, stromovou kůru, žebrovní listů, útesy skal, kapky rosy... nevycházel jsem z údivu, měl jsem oči vedle něho otevřené jen pro krásu. Opravdu, předtím jsem chodil se zavřenýma očima. Nemohl jsem se ho nikdy dočkat, tak jsem byl lačný po toulkách přírodou a s ním. Ale ve mně ta láska k přírodě dospíváním vzrůstala. Když přišla do mého života Klárka, strhl jsem ji svým nadšením k horolezectví a toulkám v přírodě. Určitě v Montrealu zorganizují turistický kroužek. Už se na to těším.“

„Pane doktore, jste silný jedinec. Takový strhne svým nadšením slabší a dobře je vede. V Orlických horách jsme s vamberškými turisty dělali nedělní až třicetkilometrové pěší túry. Broumovsko — Jiráskův kraj, Úpicko — kraj Boženy Němcové, hřebeny Železných hor, Brdy, Český ráj. Skutečně, člověk nese s sebou v srdci tu rázovitost české krajiny, výhledy, krásu přírody.“

Kde se v doktorovi bere tolik síly a odvahy? Nemá širokou hrud' ani statnou postavu. Štíhlou jemnou rukou si občas přehladi hladké černé vlasy. Jeho klidný hlas má nádech laskavosti, jako by měl hojivou moc. Tiše se směje, když vypráví anekdoty, lékařské či politické. I paní Klára má smysl pro humor a pro krásu.

Ke kapliče za hřbitovem jdou po hlavní silnici k městečku, která obtáčí skálu. Nad její vysokou stěnou jsou zahrady pavilonů. Radují se z pěkných výhledů na pásmo kopců a na lyžařský můstek. Přestárlý ovocný sad s bolavými pokrivenými kmeny se táhne po celém svahu až na farská humna. Ovocné stromy rostou i kolem cest a na mezích. Za farou se silnice prudce lomí a stoupá až za hřbitov. Kaplička je v širé rovině ve stínu čtyř staletých lip. Uvnitř má pěkný oltář. Kolem jsou lavičky se stoly pro poutníky. Usedají tváří k západu.

Na pokojných humnech statku se pasou kravky. Mezi nimi ve svěží zeleni se běhají kozy a slepice jako máznuté skvrny na obraze. V ovocném sadu si hrají děti na honičku. Jejich výskot se nese poklidným večerem. Přehlušuje i klekání, které zní nad krajem jako tklivá kající modlitba.

„Každý západ slunce vytváří jiné rozloučení se zemí, jiné kouzlo. Víte, co vám to vleje krásy do duše? Pohleďte, jak ta žhavá

koule pomaloučku padá za temné vrcholky táhlých lesů! Jak hoří plameny červánků, jež se rozlévají v šíř a výš a vytvářejí pohádkové proměny! Poslední paprsky, jako poslední polibky na rozloučenou se zemí, prodlužují stíny a na nebi kreslí serpentinu.“

Doktor, celý prolutý láskou k přírodě, stojí stranou a jako světec ozářený červánky říká s dojetím v hlase: „Ta klikatá cesta na nebi mi připadá jako životní cesta emigrantů do jiného světadílu, kam právě odešlo naše evropské slunce.“

„Ano, do té naší vytoužené země snů a divů.“

„Neměl jsem nikdy zdání, čím vším emigrant prochází. Těmi úředními procedurami, tou hroznou karanténou, sběrným táborem, odkud odvázejí rodiny do rodinných táborů. Vše je tak hladce organizováno s nemalým finančním nákladem. Vid', Klárko, že jsem hned v Traiskirchenu říkal, jaká by to byla zajímavá kniha, kdyby se mezi emigranty našel někdo, kdo by uměl věrně vypsát všechny dojmy od prvního kroku do uprchlického tábora až do chvíle, kdy člověk vstoupí na půdu nové vlasti. Zachytit ten čas pobytu mezi starou a novou vlastí. Vždycky jsme doma slýchávali: ten emigroval do Kanady, onen zas do Ameriky, do Švédska.

Nikdy jsem se nad tím nezamýšlel. Až teď, když se to nás samých dotýká, mám představu o tom, co emigrant zažije. S Klárkou denně děkujeme Bohu za tento ideální rodinný tábor. Kéž by byla zbásněna i ta zdejší krása přírody, nad níž vztyčují svá sněhová cimbuří velehory Alp. Jsem nadšen těmi nádhernými výhledy, vodopády, lesní stezkou, květinovou výzdobou okolo budov, vším, kam se podívám. Mám též rád bouře v horách. Umět je tak zvěčnit, i ten dnešní západ slunce! Takové knihy bych si vážil a v ní si připomněl, co jsme prožili od našeho útěku ze staré vlasti.“

„Nu, Jano, studentko, nezatížená starostmi, popiš dnešní západ slunce a své zážitky, i tu charakteristiku postav, neměl jsem zdání, že existují takové, s jakými se tu setkáváme. Knihu bys mohla vydat i v angličtině letěla by světem, emigranti by ji dychtivě četli.“

Jana se čtveračivě směje: „Kam by to vedlo, kdyby v naší rodině byli všichni zatíženi psavectvím. Máti té vášni propadla. Převzla i své rukopisy. Ačkoliv přesahují váhu patnáct kilo, přece je mamka vezme do letadla, bojí se, že by se jí potopily do moře, kdyby balík poslala lodí. A do světa ji vytáhla jen touha zpracovat rukopisy se strýčkem Bédou.“

Krásný vzhled je na ten boží svět

Všechny vycházky, které Oralovy společně s Kosmovými podnikali, byly doktorem připraveny podle mapy s turistickými značkami. Podle nich šli přesně k cíli.

V nedělním odpoledni vystoupili na kopce s vyhlídkou na greinský zámek a Dunaj. Za doprovodu doktorova botanického výkladu, kráčeli hezkými lesními stezkami, místy bažinatými a hlubokými úvozy v polích.

„Pro každého milovníka přírody je samozřejmostí, aby ji znal do hloubky. Jak zajímavé jsou mechy, lišejníky, horská květena!“

Mijeli samoty, kde lišky dávají dobrou noc. V zimě mohou děti do školy jen na lyžích. Příroda tu od malička vychovává odvážné a silné jedince.

Pod jedním osamoceným statkem usedli na klády.

„Je tu překrásný výhled do greinského údolí. V něm na skále svítí jasnou žlutí greinský zámek s temně červenými střechami. V dunajském přístavním městečku Greinu je nejstarší divadlo Horních Rakous. Po krásném modrém Dunaji, jak jej opěvuje Strauss, pluje výletní parník. U kamenitého břehu jsou zakotveny rybářské barky s napnutými bílými sítěmi. Celý kraj dýchá svátečním klidem.“

Doktor, pln štěstí z procházky v přírodě, křepce povstal a vypráví své vzpomínky na horolezecké túry a perličky z lékařského prostředí.

„Byl jsem jednou půl roku bez zaměstnání a to byl můj nejpříjemnější čas v životě. Užil jsem si dosyta přírody. Jano, těším se na seznámení s tvým otcem, lesním inženýrem. To věřím, že život na myslivně byl kouzelný. Ten ‚vítězný únor 1948‘ zvrátil život celého našeho národa.“

Doktor se rozohňuje o současných politických událostech doma.

„Nevidím v přípravách na ty rozhovory naši vlády s ruskými hlavou Brežněvem a Kosyginem v Čierné nad Tisou žádnou naději na zlepšení poměrů doma. Snadno bychom mohli být druhým Švýcarskem nebo Švédskem. Zkrátka a dobře, státem s jednou z nejvyšších životních úrovní v Evropě. Státem, kde

se všechno bohatství země a lidských mozků obrací ve prospěch obyvatel. Předpokladů pro to u nás není málo. Máme úrodná pole, bohaté lesy, doły továrny, krásnou přírodu, hory, lesy, jeskyně, nádherné kulturní památky. Až na moře všechno. A hlavně chytré, pracovitě a nadané lidi. Máme také organizační schopnosti, jak dosvědčovaly naše sokolské slety, jedinečné na světě. Neničí nás zemětřesení, ani nálety žravých kobylek, malárie či výbuchy sopek ani mrazy Grónska ani vedra Sahary. Mohli bychom být jedním z nejspokojenějších států na světě. Jen kdyby náš národ měl štěstí na dobrého vůdce. Ani Dubček jim není, i když je tak oslavován. Ta lednová obroda neskončí pro náš národ dobře. Se zájmem jsem sledoval její vývoj doma, ani tady nespím. Čtu rakouské noviny, poslouchám vídeňský i londýnský rozhlas, rád bych se mýlil, ale došel jsem k závěru, že Rusové nás ze svých drápů nepustí... ”

Odmlčel se a rozčileně přecházel sem a tam. „Náš ubohý národ.“

Eliška, dychtivá na jeho další politické úvahy a jeho zdravé názory na situaci doma, netroufá si jeho přemýšlení vyrušit otázkami, které ji svrbí na jazyku. Jana na něho hledí s obdivem, ale také mlčí.

Pohled paní doktorky zesmutněl, jako by tušila, na co on právě teď myslí. Doktor se náhle před ní prudce zastavil: „Co je se Šárkou, že nepřijíždí? Starost o ni mi nedá spát. Dostali jsme zprávu že vystěhovalecký pas už má vyřízený, jen jej musí potvrdit ministerstvo vnitra. Klárko, ten švagr za tím nejde, není na něho spolehnutí, jako na každého komunistu. Přece se musí vžít do našich obav o dítě! Zná mě, ví, že sleduji situaci doma.“

„Ale Ivo, netrap se nad tím. Bůhví jaký je v tom jiný háček. Trpělivost přináší růže. Šárka je u babičky a dědečka ti jistě popohánějí její odjezd.“

„Paní Oralová, Ivo v ničem nesnáší odklady. Švagr zas má na všechno dost času a to Ivo nechápe.“

Potom kráčí dál mlčky, pohroužení do svých myšlenek. Eliška myslí na svého syna Brětu, jeho ženu Irenku a vnoučka Jiříka, zda využijí příležitosti a vyjedou společně do Rakouska. Kosmovi na svého jedináčka Šárku, jestli jim doma neuvízne, kdyby se něco semlelo s těmi Rusáky, kterým není co věřit.

Vracejí se oklikou po žluté turistické značce k horskému potoce a proti jeho proudu stoupají až k vodopádům a vzhůru

k hradu. Eliška se v duchu zdraví se svým pařezem a travnatou cestou. Doktora snad upoutá hezká vyhlídka do údolí s okem koupaliště a červenou tečkou střechy dolního mlýna.

„Hle, přes vršky vysokých smrků vzrostlých ve stráni je údolí jak za krajovou záclonou. Jak krásný je vzhled na ten boží svět.“

Doktor vážně pokyvuje hlavou. „Ano, je. Jen kdyby se po tom krásném světě neroztahovali Rusové se svým komunismem. Plošně je Sovětský Svaz největší zemí na světě. Má 22 403 000 čtverečních kilometrů. A ještě mu to nestačí. Vysává malé východo- a středoevropské země a v Asii Mongolsko. Naše Československo se 127 827 čtverečními kilometry je proti Rusku jako bleška proti slonovi.“

* * *

Rakousko – Grein nad Dunajem

Letní příliv emigrantů ze staré vlasti

Do rodinného tábora přijelo mnoho dalších rodin z Československa. Z autobusu se vyhrnulo dětí, jako když se z úlu vyrojí včely. Bude veta po klidu.

Vocelovi se museli přestěhovat ze slunného velkého pokoje do podkrovi. Nařikají, že v pokojíčku s malým oknem nemohou už sušit houby. Noví sousedé Oralových jsou Pražáci. Ač jedou do teplé Kalifornie za bratrem, dovezli si autem i peřiny, úplnou výbavu prádla a šatů, porcelán, vařiče, rádio i televizi. Div, že jim péra u auta nepraskla. Pan inženýr Sobotka je blahobytného vzezření; mluví ztlumeným monotónním hlasem. Stále čte německé noviny, poslouchá zprávy a živě sleduje politické události. K Oralovým do pokoje proniká výrazný hlas jeho paní, učitelky, když kárá malou Regínu a školáka Kazimíra.

Naproti nim, vedle Kosmových, bydlí Voštovi s tříletým Ondrou. Pán je zvěrolékař. Jsou z Lovosic a jedou do Švédska za přítelem. Jen ne daleko od rodičů. Paní Voštová, bruneta s modrýma očima, se těší, že si často zajede domů a její rodiče zase k nim do Švédska, aby užili vnoučka. Doma se jim dařilo dobře, komunismus jim nevadil. Vyjeli jen proto, aby se rozhlédli po světě a něco užili za mlada. Rádi cestují. Prošivané pěřové deky vyvezli jako spací pytle. Auto nacpali všim užitečným, celníci to přešli jako samozřejmost. „Odvážnému štěstí přeje,“ směje se pan doktor a objímá svou chytrou paní.

Sobotkovi stále navštěvují Brňáky, Hlinkovi. Seznámili se v Traisu. Přijeli na pozvání do Vidně autobusem. Autobus Brno-Videň jezdí třikrát týdně. Pan Hlinka je grafik a malíř. Celé dny je venku kreslí tuhou a inkoustem a maluje akvarely z okolí tábora. Doma kreslí portréty dětí a na požádání i natupirované hlavy paniček. Jejich pokojík s dětskou postýlkou pro pětiletou Ivanku je veselý jeho uměním. Na skřini se ježati ve váze kytice štětců a všechny malířské potřeby, papíry a barvy nemá v bohémském nepořádku. Jeho paní je droboučká jako školáčka a mírná jako ovečka. Háčkuje, šije a plete jen na Ivanku a její panenky. Z ničeho kouzli rozkošné hračky. Ivance čte

a vypráví pohádky. Eliška k nim ráda zachází osvěžit se jeho uměním a milou rodinnou pohodou.

Moraváci jsou též Lipkovi se dvěma dětmi, Krajcovi a Kozlikovi s jedním klukem. Z Ostravy přijeli Konikovi a Pilařovi se synky školáky, Patrikem a Filipem. Z Košic jsou Královi, kterým se tu narodila dcerka Barborka. Té byla za kmotřičku Anička Kahanová krátce před odjezdem do New Yorku. Z Bratislavy jsou Halášovi se čtyřmi dětmi. Paní Pávková se dvěma dcerkami a Maďarka paní Gipsová se třemi dospělými dcerami. Z Liberce jsou mladí bezdětní manželé Myšákoví.

Z Traisu přijelo i několik jugoslávských a bulharských rodin. I Vasilův přítel Bulhar se ženou Polkou a ročním synem Bobem.

Sběrný tábor v Traiskirchenu prý je už úplně přeplněný. V mansardových světničkách na Familienhausu jsou prý až tři rodiny pohromadě a všude je rušno jak v mraveništi.

...

Čechy – Šumava – Hlidací věž v pohraničním pásmu

Československá víska v Rakousku

Tak jsme tu, v Horním Rakousku, v romantické vysočině mezi Dunajem a Šumavou, typická československá vesnička. Máme tu harantů jako máku, máme tu i kmány a pány. Pánů habaděj, a jakých! Lékaře, zvěrolékaře, profesora, grafika, lesního a strojního inženýra, námořního důstojníka, kantory a dva faráře; to je ta vesnická honorace, vašnosti, račte nastoupit do kočáru!

Ale to už dávno vyšlo z módy, tady jsme si všichni rovni. Jsou tu průmyslováci — stavaři a chemici —, úředníci, drogista, o bývalých podnikatelích, kteří ne vlastní vinou zkrachovali ani nemluvě. Jsou tu dva kuchaři, pekař, číšník, automechanici, šoféři, instalatér, holič, profesionální fotbalista a horník.

Ves má i svou zubní doktorku, zdravotní sestru, tlumočnici, malířku písma, studentku, úřednice, kadeřnice, kosmetičky, pedikérky, dvě kantorky, prodavačky, švadleny a mezi všemi, to nikdo neví ani netuší, i kronikářku.

Taková sličná vesnička a nemít svou kronikářku?

Péro jako štětec vdechne duši obrazu, život zvěčni, Československá vesnička tady nikdy nebyla, najednou tady je a bude! To je na tom to nejhezčí, že vesnička nezapadne v zapomnění, že ji neodplaví voda do Dunaje jako zaschlé dřívko, že nezetli v rakouských lesích jako zvadlý list.

Kdyby ji někdo hledal na mapě, ať jede prstem po Dunaji od Vídně, zastaví se v přístavním městečku Greinu, namíří si to přes Grein po silnici vzhůru a zastaví se až v letovisku Bad-Kreuzenu, ke kterému je česká víska dočasně přifařena.

Proč? Protože z čista jasna se Pánbiček nebeský uráčil pootevřit Železnou oponu a učinit tak zázrak na zemi; komunistický režim milostivě povolil celým rodinám veselé výlety do západních zemí! Kdo by se nadál, že ti přivandrovalci se tu uvelebí přes celé léto. Sotva se okoukli, už si tu počínají jako doma, na účet dobrých Rakušanů, západních vlád a dobrovolných organizací. Inu, hloupý kdo dává a ještě hloupější kdo nebere. Třicet pokojů jako třicet chalup na vsi!

Když jsme se tu tak sešli, po našem si od plic poklábosíme než se zase rozprchneme do světa. Poklevetíme si, zdrbňem si,

však nám jazyk pro to nevyřiznou jako svatému Janu Nepomuckému. Zčerstva sebereme kde který štávnatý klípek, nahlédneme každému do žaludku, nakoukneme do každé chalupy nic ve zlém. Nevidáno pro kus řeči. Řeč se mluví, pivo se pije, voda teče. Kdyby nebylo zvědavosti, nebylo by vědy, kdyby nebylo péra a papíru, nebylo by knih... Nad knihou se člověk pobaví jako v divadle a v kině, hluboce prožívá děj, v duchu unesen mezi ty lidičky a v jejich plány, osudy, radosti i starosti. Je hostem v jejich besedách a nahodilých setkáních.

Prázdniny na vsi! Přijíždějí letní hosté, ves oživne čerstvými novinkami z domova. V Praze na hradě prý melou z posledního; politické události ze světa se přetřásají, řeč je v plném proudu. A děti mají přé, mámy je nehoní do školních úloh, vymýšlejí jen hry, vydovádějí se po svém!

Emigranti se navzájem přitahují stejnými zájmy, prostřednictvím někoho, i náhodně. Elišku do mnoha rodin přivedly děti. Zajímala se o jejich hry a ony se s ní tak skamarádily, že jí říkají teto. Paní Pávkovou těší Eliščin zájem o její osmiletou Editku a mladší Adélku. Ukazuje jí všechny fotografie.

„Kam se poděla moje krása! Můj manžel, komerční inženýr, byl před lety chycen na hranicích při útěku do Rakouska a odsouzen na čtyři roky. Po návratu z vězení pracoval na silnici s krompáčem. Před rokem se mu podařilo odjet ilegálně do Kanady. Toužil po soukromém podnikání, jen ven a dál od komunistů, kteří jeho zámožné rodině všechno zabrali: obchod se střížním zbožím, filiálky a domy. Marně jsem žádala o výjezd za ním. Nyní můj příjezd s dětmi do lágru zařídil manžel diplomatickou cestou. Na pas jsme vyjeli do Jugoslávie. V Bělehradě nás čekal diplomat a převezl nás v lůžkovém voze do Vídně. Ihned mi vše zařídil na kanadském konzulátě. Na pohovoru už jsem byla, o nic se nemusím starat. Diplomat mi řekl, že jsem skutečně drahou ženou, asi se mu manžel dobře odměnil.“

Paní Pávková mluví měkkou zpěvnou slovenštinou, kterou stále propřádá oslovením: „duša moja“. Je to milé a současně to napovídá, jaká je dobračka i ve výchově dětí.

„Emigranti nadávají Editce uličnice, divoško, ale dítě sami nepokárají, když jim z nevinности něco provede. Rovnou přiletí mi vynadat, jako ta Polka co bydlí nad vámi. Snad je hysterická. Z ničeho nic vyvolá hádku a křičí, až se dům třese. Editka vytáhla ven její sportovní kočárek, který po procházce s Bobem nechává dole u sklepa. Editka v něm vozila dvě větší děti.

Polka, skoro bez sebe, na mě křičela, že Edita je nevychované dítě a zasluhuje spráskat prutem třikrát denně. Jestli je kočárek odřený, že musím koupit nový. Já jsem, duša moja, věřte mi, neodporovala, zaplatím škodu ráda, ale přesto jsem musela vyslechnout přival sprostých nadávek. Právě tak zle mi vyčinila i paní Kosová, ač je z Bratislavy jako já. Ta každému řekne do očí, co si o něm myslí. Řekla mi, že si kreuzenovský lágr oddechl, když jsem na dva dny odjela na pohovor s těmi svými haranty. Editku nazývá divou Bárrou a zbojníkem. Je prý jak z divokých vajec, první u každé lumpačiny. Za Editkou se hrne horda dětí s křikem a hrají si pod jejím oknem na schodech. Nejsou k odehnání jako dotěrné mouchy. Ona prý si s mou Editkou užije nejvíc, protože bydlí vedle hlavního vchodu. Čert aby si vás už do té Kanady s těma vašima čertovskýmá kvítka odnesl. Před lidmi venku to na mě křičela. Hanbou jsem mohla shořet. Nikdo neuvěří, co musím spolknout, co přeslechnout.“

„A šofér Schuster, který neví, že rozumím německy, mi vynadal nevybíravými slovy. Přiletěl na mě jako ďábel. Jako bych mohla za to, že Editce míč vyskočil tak vysoko, že rozbil na chodbě lustr. Editka tolik žebronila o ten nafukovací míč, koupila jsem jej ve Vídni. Proč bych dítěti nedopřála radost? Oldříšek Voštů hodil míč do trní a bylo po míči. Chraň Bůh, abych trvala na tom, aby paní Voštová koupila nový míč. Vždyť hračky nemají dlouhou životnost. Ale paní doktorová prý ví, co se patří, nedala si říci.“

Chuděra paní Pávková hladí Elišce předlokti, oslovuje ji mezi stesky „duša moja“ a je šťastna, že mezi tolika matkami se našla jediná, která ji chápe a které se může vyžalovat.

„Copak žádná neví, co jako žena emigranta doma s malými dětmi zažila? Denně jsem vstávala v pět hodin a připravovala dětem jídlo. Rozespale jsem je krmila a pak honem s kočárkem ujíždět do jeslí s Adélou a do školky s Editkou. Odtud trapem na autobus. Do továrny jsem přilítla na poslední chvíli, uhnaná, skoro bez dechu. Pak zas utíkat z práce, vyzvednout děti, doma je nakrmit, zabavit, uložit ke spaní. Pak uklidit byt, práť prádlo. Denně jsem na ně všechno přepírala a žehlila. To nikdo neví, co je to žít bez muže v komunistickém režimu. Nejdřív byl politický vězeň, potom emigrant, a já tím jeho útekem poznamenaná a k tomu tu túru s malými dětmi.“

„Plně s vámi cítím. Byla jsem také žena emigranta sama se dvěma dětmi v honu práce a starostí skoro dvacet let. Můžete

mít z tak bystré dcerušky radost. Kdyby byla jako shnilá hruška, mouchy snězte si mě, kam ji ráno postaví, tam ji večer najde, to by vás trápilo víc.“

„Přijďte zas, milá paní Oralová, abyste viděla, když si děti hrají na školu, jakou je Editka přísnou učitelkou. Jednoho vytáhá za ucho, jiného za vlasy, tomu uštedří pohlavek. Cože, ty neumiš básničku nebo písničku? Dostaneš pětku, posad' se! Žádné fraky s nikým. Tady v lágru jsem celé dny v pokoji, nejdu s dětmi ani na koupaliště, hledím je zabavit doma. Všecky jejich kamarádky jsou u nás jako doma. Včera ukradly děti Adélce z kabelky dva skleněné pejsky. Zase byl z toho pláč a křik. Editka všechny děti hned zpohlavkovala. Říkám jí, duša moja, je to jen hračka, nech děti dětma. Děti s brekotem odcházejí, ale ona hned za nimi letí ven, jen s klukama by po stromech lezla, není doma k udržení. Jiná už nebude. Třesu se, abych ji manželovi dovezla celou. Věřte mi, když vás vidím s Janou, jak se spolu procházíte a učíte angličtinu, myslím si, jak jsou šťastni ti, kdo jsou v lágru bez dětí.“

Dva sousední pokoje obývají Halášovi se čtyřmi dětmi. Nejmladší Zoja, takové vyžle, je s Pávkovými děvčaty jako svázaná. Nehne se od nich na krok. Nejstarší Dorotka je na svých třináct let vytáhlá jako tyčka. K ní se plně připoutala Žilkova lvetka. Lukáš zase běhá s kluky Markem a Lojzou.

Pani Žilková si stěžuje, že je veta po vyučování. Museli také dětem popřát prázdniny, nejsou doma k udržení.

Pani Halášová se kde komu chlubí, že byla učitelkou v mateřské škole. Ráda každému rozvláčně vykládá o své operaci: „Vyvázla jsem z drápů smrti jako božím zázrakem. Když jsem byla naposledy v jiném stavu v šestém měsíci, jeli jsme táborit do Tater. Ve stanu jsem ležela na nafukovací matraci a nastydlá jsem. Odvezli mne do nemocnice, kde jsem potratila dvojčata. Televizní kamerou mne pozorovali ve dne v noci. To si považte, jak jim na mě záleželo. A lékaři mi uzpůsobili vnitřek jen na dvojčata. Budu rodit už jen dvojčata.“

Na otázku, zda by si skutečně ke čtyřem dětem přála ještě další, se šťastně směje: „Proč ne, třeba dvanáct dětí, děti jsou požehnáním Božím.“

K tomu jejímu božímu požehnání lze zaslechnout štavnaté poznámky: Požehnání, to ano, ale jen v komunistickém režimu, kde stát vyplácí stupňované přídavky na každé další dítě, takže rodiče kupy dětí mohou žít jen z přídavek na děti.

Paní Halášová s mužem chodí denně do kostela na ranní mši ke zpovědi a ke svatému přijímání. Večer co večer se celá rodina modlí Růženec v kleče před obrazem Panny Marie.

Profesor Žilka zná Haláše ze semináře. Teď si jistě profesůrek šplhne po žebříčku do nebe. Na základě toho, že viděl v řeholním hábitu Haláše v klášterní kuchyni umývat nádobí a podlahy, nyní zde celou jeho rodinu učí angličtině. Je to jeho svatá povinnost.

Haláš má i jiné výhody, kterých umí využít. Z té doby zná i slovenského pana faráře Nikyše, který sem z Vídně dojíždí sloužit mši svatou. Přivezl mu z Charity spoustu oblečení pro celou rodinu. Jsou nyní vystrojeni jako nikdy předtím. Jejich dva malí kluci mají svůj pokoj vedle jejich velkého rohového. Řeholník Haláš to vše přijímá jako samozřejmost, jako by organizace pro uprchlíky měla být potěšena, že vyjel na svobodný Západ a navíc vyvezl z diktatury čtyři děti.

Nemůže přenést přes srdce, že profesor Žilka a tolik druhých odjeli do Vídně na pohovor. On tu snad má kysnout do zimy? Nakvašeně vykřikuje na chodbě na něho že si neprijdou, ví jak na ně. Přišel ze všech emigrantů nejpozději, je tu sotva tři týdny. Mnozí zde trpělivě čekají na pozvání k pohovoru už měsíce a ani nemuknou. On kde komu s přesvědčivými gesty říká, že si na kanadského konzula došlápne, poví mu zač je toho loket, všechno co ho páli na jazyku, odstrkovat se nedá!

Všichni tomu věří.

Chlupaté ruce má stále v kapsách u kalhot a chřestí v nich svazkem klíčů nebo mincemi. Po zrušení semináře se stal šóférem autobusu. Nosí jen ošumělý, ocelově šedý dopravní oblek. Představuje svou rozpínavostí a názory pyšný kádr dělnické vládnoucí třídy. Čechy nenávidí, divoce horuje jen pro samostatnost Slovenska. Politizuje ohnivě venku, v předsáli jídelny i na chodbě: „Pryč od Čechů.“ Člověku skoro přivolává představu hospody s korbely piva, křikem a bušením pěstí do stolů. Stůj co stůj, všechno dosáhne brutálností, drzostí a násilím, i toho svého přednostního práva na transport do Kanady.

Člověka, který má rád lidi a rád hloubá nad jejich charaktery, zaujmou vedle ohnivých Slováků zvláště Moravané.

Nedá se říci, že by byli vlašni, zvláště ne v politických debatách, ale přitahují svým klidem, rozvahou a mírumilovností. Někteří jsou evangelíci z kraje Komenského, jejichž předkové trpěli pro svou víru vyhnáním a útiskem. Po celé generace

nesou pečet' tiché vážnosti ve tváři. Snad k nim patří i mladý Lipka se zvláštním smutkem v černých očích, který po něm zdédila i jeho dceruška Libuška. Ani jejich synek Amos se nezúčastňuje divokých her s ostatními kluky. Je vášnivý čtenář. Vyvezl si pěknou sbírku motýlů a chlubí se, jak ji tady už hezky rozmnožil. Lipkovi se izolují ode všech svými dlouhými procházkami po lesích. Asi se pasou na borůvkách, zkoušejí houbařské štěstí a pak se někde na mýtince utáboří. Tatínek možná čte nahlas pohádky a mamínka háčkuje rozkošné šátečky svému mazlíčkovi Libušce, která je stále jak cukrová panenka.

Kozlíkovi, synáček Vašík a otec Dominik, jsou od Břeclavi. Dominik má velkou hlavu a dobromyslný výraz ve tváři, což asi dalo podnět tomu posměváčkovi Myšákovi z Liberce k nezapomenému šprýmu. Roznesl, že Dominik věří, že v Americe, kam má namířeno, lze koupit pilulky, po jejichž použití bude hned mluvit anglicky jako „třídás“. Tu nemožnou anglickou výslovnost mu tam nalejí norimberským trychtýřem do mozku. Co by teď velkou hlavu mořil učením angličtiny v takovém vedru!

Jeho paní, maliřce písma, není tento vtip vhod. Trpce si Elišce stěžuje a nakonec jí dává za pravdu, že posměch je lépe přejít mlčky nebo žertem, než domluvou a rozhořčením.

„Jen tak se na posměváčka vyzraje, přejde ho chuť na další nehoráznosti. Vždyť je tu na přetřesu stále něco nového, tolik událostí!“

Jihomoraváci Krajcovi od Hodonína kdekomu vykládají, div to na plakáty nelepi, o svém senzačním ilegálním útěku přes hranice. Paní Krajcová má muže, kterého jí může celý svět závidět.

„Přešel jsem sám na jižní Moravě u Novosedel. V Traisu jsem si odbyl karanténu a ne a ne se dočkat své ženy a tříletého Mirka. Žena s klukem měla za mnou přijet autobusem na pozvání do Vídně. Toutéž cestou, kterou jsem odešel, jsem se vrátil pro rodinu. Byl jsem nedávno na vojné rozvědčíkem a věděl jsem, jak se posadit, aby pes hraniční strážce nevzal vítr. Dlouho jsme seděli ukryti za keřem. Mirkovi jsme dali prášek pro spaní. Když jsem přestříhl ostnaté dráty, rozsvítla se světelná znamení. Jak jsme prolézali dírou, zaslechli jsme štěkot psů. Vojáci za námi utíkali a stříleli, ale my jsme se skryli v rakouské vesnici, která je tam těsně u hranic. Odvaha se mi vyplatila, vyráží jsme na tu komunistickou bandu, na ty pochopy, kteří

nechtěli dát ženě pas, jakmile zjistili, že jsem zmizel. Teď se můžeme vesele smát, svět je náš!”

Možná, že měl v pohraniční strážnici kamaráda z vojny, který v tom úseku na hranicích slouží a pomáhal mu při obou přechodech.

• • •

Morava – Brno – Janáčková opera

Pozvání na pohovory

Kancelář vyvolává rozhlasem jména těch, kteří jsou pozváni k pohovoru na vyslanectví. Tiskopis s fotografií žadatele přichází z Traiskirchenu.

I nepozvaní běží ke kanceláři a debatují o datu svého registrování. Ti a ti přijeli později a jsou už předvoláni. Jak si to vysvětlit?

Všichni zklamání doprovázejí předvolané šťastlivce do jejich pokojů. Tisknou ten kus papíru v ruce jako drahocennost, dívají se jako škapuliři nehřeji na řadrech.

Každý je vystrojen jako do kostela jen „řeholník“, tak mu každý říká, jede v té své ošuntělé dopravní uniformě. V kanceláři si vyřídil místo v kombíku a odjíždí také, ačkoliv pozvání nedostal. Vetře se všude, ten roztaha. Přetrásá se jeho výbojnost a každý je zvědav, jak na vyslanectví porídí.

Večer po jeho příjezdu se strhl křik na chodbě. Všichni zvědavě vyběhají z pokojů. Co se děje, snad ho neposílají zpátky na Slovensko?

„Řeholník“ stojí rozkročen na chodbě, nakvašený, se zatápnými pěstmi. „Tak jsem jim to, těm panáčkům na vyslanectví, vytmavil. Bez obalu jsem jim řekl, co si myslím. Nedal jsem se. S tajemníkem konzula jsem se pohádal. Zima je na krku a já, otec čtyř dětí, chci už pracovat, vydělávat dolary, abych děti obul a oblékl. Trískal jsem pěsti do stolu, že se odbyť nedám. Musím být zařazen do nejbližšího transportu s přednostním právem, aby děti v září mohly jít do školy. A co si umním, to taky dokážu. Jestli mi co nejdřív nedají vízum, dobře vím jak na ně! Děti obuju do sešlých bot, špice omotám provázkama, aby konzul viděl, jak je moje rodina na tom zle. Já, živitel rodiny, mám zodpovědnost, musejí to uznat!“

Všichni kolem něho to přijímají se smíšenými pocity. Takhle na vyslanectví řvát! Copak na konzulátě nevědí, jak je o emigranty v táboře dobře postaráno? Mohou si o tomhle řeholníkovi všechno ověřit; bydlí tu ve dvou pokojích, z jídelny si nosí dvojnásobnou dávku kávy a kakaa v konvicích na pokoj, bez ohledu na to, jestli zbude na druhé. Pan farář je skvěle oblékl

z charitních zdrojů. Dorotka střídá šaty jedny hezčí než druhé. A jaký má výběr moderních botek! Nosí se jako slečna a přišla s holým zadkem.

Ne, že by jim to někdo záviděl. Svůj k svému, to bylo a bude. Ale ta drzost, s takovou jít na konzulova tajemníka. Řeholník dokonce tvrdí, že byl u samotného konzula. Co si o Českoslováčích pomyslí? Takovou ostudu všem udělal, Jana div nepláče. Ke každému je plna ohledů. Netroufá si ani urgovat opomenuté pozvání, ač ji Kosmovi k tomu nabádají, že by měla za tím jít, zvláště když mluví dobře německy a anglicky. Do Toronta chce jen kvůli slavné univerzitě. Řeholník je dělník, může mu být jedno, kde bude, ale urputně trvá na Torontu.

Profesor Žilka byl svědkem řeholníkova drzého jednání na konzulátě a vyprávěl doma před dětmi, jak se za něho styděl. Paní Pávková uzavřela řeholníkovo řečnění tím, že bratislavští šoféři autobusů, mezi které patří i on, jsou všemocní pánové, všecko vědí, jako by spolkli moudrost světa a všude se vetrou. Nikomu nejde do hlavy, že takový drzoun žil v klášteře jako řeholník. „Kdyby komunistický režim kláštery nezrušil, byl by tam podnes nebo by ho odtamtud vyhlili?“

Řeholníkovo vychloubání na druhý den v jídelně úplně zatláčilo překvapení; jak šťastně pořídila paní Sladká se syny Gustou a Liborem. Ta jediná přivezla vízum do Kanady. Vyšel jí, jak si tajně přála, Vancouver. Tajemníka konzula prý okouzila svou výbornou němčinou a svým sladkým úsměvem. Závistivě se přetřásá: „Inu, není nad mazanou paničku, ta to umí vystihnout, zajít si na to od lesa.“

Paní Vocelová se smíchem roztrušuje, že se jim též brzo pošťestí odjet do Ameriky, protože nelitují cest do Vídně. Samo nic do klína nepadne.

„Jen ta moje paličatá Jana,“ stěžuje si Kosmovům Eliška, „neučiní ani jediný krok, aby se přeptala, proč na nás zapominají. Ale vždycky něco zlé je k něčemu dobré. Snad Pán Bůh dá a přijde za námi i můj syn Brěta se ženou a synkem.“

• • •

Paní Pilařová a její osud

Paní Pilařová přijela z Traisu se dvěma synky a hezkým manželem, zřejmě mladším než je sama.

„Je celým zjevem dáma. Rozhodně se se mnou, tak jednoduchou, neseznámí, ale Jano, ty bys ji mohla upoutat. Když se v myšlenkách u paní Pilařové zastavím, vždycky vás spolu srovnávám. Obě, tak pěstěné, mi připadáte jako starší a mladší sestra z výborné zámožné rodiny, kde jste si od malička osvojily jemné způsoby v jednání s lidmi, ať vás život postaví do jakéhokoliv prostředí.“

Paní Pilařová znenadáni se Elišce a Janě sama představuje a prosí o vypůjčení australských časopisů.

„Viděla jsem je u vašich sousedů Sobotků. Slyšela jsem, že jste odřekly Austrálii. Mimo Sobotkovi jsem se tu s nikým nespřátelila, ale Jano, vy jste ojedinelý zjev. Hned první den jste mě zaujala. Ráda se budu s vámi procházet. Přidělili nám pětilůžkový pokoj, protože s námi bude bydlet Gabriela, která je z Přerova a vyjela sama. Poznaly jsme se až v Traisu.“

Já nemám to srdce, abych tak inteligentní dívku nechala samotnou v Traisu mezi tolika chlapy. Přihlásila jsem ji jako svou neteř. Ta vám tu, Jano, chybí; nu, nechte se příjemně překvapit.“

Vypráví Janě, že dlouho žila v Londýně a mluví s ní anglicky.

Po jejím odchodu Eliška labužnický vdechuje vůni francouzské voňavky. „Jano, selské dítě je oblaženo tolika vůněmi. Jak libě voněl čerstvý bochník chleba, buchty, uzené v komíně, vepřová pečeně, zeli v kadečce, podmáslí a máslo v máselnici. Ve stodole voněla zatuchlá sláma a což teprve omamná vůně čerstvého sena, kvetoucího sadu, lesů, hřibů, puškvorce a leknínů v rybníku...“

„Mami, jen se mi v těch vůních nerozplyň! Vždyť je všecky dobře znám, u babičky na statku jsem si jich užila dosyta. Spíš mne zajímá ta Gabriela. Bylo by hezké mít tu sobě rovnou přítelkyni, s kterou bych mluvila jen anglicky a litala s ní po lesích. Takovou tu postrádám, paní Pilařová má pravdu. Ona je tak zvláštní! Co jí, mami, říkáš? Nic bližšího nám asi o sobě

neřekne a jinému zde také ne. Nejsem zvědava na osudy lidí kolem sebe, ale jak se tato žena dostala do svého tak nerovného manželství, to by mě zajímalo. Jestlipak nám to poví?"

Přešlo několik dnů. Mimo krátké běžné řeči před zamčenými dveřmi jídelny si Oralových paní Pilařová nevsímala. Emigranti stojí ve frontě skoro až na chodbu, protože předsálí jídelny je už také obsazeno. Jsou to většinou Maďaři, Bulhaři a Rumuni, černovlasí, černoocí, snědí, kypící zdravím. Sedlák by trefně řekl: cpou se jako zjednaní, jen se jim od huby práší. Kosmovi a Oralovy sedí u vchodu do jídelny. Obslouží je naposled, ale v předsálí už hodují. Když oni už jsou po jídle a píplají se s moučником, neboť se rádi baví u stolu, z předsálí si neustále chodí pro přidavky. Někteří talíře od štávy vylizují jazykem nebo střídou chleba.

Jednou po obědě vpadla k Oralovým paní Pilařová a sotva dosedla, spustila:

„Já už prostě nemohu vydržet! Musím vám o sobě všecko povědět. Co byste tomu řekly, že můj muž je kuchař a je o deset let mladší. Jsem podruhé vdaná. Můj život je úplná tragédie. Byla jsem vychována pro jiný než komunistický svět. Nyní jsem vyučena kosmetičkou, ale než jsem se jí stala, prošla jsem tolika zaměstnáními! Soudruzi mne hnali jako štvanou zvěř, raději na to nevzpomínat. V Londýně jsem studovala dějiny umění. Pohybovala jsem se jen ve vysoké společnosti. Byla jsem provdána za lékaře. Můj první manžel napřed sám odejel z Prahy do Ameriky. Potom jsem se já dostala do Anglie, kde jsem dlouho čekala na americké vízum.“

Odmíčela se se smutným pohledem na rozvalinu statku, jako by jí připomínala neblahou událost:

„Můj otec, to je druhá tragédie. Měli jsme v Praze na Ořechovce vilu. Ale v té akci, kdy museli všichni boháči, továrníci a generálové z Prahy ven, aby uvolnili komunistickým předákům své vily a krásné byty s celým zařízením, vystěhovali otce do sudetské vsi na karlovarsko do polozbořeného domu. Chartrné schodiště s ním spadlo. Podlehl těžkému vnitřnímu zranění. V Londýně na československém vyslanectví mi řekli, že mohu bez obav odejet na otcův pohřeb a hned se zase vrátit. Ale v Praze mi ihned po příjezdu odebrali pas a jednali se mnou jako se zběhem. Pásli po mně tak, že bylo nemyslitelné dostat se ilegálně za mužem. A jak mne šikanovali! Však znáte komunistické metody. Teprve za Dubčeka se mi podařilo vyrazit ven.“

Ale mezi tím se tolik zkomplikoval můj život. Můj první muž je bigotní katolík a nikdy by se podruhé neoženil. Žije v San Francisku v moderním domě s překrásnou vyhlídkou na moře. Píšeme si a ví už o tom, že jsem tady v táboře s celou rodinou. Má ohromné příjmy a posílá mi stále dolary."

"Proč tedy za ním nejedete do Ameriky, proč jste volili Austrálii?"

"Protože mám svůj plán a doufám, že se mi podaří. V Praze jsem se seznámila s bohatou Australankou, starší pani. Moc si spolu rozumíme a k té jedu do Sydney. Ona tam má u moře krásný dům a u ní budu bydlet. Oba kluky dám do 'Boarding school', kde dostanou skvělou výchovu. Tatička pošlu na step pracovat na zavodňovací kanály, kde dobře dělníkům platí. Muže prý přivázejí letadlem na krátkou dovolenou k rodině jednou za půl roku. A já..." zasněně se odmlčuje s nepřítomným pohledem z okna, "já zase budu sama sebou. Budu se moci věnovat svým zájmům a nebudu už takovým otrokem, jakým jsem byla dosud. Mám tři muže na krku. Víte co to znamená? Nikdo si po sobě ani postel neusteje, ani boty nevyčistí, kalhoty nepověsí, no prostě nic! Vařit musím, uklízet, všechno sama!"

"Pani Pilařová, nevěřím, že by vyučený kuchař doma rád nevařil. Zнала jsem kdysi rodinu kuchaře, on si ani nepřál, aby mu žena v kuchyni pomáhala. Ta se zabývala dětmi, libilo se mi u nich. Měla jste si to také tak zařídít."

"Jsem ráda, když nás tatínek vyrazí na houby. Už mě z toho křiku jde hlava kolem. Já to prostě nesnesu. On je o tolik mladší než já a je tak nervózní, hned by kluky mlátil pro každou hloupost. Když Patrik nese snídani a Filip mu hned otevře dveře, tak ho Patrik kopne. Táta se do toho vloží, Filipa zpohlavkuje. Desetiletý Filip se na plné kolo rozvřeští. Už toho mám všeho tákhle."

Zvedá nad hlavu svou pěstovanou ručku, která v mládí a v prvním manželství asi nikdy nedržela vařečku, neumyla kastrůlek, podlahu.

Eliška očima ručku sleduje nahoru a dolů, kde ji sepjala s druhou v klině.

Jana ji utěšuje: "Děti, zvláště kluci, v tomto věku víc zlobí. Ale tady, v tak pěkném rodinném táboře, si ode všech trampot oddechnete. Nemusíte prát, uklízet, vařit, žijete si tu jako na letním bytě. Ty toulky přírodou vám nervy uklidní."

Pani Pilařová je cele zabrána do svých úvah: "Až škola kluky vycepuje, pošlu je do Ameriky za prvním mužem, ať má v nich

životní cíl. Sama ho také navštívím a nechám se povozit po Americe. Ve Vídni jsem si zašla k věštkyni. Co byste řekly, že mi věštila? Viděla se mnou jen prvního muže a syny: druhého muže vůbec ne, jako by neexistoval."

„Se svou matkou jsem jezdila na Riviéru rok co rok. O Štědré večeri naše kuchařka připravovala mimo jiné lahůdky i nadívané šneky. Jan Masaryk bývával u nás stálým hostem. Teta měla za muže pražského chirurga. Patřili jim ty činžáky na Nábreží legií. Když Hitlerovo vojsko přecházelo most u Národního divadla, tak oni se spolu otrávil. Děti neměli.“

„Vzpomínám si na ten případ. Naši přátelé vlastnili vedlejší činžák, byli tím velmi rozrušeni.“

Eliška přerušuje její vzpomínky, ale ona mluví o bohatství a přepychu, o továrně svého otce, vybrané společnosti a asi nechtíc se proěkla, že byla filmovou herečkou. Jaké hrála asi role a pod jakým jménem? Nebylo by takti ptát se na podrobnosti.

„Zdá se mi to moje božské mládí jako sen, než přišel do Prahy Hitler, který krutě zasáhl do naší rodiny. A pak ještě tvrději komunismus. Knihu bych mohla o svém životě napsat.“

Nejpodivnější ze všech jejich plánů je, že manžela-kuchaře nikdy neopustí. Nazývá ho něžně tatičkem.

„Jen z vděčnosti jsem se za něj provdala. Vlastně sňatkem mi zachránil život. To by byl román!“

„Pojďte k nám nahoru, představím vám manžela.“

Ve velkém pokoji je bohémský nepořádek.

Pan Pilař je vysoký, štíhlý, zdravím kypící. Upoutá vrozenou inteligencí a příjemným hlasem. Vedle ženy své společenské třídy a úrovně by vynikal.

Ale jak je asi muži, který je stále pro každý pohyb a pro každou maličkost peskován? Sice jemně: Prosim tě, zachovej trochu taktu, to se neumíš chovat? Já to prostě nesnesu, to je děsně, nemůžeš to dát na své místo? „Vidíte, jak to u nás vypadá, já se na chlapy nedodělám.“

Omlouvá se s úsměvem, za nímž je skryta touha mít už ode všeho pokoj a útěcha, že už to dlouho trvat nebude. Snad si teď tady v bezesných nocích vyčítá, že se s rozvodem unáhnila, že mohla dnes bez komplikací, nezatížena rodinou, odjet za svým prvním mužem do přepychu, na který byla od malička zvyklá. Omlouvá svůj chybný krok tím, že duše obou jejich synů Bůh povolal na svět prostřednictvím tohoto vnějškem tak hezkého, ale vnitřkem tak prázdného muže.

„Tak docela tupý není. V českém čtení by ležel pořád, noviny a detektivky. Vysedává u rádia na všechny zprávy. Sport ho také zajímá, ale je nemožný na cizí řeči. Učit se angličtině, k tomu ho nepřimějí. No, doslova už mi z něho tečou nervy. Já to dál neutáhnu. Snad je to tím, že nejsem kantorka, nemám pro to buňky. On se prostě nehne z místa, je na první lekci. Nevtluču do něho trochu pile ani prosbou ani hrozbou. Nejlepší bude ho poslat na tu step, vid', tatičku!“

Usmívá se na svého muže jako herečka v dobře hrané roli, laškovně ho plácne po rameni, že to tak zle nemyslí.

„To si představte, jak mi bude. Ta přítelkyně v Sydney má kolem sebe vybranou společnost a já tam k ní přivedu takového němého slona. Anglicky neklápne. Kdyby si hleděl učení a přivezl si základy, tak je jisté, že by spíš vnikl do řeči. Ale mluvím jako do dubu a kluky nezvládnou také.“

Pan Pilař má však svou vlastní hrdost, odrazí svým názorem každý její útok, je sám sebou jakoby spokojen, jako obalen v hroší kůži.

„Ji se to lehce mluví, když měla na své vzdělání prostředky. Bohatému se snadno vyčítá. Já jsem z chudých poměrů, na studie nebylo. Ty její řečičky mi jdou jedním uchem tam a druhým ven, už jsem si na ně zvykl. Kvůli tomu, abychom dostali moderní byt, který jsme v Praze neměli a ani šanci na něj, jsem nechal svého kuchařského řemesla a dal se na horničinu do Ostravy. Pět let jsem dřel v dolech jako kuň, zařídili jsme si už hezký byt a najednou bác! Žena je jako posedlá, co se seznámila s tou bohatou Australankou, jedeme tedy za ní. Zase tam budovat nový domov, bůh ví kde a za jakých podmínek. Spoléhám vždycky jenom sám na sebe a ne na nějaké povětrné sliby. Ale neobstál bych, kdyby nešlo po jejím. Co žena poručí, to musí být! Ona byla ve světě, má rozhled, umí řeči! Jsem tu jen jejím poskokem.“

„Mami, dobrý soudce musí vyslechnout obě strany, aby došel ke spravedlivému rozsudku. Navenek, když se Pilařovi vnášejí do obsazené jídelny, řeklo by se, že jsou to šťastní manželé a dobří rodičové. Snad jen nám poodhrnuli cípek svého soukromí k nahlédnutí. A člověk zase stojí před záhadou, co se kde mezi manžely za zavřenými dveřmi odehrává. Jak jsou rozháraní, jaké problémy leptají jejich srdce. A co je skutečná láska?“

„Jano, tady máš názorné životní příklady o duševní nerovnosti manželských dvojic. Je to tím tragičtější, když žena duševně převyšuje muže.“

Jana zamyšleně hledí z okna: „Nikdy nepochopím ty vzdělané ženy, které podlehnou sexu a zabijejí tím v sobě lásku věčnou, ten soulad duši, jenž činí život šťastným. Ten krátký čas v táboře mi dal tolik poučení a zkušenosti do dalšího života! Poučení v setkání s lidmi všech možných povolání, od lidí prostých až k vysokoškolsky vzdělaným, lidí různých náhledů, charakterů a osudů. Nikdy jsem neměla potuchy, čím lidský život je naplněn, vlastně nikdy dříve jsem se nad tím nezamýšlela.“

„Tím vlastně charakterově dozráváš a vyhraňuješ se ve svých životních názorech, které by ti ani četba románů ani má životní zkušenost nedala. Přišla jsi, Jano, do tábora jako ucho na vojnu a vyjdeš jako starý ostřílený mazák.“

* * *

Anglie - Londýn - Buckingham - palác

Gabriela

Jediná paní Pilařová Janě stále vyká, nedá si říci. Nyní pořád horuje o Gabriele. „Gabriela je elegantní, má moderní názory, o vdavkách nechce ani slyšet. Jano, v ní najdete zcela určitě báječnou přítelkyni. Můžete spolu mluvit jen anglicky. Kluci ji považují za starší sestru a ani tatičkovi nevadí, že s námi bude spát v jednom pokoji. Dočkat se jí nemohu.“

„Jano, Gabriela přijela. Přijďte po večeri k nám na návštěvu.“ Orlovoy zastihly Gabrielu mezi zavazadly v plné práci. Přijela z Přerova do Vídně autem, přivezla si i kulaté kloboukové krabice. Pilařovi jí uvolnili celou jednu skříň. Vybaluje moderní šaty, kostýmy, kabáty a spoustu doplňků barevně sladěných ke každému oblečení. Jen klobouků a čepic má plné dvě police. A což těch bot, ručně dělaných, moderní vzory!

Gabriela na Janin údiv jen ledabyle říká: „Copak nevíte, že Brno vede v ručně šité obuvi?“

Jana dokořán otvírá oči na kožené kabelky, rukavice všech barev, svetríky, kosmetické přípravky a rozkošné papuče, župánky, noční košilky, jemné prádlo a několikery vysoké boty. Kampak by se na ni hrabala se svou skromnou garderobou, o které si do této chvíle myslela, že je báječná.

Ale kampak se Gabriela hrabe na Janu se všim ostatním! Jana se svou svěží tváří, čistým dívčím pelem, upřímnýma očima, se svými životními ideály, s vytrvalostí v učení angličtiny a touhou studovat vysokou, je jako Popelka z pohádky.

Jana sedí u stolu a pilně háčkuje. Nemůže přece promarnit ani minutu.

Paní Pilařová Gabriele vykládá, jakou má Jana výdrž a trpělivost na ruční práce: „Mezi dnešní generaci českých dívek je bílou vránou. Mámy, které litaly do práce a děti ponechaly na ulici, ty nenaučily dcery ani přišit knoflík. Jana měla to štěstí, že ji také vychovávala pilná a zbožná babička na statku. Proto je ještě jako nerozvité poupě, v očích plno dětské důvěřivosti, idealismu a viry do života.“

Štíhlá Gabriela přisedá ke stolu. V pěstěné ruce drží rutinovane cigaretu a labužnicky vypouští dým. Je pěkná jako loutka s černým mikádem a dlouhou ořinou. Snad má i umělé černé

řasy, aby zdůraznily zelenavé oči, v nichž nějak dávno už po-
hasl plamen mladosti.

„V lásku? Ne, v lásku nevěřím, to vzplanutí jsem prožila ve
svých patnácti letech, to už mám dávno za sebou. V nic nevě-
řím. V nic také nedoufám. Toužím být jen sama a studovat co
mne baví. Jen psychologie je můj sen, nic jiného.“

Říká to jakoby sama pro sebe, s pohledem upřeným do své
otevřené skříně přeplněné parádou.

„Slečno Gabrielo, jistě ovládáte nějaké cizí řeči, když máte
maturitu na jedenáctiletce: němčinu nebo angličtinu. Ruštinu
jistě, vždyť ta byla povinná od čtvrté obecné.“

„No, maturitu mám, ale cizí řeč neumím ani jednu. Ruštinu
jsem už dávno zapoměla. V Traisu jsem se chtěla učít ve ve-
černím kurzu, ale otrávil mě to hned první hodinu. Na cimfe
jsem neměla klid. Bydlela jsem s devíti manželkami, jejichž
manželé bydleli na mužském baráku, protože pro rodiny ne-
měli místo. Ti manželé tam za nimi docházeli, polehávali s nimi
na postelích, nu, hrůza. Vy prostě nemáte představu, jak se
žije v přečpaném lágru.“

„My jsme se učily v Traisu u té zdi na execiráku. Učebnici
jme probrali za týden, a já teď chodím denně do městečka do
školy jen na opakování. Učitel učí dobře. Klade otázky a my
odpovídáme.“

Gabriela listuje v učebnici: „Cože, vy už jste v kurzu na pade-
sáté stránce? To vás nemohu dohonit! Já se angličtinu neučím,
já se na to vykašlu!“

„Nelekejte se stránek v učebnici. Je tam nanejvýš dvacet slo-
viček, ty nejjednodušší otázky. Tady v tom božském klidu už
jme s Janou probrali učebnici se šedesáti lekceci běžného
života. Má pod řádky psanou i výslovnost, takže z ní Janě dik-
tují diktáty. Jana už prostudovala všechny čtyři díly učebnice
z pražské jazykové školy. Vypisuje si idiomy a stále čte anglické
časopisy a knihy. Jsme pilné od časného rána až pozdě do noci,
abychom všechno stačily: procházky, výlety, koupání, sbírání
malin a borůvek. Máme rády přátele a besedy s nimi, jme tu
jako na vsi na letním bytě. Pojdte na chvíli k nám, podívat se
na naše anglické domácí úlohy.“

Obě pak listují ve velkém bloku a žasnou: „Ano, tomu se říká
píle, vytrvalost, vztah k řeči, využitá každá minuta času. Vy,
paní Oralová, ve vašem věku, opisujete všechna cvičení? Znáte
angličtinu slovem i písmem? To musí vidět můj muž, ten trubec
na řeči.“

Gabriela stojí jako když ji udeří do hlavy. „Ne, to nemohu uvěřit! Jana je o čtyři roky mladší než já a umí slovem i písmem čtyři řeči. A na klavír také hraje. Co já jsem doma dělala? Jen jsem promarnila čas. Ráda čtu. Nějak se mi do Kanady nechce. Přihlásila jsem se na Austrálii. Snad jsou tam také anglické bezplatné kurzy. Ale tím se tady nebudu zatěžovat, nějak bylo, nějak bude.“

Obrací řeč na módu, aby ji Jana ukázala dva letní klobouky, o kterých paní Pilařová tolik horuje. Ten panama s vytisklými květy, a hlavně lila — růžový prošivaný širák, který Jana koupila na Vinohradech v módním závodě, kde kupují parádu herečky a zpěvačky.

Paní Pilařová se v něm točí před zrcadlem. Širák jí sluší na všechny způsoby. Rozkošný širák! Jemná lila barva se hodí k jejím modrým očím a načechraným vlasům, lesklým jako pšeničná sláma. Dala by za to nevím co, kdyby měla takový klobouk a div jej nelíbá.

Gabriela jí obdivuje a Janu přesvědčuje, že široký klobouk se pro její vysokou postavu nehodí. Jen malé kloboučky se zvednutou krempou. Několik jich dovezla. Jana by si je měla vyzkoušet.

Zase přecházejí k nim nahoru. Gabriela se snaží, aby se Jana na některou z těch huček chytla a vyměnila ji za ten svůj lila širák, který chce mermomocí získat pro svou hostitelku.

Avšak Janě žádný klobouček nesedí. Zkouší si všechny, dělá v nich roztomilé „ksichtíky“ jako nafoukaná slečinka, stará panna, špulí se, kření a ruku nabízí klukům k políbení jako komtesa. Kluci se mohou uchechtat. Gabriela však to myslí vážně, natrásá před Janou mini sukničky, mohérový svetřík, i šilinky Janě nabízí. Má až protivnou snahu a vytrvalost stůj co stůj získat pro paní Naděždu ten skvělý širák, který se nemačká a dá se srolovat do kufru.

Jana by měla pochopit, že paní Naděžda přijede do Austrálie zrovna do prudkého léta, jak by lila širákem oslnila tu nóbl společnost v Sydney, kdyby vystoupila z letadla elegantní jako filmová herečka! Nepodařilo se jim Janu přemluvit a kysele ji vyprovázejí.

Doma Jana dopadla na židli. „Mami, mami, to je tedy ta vychvalovaná studentka Gabriela? Chce studovat na anglické univerzitě a nemá ani špetku iniciativy, aby tady využila volného času ke studiu angličtiny. Jak si představuje svět, na čem

chce stavět, jak začít? A já si o sobě myslím, jak těžko se mi bude začínat studovat a mám před ní takový náskok. Mami, jaký já jsem to bloud, že nemám sebevědomí? Gabriela ho má tolik a všechny ideály jsou v ní mrtvé, v nic už nevěří, čím asi prošla, co už zažila? Chápeš to, mami?”

Gabriela zašla do školy jen jednou, protože prý se stydí za svou špatnou výslovnost. Angličtina je nemožné těžká řeč, kdyby se alespoň vyslovovala tak, jak se píše. Shoduje se s Pilařem, že učit se v táboře angličtině je děsná otrava. Hraje s ním a jeho syny badminton, chodí s nimi na houby nebo sedává na terase za důstojnickou školou a čte českou knihu. Jindy se zase sluní pod rozvalinou statku na jižním svahu. Eliška ji pozoruje dalekohledem z okna, jak se slastně v bikinách protahuje a spinká s rukama za hlavou. Jsou to na světě blažené časy, tenhle rodinný tábor v horách. Komu se Moravě o tom sní?

K Janě je milá, ale nespřátelila se s ní. Oslovuje ji stále „slečno Jano“, ač ví, že zde v táboře si všichni mladi mezi sebou tykají. Ba, i všichni starší si tykají. Vždyť je to samozřejmé, patří do emigrantské rodiny. Janu netrápi, že se s ní Gabriela nespřátelila. Má docela po iluzi o ní. „Opravdu je těžké najít si tady kamarádku sobě rovnou ve smýšlení a zájmech,“ posteskla si.

Austrálie – Nový Zéland – Tasmánie

Sestry Dita, Soňa a Irma

Oralovy se s nimi seznámily prostřednictvím pani Pilařové. Jsou tu s matkou. Rozhlásily, že otec přijede za nimi. Pani Gipsová a její tři dcery jsou kadeřnice a ještě vyučené pedikúře, manikúře a kosmetice. S pani Pilařovou jsou smluveny, že si v Sydney ihned společně zařídí kosmetický a kadeřnický salon. Ona bude sedět jen u kasy a pro salon vše obstarávat.

Ale Dita, kterou Jana učí háčkovat, vykládá pravý opak: „To jó, to bychom si daly, uvázat si na krk takovou dámu. Hned jsme vystihly její mazanost. My jsme ve svém oboru zručné. Abychom se na ni dřely, až by se z nás lilo, a ona by si jen hačala u kasy a hrabala za nás dolary, tak praštěné jsme se nenarodily, to jsme mohli zůstat živořit v Bratislavě. Zažily jsme toho zlého víc než toho dobrého.“

Dita se usazuje na stůl. Ráda při řeči klátí nohama.

„To vám musím povědět zkraje, jak si s náma osud zatočil. Máma je Maďarka a táta Slovák. Je pilot, akrobat. Na mámu byl jako ras, moc s ním zkusila. Když jsem byla malá a dvě sestry pode mnou jako stupinky, žili jsme v Maďarsku. V roce 1956 přišla maďarská revoluce a my, pitomci, na mozek padli, jsme utekly k tátově mámě do Bratislavy a ne do Rakouska. Tátova máma byla na nás jako luciper. Bila nás a nesměly jsme si hrát ani na dvorku jejího domku. A táta si v Bratislavě založil novou rodinu se Slovenkou a k nám se chodil jen hádat, až se máma rozvedla. Byt k sehnání nebyl. Máma od báby moc zkusila, je pro mne svěťice. Táta za námi nepřijede. Takoví blázni nejsme, abychom každému věšely na nos své soukromí. Jsme rády, že máme od hádek pokoj. Ani Pilařku si nebudeme věšet na paty. Ale neříkejte jí to. Ona tady má plně píksly černého prášku na obočí ze salónu krásy a slíbila nám, že nám trochu odsype. S troškou vody se z prášku udělá kašička, tou se obočí přetře, je jak sametové a barva se při mytí nesmyje. Na to nachytáme zákaznice.“

„Když se chcete hned zařídit pro sebe, učíte se tady angličtinu?“

„Ani mne nenapadne, na co a proč? Mne to nebaví, biflovat slovíčko po slovíčku, to je pitomost. Co budu do kšeftu potře-

bovat, to se naučím mrknutím oka. Těch pár slov, jak ostříhat vlasy, opilovat nehty, vyloupnout kuří oka, to mi vejde do krve ani se nenaděju. Světa se nebojím, vyhrnu si rukávy, plivnu si do dlani a hurá to toho!"

„Líbí se mi u mladých lidí takové zdravé furiantství. To svět žádá, ne fňukny, mouchy snězte si mne. Takoví at' sedí doma za pecí.“

Dita se směje, koulí velkýma černýma očima. Ví dobře, že jí a jejím sestrám sluší chlapecký účes s ofinkou.

Když se všechny tři sestry v čele s matkou přihrnou do jídelny v minisukních a těsně upnutých svetříkách, všechny stejně bokaté a košaté, Eliška v nich vidí pohádkově bohatýrské postavy... Žily, byly tři sestry, které se pustily do světa za štěstím. V duchu si o nich sprádá pohádku, nazývá je Madla, Kadla a Nanda a když je potká, hezky se na ně usmívá.

Dita odložila háčkování a chechtá se svým vzpomínkám, jak se chlapi na ni lepili, když se učila číšnicí.

„Komouši mi určili, že se musím vyučit číšnicí, i když jsem se tomu bránila. Chtěla jsem být jen kosmetičkou a ne být v pajzlech s opilými chlapy. Odrážela jsem je od sebe smíchem, žertem, naivně i hrubě, sázela jsem jim to, jak se mi to namano. Tos, Jano, nedovedla v Traisu toho strašáka, u kterého jste fasovaly kýble a hadry, majznout po ksichtu lavičnickem? Nebo na něj, votravu, vychrstnout vodu z kýble? Já bych ho kopla do kulek, na mě by si tak moh šáhnout, má nebeská dobroto, vy jste mi ženský pro svět!“

„Dnes se vám zdám tlustá, vidíte? Je mi dvacet let, ale když mi bylo patnáct, učila jsem se číšnicí, pááání, toho jídla okolo mě! Na otočení jsem snědla deset ruských vajec, řízků, šunky, do mě se to všecko jen obracelo. Nadlábla jsem se na účet státního podniku. Co bych ten mizerácký ksindl šetrila. No ne? Když jste mě mermomocí přinutili na číšnictví, tak vám to dám schlamstnout! Byla jsem jak hora masa, jako bečka jsem se valila a všecko mi z dálky uhýbalo. Než si chlapi zvykli, že si nesmějí dovolit plácnout mne po zadku, leckterému se zajiskřilo v očích. Spustila jsem na ně: co si myslíš? To je moje maso a ne tvoje, pro tebe jsem se nenarodila. A už chlap letěl, bylo mi jedno jestli na pult nebo do sklenic, každý špás něco stojí.“

„Ještě si poslechněte, jak jsem komouškům vypálila rybník, jak jsem se z číšnictví vyzula. Vrchní číšník odejel na dovole-

nou a nechal si svoje bagančata v kuchyni. Pokoj mi to nedalo, pořád se moje oči do toho kouta točily. A tak jsem do nich nacpala řízek, ruské vejce, co se mi namanulo, víno, kafe pivo. Všichni krčili nosy, cože to kde smrdí? Pěkně to v botách plesnivělo. Páááni, já jsem se smála. Já nic, já muzikant, já o ničem nevím. Pak se vrchní vrátil, přezouvá se, chce zahájit práci, vjede do boty. Bác, všechno nalepené na fusekli, ten hnus, byl jako v hnoji, blbl z toho. Hned na mne spustil bandurskou, že ví, odkud vítr vane, či je to dílo! Já koukám jako jelimánek, kdepak já! Ale on po mně praštil botou. Řvala jsem jako když mě na nože bere, rozmázlo se to po mým čišnickém munduru. Vrchní to hnal až na ředitelství Restaurací a jídelen. Vzali mne na kobereček. Dávali mi nápravná ponaučení, kam prý spějem s takovou mládeží a tak dále, řečánek kila. Ale já jsem jim to tam řekla na rovinu a nevybíravě: at' je čišníci ta, která je na chlapy, já že chci z toho pryč! Nenávidím zakouřeně pivnice, chlapy u korbelů piva, hulákání a oplzlé vtipy. A vyhrála jsem. Udělala jsem si v Gottwaldově kurzy kosmetiky, manikúry a pedikúry a žiju si v tom, co mne baví." Šťastně se rozesmála a hladí si nohy.

„Jaci jste to janci, že se nejdete také flákat do lágrovské zahrady jako my tři. Zařídila jsem to sama. Pošťouráme se v záhonech, nepřetrhneme se. Je horko, musíme si každou chvíli narovnat hřbet. Pak se zase táhneme jedna po druhé nahoru do našeho pokoje, napít se vody. Půl dne uteče ani se nenadějeme. Starý zahradník je dobrák od kosti. Vyděláme si každá sedmdesát šilinků týdně a ještě se tam nacpeme ovoce a zeleniny. Ten příděl jídla nám absolutně nestačí. Všechn žold utratíme v cukrárně a za kafe. Stejně na světě nic lepšího není než se nacpat dobrotami a dobře se provdat. Proto jsme si zvolily Austrálii, kde je nedostatek ženských. Ale já neskočím hned na nějakého dědka, který na mne bude čekat v přístavu s autem, nějaké funicí prase, sádelnatý čuně, do toho bych koplá. Vyberu si podle svého gusta.“

Eliška vychvaluje Janě Ditinu ráznost.

„Jsem pobavena, ale nadšena nejsem. Jak Gabriela, tak i Dita jsou vzdáleny mým názorům na život. Kdyby tu byl s námi můj bratříček Brěta, to bych zde měla mladou, stejně zanícenou duši. Spolu bychom studovali angličtinu, běhali po lesích, cestovali. Je mi po něm smutno a po všem hezkém, co jsem s ním prožila doma, dokud se ještě neoženil. Vzpomínáš, jak jsme

spolu doma čtyřručně hráli na klavír, tančili, šplhali po třešni? Jak jsme na zahrádce dováděli se psíkem Bojdlou a s králíky?"

Kosmovi mají před pohovorem, pilně se učí, ani nevycházejí z pokoje. Kdo prý má v papírech poznámku, že částečně mluví anglicky, už nedostane tlumočnicka a musí mluvit sám. Doktor je úplně bez nálady, protože jim švagr nevezve Šárku. Ani u oběda mu není do řeči. Odpadají tím i hodiny angličtiny, které se tak slibně rozvíjely.

Jana se sprátelila s mladými manžely, místními kantory; oba učí ve škole emigranty angličtině. Jsou sportovci, umělecky založení. Malují spolu obrazy, z hlíny, z textilu a z kořenů vytvářejí obdivuhodné věci. Kantorka na tkalcovském stavu tká koberečky a závěsy, plete, háčkuje, vyšívá. Má ruce ze zlata. On je zpěvák, hudebník, dirigent. Vyzařuje z nich jen duševní krása. Zvou Janu i na kratší výlety. V srpnu jedou na týden do Prahy.

„Proč také neodjedete do Kanady?"

„My jsme rodáci z nedalekých samot a Bad-Kreuzen je naše třetí štace. Jsme tu velmi šťastní. Městečko má překrásné okolí a dobrý lid se smyslem pro kulturní život. My rádi osvětové pracujeme, ne z učitelské povinnosti, ale z lásky k lidem. Tak družný život bychom na celém světě nenašli.“

S tou milou kantorskou dvojicí Jana jezdí do Greinu, navštěvuje je a prochází se s nimi. Je v sedmém nebi, plna radosti.

Maďarsko – Budapešť – Parlament – Dunaj

Svět dětí v rodinném táboře

Děti a umělci nejsnadněji překonávají bouře. Ze svého myšlení, citění a tvořivosti se nedají na dlouho vyrušit žádnými událostmi, ať už jsou to politické otřesy, rozkoly nebo převraty. Jejich svět je neporušený, kouzelný, šťastný. Umělec je celou duší pohroužen do svého díla, dítě do svých her a zájmů.

Všechny děti přijímají tábor jako letní byt v horském kraji. Však tu mají nesčetné příležitosti k novým hrám a zábavám. Těch míst a místeček je v okolí tábora tolik, že se ani nenačkáte, odkud odevšad můžete zaslechnout dětský výskot, kde všude děti skotačí, co jejich vynalézavost zase vymyslela.

Nejdéle jsou tu jugoslávské děti ze tří početných rodin. Jsou jako schůdky, od nemluvněte až do čtrnácti let. Pak tichá Ilonka Kosová a Dubovic Janik s Aličkou. Ta je cele upoutána na Vilika Hajných. V horní hale si v koutě natáhli deku a hrají si spolu na maminku a na tatínka. Vilík leží na dece jako na posteli a funí, jako že je tatínek udřený z práce. „Musíš mne, maminko, přikrýt, to maminky tatínkům dělají.“ Alička ho přikrývá, potom šuká kolem a stěžuje si tatínkovi, že ty děti všecko roztahají, ale tatínek ji zve, aby si šla k němu lehnout. Maminky s tatínky také líhají. Uvelebují se pod dekou a tatínek maminku líbá a hladí. Čilá Alička vyskočí, natahuje čertíka, který bubnuje. Jako na povel ostatní děti přibíhají od svých her a žádají čertíka. Alička je skoupá, proto jí strouhají mrkvičku a posmívají se jí.

Lukáš Žilků je miláčkem pana faráře Nikyše. Za to, že minis-truje, dostal od něho závodní autíčka. V břehu nad dolní terasou uplácal ve hlině závodní dráhu. Kdo z kluků má autíčko je automobilovým závodníkem. Komu se autíčko při sjezdu nepřekotí, vyhrává cenu. Lukáš mu pět vysází na ruku a vytrubuje mu slávu. Po chvíli Lukáš odbíhá k vedlejšímu schodišti a sjíždí po zábradlí na dolejší terasu, jen tak tak, že nevlítne na hlavu klubičku dětí, sedících na bobku. Ze šterku si staví hráze rybníčků, v nichž plavou hračky, kachničky a labutě. Děti honem běží za Lukášem, vozit se také.

Přibíhají i ty ze závodíště a nastává rušný závod v klouzandě po zábradlí. Kdo nejrychleji dokáže sjet po zadku, po břiše, v sedě a rozkročmo, a komu sjezd nejvíc hvízdá.

Opodál, v příjemném stínu košatých stromů kolem červeného stolu, kuchař Hrnčíř vyučuje angličtinu. V jeho kroužku je jeho žena Blanka, Ferda s Miluš, Vráta s Vandou a Bláza s Božkou. Chraň Bůh, aby se k nim ještě někdo vetřel a zdržoval je! Učení by se slibně rozvíjelo, jen kdyby nebylo kdyby. Ferda se zle rozkatil na děti. „Ta zatracená pakáž člověku nepopřeje chvíli klidu. Jsou všude jako dotěrné mouchy, nedají se odehnat, sběr nevázaná! Táhněte si do lesů piráti!“ Ferda, v jedné ruce tužku, v druhé rozevřenou učebnici, vstává a pouští hrůzu jako Bůh pomsty.

Děti ustaly ve sjíždění, ale Lukáš ve své ráži jen mrkne a hned ví, čím ohromí dětské diváky. Přežije žluté zábradlí terasy na vysoké podezdívce a ručkuje až na konec dlouhého balkonu při důstojnické škole. Tam se zase moří angličtinou Kutilek a teď proklíná tu havěť, vylíhlou z divokých vajec. Lukáš už je z dosahu jeho ruky, stojí přitisklý ke zdi a jódluje, radost poslechnout.

Lukáš vede ve šplhu na všechny kandelábry, což zase popuzuje šoféra Schustera. Po větvích se šplhá do vrcholků nejvyšších smrků. Ó, ten ferina, ten chce být farářem?

Za kapličkou kterýsi otec upletl své ratolesti houpačku ze svislých větví košatého stromu. Houpanda litá jedna radost. Je při kraji nevelkého městského hřiště se dvěma brankami pro kopanou. Tady mládež z městečka trénuje v kopané i ve volejbalu.

Děti se na branky věši jako na hrazdu, skotačí tu s míčem. Staví tu z dřevěk a kamínků vesnice se hřbitovem a na hrůbky vysazují kytičky. Kluci vybihají po zmechovatěných schodech nahoru na zřícenině hradu. Ta se od hřiště táhne daleko do lesa svými omšelými zdmi a tajuplným sklepením, kde v rytmu kape voda. Nahlížejí dovnitř, jistě tam straší. Na drolivé zdi se procházejí jako zbrojnoši se silným klackem a prolezou kdekterou díru v hradu.

Mezi kluky předškolního věku věvodí bystrostí a odvahou Ondra Voštů. Pod dolní terasou si kluci vymýtili v divokém křoví tunýlky, jimiž se dostanou na „plácek“. To je udupané místo kolem staré smuteční vrby. V jejím širokém větroví jsou parádní hnízdečka, v nichž kluci z vrbového proutí upletli schody. Sedí tam jako myslivci na čekané. Do toho nejvyššího se dostane z těch malých jediný Ondra. Vidí odtud na Alpy. Vymýšlí si jména horských hřebenů a vyvolává je. Na támhletem se třpytí sníh a tam led. Po tamtom skáče kamzík. Vidí dalekánsko

přes celé Rakousko. Vilík Hajných pláče, závidí Ondrovi, živého kamzíka nikdy neviděl. Je to k uzoufání, křoviny mu z nižšího hnízda zastiňují výhled, výš si netroufne. Ondra mu radí, ať si doskočí pro tetu, tou je Eliška. Vilík žadoní, aby ho vysadila k Ondrovi. Nízkým tunýlkem leze s tetou po čtyřech k vrbě. Ondra vítězoslavně, aby se před tetou blýsknul výškou, volá na Vilíka: „Ty preku, ty kuře, kam se na mě hrabeš! Spadneš jako shnilá hruška a natlučeš si kokos.“

Když děti tetu mezi sebe dostanou, nemůže se z jejich kruhu vytrhnout. Musí poznat všechna jejich doupata a co v pisku nakreslily a vystavěly. Na pěšině ke koupališti si s nimi zaválí sudy. Naučí je kotrmelec nazad, můstek, lámání krup. Jindy si s nimi hraje na peška, na třetího, na pleskanou, jak kdysi cvičivala děti v Sokole. Děti jí přinášejí v sevřené pěsti zlatého střevlika, oblázek z horského potoka, zrníčko slídy, věnik borůvčí nebo trs malin a vynucují si na ni slib, že si s nimi zase bude hrát.

Patrik a Filip Pilařů, Kazimír Sobotků, Dora Halášová a Ilonka Kosová hrají dětem v horní hale divadlo. V seřazených lenoškách sedí jako v divadle asi třicet diváků. Pro děti to mělo být překvapení.

První výstup: Host v hotelu. U stolu sedí host a pánovitě sekýruje číšníka. Host Filip si poroučí nadívaně šneky, humří paštiku, cikánskou pečení. Zoufalý číšník Kazimír se potí, otírá si čelo ubrouskem. Přináší na tácu jedno jídlo za druhým. Pánovi není nic vhod, pokouje, nadává na mizernou obsluhu a zase si poroučí jiná a jiná jídla.

Malí diváci se naplno smějí. Je to k popukání zmalovaný Filip s vouskama, v kravatě a v Gabrielině kloboučku posunutém do čela. Editka sedí vedle své maminky jako pěna, zcela zaujata scénou, ale najednou popouští uzdu své fantazii a hlasitě Filipovi radí: „Nadívaná holoubátka, vepřovou pečení nebo husu, husu si poruč!“

Její maminka přihrývá Editě ústa a ustrašeně šeptá: „Duša moja, neruš divadlo, není to slušné.“

Druhý výstup předvádí zničenou milostpaní, třesoucí se rozčilením nad nešikovnou komornou, takovým nemeblem. Edita není k udržení, volá na celý sál: „Já bych to sehrála lepší!“ Zrovna to v ní šije, skočit na tu husu komornou a ukázat jí, jak se šněruje botka, zapíná knoflíček, zavazuje stuha. Zapomíná, že se dívá na herečky, že Dora je milostpaní a volá na ni: „Dorotko, vytahej Ilonu za uši, vraž jí pohlavek!“

Ó, ta Edita! Dítě jaré a bujaré, plně nevázané energie, vynikající herečka ve všech hrách. Jako učitelka I. třídy rozsazuje své žáčky na schodech před hlavním vchodem. Třidu má ukázněnou, bez milosti trestá každého výtržníka. Ty tupější vytahá za ucho, vyplácí pět na ruku, uštedří pohlavek. Děti piští, ječí, odmoukávají. Za trest je pošle na hanbu do kouta vedle schodů, pod okno paní Kosové. Tam děti trucuují, bubnují na plechovou římsu a na okapovou rouru.

Paní Kosová se neumi vmyslet v kouzelný svět dítěte, v Editinu fantazii ve hrách. Věcně hartusí na Editu, že vede všechny lumpárny. Ten povyk zrovna na vnější straně jejího pokoje! Děti tam lezou do prázdných výklenků a hrají si na sochy svatých, které tam asi kdysi stály. Jindy zase s jáсотem přeskakují dva schody najednou a závodně je vybihají nahoru, kdo dřív uhoří do skleněných tabulek ve dveřích.

Jak by se asi rozskočila hlava paní Kosové z toho ryku za deštivých dnů na horní chodbě. Tady je Edita organizátorkou všech her. Po dlouhé chodbě na vyleštěném korkovém linoleu to klouže jako na ledě. Děti se rychle rozeběhnou, skrčí se na bobek a fii, ta dálka, letí se až na konec chodby. Okna na chodbách nemají kliky, jen pojistné zámky. Klíč od nich mají posluhovačky.

Vyprávěly Janě, že z okna druhého poschodí kdysi spadlo dítě a zabilo se.

Edita vymyslela báječnou klouzačku o závod. Rozdělila děti na ležící a táhnoucí. První si lehnou do řady na záda a za zvednuté nohy je druhé táhnou přes celou chodbu s hurónským řevem, kdo dřív dorazí k oknu. Ondříčkovi se shrnulo tričko, jel po nahých zádech, řval, že to pálí, ale táhla ho Edita, ta přece musí vyhrát!

Každý den překvapí Editka něčím novým. Utvoří i taneční kroužek a děti tančí při národních písničkách. Umi jich nespočetně.

Panečku, takový cirkus, to je něco! Každé dítě představuje nějaké zvíře. Jeden leze po čtyřech, druhý hopsá po dvou jako klokan, jiný se točí jako cvičený pesík. Někdo jede na slonu, na velbloudu nebo rajtuje na koni. V ohradě ze stolků jako v kleci řvou lvi a tygři. Uprostřed kruhu stojí Edita, krotitelka divé zvěře a řídí cirkus.

Je na pováženou, že Edita, která by zasloužila výprask za uličnictví, nedostane od své mámy ani pohlavek a Lukášek pro každé nic musí klečet na „palici“. Režim jeho otce se mu zdál tvrdý.

Prohlásil, že když se Edita nemusí učit náboženství ani počty a angličtinu, tak on taky ne. Ale se zlou se potázal. Musel hned zas na „palici“ a poklečel si hezky dlouho.

Posluhovačky, které každý týden leští parkety v pokojích a lino na chodbách, mají v předsíni záchodů složený role klosetového papíru. Edita je vynesla s dětmi na chodbu, kde z nich staví pyramidy. Pak je Edita ošetřovatelkou a ošetřuje raněné. Rozmotává role papíru a obvazuje jím hlavy, ruce a nohy raněných. Děti, jakožto raněné, nesmějí dovádět a pečlivá ošetřovatelka Edita je převádí do kouta pod okno, kde Ivanka Hlinková češe svou panenku a vypráví klubku děti své vlastní pohádky. Ivanka a Libuška Lipková jsou stranou všech lumpačin. Úplně si spolu stačí, tiché, plaché, usměvavé, stále v náručí tisknou panenky. Sedávají také v horní hale v koutku u okna, samy sebou spokojené, jako maminky dvojčátek, uspaných ve stolním kočárku. A nedají se zlákat ani hrou dětí „Na sousedy“.

Děti jugoslávské, bulharské, maďarské i české postaví lenošky sedadly proti sobě. Na lenošky natáhnou deky jako střechu. Vždycky dvě a dvě lenošky proti sobě. To jsou chalupy ve vesnici. Do nich se v páru uvelebí a z pod deky na sebe pokřikují jako z oken. Někdy hezky, co se uvařilo k hostině nebo na sebe vyplazují jazyky, hašteří se a nadávají si. Tak to na vsi bývá.

Děti zabrané do her může vyrušit jen mimořádný případ: jako když se strhnul na chodbě ten strašný povyk. Vašík Kozlíků zběsile buší pěstičkami do dveří, kope do nich a řičí, až se hory zelenají. Snad se mu chce čurat nebo má žízeň. Ale jeho mladí rodičové, kteří jsou v pokoji zamčeni a kluka vystrčili, nedají se tím vůbec rušit. Edita, se srdcem na pravém místě, ubohému Vašíkovi vydatně pomáhá, kope do dveří a křičí: „Co jste to za rodiče!“

Nebo ten poprask, když se Zoja Halášová zamkla na záchodě a nevěděla, jak otočit kličkou, aby se dveře otevřely. Našla za líbení ve stahování řetízků na všech klosetech. Voda crčí do mísy, točí se, utíká pryč a zase se naplní. Takové vymyšlenosti! To je co říci ten svět!

Kluci nad deset let jsou nadřazení nad ty malé prcky. Jen jim občas dovolí, aby přihlíželi k výjimečným hrám. Za prádelnou u hranice dřeva, za živým plotem, parta větších kluků, vedená Patrikem, zřídila indiánskou chýši ze všelijakého harampádi

a větví. Do rozmoklého břehu zapřeli kluci polena z vedlejší hranice jako schody k chýši. Hranici celou rozebrali na lavičky pro diváky. Na dno starého hrnce bubnovali na poplach, když se nepřítel plížil přepadnout chýši. To byla druhá parta kluků poschovávaných za stromy. Bujná fantazie je přiměla k indiánským tancům. Patrik, Filip, Kazimír a tři jugoslávští kluci se vysvlékli do naha. Natřeli se kaši z hlíny a s čelenkami z perí na hlavách a s pásy jeleního skoku posbíraného po lesích hopsali, s klacky v ruce zápasili jako praví indiáni při bubnování na hrnce. Byla to báječná podívaná pro malé kluky a holky, Editka tu ovšem nechýběla.

Indiánské orgie jim přetrhl samotný Luciper, všudypřítomný a vševidoucí šofér Schuster. Přiletěl hned na Patrikovu a Filipovu matku a pořádně si zchladil záhu.

Ta se na své syny chystala s prutem. Ten výprask, co je čeká, nezbedníky! Rozhlašovala na svou omluvu, že je nesmírně těžké udržet na uzdě taková bujná hříbata. Správa tábora by prý měla dát dětem řízené hry a tělocvik. Rodiče mají nárok na klid a pohodlí, přece se tu rekreují z té honičky v komunistickém režimu. Kdopak se tu má ještě zabývat a obtěžovat dětmi.

V suterénu důstojnické školy je herna vybavená erárními hračkami. Maminky by se mohly střídat v dozoru nad hrajícími si dětmi a při procházkách s dětmi vymýšlet hry v přírodě. Dušková a Sobotková jsou učitelky a Halášová učila v mateřské škole. Ostatní mladé maminky vysedávají na lavičkách, navštěvují se a přetřásají klepy. Sedí u televize i odpoledne a hrají se svými manžely žolíky. Kam s dětmi za deštivých dnů? Shluknou se v horní hale a na chodbě, kde je vždy plno křiku, pláče, třenic a pranic. Maminky vyrušené z dýchánku se do toho obují jen tak, aby se neřeklo, že si děti nehledí. Nenajde se tu ani jedna obětavá maminka. Herna je trvale uzavřena, protože děti bez dohledu hračky roztahaly po venku a do pokojů. Rodiče hračky nevrátili.

Jedině Žilkovy děti měly pravidelný rozvrh v učení a zábavě i procházkách do lesů s rodiči. Maminka je zabavila i ruční prací. I Lukáš vyšívá křížkovým stehem dečky pro lvetčiny panenky. Chce umět vyšívát i kytičky a co chvíli si vyžaduje od mamičky pochvalu.

Každá dobrá maminka má dušičku svého dítěte v rukou jako tvárnou hmotu. Příkladem a důsledností může vytvářet povahu svého dítěte, probouzet cit a smysl pro dobré a zlé, učit milovat

věci — mlčenlivé přátele, lidi, přírodu a zvířata. Navyknou-li maminky své děti od raného dětství dobrým způsobům v chování doma i ve společnosti, vštěpi-li jim i lásku k práci a šetrnosti, dají svým dětem do života pěkné věno.

Maminky plní poslání, jež jim určil Bůh: vychovávají člověka pro lidskou společnost.

* * *

Politické debaty

V podkrovi u Vocelů se stále schází politický kroužek, i když jsou tam namačkáni jako sardinky: námořní důstojník, inženýr Dušek, profesor Žilka, grafik Hlinka, doktor Kosma; inženýr Sobotka a zvěrolékař Vošta se zastaví jen příležitostně.

V rušné debatě o tom, co se událo a děje doma v Československu, má hlavní slovo pan Vocel. Zajímavé debaty si zaskočí poslechnout i mladší muži, Myšák, Kozlík, Koník. Paní doktorka Kosmová, paní Kosová, zvaná slaměná vdova, Eliška s dcerou Janou, náleží také do kroužku svým živým zájmem o události a politické debaty, třebaže jsou v nich jen tichými posluchačkami.

Pan Vocel je politik na slovo vzatý. Už jako kluk rád naslouchal otcovým politickým debatám s přáteli v Praze na Pankráci, kde měli drogerii. Nikdy mu nic neušlo. Na gymnáziu se studenty vedl vášnivě politické šarvátky. Každý hájil svou politickou stranu, ale on vždycky obhájil svůj názor. České dějiny má v malíku. Nyní se od rádia nehne a s největším zájmem sleduje polednovou obrodu.

„Švagr z Prahy mi posílá výstřižky z novin. Neuvěřitelné, jaká je doma svoboda tisku. Poslouchám tady Prahu, Vídeň, Londýn i Svobodnou Evropu a jde mi ze všeho hlava kolem.“

„Rozhodně Rusům nepůjde pod vousy naše svoboda a činnost těch, kteří jsou podle nich pravicové, protisocialistické a kontrarevoluční živly. Ten manifest ‚Dva tisíce slov‘ je trikem, na který Rusko nemůže nalitnout. Nejvýstižnější heslo polednové obrody je socialismus s lidskou tváří a k té především patří svoboda projevu.“

Doktor Kosma souhlasí: „A ještě svoboda osobní, všeobecná a občanská práva jednotlivce, svoboda shromažďovací a volného vyjíždění za hranice. ‚Dva tisíce slov‘ je nejrázovitější výzva k důslednému dokončení demokratizačního procesu.“

Profesor Žilka si mne ruce: „Těch ohromujících ‚Dva tisíce slov‘ to byla úžasná myšlenka, která pronikla do nejširších vrstev obyvatelstva. A kde se začíná hledat pravda, povznáší se život a ten, jak můžeme sledovat události, se už slibně doma rozvíjí.“

Pani Vocelová krájí hříby a usměvavě se obrací na manžela: „Možná, že místo do Ameriky, poplujeme s radostí do naší zlaté Prahy, vid', tatičku.“ Ale ten nereaguje a vážně pokračuje v debatě.

„Ještě než jsem odešel, zajímal jsem se o vznik a vývoj organizací ‚K231‘ a ‚KAN‘, které aktivně působily jako nestranická protiváha KSČ. A Brežněva pochopitelně šťve, že vedoucí činitelé KSČ a ČSSR tvrdí, že proti hlasu lidu, tomu svobodnému projevu, zákonně zakročí, ale ve skutečnosti nedělají nic. Ještě tu volnost podporují, ačkoliv musí vidět, že jim projevy přerůstají přes hlavu a že Rusko jednou řekne: A teď dost!“

Inženýr Dušek přitakává: „Brežněva a Kosygina zlobí, jak se v našem tisku, rozhlase a televizi očerňují přátelské sovětsko-československé vztahy spekulací okolo smrti Jana Masaryka, okolo manévrů států Varšavské smlouvy a líčením případu generála Šejny. Rusové jim vytýkají, že tím přilévají olej do ohně protisovětských nálad.“

Pan Vocel dodává: „Ano, jen houšť a větší kapky! Obroda kultu T. G. Masaryka, který byl vždycky nepřítelem komunistického hnutí a rehabilitace některých nevinně odsouzených a popravených. Slyšel jsem také, že jsou rezolucemi ze závodů a místního vedení strany podněcováni k neústupnosti ve všech základních otázkách.“

Doktor Kosma: „Nemůžeme ustoupit, jestliže nemáme po přít všechno, za co jsme třeba i s četnými omyly bojovali již za předmnichovské republiky a za nacistické okupace, před 25. únorem 1948 i po něm.“

„A Dubček v ‚Reportéru‘ říká, že nadále půjdeme cestou, kterou jsme nastoupili v lednu 1968 a opírá se o důvěru lidu, který nedopustí návrat předlednového období. Obrodný proces v naší zemi musí být doveden do konce,“ vzpomněl inženýr Dušek a profesor Žilka dodal: „Ztratit tuto jedinečnou šanci, to by bylo naše neštěstí a zkáza. Jen neustoupit a trvat na svém. Dubček se potí a prezident Svoboda s ním. Řeka je rozvodněná a těžko se dá zase spoutat do břehů. Příliš dlouho lid trpěl a mlčel na všechny ty Gottwaldovy, Zápotockého a Novotného kotrmele.“

Muži se doplňují svými názory v politické debatě, která má rychlý spád. Pan Vocel s neobvyklou u něho vážností: „Je třicet let po Mnichovu, dvacet let po jugoslávském odtržení od Kominformy, dvanáct let po maďarské revoluci, a teď od polednové obrody se obracejí ze všech světových stran zraky na

naše Československo. Jen aby se našim doma podařilo společnými silami ubránit vymoženost bouřlivého jara a vydržet až do zářijového sjezdu komunistické strany."

Všichni muži si notují: „Právo je na naší straně. Je to právo na život bez byrokratické diktatury, právo a vlastní pořádek ve vlastní zemi, která není ani gubernií ani provincií ani protektorátem, která je zemí svrchovanou a chce mít svou vlastní budoucnost.“

Profesoru Žilkovi oči hrají radosti, jako by už výhru našeho národa nad těmi nenáviděnými Rusáky držel v hrsti. „Hodně nám k tomu může pomoci jednota národa, která se spontánně vytvořila.“

Doktor Kosma korunuje debatu: „K dalšímu rozvíjení politického, hospodářského a kulturního programu, který zabezpečuje všestranný rozvoj národního hospodářství, potřebuje náš národ nosné pilíře demokracie, to, co předlednovým poměrům nejvíc chybělo, totiž skutečné politiky, lidi přemýšlivé, tvořivé a nebojácné.“

Profesor Žilka mu skáče do řeči: „Přímo se mi vnucuje citát z díla řeckého filosofa Epikteta: Prokážete největší službu státu a národu, když pozdvihnete nikoliv střechy domů, ale duše občanů, neboť jest lépe, aby velké duše přebývaly v malých domech, než aby nízké duše číhaly v příbytcích velkých.“

Když se rozcházejí, Vocel ještě za nimi volá: „No, uvidíme, co nám zase přinesou rozhovory v Čierné nad Tisou a porady v Bratislavě.“ Pak ještě hovoří s inženýrem Duškem.

Pod schodištěm doktor Kosma zdržel profesora Žilku s otázkou: „Co říkáte tomu Duškovu vlastenčení? Jak on, skalní komouš, se mezi nás šikovně začlenil, jak umí plavat s proudem, jak se asi směje pod vousy, že včas z obrodného procesu vyvázl?“

Profesor souhlasí: „Dušek musí mít hroší kůži, já bych to nedokázal, zalezl bych a jediným slovem bych se neozval, kdybych byl pěkně v závětrí tábora vydržovaného Západem.“

Politický kroužek stojí dole na chodbě a v živém rokování čeká na televizní vídeňské zprávy, které přinesou záběry ze setkání v Čierné nad Tisou. Pan Vocel cituje úryvkovitě skvělé poselství občanů předsednictvu ÚV Komunistické strany Československa.

„Jako už mnohokrát v historii lidstva, bude o životní cestě milionů rozhodovat několik mužů... Dějiny naší země v pos-

ledních staletích jsou dějinami nesvobody. S dvěma krátkými přestávkami jsme byli odsouzeni utvářet svou národní existenci ilegálně, několikrát jsme stáli na pokraji záhuby. Proto naše národy tak horoucně pozdravily demokracii, kterou nám přineslo osvobození v roce 1918... a po německé okupaci nadšeně pozdravovaly socialismus, který nám přinesl osvobození v roce 1945. Byl to neúplný socialismus, protože nedal svým občanům občanskou ani tvůrčí svobodu. Dnes opět se naše vlast stala kolébkou nadějí, nikoliv pouze našich. Nadešel okamžik, kdy můžeme podat světu důkaz že socialismus je jediná skutečná alternativa pro celou civilizaci... Prostě promluvte jménem lidu, který v těchto dnech přestal být pojmem a stal se znovu silou, jež vytvářejí dějiny...

Jednejte se zodpovědnosti, kterou nesete za 14,361.000 lidí mezi něž bytostně patříte i vy sami... vysvětlujte, ale jednotně a bez ústupků, obhajte cestu, na kterou jsme vyšli a ze které žít nesejdeme... Myslete na nás! Pišete za nás osudovou stránku dějin Československa... Napište ji s rozvahou a především s odvahou! Budeme v příštích dnech s napětím hodinu od hodiny sledovat vaše jednání. Věříme vám, soudruzi."

Ženy, pani doktorka, pani Kosová, Jana a Eliška slzí. Mužům hoří v očích napětí. „Naše vláda jede vyjednávat s ruskými pohlaváry do takového zapadákov Čierné nad Tisou, na slovensko-ruské hranice, snad do vagonů nebo do špinavé nádražní restaurace! Tak se ponižít! Když Rusku na nás tolik záleží, proč nepřijeli do Prahy na Hradčany?"

„Protože národ by se neudržel a zlynčoval by je. Brežněv i Kossygin vědí dobře, že by se jim jednalo o krk.“

Předsáli jídelny s televizí je úplně obsazeno. Jsou tu i jugoslávské matky početných rodin, které nepromarní zahálkou ani jedinou chvíli. Umnými vzory háčkují svetry, šály, šatečky, dečky i ubrusy pro zaměstnankyně lágru, městské paničky a pro pani ředitelovou. Dobře jim za pěknou ruční práci platí.

Televize nejdříve ukazuje na zdích domů, na Hradě a parlamentě křídou psané nápisy, povzbuzující Dubčeka: „Dubčeku, nedej se! Dubčeku, bojuj za spravedlnost a právo! Dubčeku, drž se!“ Následují záběry z Čierné nad Tisou. Vřelá přátelská objetí prezidenta Svobody s Brežněvem, šťastně rozesmátým: Všichni vypadají rozjařeně jako po dobré hostině a zábavě.

Posměváček Myšák do napjatého ticha vykřikl: „Fuj, Svobodo, styď se! Dubčeku, ukaž, že za něco stojíš!“

Další zprávy o volební kampani v Americe, kde má největší šanci na prezidenta Nixon, je už nezajímají.

Tiše se vytrácejí a na chodbě se shromažďují kolem Vocela.

„Co tomu říkáte? Všecko to ve mně vřelo. Mě to připadá jako scenerie pro Západ, aby se tam o nich rokovalo a upoutala se pozornost na novou československou vládu, jak si dobře vedou. Ale také Rusáci, aby mohli Západu ukázat, jak to myslí s námi dobře, že nám nechali volnost projevu. Fujtajfl, ty kytice v napřážených rukách, to objímání, ty strojené úsměvy, ty natažené koberce jako pro šlechtu! Vždyť naši jsou jim psovsky oddaní, držeji se Rusáků jako hovno košile. Blil bych z takových vůdců národa!“ Vocel ulevuje svému rozhořčení nevybíravými slovy.

„Ano, ano, naši jsou špatní vojevůdci. Jeden komunistický prezident jako druhý, ať je to truhlář Gottwald, kameník Zápotocký, soustružník Novotný nebo generál Svoboda. Div jim, těm nadutým Rusákům, nelízu zadky! Vůbec se neměli s Rusáky bavit!“

Všichni dávají Vocelovi za pravdu.

„I když jsem byl nadšen tím manifestem ‚Dva tisíce slov‘, nahlížím dnes, že události doma se rozvíjejí tak, že situace je velmi vážná a čas, který nastává bude rozhodující na mnoho let,“ říká Vocel.

„Aby se tak ten předpověděný krvavý podzim opravdu u nás stal?“

„Všecko je možné. Jednou rozeběhlý dav se těžko zastaví.“

„Ani ty porady v Bratislavě nedopadnou líp. Jsou sehraní, balamutí národ.“

Všichni se rozchází do svých pokojů jako spráskani.

* * *

Bratislava

Politický vězeň žaluje

Pani doktorka Kosmová zve Oralovy na večerní procházku ke hradu.

„U angličtiny nevydržíme, protože jsme zoufalí, že nám snad ani nepřivezou dítě.“

Doktor se už netají tím, co si myslí o svém švagrovi, skalním komouši: „Svázat je všechny do jednoho pytle, na komunisty není v ničem spolehnutí.“

Na lavičce u kapličky, kde se vždycky těší výhledem na Alpy, sedí Královi. Mezi sebou mají v kočárkové letecké brašně své spící miminko Barborku. Pan Král čte Reportér.

„Doktore, to si musíte přečíst, je tu zajímavý článek ‚Mlýn a mlynáři — Národ, který nezná svou minulost, nechápe svou přítomnost‘. Teď při rehabilitaci nevinně odsouzených se národu odhaluje, jakými vrahy byli naši vůdci prezident Gottwald a Novotný.“

„Ba i Smrkovského obviňují z vražd. Všemmu věřím, podivuji se jen odvaze pisatele. Teď teprve věřím, že opravdu je svoboda tisku. Cenzura by absolutně nenechala projít tolik přímého obvinění našich předáků“

„Co je to vlastně ta naše opěvovaná demokratizace? Jak před lednovou obrodou, tak i nyní jsou titíž lidé na těchže místech, sedí stále ve svých kancelářích u svých stolů, vydávají stejné příkazy. Je tu úsilí provést všelijaké změny, ale podstata věci zůstala nezměněna. Takový národ si nic jiného nezasluhuje, než aby se mezi sebou vybil revolucí a ve vlastní krvi se obrodil. Zaprodanci, na oko organizovaní a vnitřně nenávidějící režim, zbabělci a sketové, to je náš národ,“ rozohňuje se pan Král, bývalý politický vězeň. „U mého přeličení bylo patnáct svědků ze závodu, kde jsem pracoval. Mohli mi pomoci pravdivou odpovědí na soudcovu otázku, jestli slyšeli, jak jsem řekl, že Komunistická strana je strana blbců a bláznů. A ještě jiné řeči proti straně a vládě, prý jsem vedl. A všichni, až na jednu dělnici, svědčili proti mně; byla to otázka jejich charakteru, jestli mi pomohou nebo mne utopí do vězení. A byli mezi nimi lidé s akademickými tituly a úředníci, jen aby se straně zavděčili a přilichotili se k ní, aby je nechala jíst její chleba. Při přeličení

jeden ze svědků řekl, ačkoliv nebyl na to tázán, že jsem byl v Prostějově tehdy při odklizování Stalinova pomníku a při tom protestu proti straně.“

„A ty, co sloužili straně jako soudci, dozorcí vězňů a kádr vyslyšajících, ty bych postavil všechny ke zdi a rozstřílel bych jim ty jejich podlé komunistické mozky. Nemáte představu, jaké metody, nadiktované Rusáky straně, užívali. Před výslechem se tři dny a tři noci leželo na znak s rukama přitisklýma dlaní na stehna. Oči se nesměly zavřít a do nich bilo světlo reflektorů. K výslechu mne vedli se zavázanýma očima. Bez konce se šlo a šlo, aby ubili poslední špetku odporu. Najednou mě postavili mezi dvě řady biřiců, sňali mi pásku, do očí mně zas bilo prudké světlo reflektorů. Otázka stihala otázku. Měl jsem v křížovém výslechu prozradit ty, kteří v Prostějově strhli před třinácti lety Stalinův pomník.

Kterí to byli a co kdo z nich tehdy řekl, to jsem si měl pamatovat! Ale byl jsem pevný, neprozradil jsem ani jediné jméno, protože jsem si představil s jakým gustem by ta komunistická zběr rozmetala rodiny, pozavírala muže. Nepromluvil jsem ani slovo, i když mi prsty špendlíkem přibíli na stůl a já, který nemohu spatřit krev, jsem omdlel. A ta svině komunistická, co nade mnou stála s plamenem komunistického sadismu a nízké vášně, kopala mne do břicha a do hlavy, až mne zkrvaveného a s podlitýma modřinama vhodili zpátky do cely jako prašivého psa.“

„Byl jsem odsouzen na pět let za to, že jakýsi komunistický nadháněč a fízl na mne zasedl a falešni svědkové, strachující se o své bydlo a šplhající se po vratkém komunistickém zebríčku na dobře placená místa, svědčili proti mně. Na jakousi amnes-tii, snad že byl znovu zvolen ten vrah Novotný prezidentem, mne propustili z vězení. Avšak byl jsem sledován na každém kroku hordou fízlů Nevěděl jsem, že mám za sebou špicly. Obvinili mě, že zamýšlím utéct za hranice a znovu mě zavřeli na deset let. A nikde odvolání! Dobrý advokát si netroufne převzít obhajobu. Jste obžalován podle § 202 odst. 1. tr. zákona pro výtržnictví a podle § 156 odst. 2. tr. zákona pro hrubou urážku veřejného činitele a podle § toho a toho pro nezákonný přechod hranic... Vinu a miru trestu posoudí soudní tribunál složený z nejvěrnějších straníků. Soud, který má soudit v bezprávném stavu, ve sprážené smečce lotrů od vůdců na Hradě až po nej-nížší kádr, uliční výbory a místní organizace KSČ. A všude nara-zíte na příbuzenské vztahy. Všichni vedoucí činitelé a jsou

jich tisíce, ba, desetitisíce, mají rodiny, děti se žení a vdávají a protekčně obsazují místa. Okruh vzájemného propojení se rozšiřuje. Všichni jsou spřízněni a nebo zavázáni k sobě i nemravností. To vás, a zvláště vězně, který prošel článkem svázaných uzlů, zdeptá a současně ovlivní váš úsudek o zuboženém národě.“

Doktor Kosma přikyvuje: „I tento zdánlivě bezvýznamný fakt v takové malé zemi jako je naše Československo, stává se stabilizačním činitelem. A není a nemůže být ničím jiným než konzervací choroby na pozdější časy.“

Pan Král, aniž by souhlasil, jakoby zaujat svými myšlenkami pokračuje: „Poprali se mezi sebou na Hradě, puč se zdařil, odstranili Novotného. Dubčeka a Svobodu postavili do čela. Amnestie otevřela vězňům mříže, každý byl zmámen, ba zpit očistou kolem sebe, volností projevu, rehabilitací. Mohl se vyvednout dosud pošpiněný a poplivaný kult T. G. Masaryka, přetřásaly se detaily vraždy Jana Masaryka, Slánského, Horákové a jiných. Slyšel jsem názor, že s revolucí je nutno co nejdříve přestat, protože by mohla otrást sebedůvěrou komunistických předáků v okresech i obcích. Nečekal jsem na další události a hned krátce na to, když mě pustili z vězení, odešel jsem na Slovensko do Košic.“

Tam jsem se poznal se svou ženou. Řekl jsem jí: chceš si mě vzít a odejít se mnou ven za hranice do Ameriky? Já v tomhle pekle nezůstanu. Zaplat' Pánbu, povedlo se nám to. Ruská vojska jsou stále v pohotovosti a my už tady nemusíme mít strach ze strachu, jak za národ jeho vůdcové, ti sehraní kumpáni, rozhodnou a co bude zítra.“

„Kdybych měl,“ navazuje na tyto smutné argumenty politického vězně Kosma, „třebas po celé dva roky tady v lágru být jen o suché kůrce chleba, vždycky budu šťasten, že jsem venku z té komunistické zbídačelosti. Mám velkou starost o svou desetiiletou dceru Šárku, nějak dlouho jí vyřizují vystěhovalecký pas. Už aby tady byla. Nic bych za to nedal, že se může rozpoutat třetí světová válka. Rusové by do toho šli přímo. Západ by zasáhl a tady by byl lazaret a ne přepychový útulek pro emigranty. My bychom vypadli nejdřív. Kéž bychom byli raději v Kanadě, za mořem, daleko od Evropy. Tlak budí protitlak a naše malá země se může stát se svou revoluční obrodou ohniskem výbuchu.“

„My však do Ameriky nespěcháme. Nejen kvůli Barborce, že se jí tu horách lépe dýchá než potom v New Yorku, ale i já si potřebuji vydechnout. Denně děkujeme Bohu za tento

bezstarostný čas, tu úžasnou péči o nás. Zdá se mi to jako sen, že už nikdy nebudu smýkáán těmi komunistickými pochopy.“

Paní Králová je inženýrkou chemie. V milé tváři a tichém hlase má plno něhy, jako by slovem i pohledem hojila rány v manželově srdci. V jeho očích se zračí zvláštní smutek smíšený s hořkostí, který nemizí ani při úsměvu.

Kosmovi a Oralovy jdou dál ke hradu. Procházka okolo rozlehlých zřícenin hradu téměř v těsném sousedství lágru, dohady z kterého je století a kdo tu vládl krutě nebo lidsky, a jak se asi dařilo poddaným v hlubokém podhradí, odvádějí jejich mysl od politických vězňů a od tragédie našeho národa.

Za řidinou vysokých smrků se jim otvírá pěkný pohled na zvlněnou krajinu s panoramatem Alp a na dvorce rozhozené po okolních kopcích.

„A v támhletom směru, jen pár kilometrů odsud, leží naše stejně krásná československá zem, kde pohraniční vesnice a samoty jsou zchátralé, pole leží úhorem a selská hrdá bašta národa je popleněna.“

„Naše stará vlast — srdce Evropy — teď úzkostlivě bije.“

Rakušané a Slováci

I Rakušané s velkým zájmem sledují zprávy ze sousedního Československa. Oralovy jedou do Greinu se starším pánem, obchodníkem. Hned obrací řeč na Dubčeka, jeho obrodnou politiku a na celý vývoj v naší zemi. „To pro Evropu neznamená nic dobrého. V městečku se obávají, aby ještě nakonec neutrální Rakousko do té vřavy nespadlo. Nejlépe to bylo pro střední Evropu za vlády Habsburků, kdy byla velkoříše Rakousko-Uherská. Vypadá to, že všechno k tomu spěje. Československo by mohlo být připojeno k Rakousku a s ním být jako neutrální celek ve střední Evropě.“

K českým emigrantům zvlidněli i videňští rekreanti, bydlící v táboře. „Buďte rádi, že jste tady, venku z Československa. U vás to směřuje k revoluci. Možná, že z toho vypukne válka. Rusko si nedá vzít moc nad Československem. Napětí vrcholí, revoluce se očekává každým dnem. Slovensko žádá svou autonomii, Slováci jsou nábožensky víc založeni než Češi. Ze Slovenska vzešel Dubček, taková silná osobnost. Jak on jedná s Rusy, to by žádný z Čechů nedokázal.“

Slováci! Oralovy se zde v táboře s nimi blíže poznávají. Vidí tu líbezný obrázek šťastné rodiny u Žilků, jak v denních modlitbách, v Desateru božích přikázání, vedou výchovu dětí. Dobrá rodina je základ státu. A jak národně uvědoměli a charakterově ryzí jsou přátelé Kosmovi, taktéž Slováci. S nimi debatují jací velcí mužové a ženy vešli do dějin národa z lůna prostých zbožných matek, z chudobných dějin. Jak Žilkovi, tak i Kosmovi se podivovali, proč v roce 1948, kdy komunistická strana uchvátila moc ve vládě, nebyl zvolen vůdce ze slovenských řad vzdělaných jedinců.

Slovensko si po staletí zachovalo svůj svéráz v národních krojích, zvycích, lidové tvořivosti a tancích. Eliška vzpomíná na Slováky v průvodech agrárních sjezdů v Praze, o hospodářských výstavách a při oslavě tisíciletí svatého Václava. Co temperamentu, ohně a síly, co radostné spontánnosti a nevázaného veselí uměli dát do svých projevů. Šla tehdy v blátácké družině v kroji s bratry Pepkem a Bédou za slovenskou skupinou a žasli, jak Češi ze všech žup, také v bohaté vyšivaných

krojích, šli podle nich vážně a důstojně. Nedokázali v průvodu Prahou tančit po tvrdé dlažbě, roztáčet děvčata, zvedat je do výše, mávat kloboučky, výskat. Připadali si jako putičky vedle jejich sebevědomí a ráznosti.

Eliščina rozjařená mysl letí dál přes moře, až do Kanady, do Midlandu — poutního místa severoamerických mučedníků. Tam v roce 1967 podél Křížové cesty došla až ke skále, kde nad modří jezera stojí vysoký dřevěný kříž s nápisem: „Pane Bože, vroucně Tě prosíme, zbav naši vlast komunistického jha.“

Ten kříž tam postavili Slováci při oslavě stoletého výročí Kanady.

Eliška stále Bédovi vypisuje vše o životě v táboře. Různost politických názorů dává podnět k neustálým debatám mezi Čechy a Slováky. V politickém kroužku jsou jejich debaty tak zajímavé, že se její dopisy skoro zaměřují jen na politický vývoj ve staré vlasti. Běďa jí zasílá článek „K situaci v Československu“, který vyšel v australském krajaněm měsíčníku. Důtklivě jí připomíná: „Odezvu o tom, co se děje doma, zprávy z rádia a z rakouských novin a televize, podrobně zapisuj. Krajané-vlastenci po celém světě s napětím sledují události ve staré vlasti. Bude se to číst jako kronika. Určitě ji spolu vydáme.“

Vždycky za všech okolností člověk myslí na budoucnost. Někdy s obavami, někdy s nedůvěrou, často s nadějí. Emigrant v táboře je cele zaujat problémy nejsoučasnějšími. Život se neskládá jen z událostí velkých, které doléhají na člověka jako příboj, ale hlavně se skládá z oněch malých příhod, klípků a humoru, jež mu dodávají jasnějších barev.

Midland – Ontario – Kanada

Kapitoly samy pro sebe

Var politického dění doma uvádí emigranty do spontánní radosti, že včas a šťastně vyvázli z komunistického pekla. V Kanadě a ve všech západních zemích se o sobotách nepracuje a všude je mnohem vyšší životní úroveň než v té rodné zblácnělé zemi. Jejich měny jsou pevné. Úspory nezhltnou inflace, která se opět očekává doma, kde panuje stálá úzkost ze zítřka. Národ je už nervově vyčerpán a usmýkán k zbláznění.

Miluš s Ferdou jásají. Mají vízum v ruce a příslib, že už 12. září letí do Kanady, do svého vytouženého Vancouveru. Tam prý se květy rozvíjejí začátkem února, a ještě v září se lidé koupají v moři. Čeká je tam ráj na zemi. Počítají, jak se jim dolárky pohnou ve Ferdově skvělé profesi. Automechaniky prý Kanada potřebuje jako sůl a proto jsou zařazeni přednostně. Miluš se chlubí, že Ferda si může i po večerech přivydělávat jako číšník, protože zde v táboře nabytí rutiny vyučeného jidlonose. Roznáší v jídelně až pětadvacet porcí na velikém podnose a ruce se mu ani nezachvějí.

Všeobecně je známo, že ze svých dvojnásobných porcí číšníka živí své přátele Tomáše Sojku se ženou. Už dva týdny s nimi přespávají v jejich dvoulůžkovém pokoji. Drží to ve veliké tajnosti, neboť po šesté hodině večerní nesmí nikdo mít v pokoji hosty, zvláště nepřihlášené emigranty. Ferda sice se svým kamarádem zajel do Vídně a přihlásil Sojkovy na AFČR a na kanadském vyslanectví, ale v Traisu je neubytoval. Společně s nimi v jejich autu pořádají výlety do Alp. Ferda a Tomáš, též automechanik, jsou smluveni, že v Kanadě si zařídí spolu autodilnu — zlatý důl. Máša Sojková je učitelkou. Je ve třetím měsíci těhotenství a ráda by, aby nemusela do Traisu, jen sám Tomáš na povinnou karanténu. Nové Emběčko si tu prodají, budou mít dolary a navíc ještě spoustu všeho, co převezli.

Také Bláža dostala pozvání na pohovor. V Traisu se zamílovala do keramika Jardy, který v květnu odejel do New Yorku. Stále si dopisují a myslí na sňatek. Blaženě se usmívá, když se Eliška zmíní o krasavci Jardovi. Podřekla se, že Božka není její sestřenice, jen kamarádka ze školy.

„Ta vízum ještě nedostala, ačkoliv jsme se registrovaly v ten-
týž den. Od Boží se netrhnu a počkám na ni třeba do zimy.
Chudák Boženka, má miláčka z Traisu až v Austrálii. Ten její
flirt s tím rozvedeným Bulharem nijak nenarušuje její věrnost.
Ludvík jí píše, jak je rád, že se tam přece jen rozjel. Má dobrou
práci a plat, takže si už ušetřil na pěkný výlet na Novou Gui-
neu. Pozná kus světa a nabude zkušeností. Utěšuje Božku, že
ty dva roky, na které se musel zavázat pro Austrálii, utečou jako
voda. Pak prý přijede za ní do Kanady a vezmou se. Po celé čtyři
dny mu tekla z nosu krev, než si zvykl na klima tak odlišné od
evropského. Já mám bohaté příbuzné, kteří mají v blízkosti To-
ronta továrnu. Avšak od příbuzných raději dál, služebnou jim
zadarmo dělat nebudu. Ale už mám jejich příslib, že přijmou
do práce Vrátu s Vandou.“

Vrátka na jedno ucho nedoslýchá. Raduje se, že prošel lékař-
skou prohlídkou. Je instalatérem a umí prý všechna řemesla.
Veselost a štěstí jim zrovna hoří v očích, že jedou najisto do ne-
známé země a prostředí. Náhle ta rána! Oběma dvojicím policie
vrátila čs. pasy. Snad je nakonec nemíní poslat zpět na Hanou
a do Prahy! Pro výsměch těch doma! Vanda pláče, nadává, ne-
mohou se přece vrátit k matce, která žije s druhem, žárlivím
na Vandu. Radilů je hned na tucty. Ať prý se poradí na AFČR.
Je o tom plno dohadů, proč právě jim se to přihodilo. Vráťovi
hlodá v nitru strach, co asi na policii s nimi zamýšlejí. Musí za
tím jít bezodkladně. Dopadlo to dobře, byl to úřední šiml.

S transportem 12. září, do kterého by se kdekdo rád vecpal,
měl také odejet do new Yorku Petr, přítel Edy Vocelů a Jany.
Chytrý a cílevědomý mladík si vypočetl, že bude na tom lépe,
když si zaplatí cestu letadlem sám. Je rozumnější vydělávat
v Americe dolary, než ve Vídni šilinky. Píše Janě: „Prodal jsem
auto za deset tisíc šilinků. Lodi nejedu, Francouzi mi mohli
vystavit tranzit až za osm dní. Letím do Luxemburku a v neděli
dopoledne už budu v New Yorku. Budu bydlet u bratra naši
známé. Už mi obstarali místo v továrně. Začátky nad očekávání
skvělé. See you in the USA. Petr.“

Paní Vocelová nemohla přenést přes srdce Petrův náhlý od-
jezd. Odjeli na celý týden do Vídne a Edovi také vyřídili od-
let soukromým letadlem. Prý na jeho let zázračně sehnali 250
dolarů. Snad už vyběhali pojistku na to havarované auto, to
asi byl ten zázrak, domýšlí se Oralovy. Slyšely neustálý nářek
Vocelové na nouzi o šilink, na týdenní žold čekala vždy jako

na smilování. Teď rozhlásila, že je založil vídeňský bratranec Fric, o kterém nikdy předtím nemluvila. Prý jim dal i velký raneček šatů a prádla. To asi zapomněla, jak se jim vychloubala, co si toho nahrabala zadarmo v Traisu v Charitě. Nikdo se jí na ty vymyšlenosti neptá. V Praze prý mají činžák a zahrady v Tróji. Též se chlubí, že má pět výučních listů: švadleny, modistky, prodavačky, kuchařky a cukrářky. Ale nepřivezli autem ani jediný, nač prý se s tím tahat. Leoš mimo infekční nemoce prodělal i zápal mozkových blan, ale do emigračního dotazníku nepřiznali ani jedinou, protože Amerika potřebuje zdravé lidi. Kdopak by se obíral jeho nemocemi. Vrátili se z Vídně s novinou, která kdekoho překvapila. Vyběhali si vízum. Říkají, že je mnohem lepší snášet útrapy v Traisu, protože je tam člověk blíž Vídni a úřadům. Z Traisu se také emigranti odbaví dřív na transport. Nový příliv utečenců potřebuje bydlet, a tak ty ohřáté rychle vyexpedují do zámoří. V Kreuzenu jsou jak na ztracené vartě. Paní vesele každému vykládá, jak na to zašli. Není nad to mít široké lokte! Jsou také zařazeni do zářijového transportu. Mají už to černé na bílém dolárky se brzo začnou sypat!

„Věru, že by se člověk měl od jejich chytrosti učit. Jano, my dvě blumy jsme všechno po pravdě přiznaly v dotazníku, i to moje podřadné desatero zaměstnání skrze kádrový posudek ženy emigranta. Jak na mne na imigračním úřadě v Torontě budou hledět, že jsem nebyla stálá v práci ani jako obyčejná dělnice. Vypadáme také zdravě, ale i angínu jsme vypsaly, vše po pravdě. Nu, přejme a bude nám přáno.“

Lesní inženýr Hajný už je v táboře sedm měsíců. Prožil tu zimu s tříletým Vilíkem a mladou hezkou ženou, o které je známo, že se ráda baví s mladíky. On je naproti tomu spíše samotářský a nevybojný.

Proto překvapuje, když volá na celou jídelnu: „Kdo mi může půjčit psací stroj? Budu psát do Ženevy na Ústředí, budu si na vídeňské AFRCR stěžovat.“

Jeho papíry na AFRCR založili do šuplíku a zapomněli na něho. Zatím nespocháhal, nechtělo se mu do letního vedra mezi newyorské mrakodrapy. Tady v rodinném táboře se má člověk jako prase v žitě. Ale najednou ho vyburcoval úspěch Vocelových, jejich dychtivost, být už co nejdříve u pramene příjmů. Hned je na přetřesu, že inženýrek má vážnější důvod. Člověk neví, co se děje za zavřenými dveřmi pokojů. Jednou jeho paní nechtěla

s ním jet do Vídně a on ji před lidmi hrubě okřikl: „To víš, tebe tu tak nechat samotnou celý den! Známe to! Pojedeš a dost!“

Inženýr Hajný je prý o patnáct let starší než jeho žena, ale to není velký věkový rozdíl pro manželství, zvláště když on pěstuje sport. Denně cvičí plně dvě hodiny, aby prý se udržel ve formě. Zlí jazykové posměšně dodávají, aby své mladé žince stačil, že se má co činit.

Mladší syn pani Sladké je i v neděli všedně oblečený. Najednou však Liborek ve všední navečer sedí na lavičce u kapličky vymydlený a svátečně vystrojený jako z „auzláku“. Jeho šikovná matka své syny bezvadně vybavila na poukaz Charity. Až v Linci byli pro obleky s módní kostičkou ořechového odstínu.

Libor má své nové sako ležérně přehozené přes opěradlo lavičky. Jeho bílá košile svítí do šera vlahého letního večera. Na koho asi čeká? Která z děvčat mu učarovala? Snad ne osiřelá Bláža? Nebo z podhradí kyprá rakouská dívčice? V jeho opálené tváři a v modrých očích se zračí dychtivost a nedočkavost osmnácti let. Všecko tu kolem něho vyzývá k milování svou omamnou vůní. Za lavičkou voní střemcha obklopená divokými křovinami. Před lavičkou přes cestu se prudce svažuje mýtina a z ní šíří své vůně čarodějné kvetoucí býli, noční fialy, reseda, balzám, svíce fialových smolníček, mladé smrčičky i zetlelé pryskyřicové dřevo.

A srdce, když na ně láska zatuká, vidí tu kolem sebe jen tu jedinou. Kterou asi? Kdo by si pomyslel na pani Hajnou, Vilikovu mámu.

Přibíhá lehkým krokem srnky. Vypadá vždy rozkošně. Ať s vysokým účesem či s volně rozpuštěnými kaštanovými vlasy spoutanými bleděmodrou stuhou jako svatozáří nad toužebně zasněnými modrými očima. V perlivém úsměvu je tolik příslibů zralé ženy, která ví o svém půvabu a nároku svého mládí. Jsou ženy, které mají flirt v krvi.

Pani inženýrová si přisedla jen lehce na okraj lavice, ale dost blízko, aby ji Liborova ruka, volně položená na opěradlo, mohla přitáhnout do náruče, takže se jejich čela skoro dotýkala. Jejich pohledy nevnímaly nic kolem, ani hlasy, ani kroky kolemjdoucích skřípající v oblázcích vyštěrkané cesty. Sešli se zde v omamně vůni letního večera jako tokající tetřivci.

Mladou pani snad nevyrušila z milostného opojení ani jediná myšlenka na spící dítě, ani na muže cvičícího dole u bazénu. Ten asi právě teď zvedá těžké cementové potrubí pro udržení tělesné svěžesti. Tak se po straně inženýru Hajnému, nic ne-

tušícimu dobráku od kosti, škodolibě pochechtávají šťastnější manželé, kteří mají pro strach uděláno, kteří nepotřebují denně zvedat vysoko nad hlavu těžké potrubí. Však se našli i přítelíčkové, kteří mu za tepla všechno vytřepali. Tak to na vsi bývá. Pak se člověk nemůže divit, že kolovaly dohady, jestli toto nebyl ten vážnější důvod ke stížnosti do Ženevy, aby se honem honem uspišil odjezd do Ameriky se zářijovým transportem. Na štěstí Libor jede do Vancouveru, skoro až k Aljašce, a tak tato milostná hra zapadne v zapomenutí. Jestli se ovšem v zámoří nenaskytne zase jiná hra, neboť příležitost dělá zloděje. Vrka-jící novomanželé se usmívají potutelně na své ženušky, blažení, že jsou ušetřeni těch starostí.

Všechny starší usedlíky zneklidňuje, že jsou tu v rodinném táboře jako stojatá voda v rybníku. Proč se v tom stálém a hustším přílivu nových s nimi nehýbe? Netrpělivost sedí na čele každého jako múra. Že by přece jen tady v Bad-Kreuzen byl odbyt emigrantů pomalejší než z toho kasárnického Traisu? Je slyšet i útěšnou větu, že úředníci konzulátů jsou na dovolených a teprv v srpnu, že se to rozjede naplno. To nemůže uklidnit paní Kosovou, které chicágská teta tak zatopila na americkém konzulátě ve Vidni. Trpce si stěžuje, kdyby byla tušila tu tetčinu žalobu zakázaného zaměstnání při své návštěvě u ní, že by to popřela. Vydělala si stejně jen pár dolarů a vízum ji nejde ani za čtyři měsíce po pohovoru. Nakonec bude nucena žádat o Švédsko. Tam by ovšem nerada, švédština je prý ještě těžší než angličtina a je tam dlouhá zima. „A považte, ti nevďeční Pšenkovi,“ paní Kosová uplívuje slinu hořkosti.

„Kdo byli Pšenkovi?“

„Nu, přece ten starší profesor s tou mladou učitelkou. Také z Bratislavy, ale až tady jsme se seznámili. V mém pokoji byla pečená vařená, moje Ilonka byla neplacenou chůvou jejich holčičky. Jen z dobroty srdce jsem Pšenkovům doporučila své bohaté známé v Chicágu. Ti očekávali Pšenkovy na letišti a ve svém domě je celý měsíc hostili. Pšenková mi ani nepoděkovala, jen jednou mi napsala, jak se mají u mých známých skvěle. V Chicágu jsou prý celé ulice českých obchodů. A víc už jsem ji nestála ani za řádku. A teď se dovidám z dopisů Lizalky, která si píše s Vocelovou, že Pšenkovi už mají zařízený pětipokojový byt a zvou Lizalovy do Chicága. Pro betonáře i přes zimu je prý práce dost, žádný strach. Je tam nejvíc Čechoslováků z celé Ameriky, úplný ráj přátelství. Pan profesor s paní prý zatím

pracují manuálně, než si dokonale osvojí angličtinu. Lízalka píše, že Pšenkovům nevadí rozdíly ve vzdělání, nebudou na ně hledět svrchu, hodili by se jim dobří bezdětní podnájemníci.“

Přátelství z tábora, jak vidno, je tedy nerozborné jako přátelství se Sovětským svazem. Leckdo na to vtipkuje. Kosová, Pšenková, Lízalová a Dušková byly tu dlouho jako sestry. Vysedávaly celé dny i večery u té slaměné vdovy Kosové, kde nemusely mít ohled na muže. Kafovaly, fajčily a klevetily. Zatímco pan profesor byl pověřen starostí o tělesné blaho svého batolete, zatímco inženýr Dušek se neúnavně dřel s angličtinou, aby oslnil tajemníka konzula, zatímco Lízal se probíral anglickými obrázkovými časopisy, zavedly si jejich drahé polovice báječné dýchánky.

Představa této blahé ztracené pohody, která by se mohla zase obnovit v Chicágu, jistě opojila paní Duškovou do té míry, že zpracovala svého muže, aby se přeregistroval na Ameriku a Kanadu pustil k vodě, když dělá takové cavyky. Duškovi se netají svou velikou starostí, že tu sedí jako přibití a odnikud nekouká žádná naděje na vízum.

„Neodepisuje mi ani firma z Edmontonu v kanadské provincii Albertě, kam jsem psal na doporučení konzula o místo strojního inženýra. Mimo to jsem si žádal o Jihoafrickou Unii. Sehnal jsem velmi dobré informace, že se tam bělochům skvěle daří. Jsou jako nadřazená rasa. Černých je tam většina, ale i tak se tam člověk kulturně vyžije. Také podnebí je pro Evropana přijatelné, ani horko, ani zima, a skvělé možnosti cestování. Jako námořní důstojník bych tam jel nejraději, ale ženě se nechce. Ostatně, proč bychom to zapírali, máme rozhozenou síť na všechny strany a vezmeme to, co nám vyjde nejdřív, v nejkratším případě i Švédsko. Ten přítel, zvěrolékař, který odjížděl v prvním týdnu června, nám píše nadšené dopisy. Švédové mu hned přidělili zařízený domek. Domky jsou tam na způsob Batova Zlína. Je to celé městečko pro emigranty, kteří dostávají podporu ve formě platu a nesmějí pracovat, dokud neabsolvují švédské školy a neobudou si zkoušky ze švédštiny. Prý se tam mají královsky. Také ten rumunský profesor, můj známý z karantény, mi píše samou chválu o Švédsku. Dostal prý se hned na vysokou školu, ale nepíše jestli jako student nebo profesor řečí. Uměl sedm jazyků. Ve Švédsku je nejvyšší životní úroveň z celého světa. Kdyby tak už přijela ta švédská komise, rozhodli bychom se jedině pro Švédsko. Ta je bohužel hlášena až na podzim. Mezitím nám může vyjít jiná země.“

„Jedině Švédové to dělají tak, že jejich komise každé čtvrtletí zajede do táborů a podle inteligence a profese si vybírá pro svou zem. Vybrání emigranti pak ihned mohou jet vlakem nebo letadlem do Švédska a volit si sami města, kde kdo chce zakotvit. Švédsko není rozlohou velická země, ale má nejvyspělejší sociální zařízení. Přijímá mrzáky, souchotináře i slepce, což je opravdu obdivuhodné. Čistota měst a vesnic je tam přímo oslnující. Rovněž nepitvají, kdo byl v které straně organizován, berou šmahem i komunisty. Raději bych jel tam než do té vychvalované Kanady,“ říká inženýr Dušek.

V jeho tváři ostře řezaných rysů jeví se utajovaný vztek na všechny nesmyslné předpisy a obezřetnost vyslanectví, které váhá přijmout do své země dvojici straníků s takovým puncem. Jako námořní důstojník jezdil na československé lodi až do Singapuru; v posádce mohli být jen ti nejvěrnější, kádr nejpevnější. To se o nich neustále přetrásá. Teď tu inženýr vyjadřuje podiv, jak si mohou ti zatěmněnci na vyslanectví myslet, že by v Kanadě nebo v Americe organizoval na svém pracovišti dělníky do komunistické strany nebo tam byl dokonce komunistickým špiónem? On, který nikdy nebyl skalní komouš, na politiku vždycky kašlal a měl zájem jen o vývoj událostí; docela prý se raduje z toho, jak se v Praze straníci mezi sebou rvou a požívají se navzájem. On a špión! Je dosud bezdětný a touží si založit pěknou rodinku a žít v klidu. Vždycky příležitostně s Orlovými zavádí řeč, jako by jeho přátelství s nimi, režimem pronásledovanými, mělo každého utvrdit v tom, že byl skutečně komunistou na oko. Rozneslo se o něm, že se zaregistroval i na Ameriku. Proč to nezkusit? Na konzulátě prý rozhodují o jedincích hlavně podle dojmu. Konzulát fandí své zemi, aby dostala dobré lidi. Proto Janě radí, ať se na konzula líbezně usměje a udělá na něho oči.

Jana se kvůli tomu rozčiluje a žaluje to Kosmovům: „To Dušková mohla zhyponotizovat svým zasněným pohledem úředníky na konzulátě.“

„Ona prý se tam sametovým hlasem dokonce pochlubila svou státnicí z marxismu-leninismu a že její rodina měla významné funkce ve straně.“

„Amerika, která přijala Stalinovu dceru, generála Šejnu a řadu významných komunistů, může lehce přijmout tisíce takových Dušků. Jako by nevěděla, že si tím splétá důtky sama na sebe,“ rozhorluje se doktor Kosma. „Taková Duškovci, kteří si po dvacet let žili blahobytně, šťastně a klidně pod ochranným

pláštěm své komunistické partajní legitimace, beze studu předsedlali zase na lepší. Hezky se projížděli lodí po světě, a když jim začala hořet půda pod nohama, jednoduše přestoupili na jiné plavidlo, do jehož plachet zadul vítr na západ. Copak to člověk může klidně spolknout, když Dušková tu teď vykládá, že bez překážek vyjeli na pas do Vídně a tam prý si házeli minci — lviček nebo hlava — jestli mají emigrovat nebo ne. Jako by se svým útekem na západ chtěli své rodné komunistické straně pomstít za prokazované dobro nevděkem.“

„Nechtěl bych být v jeho kůži,“ pokračuje doktor, „jestli ho ta firma v Edmontonu přijme, je docela možné, že z vyslanectví za ním půjdou všechny informace, které policie získala o jeho stranické činnosti, kterou teď zapírá.“

Emigranti v táboře nemají k organizovaným komunistům důvěru. Hledí na ně jako na černé ovce, které se vměšují do bílého stáda, jako na špiony, kteří se do očí stávají přátelsky a na obrátku zradí. Kdosi tu prořekl, proč prý si ti Duškovci nevyemigrovali do Ruska, ke svým ochráncům. Či chleba jíš, toho píseň zpívej!

Mnozí se diví, proč tu v táboře není ani jeden Rus? Mají snad tábory ve Švédsku a Dánsku? Nebo utíkají přes asijské státy do Austrálie? Možná, že je na ruských hranicích schytají a pošlou na Sibiř. Jak to, že tu nikdo nic neví o ruských vzbouřencích, kteří prý také útekem protestují proti režimu? V kurzu angličtiny v Torontě bylo deset národností: Češi, Slováci, Maďaři, Bulhaři, Němci, Italové, Jugoslávci, Čiňané, Japonci, Indové, jen ne Rusové.

Ferda s Miluš se vrátili z Vídně a vzrušeně vyprávějí, že Videň se hemží československými uprchlíky.

„Ne stovky, ale tisíce jich vyjelo. Všichni chytřejší, hlavně rodiny s dětmi, ujíždějí přes hranice, neboť nevěří už v nic dobrého doma. Jak to teď vypadá v přeplněném Traisu, možná, že se ta vlna přivalí i k nám do Kreuzenu. Proslýchá se, že asi dají dvě postele nad sebe a že tu spojí zejména bezdětné manžele a dvojice žen. Není o to společné bydlení, všechno se snese a předrží, ale jde o to, kdo na pokoj přijde. Opravdu člověk neví, kdo se za kým skrývá,“ Ferda starostlivě říká.

„Vezměte si třeba toho Myšáka, jak si ze všeho dělá rád šašky. Co je asi zač? Sám se vychloubá, jak se mu doma vedlo dobře, jak v režimu uměl klouzat, komouškové prý na něho byli krátkí. Jeho paní byla prodavačkou v obchodě s bižuterií a její šéf prý

se pokusil ji znásilnit. Uražený manžel mu vyhrožoval udáním, takže nešťastný šéf mu platil jako mourovatý, aby ho nevyhodili z místa.

Jinými slovy. Myšák byl vyděrač, ale nejenom to, vychloubá se, že šéfa ještě přinutil, aby zamhouřil oči nad brašnami bižuterie, které si jeho manželka nosila z obchodu domů. Vynáší se, jak uměl žít v režimu, pěkně se prý komouškům vozil po kobylice, podrážel jim nožičky a chytráctvím na ně vyzrál! Nehonil kostru v práci, ale uměl parádně využít jejich blbost a nadutost.“

Ferda uplivuje: „Myšákovi na nás hledi spatra. Myšák nikdy Miluš nepozdraví a jak víte, jsem na to citlivý. Naschvál obslužím jejich stůl až naposled, ač je hned vedle výdejny jídel. Nemohu Myšákovi ani cítit pro tu jejich nafoukanost.“

Ferda zas uplivuje: „Takové lidi dostat na pokoj to si člověk ani nezdřímne. Co všechno se jim může hodit, třeba jen takové nařknutí za znásilnění. Pánbu rač ochránit od takové polizačky. Fiškus využije každé situace.“

Myšák vyhlíží jako mladíček, tenký je jak bičistě. Jeho zeleňavé oči, hluboko zapadlé za lícní kosti, podivně hoří. Má husté černé vlasy, z temene zčesané na nízké čelo a rovně zastřížené jako došková střecha. Stále si chodí pro přídavky a vyškemrá i maso.

Leoš Vocelů, který je známý jako hlásná trouba, roznáší senzační zprávu, že Myšákovi jsou vyloučeni z Kreuzenu a musejí zpět do Traisu. Ale ne proto, že Myšáková předstírala těhotenství a tím se sem mazaně vetřeli. Měli strašný výstup na nůž s Kozlíkovými. Kozlíková v žertu docela nevinně řekla Myšákovi a svému muži u zamčených dveří jídelny: „Jen se ještě víc tlačte, uklouznete a natlučete si dršťky.“

Myšák si to nedal libit, že nemá žádnou dršťku a vyčetl Kozlíkovi, že krade housky před snídaní z košíčku a také máslo ze stolů. Slovo dalo slovo. Myšáková prý vzala na Kozlíkovou nůž, který chytla v jídelně ze stolu. Také facky lítaly. Leoš to vykládá s gesty, nahodil se k tomu. Z jídelny je kuchařky vymetly koštětem, ale ještě na chodbě byly prý dozvuky, až se emigranti sbíhali.

A tábor se měl zase čím bavit. Politika a všechno co se děje ve staré vlasti naráz zapadne jako když utne a nese se jen hlas: „Slyšeli jste ten případ s Myšákovými? Ještě nás tu pro kus žvance pobodají nožem, čert nám je sem byl dlužen! To pometlo

vzalo na pořádnou Kozlikovou nůž! V té by se krve nedořezal, tak se lekla.”

„Mohlo se jít na funus. Ale nejenom to, někdo se domákl, že Myšák byl doma gauner, práce se štiticí. a v Traisu v samoobsluze prý kradl také. Jsou to asi manželé pochybné pověsti, hledali se až se našli. Posměváček Myšák je teď zalezlý jako zmoklá slepice.“

„Někdo to na ně pichnul řediteli přes toho úředníka z ministerstva vnitra, který je tu na letním bytě a umí česky. Myšákovi prý opravdu musí zpět do Traisu, do toho bidného pajzlu. Z takového pohodlí, z takové posvicenské žranice, ten si škytnel! Patří mu to! Myšáková je ze své pánovitosti jako vyměněna, pláče, shání přimluvy.“

„Myšák říká, že to nepřežije, skočí prý z okna nebo si podřeže žíly. Ty housky a čtverečky másla ze stolů bral spíše Myšák, neboť je známý i při své vychrtlosti jako nadměrný jedlík. Ale suď zloděje, když ho za ruku nechytneš!“ Ferda radi, dát si pozor na hubu!

Inženýr Sobotka se obětoval a zašel s Myšákovými do kanceláře uprosit ředitele, aby je tu nechal. byla by to pro Českoslováky ostuda.

Do politického kroužku vklouzl Myšák prostřednictvím pani Vocelové. Prohodila, že ti, co u nich stále poslouchají rádiové zprávy, by jim měli připlatit na baterie. Rádio prodala Myšákovi s podmínkou, že on koupí baterie a nadále se budou u nich poslouchat zprávy až do jejich odjezdu.

Křest Filipa Pilařů byl velkou událostí. Lukáš jako ministrant roznášel v předvečer křtu pozvání na zpívanou mši svatou a účast v kapli byla skutečně překvapující. Kmotra Rafaela, žijícího v San Franciscu, zastupuje inženýr Sobotka a připíná křtenci kmotrův dárek, platinový křížek na zlatém řetízku.

Pilařovi pozvali Sobotkovi s dětmi, pana faráře Nikyše a Oralovy na malou hostinu po křtinách. Připili si na zdraví novokřtěnce Filipa. Venku řádl lijavec a hřměla bouře. Mluvilo se o tom, co asi všechny čeká, kde kdo založí nový domov. Gabriela pojedje do Austrálie dřív než Pilařovi. Neočekávaně brzo dostala zprávu z ambasády o zařazení do nejbližšího transportu. Jako svobodnou ji vybavili ihned, protože Austrálie má zájem o mladé ženy. Je prý tam moc mužů.

„Víte, Gabrielo, že už tam v přístavu a u letadla čekají na ženy a odvázejí si je autem rovnou k oltáři?“ Dobírají si Gabrielu Sobotkovi.

„Ano, to vím, ale já nejsem vdavek chtivá, chci studovat psychologii.“

„Avšak pozor na muže v Austrálii! Strýc Jenda vyprávěl o volnosti a svobodě té země neuvěřitelné věci. Nikdo se tam neptá na žádný doklad, na vůdčí list ani na křestní, oddací nebo rozvodový. Manžel, otec tří dětí se pohádá se ženou. Neshodu řeší tak, že odjede a usadí se hodně daleko. Svě jméno, třeba Kozel, si změní na Vořech, ožení se znovu, a tak to může dělat do nekonečna.“

Gabriela se tomu diví: „Ne, to snad ani není možné. Což když předtím první, druhou, pátou ženu třeba zavraždil?“

„Opravdu není radno provdat se za neznámého muže. Podivná je to svoboda.“

Po krátké politické debatě zajímavě vypráví pan farář: „Ilegálně jsem odešel ze staré vlasti v roce 1955, kdy komunisté zavřeli semináře. Měl jsem už za sebou čtyři semestry filosofie. Mohl jsem přejít na vysokou školu a být profesorem jako Žilka. Raději jsem emigroval a vystudoval na kněze v Římě. Potom jsem byl farářem v Západním Německu. Na celém světě není lepších lidí nad Bavoráky, jejich srdečnost a pohostinnost. Kněz musí bez reptání jít kam ho pošlou. Poslali mě do Vidně, mám už rakouskou příslušnost. Kněz ji dostane po roce pobytu. Také mám politický azyl. Rád bych žil ve svém rodném Slovensku a sloužil svému lidu. Posláni kněze je humanistické a nádherné. Budete se asi divit, kolik je v Kanadě vyznání a jak tam věřící na kostely drží a církev si vydržují dobrovolně.“

My, Evropané, se také tomu divíme, že v Americe při kostelích buď pod chrámovou lodí nebo vedle, jsou sály pro svatební hostiny se zařízenými kuchyněmi, pořádají se tam plesy, schůze, besídky, všemožné zábavní podniky a kněz je tam osou všech zábav.“

Paní Sobotková prosí pana faráře o katechismus. Náboženství výchova v rodině je morální základ. „Komunisté u nás shodili také tím, že ze škol vyloučili náboženství a zbožné učitele degradovali. Mně to běsnění a rouhání na zemi připadá jako Sodoma–Gomora.“

Pan farář souhlasí: „Hitler a jeho fašismus, Lenin, Stalin a jejich komunismus a všichni jimi stržení do jejich krutosti jsou ďáblové, kteří lidstvo strhli do hříchů.“

Děti se zabraly do svých her. Patrik navrhuje, že už bouře přešla, aby si šli hrát na četníky a všichni se hrnou ven.

Pan farář se také loučí: „V tuto hodinu navštěvuji všechny rodiny po pokojích. Je to moje milá kněžská povinnost, spřátelit se se všemi, udílet jim rady a pomoci, kde je třeba. Z Mnichova přivážím šatstvo a boty pro rodiny. Ale mladíci, kteří žádají, abych je oblékl a obul a přitom jim z úst páchne kořala, ti ode mě nedostanou nic než kněžské napomenutí.“

Nedlouho po křtinách besedují u Sobotků s druhým panem farářem Hovorným. Je Pražák. Také emigroval po zrušení semináře a také dostudoval v Římě. Vypráví o celé komunistické akci proti církvi.

„Jediným škrtem pera zrušili semináře, kterých každá diecéze měla několik. Byly řeholní řády, které se zabývaly učením jako jezuitské, piaristické a salesiánské. Když pozavírali kláštery, poslali opaty, mnichy a jeptišky i biskupy na nejhrubší práce do továren a dolů. Nikdo si neumí představit, co to způsobilo hoře. Komunismus předčil fašismus. Všichni klerikové, jako vyhnání z ráje, s hlubokou pokorou v duši a odevzdaností do vůle Boží, snášeli tu zběsilost komunistického režimu. Nařízení přišlo z Moskvy.“

„Jak je to s ruskou církví? Jak tam bolševíci postupovali?“

„Právě tak nelidsky. Tam v první fázi pobořili kostely. Později za Chruščeva byl velký počet kostelů zrušen.“

„Na celém světě je málo kněží. Ale já, ač jsem mladý, do Kanady bych nechtěl. Nejenom proto, že bych se musel učit anglicky, ale hlavně, že by se mi stýskalo po evropské kultuře. Z Vidně si zajedu do Říma, Benátek, do Paříže, do Holandska i do Španělska. Těžko bych si v zámoří zvykal. Ze všeho nejraději bych jel domů do Prahy. Na Strahově se mi nejvíc líbilo.“

Budu sem do Kreuzenu dojíždět autem dvakrát týdně vyučovat náboženství. Děti potřebují podchytit, zasít semínko víry v Boha. Mám diapozitivy z Říma a z Vatikánu, umím děti zaujmout. Dnes ve tři hodiny v hale zahájím první hodinu náboženství. Rozdám do rodin katechismy. Divím se, že bývalý seminarista profesor Žilka učí náboženství jen své děti. Proč zde nezavedl školní vyučování? Tak dobře by se tu dal zorganizovat školní rozvrh. Proč emigrantky učitelky nedaly k tomu popud? Kdo se stará, jak děti tráví čas, jak a čím vybíjejí svou energii? Děti v táborech úplně zvlčí. Rodiče tady mají spoustu času a vůbec se jim nevěnují; jezdím také do druhého rodinného tábora Reichenau, asi 60 kilometrů od Vidně. Děti si tam

na pokojích ani nesmějí poskočit, natož skákat po chodbách, vyvádět jako tady. Ředitel je tam přísný.“

Kosmovy a Hrnčířovy trápí stejná starost. Kosmovům nevezve švagr Šárku a Hrnčířovům má zase babička přivést tříletého kluka.

„Nechali jsme ho tam babičce pro potěšení a teď abychom se tloukli do hlavy. S návštěvami se zrovna roztrhl pytel. Za emigranty sem jezdí celé rodiny vlakem nebo auty. Jen my s naší babičkou nepohneme, je to k zbláznění. Naše úřady v Praze i tříletému dítěti vystavují trestní rejstřík s nulou, že nespáchal žádný trestný čin. Jeden neví, má-li se smát nebo plakat. To už přesahuje meze Kocourkova. My jsme Austrálii zrušili a rozhodli se pro Kalifornii. Jedině do tepla. Radunku s matkou vezmeme s sebou. Rozhodně se neusadíme na jednom místě. Procestujeme jiné díly světa, buď neustálou změnou místa nebo dlouhými výlety. Moje žena Blanka je ošetřovatelkou, takže z dvojího platu se dá na výlety ušetřit. Jen aby už ta naivní babička přivezla synáčka. Bez něho neodjedeme.“

Také za Gabrielou sem dojíždí z Traisu milenec. Je to tábořová známost, prozradila paní Pilařová. Gabriela se svým milým si nikoho nevsímají, oči mají jen pro sebe. Nechtíc Jana s Eliškou na ně narazily. Rády se procházejí podél horského potoka, kde pod koupalištěm se loučka od lesa svažuje. Místy jsou tu velké ploché balvany, jako stvořené pro Janino slunění. Místy jsou tu zas rozložitě křoviny s třepetavým stínem.

Splávek tu hezky zpívá, stružky zurčí, pstruh šplouchne vodou, která zní vždy sladkými tóny oblažujícími mysl. Je to jejich zamilované místečko. A zrovna tady, pod tím vínově červeným keřem, si Gabriela zopakovala své milostné vzplanutí ze svých patnácti let. Bohudíky ani oči nezvedla a miláček, ležící nznak, měl oči přivřené slastí. Diskrétně, tiše se obě vzdály.

O týden později se Gabriela s nimi loučí. Zaří štěstím. Představuje svého mládence. Odjíždějí na italské hranice, na stavbu tunelu. Budou tam spolu vydělávat osm tisíc šilinků měsíčně. Potom odjedou do Austrálie. On je strojní inženýr. Ve dvou se to lépe táhne. Upřímně jim Oralovy přejí hodně štěstí.

Každý už má před sebou jasno jenom Oralovy ne. Kanada prý nerada vidí, když někdo zruší rozhodnutí a přeseďá z jedné země do druhé. Je prý na to zvlášť citlivá.

Jana matce zavýčitala, že se nechala strhnout, každý se divil. „Jako by strýček Běďa byl milionář a zajistil nám blahobytný

život do smrti. Jakou představou jsi byla zmámena, jen tou literární spoluprací? Proč jsme se dříve nedovedly ohlížet a šly tak hlouše a slepě a lpěly jen na té Austrálii?"

Jako na smilování čeká na ohlášený informační pohovor pana Mayera z Traisu, který organizuje transporty. Schůzka s ním je v plně obsazené jídelně.

Pan Mayer má plno řečí, koho a jakou profesi která země ráda přijme.

Jana se konečně osmělila zeptat: „Co je s našim pohovorem na kanadském vyslanectví?“

Příkře se na ni obořil: „Jakže, vy jste se přeregistrovaly na Kanadu? Co vás to napadlo? Už jste mohly balit. Mám vás najisto zařazené lodi z Janova. Ne, nikdo mi nic nehlásil. Počítejte s tím, že vás Kanada nevezme. Maturita není žádná profese. Takhle kadeřníci kdybyste byla. Když vás Kanada nepřijme, kam potom? Do Austrálie?“

„Jano, řekni, že Bláža s Božkou nemají maturitu, neumějí ani slovo anglicky a přece je Kanada přijala.“

Jana rudá po kořinky vlasů ustrašeně pípá: „Do Austrálie ne, to raději do Ameriky.“

Mayer nakvašeně říká: „No, dobrá, hned si pište do Kanady o záruku, když tam máte přátele. Jedině ta vám může pomoci. Ale musí být u notáře v Kanadě podepsána ručitelem s prohlášením o jeho majetkových a výdělečných poměrech.“

Jana je roztrpčena i přes útěchu profesora Žilky, který spatřuje v Mayerovi náhončího, snad placeného agenta pro nábor mladých žen do Austrálie.

„Jano, nezdoufej, napiši do Kanady doktoru Adolfu Ulbanovi, který nám jistě rád vypomůže s formální zárukou. Při mé loňské návštěvě jsem se s ním setkávala u mých hostitelů, je s nimi spolumahajitelem výnosné farmy vedle svého zaměstnání profesora. Adolf si jistě s vděčností připomene, jak mu tvůj otec nezištně pomohl.“

Liči Kosmovům Adolfův případ a jeho spojitost s její rodinou. „Po skončení války byl soudce Adolf uvězněn jako kolaborant. Po propuštění z vězení v roce 1949 ho jeho přítel Oskar poslal k nám, aby ho můj manžel Bohuš, tehdy lesník na Šumavě, převedl přes hranice. Dva měsíce jsme Adolfa ukrývali na selkové samotě u lesa. Skrývat člověka bez dokladů a napomáhat mu k útěku, za to hrozilo dvacet let vězení a zabavení majetku. Oskar navrhl, aby Bohuš dal Adolfovi svou legitimaci Narod-

ního pozemkového fondu pro vstup do pohraničních lesů, s kterou Adolf mohl vlakem přijet z jižních Čech za ním do Prahy. S tímto dokladem Adolfa odvážel na chebsko, kde měl sjednanou cestu k útěku. Avšak při silniční kontrole Adolfova legitimace NPF na jméno Bohuš Oral připomněla četníkovi Orálka, na kterého byl tehdy vydán zatykač. Adolfa uvěznil v Chebu. Oskar se nevrátil do Prahy a sám přešel hranice. Bohuše doma v jižních Čechách vyšetřovali. Ihned po výsledku, aby unikl vězení, odjel za bratrem Bědou, na kterého byl vydán zatykač pro protistátní činnost, a kterého jsme skrývali v osamělém mlýně. Na Šumavě společně oba přešli hranice do Bavor. Bylo to jako blesk z čistého nebe. Na malé vsi, kde jsme bydleli, nás soudruzi hlídali, nemohli jsme zmizet celá rodina. Adolf brzo na to utekl z vězení a přes hranice."

Doktor Kosma se s účastí ptá na různé podrobnosti. „Jen se netešte na záruku. Jestli Adolf jako soudce kolaboroval, nemá dobrý charakter. Stěží se nyní ve svém blahobytu rozpomene, jaké trápení vám přivodil. Sám jsem zvědav na jeho odpověď.“

Přišla skoro obratem. „... Blahopřeji vám, že jste se dostaly ven a že jste v pěkném táboře ... Všeobecně řečeno, USA je pro imigraci lepší než Kanada, protože je to bohatší a větší stát, tudíž je tam i víc pracovních příležitostí. Auta a elektrická zařízení jako ledničky a pračky jsou tam levnější než v Kanadě ... Můj podíl na farmě není dostatečný na obživu, abych vám mohl dát záruku a jiný majetek nemám ... Zdraví Adolf.“

Diskutují o jeho sobectví s Kosmovými. „Bohušovu pomoc a té selky za úkryt se stravou bral jako jejich národní povinnost. Tak mě odbyl, když jsem ho v Kanadě prosila, aby té selce poslal dárek pro děti.“

„Takových bezpáteřných kolaborantů jako je doktor Adolf přijímala komunistická strana bez počtu, aby se rozmohla: kdyby byl dnes ještě doma, byl by asi v režimu zase u vesla, jejich patolízal a přísluhovač.“

Široce pak s Kosmovými debatují o světovém dění a osudech lidí, jak komunismus rozvířil svět a jak tragicky roztrhl tolik rodin.

„Podivnými cestami je zas Prozřetelnost spojuje. Vezměme například případ můj a paní Pilařové. Osud jedince je kapkou v moři osudu národů. Věřím, že je utvářen zásahy vyšší moci. Jsme jako v začarovaném kruhu a podivné moci s námi točí. Nebýt toho 25. února 1948, dodnes si žijeme na myslivně, neboť by ani nebylo znárodněno panství, kde byl Bohuš ředitelem.“

„I my jsme si mohli hezky na našem Slovensku žít, neděle trávit v Tatrách. Nesnášel jsem tu korupci a nespravedlnost. Samé jen rozčilování s komunistickou lůzou, stále nesnáze, zničené nervy. Nedalo se to jinak řešit než útekem na svobodný západ. Útekem vlastně zachraňujeme zdraví. Člověk musí tajemství života hledat v přírodě. Proč se toto všecko děje? Na celém světě je už moc lidí. Číňanů je například jako kobylek. Kdyby se sedmi řadami postavili na břeh a sami by napadali do vody, aby se utopili, ani pak by Čína nepocítila úbytek. Četl jsem v lékařských listech o zvláštním přírodním zjevu, který se opakuje každých sedmnáct let. Mezi Švédskem a Norskem žijí savci podobní ondatrám, zvaní lumíci. Za sedmnáct let se jich tolik namnoží, že staří houfně táhnou na okraj skály a vrhají se do moře k zániku. Usmrtí se, aby tím učinili místo mladším. Jsou to zvířata bez rozumu a činí to jen z pudu přírody. Člověk je také jen savec a ohromné množství lidí se zase musí vybit válkami. Vracíme-li se do daleké historie národů, mocní utlačují slabé. My Čechoslováci to máme názorně před zrakem s těmi Rusáky. A co myslíte takové velkoměsto New York? To je ohnisko podvrtných žilvů, centrum psychopatů — mraveniště lidstva. Stále čteme, jaké hrůzy se dějí v amerických velkoměstech. Jak vrah najednou postřelil těch osm zdravotních sester. Z jednoho pekla utikáme a nevíme, do čeho jdeme na druhém konci světa. V Americe ten rasismus, černoši se tam bouří, nenávidí bělochy. Zkrátka a dobře je nás na světě moc.“

„Emigrantem nemůže být každý,“ doktor pokračuje. „Takový emigrant musí mít v sobě jistou dávku dobrodružnosti. Vsad', vyhraješ snad! Jsou lidé, kteří sedí na svém fličku a neměnili by ani za hroudu zlata, nedokázali by opustit své hnízdo. Kde se narodili, tam umřou. My emigranti jsme jako tažní ptáci, toužíme prožít život jen na slunci svobody, houfně ze za ním táhneme jako za dárcem nového šťastného života.“

Eliška hledí do šťastné usměvavé tváře Radunčiny maminky. Matce s dcerou tady říkají „ty dvě blondýny“.

„Radunka se po uši zamilovala, jela tančit do Lince či kam, snad až do Vídně. Přepychovým autem jsou milenci ve chvílce bůhví kde. Radunka se vrátí až po půlnoci nebo k ránu. Já spím klidně, neberu si to do hlavy, nestrachuji se o ní, však se neztratí. Jen at' si Radunka užije, já už to mám za sebou,“ usměvavě jí vykládá.

Celá parta z přízemí, třebaže by to měla být záležitost jen ženského zájmu, byla obhlédnout Raduncina nápadníka. Přijíždí pro ni den co den autem přesně ve čtyři hodiny. Otočí se jako na obrtlíku na asfaltce u vjezdu do tábora. Pod lipami na lavičkách se celá parta učila jen tak na oko angličtinu a Radunka kolem nich přešla, jakoby k nim nepatřila. Mrknutím oka všichni zmerčili amanta, jak Radunce galantně políbil ruku, otevřel dvířka u auta a usadil ji jako kněžnu po svém boku.

„Venkovské nanynky Bláza s Božkou na něm mohly oči nechat, mně to nebylo vhod, nejsou Pražačky, nemají manýry, ty husy. Panečku, šamstr, jako když ho vydraxluje. Pěkný, urostlý jako jedle, černý jako cikán. Ty jeho uhrančivé oči jako uhle! Ale co hlavního, je to synek bohatých rodičů. Pod zámkem v Greinu mají velký dům. Už jsem rezidenci obhlídla. Amant studuje práva, je do Radunky úplně blázen.“

„Jak se spolu domluví?“

„No, Radunka přece ze školy trochu německy umí, vždyť si spolu piší, láska jako trám.“

„Jak se seznámili? Snadno a rychle. Když se Boženka zabouchla do toho rozvedeného Bulhara, tak Bláza jí nechtěla v jejich pokoji překážet. Odcházela denně po večeri s Radunkou na procházku po silnici ke Greinu, až za třetí zatáčku. Zpět stopovaly auto s osamělým mladým řidičem. A tak se na Radunku nenadále usmálo štěstí! Vždyť se tu ty dny tak fádne vlekly, život v horách, daleko od Vídně, úplná nuda!“

Maminka září. Vyjela s osmnáctiletou dcerou s předsevzetím, že se od ní nikdy netrhne. Radunka nerada dělá v domácnosti a ochotná maminka, která se necítí služičkou ani otrokem, je k nezaplacení. I nyní stále nosí Radunce snídani do postele. Maminka je samý ohled, tichá jako myška.

„Chudinka Raduška, vrací se unavena po probdělé noci, musí si odpočinout. To si považte, ta šťastná náhoda! Radunka nemusí pro vdavky ani letět za oceán. Jestli to dopadne, Pámbu dopustí a motyka spustí, provdá se tady. Právař hoří.“

Radunka, taková zaoblená buchticka, pomalá a vláčná, zná své dívčí vnady. Ač vyhlíží nevinně, je možná už dávno zkušená milenka. Kdo to ví a vypoví?

„Já bych skoro raději zůstala v Evropě, zvláště tady v Rakousku. Grein je roztomilé přístavní městečko na Dunaji. Do Čech skok, směrem k vyššímu Brodu, k Lipenské přehradě sotva šedesát kilometrů. Tím rychlíkem Vindobonou bych byla za pár hodin z Vídně v Praze. Zas bych viděla druhou dceru,

kteře jsem nechala byt i mého muže. Ten měl svůj byt na druhém konci Prahy. Jezdival si pro Radunku a chodivali spolu po Praze. Radunka se ráda dívala do „auzláků“ na módu.“

Maminka je v desátém nebi. Pak ať si někdo myslí, že tábor v Bad-Kreuzenu je zapadákov v horách, daleko od Vídně a Lince. Jen popustit uzdu své vynalézavosti a hned se naskytne báječná příležitost k zábavě. Z toho vyplývá pro svůdné mladé emigrantky poučení: jsi-li v rakouské zemi, bifluj slovička němčiny a ne angličtiny. Sex je hybná síla mládí a neohlíží se na starost rodičů, koho synáček přivede do rodiny a kde s kým se baví. Posluhovačky tu na některé české emigrantky hledí povýšeně. S Janou přátelsky hovoří a netají se tím, co si o nich myslí, zvláště o Radunce. Ale studentu práv to vůbec nevadí. Snad mu Radunka řekla, že je tu z Prahy na návštěvě u bohaté vídeňské tety a je zde s ní na letním bytě? Žertování, po žižkovsku řečeno tahání za nos, má také svůj půvab.

V jejich pokojíku, kde předtím bydlely Oralovy, je veselo a důvěrně. Radunka polepila stěny obrázky měst, krajin a milostných výjevů. Některé jsou košilaté, člověk by raději zamhouřil oko, ale je to nyní v módě, mládí si v tom libují. Celá jejich parta je tu jako doma. Paní říkají „mami“, jako by patřili do rodiny radující se z Raduncina štěstí. Voní tu turecká káva, řízky. Výborné erární jídlo doplňují moučníky a pamlsky z cukrárny. Radunka ráda sladkosti. Maminka i dcera jsou silné kuřačky. Přidělové cigarety si vyměňují za americké s filtrem.

Božičku ta emigrace slibně začíná, docela jako v té pohádce: „Stolečku, prostři se!“ Bez práce tu pečení holubi litají do huby. A komu se nelení, tomu se zelení. Ta Radunka, ta to uměla chytit za pravý konec. Maminka si libuje.

Žítí život jednoduše znamená žít život šťastně a spokojeně.

A žít život vesele po bulharsku. Do jejich party náleží: inženýr Dolev s elegantní paní, svobodná maminka, o jejíž miminko se stará smutná babička Maďarka, rozvedený inženýr s pětiletým rozpustilým klukem a Polka, tenká jako sirka, manželka toho vařbuchtý Bulhara. V její studené hezké tváři není nic slovansky měkkého. Je dobře se jí na sto honů vyhnout, neboť uhádá každého, říká o ní paní Pávková. Polka svého ročního synka udržuje v příkladné čistotě. Zamkne kluka do pokoje a celé dny vysedává u Gipsově. Snad se u ní učí kadeřnictví a Bobík by ji zdržoval. Zřídka kdy Bobika povoží v kočárku tři dcery Gipsově — Dita, Irma a Soňa —, které Polka uvedla též do

bulharské party. Bobik se probudí, máma nikde, táta pracuje v Greinu na kanálech. Kluk začne rvát na celé kolo, až se to rozléhá celým křídlem. Sousedé ho konejší, dovolávají se matky. Ta se však nedá rušit, ani jí to nenapadne, kluk je v postýlce s ohrádkou, z okna nevypadne.

Téměř večer co večer se bulharská společnost schází u rodiny bulharského chirurga, protože mají největší pokoj. Bez ohledu na malou dcerku se od nich ozývá až do pozdní noci hurónský jásot a hluk, jako by tábor patřil jen jim.

„Ti Bulhaři mi jdou na nervy, copak stále oslavují?“ leckdo prohodí. „Oslavují asi všechno. Jmeniny, křtiny, výročí sňatku, pozdrav z vlasti, záruku obdrženu od amerických přátel. Bulhary totiž Amerika bez záruky nepřijme.“

Inženýr Dolev, starší už pán vede v bujarém veselí. Jeho hluboký hlas dá do „placu“ asi hezky řízný vtip nebo košilatou anekdotu. Jsou tam též i tři sestry Dita, Irma a Soňa, po matce původem Maďarky. Ječivý smích žen se mísi s řehtavým smíchem mužů. Zvedají se číše vína k připitkům, až sklo řinčí a následují veselé pijácké písně. Do sopránu a altu žen zapadá baryton mužů a jako falešný tón z horního otevřeného okna i zoufalý pláč osamocené Boba, kterého konejší sousedky vykloněné z oken. Pak je slyšet hlučné odstrkování židli a stolů. Při zpěvu a brnkání na kytaru všichni tančí. Všechny Bulharky kouří jako muži, je nutno větrat třemi otevřenými okny.

Vocelovi bydlí nad chirurgovým pokojem. Jednou po půlnoci k nim paní zašla a prosila je, aby alespoň zavřeli okna, že oni nemohou usnout. Ale Bulhaři ji uvítali s jásotem. Musela s nimi připít na zdraví inženýra, který na počest svého svátku platil tu bohatou hostinu. A ještě si s nimi musela zatančit. Pro paní Vocelovou přišel manžel a pak i jejich zvědavé dítě Leošek.

„Všichni tři jsme si popili vínečka a pobavili se po bulharsku,“ vykládala paní ráno v jídelně.

Hlučné veselí utichávalo tak po druhé hodině noční. Dozvuky: ráno rozhlas hlásí, aby si všichni ti, kteří ještě nesnídali, přišli okamžitě pro snídani. Nepřijdou-li, že za trest nedají nikomu na stoly máslo ani marmelády. To výborné máslo na housky, ta výtečná jahodová a meruňková marmeláda? Jak je při hlášení zvykem, všichni vybihají z pokojů na chodbu, poslechnout si rozhlas. Chirurg právě odnáší plný košíček erárního chleba z posledního přidělu, aby jej jako obvykle vyhodil do popelnice. Hlášení se týkalo jen Bulharů, zase zaspali snídani.

To znamená, že všichni nevinní by měli trpět za Bulhary, vyspávající po nočních pitkách? Všichni, kteří byli rušeni ze spánku bezohlednými nočními zábavami Bulharů, na ně hudovali. Ale každý se bál jejich pomsty, kdyby šel do kanceláře žalovat. Jediný doktor Kosma se nebál. Žádal maminky, aby šly s ním jako deputace do kanceláře k řediteli, postěžovat si na Bulhary pro rušení nočního klidu. Všechny odmítly i jejich mužové. Doktor Elišku požádal o asistenci. Stojí v kanceláři po jeho boku a hledí do blahobytné tváře pana ředitele.

Doktor Kosma německy uvádí: „Já, emigrant, jsem dalek toho, abych žaloval na emigranty. Avšak doporučuji, abyste se, pane řediteli, dotázal rekreantů z Vidně, kteří bydlí ve druhém patře nad Bulhary jestli jim nevadí křik v nočním tichu. My emigranti to samozřejmě musíme a budeme snášet. Ani osobně jim domlouvat nemůžeme, protože znám případy z Traisu, jak jsou mstiví a hned sahají po noži. Také jim jejich oslavy zakazovat nemíníme. Mohou si venku dělat táboráky nebo si popíjet v hospodě. Jsme všichni emigranti, bydlíme a stravujeme se s Bulhary a nemůžeme se od nich distancovat. Oni tu denně vyhazují spoustu chleba do popelnice, zatímco ve světě tolik dětí hladoví. Jednají proti řádu. Jsem pro spravedlnost a vždycky budu hájit pravdu.“

Pan ředitel si zjišťuje na plánu pokojů jména Bulharů, kteří holdují těm nočním pitkám. Za chvíli je rozhlas vyzývá, aby se dostavili do kanceláře. Kdosi z Čecháčků honem za tepla Bulharům donesl doktorovu stížnost u ředitele tábora.

Po obědě se shlukli na chodbě a kolemjdoucího doktora zastavili. Polka se svou dobrou češtinou se obořila na doktora, ať si fouká do své kaše a jich si nevšímá, že prý mu do toho nic není, jak oni se baví. Když prý jim to Češi závidějí, ať se baví třeba do rána. Bulhaři nejsou tak sprostí, aby letěli do kanceláře žalovat.

Doktor Kosma ji neodpověděl, nehnul ani brvou. Jen se tím svým hrdým a sebevědomým pohledem bojovníka za pravdu podíval chirurgovi do očí. Chvíli tak stáli mlčky, lékař proti lékaři. Tím je doktor Kosma odzbrojil úplně. Kapitulovali.

Teprv u Oralových v pokoji se doktor rozhorlil. „My Čechoslováci stojíme vysoko nad nimi svou kulturou. Ty Bulhary, kteří jsou tady, netišní nesvoboda, pro kterou my utíkáme na západ. Všichni jedou za lepším bydletem, za každého někdo zámožný v zahraničí ručí. My, Češi a Slováci nemáme na drahá vína a na stále hostiny. Leoš Vocelů vykládal, jak si tam pomlsal

na obložených chlebičkách, řízkách, uzeném masu a dortech z cukrárny. K vínu prý měli slané tyčky, ořechy a drahé bonbony. Z nás každý šetří a počítá dopředu na krušné začátky.“

Paní doktorka se strachuje, aby se jejímu muži nepomstili. „Raději večer ani nikam nevyjdeme z pokoje. Ta drzá Polka tak blýskala očima! Její muž, který si rád přihne, těžko oželi pitky na účet druhého.“

Když Kosmovi odešli, Jana matku objímá. „Maminečko, nikdy bych se neprovdala za Bulhara, i kdyby byl do zlata zasazen. Hnusí se mi ty jejich pitky, ječivý smích žen, oplzlé vtipy, to prázdné utrácení času. Celý jejich způsob života se mi přiči. Mami, vzpomínáš, jak si Vasil zakládal na té jejich bulharské družnosti? Svatby prý se tam slaví po celý týden i déle. Z celé vsi i nezvaní na svatbu pečou a vaří. Každý donese všelijakých jídel, tančí se a zpívá, to prý lakomí Čechoslováci nedokáží. Je to jejich krásný národní zvyk, zachovávaný po staletí.“

„A Vasil nepřipustil, že bulharské děti v táboře jsou rozpustilé a drzé. Ten kluk rozvedeného inženýra děti stále honí a kde- kterému dítěti provede něco zlého. Když rodiče domlouvají jeho otci, ani ho nepokárá. Onehdy rozhazoval posečenou trávu po dětech, po schodech k terase a do oblázků na plácku. Všichni Bulhaři se tomu smáli, div kluka nelibali. Žádná Bulharka venku nesedí s ruční prací, jen ty pilné Jugoslávky, máme tolika dětí. Tento markantní případ jejich prázdného pojetí života, tolik vzdálený, Jano, tvému založení a pili ve studiu i ruční práci, je daleko účinnější než byly moje prosby a domluvy.“

Ten rozvedený bulharský inženýr si přivezl mnoho těžkých zavazadel. Co v nich asi má, když chodí jen v ošumělé bundě a sešlých kalhotách i v neděli? Jen o svých narozeninách se vystrojil. Šaty dělají člověka, všem se náramně líbil. Dávno po něm házejí očima ty tři sestry — Dita, Soňa a Irma. Seznámily se s ním prostřednictvím jeho synka, stále se s ním mazlí. Dokonce je přivedl i k otci do pokoje. Někdy se odtud do ticha pozdního večera rozléhá chodbou jejich pištlivý smích. Dita, obdařená ženskými vнадami, celá vyzývavá k šmajchlování s muži, že je netykavka? Stále to kdekomu o sobě tvrdí.

Ale Bulhar má oči a srdce jen pro hezoučkou Hanačku Boženku. Obléci ji do hanáckého kroje, byla by jako vystřižená z Mánesovy kresby. Bulhar ji vyváží autem do lesů a očividně se s ní baví. Večer synka v pokoji zamkne a je s Boženkou venku

nebo u ní v přízemním pokoji, s Blázou nebo bez Blázi, kdo-pak vi! Proslýchá se, že Bulhar je bujný jako oř, stačí oběma. Bláza nyní osířela, nemá ani Radunku, zamilovanou do toho prachaře štúdioza z Greinu.

Ani jeden den nebo večer tady v táboře nemine bez nějaké menší nebo větší příhody. Bulhar šel za svou obvyklou zábavou a spícího synka doma zamkl. Najednou skoro k půlnoci se rozlehl chodbou zoufalý pláč, křik, kopání do dveří a cloumání klikou. Buď se klučíkovi něco hrozného zdálo, či ho štípla vosa nebo noční múra vletla dovnitř otevřeným oknem. Byla to hrůza hrůzoucí. Chirurg s paní a tři sestry stojí u zamčených dveří, chlácholí rozespalé dítě, ale kluk není k utišení. Chce jen tátu. Všichni vědí, že je dole u Boženky, ale chirurgovi pro něho nepůjdou, nezdá se jim to „fair“. Kurážná Dita také nechce jít k Božence, přetřhnout jim milování v nejlepším, nerozleje si přece u něho ocet. Těž Soňa ani Irma tam nechtějí. Dita klepe na Elišku, ať pro něho k Božence dojde.

„Ne Dito, k tomu se nepropůjčím, ačkoliv je mi klučika líto.“
Řve na celé kolo.

Dita doběhla nahoru pro Polku, ať poradí co počít. Polka bez okolků na Bulhara vletla, ostře přerušila jeho zábavu, vylekané Božence vlepila své mínění, popadla klíč a kluka vysvobodila. Chudáček byl strachy počuraný, pozvracený, sahalo prý na něho strašidlo.

O této příhodě se povídá ve spojitosti s Boženkou a Blázou. Každému je už jasné, že ty „sestřenice“ jsou lehce založené a hledí si užít života, chytnout co se dá.

Paní Kosová to rozhoduje po svém: „Dvojice se poznají po čichu jinak to ani není možné. Proč Jana Oralová, která je pořádná a cti dbalá dívka, nemá tu žádné milostné plotky? Proč ten Bulhar, který bydlí naproti a měl by k ní jen skok, jí nenadbíhá a u těch kačen je pečený vařený? Autem je vyváží do lesů, shání jen milování. I když on nemluví česky a ony zase ani slovo bulharsky, dohodnou se velice dobře. Já jsem od nich oddělena jen chodbou hlavního vchodu. Jejich pokoj je bývalá vrátnice s oknem na chodbu a já, jejich sousedka, slyším smích těch sestřenic s Bulharem přes den i dlouho do noci, div se mi hlava nerozskočí. Je jim, hanbářkám, naprosto jedno, co se o nich mluví. A přitom se nestydí chlubit dopisy milenců z Traisu, toho Jardy z Ameriky a Ludvíka z Austrálie, za které se chtějí provdat po příletu do Kanady.“

Ó, ta sladká zahálka — kolébka vši hříšnosti!

Avšak Eliška na to s úsměvem hledí z jiného hlediska. Každý si z tohoto blahobytného času rozkošné zahálky v rodinném táboře a z této nádherné horské krajiny vybírá, jak vidno, podle svého gustíčka.

Kanada – město Quebec

21. srpen 1968

Kolem druhé hodiny noční někdo utíká po chodbě a klepe na Kosmovy dveře. Eliška slyší vzrušené hlasy a pláč paní doktorky.

„Jano, asi pláče radostí. Snad jim přivezli toužebně očekávanou dceru Šárku.“

„Mami, nebylo by taktní, abychom zvědavě vyběhly na chodbu.“

Avšak časně ráno, je zase na chodbě hlučno, jako kdyby všichni vyběhli z pokojů. „Paní Oralová, Jano,“ volá paní doktorka, „asi vypukne třetí světová válka. Snad už Československo mobilizuje, protože je napadeno Ruskem. Na pražském, bratislavském, brněnském i ostravském letišti přistávají vojenská letadla zemi Varšavského paktu a vysazují z letadel vojenské jednotky a zbraně. A také ze severu z Východního Německa, z Polska a Maďarska se valí nákladními auty vojska. Pan Král to zaslechl z českého rozhlasu, když v noci choval Barborku. Hned nám to přišel oznámit.“

Paní doktorka pláče. „Hrůza co se doma bude dit! Šárku už nám asi nepřivezou.“

Na chodbě stojí muži v pyžamech a rokuji. I Bulhaři vybihají plni zájmu o překvapující útok na Československo.

Kosmovi a Oralovy běží k Vocelovým. Leoš už obíhá Žilkovy, Duškovy, Hlinkovy, paní Kosovou, Myšáka i Konika, takže jsou u nich jako v presu. Zazlívají Královi, že je také v noci nevzbudil. Všichni vzrušeně poslouchají zprávy o surovém napadení a o statečném postoji hlasatelů rozhlasu, kteří do poslední chvíle hlásí, i když už ruské tanky stojí před rozhlasem a vojáci obsazují budovu.

Pražský rozhlas hlásí: „Dokud nás slyšíte, vryjte si do paměti: zachovejte rozvahu a klid! Rozejděte se do svých domovů, nestavte se proti okupantům! Nechceme zbytečných obětí! Vyčkejte v ústraní prohlášení prezidenta Svobody, vrchního velitele naší armády. Vojensky se bránit nemůžeme. Je nás hrstka proti obrovské přesile. Jen klid, rozvaha a diskuse jsou naší jedinou zbraní. Důvěřujte naší legálně zvolené vládě, neprovokujte okupanty, dnes naše úhlavní nepřátele, které jsme v roce

1945 vítali jako naše osvoboditele od Hitlerova fašismu. Petřín je obsazen. Půl osmé a tanky se valí směrem k Riegrovým sadům. Slyšíte, jak střelba zesílila? To sovětské kulometry střílí do vzduchu pro zastrašení lidí...“

V diskusi politiků je nejohavnivější profesor Žilka. Černé oči mu blýskají nenávisti a hněvem: „Ve chvílce by okupanti udělali z našeho národa jatka. To je tedy to vrkání mírových holubiček? Vždyť je to totéž přepadení naší země jako 15. března 1939, kdy Němci stejně násilně a bez odporu vpochodovali do Prahy. Fuj, to jsou spojenci! To jsou naši slovanští bratři!“

„Není tomu dávno, co se hubičkovali a objímali na pohovorech v Čierné nad Tisou a v Bratislavě, a teď se na náš národ vrhnou jako kobylinky!“

„To jsou Braniboři v Čechách, ničemové, vrazi, barbaři!“

„Kdo je bude živit? Jsme načisto na mizině, nepomohli nám dosud v ničem, jen nás vysávali, tiskli k zemi.“

„Teď by jim měli vpadnout do týla Čičané, teď by je mělo zaplavit žluté nebezpečí! Pobít je rozlezlé jako mouchy po celém světě!“

„Slyšíte co hlásí rozhlas? Střílejí do děti a žen. Lidé skupují kdeco, bojí se bidy a nouze.“

„A zase nás západní velmoci nechají v louži.“

„Nepomohou nám, jako tenkrát v Mnichově nás hodili na pospas Hitlerovi.“

„Sovětský Svaz si nechali přerůst přes hlavy.“

„Dubčekovu výhru nazvali pučem a kdyby Tondovi Novotnému se podařilo svrhnout opozici, to by nebyl puč, ale pro Sověty fajnová politika.“

„Kde je Tondovi konec? Nikdo se o něm nezminí, možná, že je schovaný na Krymu a vítězně se vrátí do Prahy. Bestie, měli ho hned odstřelit, toho vraha!“

Ale inženýr Dušek namítá, že to by nebylo možné: „To by si Rusové vzali záminku a zaútočili přímo jako ochránci pořádku.“

„Rus se neštítí ničeho. Přece všichni víme, že najednou postříleli 37.000 ruských důstojníků i s rodinami, když byli Stalinovi nepohodlní. A v Katyni postříleli 20.000 polských důstojníků.“

„Kdo je pozval do naší republiky? Snad ne Tonda Novotný? Chce se pomstít? Chce se zas ujmout vlády? Lid prý požádal Rusy o pomoc? Kdo je ten lid, náš národ to není!“

„Ticho, ticho, čtou se rezoluce a telegramy závodů a organizací.“

„Všichni svorně za Dubčekem. Jsme na jednom vóru, nesmíme se nechat srazit do hlubin. Lidé věřte nám! Odpor je zbytečné prolévání krve, nestavte barikády!“

„Už je obsazeno ministerstvo zahraničí v Černínském paláci i všechna ostatní ministerstva. Nikdo nesmí ven a nikdo dovnitř.“

„Aha,“ Vocel na to, „musí si honem zajistit materiál, to je pro Rusy důležité. Jistě se bojí, aby se ta polednová obroda a volnost projevu nepřenesla z Československa i na okupované země. Polsko, Východní Německo, Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko a do jejich vlastní země.“

„Bůh ví, jaké tam mají mezi sebou nepokoje! To ven nepříjde, zabásnou hned každého, umučejí k smrti. Třeba melou z posledního!“

„Padesát let být pod jhem diktatury to už je dlouhá doba a jsou mezi nimi také myslící mozky.“

„Ti ruští pohlaváři čekají jen na to, aby se komunisté u nás začali mezi sebou bit a vraždit jako to bylo před dvanácti lety v Maďarsku.“

„Jen abychom v té vřavě zůstali jednotní a neroztrhli se na dva tábory. Každého zrádce by měli hned odpravit!“

„At' naši vydrží, at' je ignorují, at' svět pozná co jsou Rusáci za bestie, za vydřiduchy!“

„At' nám Rusáci nechají naši svobodu, naše rozhodování, naši vůli vládnout si po svém! K sakru, což musíme být pořád jen podrobeným národem?“

Do této rozohněné diskuse v malém pokojíku u Vocelových a do tolika rušičkami rušeného rozhlasového hlášení náhle zalétl uklidňující, pevný hlas rozhlasové hlasatelky.

„Znáte nás, naše známé hlasy. Kdyby vám cokoliv jiný hlas pražského rozhlasu namlouval, nevěřte! To budou naši nepřátelé, chtějí oslabit důvěru lidu, poštvat lid proti okupantům a zapálit oheň revoluce.“

Teď se jí zastírá hlas vzlykotem: „Už jsou tu, už nás za chvíli umlčí.“ A hlasatelka vášnivým hlasem statečně bojovnice provolává hesla: „Nezradíme naši legálně zvolenou vládu! Lidé buďte svorní! Národe československý, buď statečný v bouři, která se rozpoutává! Už jsou tu, už...“

A ještě hlasatelka stačila zapnout desku s národní hymnou: „Kde domov můj... a to je ta krásná země, země česká, domov můj... Nad Tatrou sa blýská, hromy divo bijú...“

Všichni stojí v uctivém postoji. Ženy pláčí. „Praha, naše drahá Praha, Čechy, Morava, Slovensko, náš celý národ, naši drazí tam doma, jestlipak to přežijí?“

A pražský rozhlas mlčí.

Inženýr Dušek navrhuje přejít k nim do přízemního pokoje, kde vedle okna vede svod hromosvodu, což je výtečná anténa. Poslech rádia prý bude jasnější. Všichni jsou už zase u nich jako jedna rodina, v těsné blízkosti přijímače. I paní Dušková má smutné uslzené oči a tvář jejího muže je jako vytesaná z kamene. Oba jsou rozhořčení bezprávím jakého se dopouštějí Rusové.

Jak by Duškovi asi rádi smazali ze svých čel to Kainovo znamení, že byli kovaní straníci. Je to na pováženou, že oni mluví a jednají tak, jako by nebylo žádného rozdílu mezi nimi a těmi, kteří za režimu trpěli.

Když se pražský rozhlas odmlčel, Dušek se snaží zachytit jinou stanicí. „Přece je nemohli naráz všechny obsadit a umlčet,“ říká netrpělivě.

„Kdo to mluví? Co hlásí? Pst! To je pokoutní vysílačka Vltava.“

„Ta přísluhovačka Moskvy? Přes ni budou ti proradní Sověti balamutit národ a světu hlásit lež o kontrarevoluci?“

„Ten štvaný vysílač bude provokovat lid k útokům!“

Všichni jsou pobouřeni lžemi, Žilka volá: „Moskva, co hlásí Moskva?“

„Slyšíte, ta sprostota! U nás doma je zle, takový nelidský zásah vojsk a ona si klidně vysílá cosi o mechanizaci strojů.“

„Copak je to u nás jako před dvanácti lety v Maďarsku?“

„Ne, to není,“ Vocel zvedl hlas, „tam stál bratr proti bratru, syn proti otci. Věšeli komunisty; Rusko přijelo zamezit občanské válce. Na čtyřicet hodin otevřeli hranice k volnému útěku. Ale u nás se mezi sebou nemažou, lid je ukázněný, čeká na projev prezidenta. A nahoře jsou dobře promyšleny a rozděleny úlohy jednotlivců.“

„Kdyby lidé hladověli, přepadli by armádu a jejich zásobárny. Hlad má vlčí tesáky.“

„Ale to by bylo to, co si Rusové přejí. K tomu nesmí dojít. Jen ať naši raději nestaví ani barikády. Pohrdat násilím a pohrdat těmi, kdo je činí.“

„Toto přepadení Československa bude mít následky na revoluční hnutí v celém světě. Pěkně rychle nás obsadili jako Hitler.“

„Mohou si pohřební řeči vytáhnout ze šuplíku a opsat si je z března 1939. Právě tak to bylo, vy mladší to nemůžete pamatovat.“

„Hitler by zezelenal závistí, jak to šlo rychle. Přetrumfli ho. Rusáci se celých dvacet let skrývali za hesla bratrství a nerozborného přátelství.“

„Co je s Prahou Co ti bolšáci hlásají? Nebo se naši ubrání? Hnát je svinským krokem, ty asiaty šikmooké.“ Žilka se rozčiluje: „Když nás v roce 1945 osvobozovali, sháněli se po odvšívovacích stanicích. Říkali nám: u vás není kultura, nejsou tu odvšívárny jako v naší mátušce Rusi. V zoologické zahradě viděli želvy a divili se: tady vešky velké, ale u nás malé vešky. Mnoho vešek!“

„Co je s Bratislavou? Co se děje na Slovensku? V Trenčíně a v Bratislavě nerespektují lidé výzvy rozhlasu. Je to brutální znásilňování národa, ale lid se musí ukáznit! Slováci, vzchopte se! Ať neteče nadarmo krev! Klid a rozvahu! Je třeba zabezpečit sklizeň! Slováci a Češi, máme v čele Dubčeka, syna slovenské mámy. Jsme spokojeni jedním srdcem a jedním duchem: vytvoříme hradbu společné vůle, bratrství a lásky. Ať každý na svém poli si sklízí a ve svém domě je svým pánem... Obsazení rozhlasu v Košicích dopadlo tragicky.“

Pani Kosová pláče: „Moje Bratislava! Naše Slovensko, rozbijou všecko. V duchu vidím tu paniku, fronty u řeznictví a potravin. Vyžerou nás! Jako pijavice se na nás přisajou, ti Rusáci.“

Když Rusáci hráli hokej v Bratislavě, vzpomínám, už celou noc slovenští študáci nosili v ulicích nápisy a provolávali: Rusové ven ze Slovenska! Pryč z naší země!“

Doktor Kosma má v očích plno hněvu: „Je to pirátské napadnutí. Je to v rozporu se smlouvou i s mezinárodním právem. Okupační vojska jsou už rozlezlá po celé republice od Aše až do Košic. Spadli z nebe jako morová rána, jako Boží hněv na hříšníky.“

„Ano, národ byl rozpolcen. Straníci násilně drželi moc, a aby nepřišli o svá koryta, neštíteli se ani vražd.“

„Zrušili kláštery, náboženství, pozavírali kněze. Ničili historické památky, rozbijeli boží muka, kříže a kapličky a Bůh teď trestá viníky s nevinými.“

„Stalinismus zvrátil ideu komunismu. Kristus byl tím pravým komunistou. Hlásal bratrství a lásku. Miluj bližního svého, jako sebe samého. Ruští vůdcové pošpinili Kristovo božství násilím.“

vraždami, koncentračními tábory a týráním nevinných. Vzali lidstvu víru.“

„Celý svět se musí zvednout proti nim.“

Do vášnivé diskuse zapadá vysílačka Plzeň I máme jen srdce, ruce, papír a pera. Sila slova zůstane nejrozhodnější naší zbraní. Necht' se celý svět doví o násilné okupaci vojsk Varšavské smlouvy . . .“

Náhle se otvírají dveře, všichni vzrušení nečekaným obratem události doma, hledí překvapeně do zarudlé tváře Kutilka, který oznamuje, že v Bad-Kreuzenu už nemění čs. peníze. Vybízí svou družku Vlastu, aby to hned šli spolu zkusit do Greinu. „Za těchto okolností naše koruna bude v hajzlu.“

Pani Vlasta se na všechny prosebně obrací, avšak žádný z nich není schopen slova.

Ač by raději zůstala, odchází s hlavou svěšenou kolem Kutilka, který pohrdavě na ženy a muže hledí s výrazem: vy hlupáci, přece osobní zájem nade všecko!

Ze skupiny vlastenců ani jediný neodešel do jídelny na snídani. Leoš všem přinesl housky a hlt kávy z konvice.

Jediná Plzeň a České Budějovice stále hlásí, jak lid spontánně a nadšeně provolává věrnost vládě, Dubčekovi a prezidentu Svobodovi; jsou s nimi závody, organizace, armáda. Veřejná bezpečnost, ministerstvo vnitra a další a další. Všichni přísahají, že nehradí, že jsou opora a spolehlivost. Výzva a slib Svazu novinářů, spisovatelů, architektů a umělců, jsou květnaté. Citují i Hrubinovy verše. To vše má lid burcovat ke kázni a odporu k okupantům. Ústředí čs. advokátů vyzývá všechny své členy, aby sloužili jen věci práva, spravedlnosti a humanity. „Jsme hrdý národ, který umí být sokolsky ukázněný. Jediná dlažební kostka hozená na sovětského vojáka může být záminka, aby do celého národa střílela děla. Nevadí, když nám budou téci slzy lítosti a bezmocného vzteku.“

„Naše srdce však musí bít národní hrdostí a naše ruce musí být silné, aby ve svých pěstech udržely zbraň, až jí bude potřeba! Naše chvíle ještě nenadešla, ale přijde . . . holýma rukama se tank neroztrhne. Svobodu jsme si získali bez okupantů. Nepotřebujeme je k rozřešení vnitřních problémů . . .“

Doktor Kosma s profesorem Žilkou s dojetím říkají: „Nikdy nebyl národ tak jednotný jako v této dramatické historické chvíli.“

„Kdybychom se ještě teď přátelili se Sovětským Svazem, nezasloužil by si náš národ nic jiného, jen aby na něj celý svět pil v opovržení.“

Vocel je skeptik: „Uvidíme, že to tak bude. Nemáme pevnou páteř, nedovedeme se postavit hrdě a nesmlouvavě, jako to dokázal Tito v Jugoslávii. Musíme mít stále nad sebou karabáč protektora. Jděte do dějin zpátky. Kdo všechno nám od dob králů poroučel a tyl z naší nepospolitosti? Uvidíte, že se zase mezi našimi lidmi najdou zrádci. Ani teď nezůstaneme jednotní, nezvítězíme! Všecko jsou jen plané řeči, házení hrachu na zeď. Rozhodně nám Amerika a Západ nepomohou. A také proč? Je to naše věc, jsme komunistická, socialistická země. Rusko nás drží v pařátech, rvou se straníci mezi sebou, nač by se do našich věcí míchali a zasahovali? To není v jejich pravomoci!“

„Pane Bože, ať zůstaneme jednotní, ať se zrádci nevyskytnou, ani jediný Čech, ani jediný Slovák. V jednotě je síla,“ říká Eliška jako v modlitbě, s rukama sepjatýma.

A Jana se všech ptá: „Můžeme věřit, že je náš národ jednotný? Přece tu od počátku sledujeme vývoj události doma a víme, že staří komunisté byli i po svržení Novotného pro něho a chtěli se zase ujmout moci. Určitě se zrádci najdou a spojí se.“

„Ano, byli jsme rozpolceni, ale v této vážné době se národ spojuje. Československo může být zápalnou jiskrou ke svržení diktatury Ruska. Jen aby se naši nedali a nepodlehli.“

Muži jeden přes druhého vpadají do debaty. „To je výborné, že ministr zahraničí Hájek je právě na dovolené v Jugoslávii a bude jednat hned a přímo hájit naše zájmy v Organizaci spojených národů. V tom vidím velké štěstí pro náš národ a zásah vyšší moci.“

Doktor Kosma, vášnivý odpůrce komunismu a vši lidské špatnosti, se raduje: „Pravda vítězí! Dějiny odsoudí 21. srpen 1968. Generace nezapomenou na tuto zločinnou okupaci. Svoboda a lidská práva zase zvítězí nad násilím.“

V tom udýchaně přibíhá Leoš Vocelů. „Honem, honem, pojďte, všichni se hrnou do důstojnické učebny na televizi. Šofér Schuster mimořádně dovolil i emigrantům, aby se také dívali.“

Jindy tam sedávají jen rekreanti z Vídně. Je to velická místnost přepychově vybavená plyšovým kobercem od stěny ke stěně a řadami pohodlných barevně sladěných lenošek. Obrovská televizní obrazovka je v jednom rohu příčně postavená. Rekreanti českým emigrantům vlídně kynou. Usedají jako v kostele, tichounce.

Jsou tu promítány krátké záběry z okupace. Tanky, vojsko, davy lidí, sanitky mezi tím vším povykem a shlukem. V Bratislavě byl asi větší masakr než v Praze. Leží tam na dlažbě dvě zastřelené dívky a několik zraněných lidí.

Paní Kosová pláče. Zahlédla okna svého bytu. A té hrůzy zrovna v jejich ulici! Má tam muže: „Pro Boha, snad není mrtev?“

Pak vidí rozstřílený pražský rozhlas, důležité budovy obsazené vojskem, fronty před obchody, plačící děti v kočárkách i držící se mámy, které mají ustrašené tváře.

MLádež i chuligáni zvané „Máničky“ roznášejí letáky a křídou po zdech piší hesla a polepují jimi i výklady. Jini jsou seskupeni kolem sochy svatého Václava, jako by prosili patrona českých zemí o pomoc.

Následují komentáře o světovém mínění. Tito se prý vyslovil, že vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa ho hluboce zneklidňuje.

Rozhodnutí rumunské vlády je ohromující: „Zůstaňte věrní ideálům a nadšení v projevu jednoty a občanské statečnosti. Máte historickou příležitost dokázat, že jste na výši svého práva na svobodu a pravdy. Naše národy dělí hrubé síly Sovětského Svazu, ale my stojíme s vámi, my vás neznradíme.“

„Londýn, Washington, všechny západní státy vyzývají Sověty k odchodu z Československa, všechny rozhlasové stanice mluví o blesku z nebe, jenom Moskva má běžný program. Západní Německo žádá mírové evropské uspořádání bez použití násilí. V Paříži jsou demonstrace před sovětským vyslanectvím. Sympatie celého světa jsou na straně Československa.“

„Naši jsou doma ve strachu o život, o skývu chleba, v pláči nevinných dětí, které nemohou pochopit zběsilost bouře, kterou komunismus rozpoutal nad hlavami matek a otců!“

„A my, emigranti, pod ochranným pláštěm Západu, usedáme tu dnes 21. srpna 1968 v noblesní jídelně k plným stolům vytečeného jídla.“

„Teď kvůli násilným Rusákům, abychom se ještě chvěli, aby nám tu v Evropě nehořela půda pod nohama, aby se nerozpoutala III. světová válka. A nakonec, abychom tu v Rakousku ještě neuvizli.“

Vyvstávají nové nepředvídané chmury nad modrojasným emigračním nebem. Všichni mají doma své drahé, strachují se o jejich životy a touží, aby využili chaosu a přišli za nimi.

Eliška doufá, že její syn Brěta s rodinou uprchne mezi prvními. Kosmovi se uklidňují tím, že jejich Šárka je v malé dědině u dědečka v Nizkých Tatrách a že na štěstí není u starší sestry paní doktorky v Bratislavě.

„Celý svět se určitě postaví na naši stranu i americký prezident Johnson má o nás zájem. Narychlo prý je svolána schůze Organizace spojených národů, tam se jistě bude jednat o naši nezávislost a svobodu a okupanti musí pak ihned opustit naši republiku.“

„Dubček jistě projeví svou nebojácnost, promluví a statečně se postaví v čelo národa. Budeme svobodni. Možná, že právě v těchto dnech tlak dvaceti let našel svou cestu k svobodě. Zítřka bude lépe než dnes.“

Po obědě nikdo nejde ani na procházku ani na houby. Jen děti skotačí venku. Každý ve svém úzkém kroužku mezi svými přáteli poslouchá u tranzistorových přijímačů vzrušující zprávy z domova.

Kroužek vlastenců je opět u Dušků. Rušičky jsou tak silné, že přehlušují každé slovo. Vyrozumivají, že následující podpisové akce, výzvy; je krizový stav, rozrušení členů KS, členové vlády jsou internováni na Hradě.

„Proč tedy prezident Svoboda nepromluví k lidu? A kde je Dubček zalezlý? Kde je jeho hrdinství? Nechtějte, brásci, abychom se styděli za naši vládu, za ty vaše jidášské polibky v Čierné nad Tisou a v Bratislavě,“ ale sotva to Vocel dořekl, hlasatel zvýšeným hlasem volá:

„Dubčeku, nepovol, jednej! Bud' budeme svobodni nebo se staneme otroky navždycky! Dnešek nechť je posledním bičem, který dopadl na naše záda ... všichni jednotně stojí za svou legálně zvolenou vládou, za generálem Ludvikem Svobodou, nejvyšším činitelem československé branné moci.“

Vocel se na chvíli odmlčel: „Myslíte, že tento brutální zásah může být zápalnou jiskrou ke konečnému řešení Spojených států evropských? Ta myšlenka stále nad Evropou visí. Jedině tím by se zlomila moc Ruska nad všemi podmaněnými národy. Kdyby se této pochodně chytlo Východní Německo, odtrhlo se od Ruska a spojilo se se Západním Německem, střední Evropa by byla v jediném plameni a z toho by vzešla svoboda Spojených států evropských.“

Doktor Kosma to vyvrací: „Spojené státy evropské mohou být jen tehdy, až komunismus bude v Rusku úplně vyhlazen. Dříve

ne. Už v roce 1848 Palacký řekl: „Má-li být utvořeno spolenectví více rozličných národů, pak nesmi mít žádný národ pocit, že je miň mezi všemi, i když je malý. Jsou-li k sobě připoutáni přátelskými svazky, nemůže vzniknout strach z napadení.“ Německo by se mohlo teď spojit, lid Východního Německa si to přeje. I tam může dojít ke svržení komunistických předáků.“

„A my z toho jicnu sopky můžeme vyjít jako neutrální stát! Tak by měla uvažovat i Organizace spojených národů na svých poradách.“

„Nejsme už ve spolenectví Varšavského paktu, všichni naši spojenci nás napadli jako svého nepřitele.“

„Vlastně zradili. Nejsme nic. Československo může být takovým neutrálním státem jako je Rakousko, takovým koridorem vzduchoprázdna mezi Východem a Západem. Oddělit barbarské národy od civilizace nepřekročitelným pásmem.“

„Ano, kéž by se to uskutečnilo. Nebude to za týden, za měsíc, třeba ani ne za rok, ale jednou to bude.“

„Čím dnes náš národ prochází a jak trpí to muselo přijít. To jsou historické okamžiky, zlaté hřeby v dějinách Evropy.“

„Ale za Hitlera byla Belgie neutrálním státem a Hitler také nerespektoval svrchovanost území. Jeho vojska namaširovala do Belgie i do Holandska.“

„Rus a komunismus je totéž co Hitler a fašismus. Rusům není nic svaté, poruší všechny smlouvy.“

„Jsou to asijsí barbaři. Ať už nám Slovanům dají navždycky pokoj. Slované jsou srdce dobrého a pokojně si žijí. Ale tato chamtivá lidská sběr! Kéž by jim teď, právě teď, Čína skočila do týla a sprovoďila je ze světa!“

„Kéž by je donutila stavět barikády na svých asijských hranicích, aby ta sebranka z čerstva mazala z naší země!“

Takové a podobné plamenné řeči vedli ohniví vlastenci mezi silně rušeným hlášením, a den se uzavíral.

Historický den v dějinách Československa — 21. srpen 1968.

Den vnitřní síly národa, v níž je naděje na svobodný zítřek. Naděje nebo umíráček? Budou zvonit hrany ideálům svobody a demokracie, v jejichž jménu vznikla Československá republika? Ideálům svobody a demokracie, v nichž nás vychovávali naši rodiče a v nichž jsme chtěli žít s našimi dětmi?

Budou zvonit hrany polednové obrodě a Pražskému jaru, optimismu národa a jeho odvážným bojovníkům za pravdu, spravedlnost a humanistický socialismus?

Komu budou zvony vyzvánět?

„Žádný člověk není ostrov sám sobě. Každý je kus kontinentu, část pevniny. Když je unesena hrouda, Evropa je tím menší, právě tak jako kdyby byl unesen mys, právě tak jako kdyby byl unesen zámek tvých přátel nebo tvůj vlastní. Smrt kteréhokoliv člověka zmenšuje mne, protože jsem sloučen s lidstvem. A proto se nikdy neptej, komu zvoní hrany. Tobě zvoní.“

(John Donne)

Jana už dávno usnula. Eliška odkládá pero a dlouho hledí do hvězdnaté noci. Cítí, jak každá její myšlenka je prosbou a modlitbou k Bohu.

„Ó, milosrdná noci dvacátého prvního a druhého srpna, rozhodni, aby naši vlastní zazněly z Vyšehradu slavnostní fanfáry ze Smetanovy Libuše.“

Tak klamali sami sebe v Bratislavě

Krveproliti v Československu

Od časného rána jsou zase všichni emigranti u přijimačů, ale už ne s takovým spontánním zájmem jako včera. Jen z politického kroužku neochabl ani jediný. V noci slyšeli, že Dubček, předsedu Národního shromáždění Smrkovského a předsedu vlády inženýra Černíka odvezli na ruzyňské letiště a dopravili do Moskvy.

„Tak je tedy náš národ jako loď bez kapitána na rozbouřeném moři,“ říká smutně inženýr Dušek, ale profesor Žilka prohlašuje: „Dubček je národní hrdina. Nebál se postavit proti ruské diktatuře. Chtěl svobodu a volnost projevu a ti vrazi ho nyní v Rusku odpraví. Národ si to nenechá libit, určitě bude krveproliti.“

Další hlášení zprávu potvrzuje: „Na obsazené budovy, staroslavský pražský hrad, rozhlas, akademii věd a redakce novin jsou zaměřeny hlavně tanků. Průčelí Národního muzea je prostríleno jako cedník, taktéž i domy v ulicích, kudy tanky projíždějí a boří barikády. Vojáci bezmyšlenkovitě střílejí i do pomníků i do sanitek. Jezdí sem a tam jako v bludišti. Po Václavském náměstí jde průvod Pražanů se zakrvácenou vlajkou. Mládež se postavila jen dlažební kostkou a horkou hlavou proti chladné oceli a její krev už zkropila pražskou dlažbu. Mrtvolý zastřelených obětí vojáci sami odklízují, takže se jejich totožnost nedá zjistit.“

Ženy pláčou nad srdcervoucí prosbou učitelky k sovětským vojákům, aby nestříleli do dětí. Ve škole jim od první třídy učitelé vštěpují lásku k Rusům, osvoboditelům od fašismu a teď, kdy už brzo začne nový školní rok, mají učitelé předstoupit před tázavé oči a srdce svých žáčků. Co jim řeknou o bratrské a přátelské ruské zemi?

Jiný hlas uklidňuje rodiče, at' se nestrachují o své děti na lesních a chmelových brigádách. At' nemají obavu ani o děti, které jsou ve Východním Německu v pionýrských táborech. Z Československa nedošla do tábora pošta. Hlásí také, že hlavní pošta v Jindřišské ulici je uzavřena. Praha má zastavenou dopravu. Vlaky jedou zřídka a jen na okrajová nádraží Prahy. Poslance Fierlingera pry nepustili do rozhlasu.

„To je na místě!“ Volá profesor Žilka: „Takovou sketu, vyvrhele národa, který pracuje v proudu každého režimu! Proč ho nyní národ neutluče kamením, proč se teď nezbaví těch ničemů a zrádců?“

„Dubčeka asi odpráskli nebo ho tam otráví a prohlásí, že ho ranila mrtvice. Ti ruští vrazi ho nyní odpraví, našeho druhého Jánošíka, hrdinu.“ Profesor Žilka už nemůže ani dál poslouchat, tak se třese rozčilením. „Krveprolití se nezastaví. Poslouchat nemohu tu bezmeznou lež, co Moskva hlásí světu, že vojsko bylo vládou pozváno, aby zamezilo občanské válce. Hlásili v noci, že ve slovenských horách jsou už zase partyzáni, aby bránili naši vlast. Ó, moji Slováci, hrdí a tvrdí!“

„Generál Svoboda velel partyzánům za Hitlera, co je s ním? Odtáhli ho také, nebo ho izolují na hradě?“

„Neslyšeli jsme jeho hlas. Či už promluvil k národu?“

„Promluvil krátce, že vznikla v naší zemi složitá situace a nic víc nemůže říci k jejímu objasnění. Prý žádal Sověty, aby okamžitě vydali Dubčeka a všechny, jinak že učiní rázná opatření,“ říká inženýr Dušek, ale Vocel to vyvrací:

„To je blaf! Co může dělat? Sám je izolován, může jen zatnout zuby a pěsti. Blázen, že neodjel se ženou za svou dcerou do New Yorku. Postřílejí je všechny.“

„Byl by zázrak, kdyby vyvázli z ruských chřtánů a drápů.“

„A co říkáte tomu, že je vyhlášeno stanné právo? Asi byli lidé ve frontách neukázněni. Děti se neptají, kde matka pro ně ukrojí krajíc chleba.“

„Pravda, dětem se u nás doprávalo všeho dosyta a teď by měly hladovět? Kdo tam asi dělá pořádek v zásobování?“

„Vždycky se mezi lidmi najdou takoví, kteří sedí na zásobách jako křeček ve své díře. Nade mnou ať se boří svět, jen když já vyvážnu.“

To rozesmálo posměváčka Myšáka, který má na všecka ponurá hlášení neustálé vejšplechty: „Ještě Velká Británie vyhlásí válku Anglii a bude všecko v hajzlu!“ Vesele se chechtá a sebevědomě se rozhlíží, jako by dal korunu všemu hlášení.

Ale vážným posluchačům to není vhod.

U Žilků, kde je největší pokoj a dost místa pro všechny, paní Žilková nerada vidí Myšáka: spolknout se musí leccos, všelijakou čeládku Pánbu stvořil. Snad by byla něco ostřejšího řekla, ale v tom se rozlétly dveře a Leoš Vocelů důležitě hlásí: „Rakušáci namířili děla proti československým hranicím. Kdyby

se Rusáci opovázili přelétnout hranice, zahájí proti nim palbu. Můžeme tu v lágru klidně spát Rakušáci nás ochrání.“

Leoš, ta podařená lágrová figurka! Všichni se na něho usmívají. Ty jeho grimasy v obličejí a chlapecké míření rukou do oken, doprovázené hlasitým puf, paf, puf, jak by do Rusáků střílel.

„Málem bych zapomněl, co jsem slyšel u Příhodů. Raketové vojsko je padesát kilometrů od Prahy směrem na Pečky. Možná, že se ráno probudíme a Praha bude na cucky. A na Karláku hoří dětská nemocnice, chytla od rusáckých kulek. A Poláci už by byli radši doma. Řek jeden polský voják, táta pěti dětí, že je tu jako na trní, doma nebyl na žních, že prý by raději ty rusácký svině postrílel.“

Grafik Hlinka zase slyšel jinou zprávu: „Naši doma obracejí směrůvky nebo je vyměňují za docela jiné názvy ulic, vesnic a měst, takže se okupanti točí dokola a neví ani kde jsou.“

Rakouští turisté, kteří přijeli z Československa líčí tu spoušť. Přes silnici prý byl napjatý obrovský ruský prapor a na něm vápnem nakreslený hákový kříž.

„Videňáci horečně nakupují. Bojí se inflace. Československé peníze už nikde nepřijímají.“ Profesor Žilka vzpomněl na zlatý poklad republiky: „Lidé v nadšení polednové obrody přinášeli zlato na Fond republiky pro zlepšení národního hospodářství, a teď to ti raubíři schlamstnou. Ožebračí nás úplně. Jak na ně, piráty, jak je srazit k zemi? Jak se dostat z jejich dračích pracek?“

„Je to tragédie pro celou Evropu i pro celý svět. Studenti i lid ve všech zemích světa demonstrují proti invazi. Vytloukají okna ruských vyslanectví, malují na ně hákové kříže. I komunistické strany Itálie, Francie a všude jinde vyjadřují své opovržení.“

„S radostí by se od nich trhli i Poláci, protože mají historickou nenávisť k Rusům od prvního dělení Velké polské říše, kdy jim Rusové vzali kus východního Polska.“

„I Východní Německo by se rádo spojilo se Západním, to Rusáci dobře vědí. Maďarsko jasně projevilo svou vůli revolucí roku 1956. Rumunsko prý vyhlásilo mobilizaci. V Bukurešti jsou velké demonstrace. Jugoslávie si nedala od Rusáků foukat do kaše už od roku 1948.“

„Jen Bulharsko, které bylo od Turků osvobozeno Ruskem, jim fandí a je spokojeno s událostmi u nás. Prý je to třídní boj, který byl včas potřen patričním vojenským zásahem. Prý jim je, poturčencům, velkou ctí, že mají za spojence Rusáky.“

Ten profesor Žilka! Eliška s obdivem na něho hledí, na jeho vlastenecký žár: „Jsem si jist, že tato bestialita Rusáků opět povzbudí v USA stoupence studené války. Vždyť i prezident Johnson odsoudil zásah Sovětů, který nemůže být ničím ospravedlněn ani vymluven žádnou záminkou. Austrálie, Nový Zéland, Japonsko, Indie a jiné a jiné státy asijské i všechny africké a evropské státy, no jedním slovem celý svět, hoří nenávistí proti rozpínavé velmoci. Ale všechno jsou to jenom plamenná slova, která se netknou té hroší kůže sovětských předáků Brežněva a Kosygina. Je to házení hrachu na rusáckou zeď. Slova, slova, co nám pomohou opěvně řeči o naší ukázněnosti, rozvaze, inteligenci? Činy, opravdové činy potřebujeme. Jedinou silnou osobnost, státníka, odvážného vůdce, bojovníka za pravdu a právo.“

Profesor usedá, lokte podpírá o kolena, hlavu boří do dlaní a tiše naříká: „Nešťastný národ, který potřebuje hrdiny, ale nepřemožitelný je ten, který je má. Nevidím východisko. Nastane doba temna, krev teče nadarmo.“

Inženýr Dušek tiše dodává: „A naši vojáci tvrdnou se zatatými pěstmi v kasárnách a vzteky v bezmoci nadávají!“

„Čína, Čína by nám měla přijít na pomoc!“

„Nesmysl, kudy by se k nám dostali a kudy by odtáhli?“

„Kudy? Dvakrát by táhli přes Rusko, k nám a zpátky. To by Rusákům zašla chuť napadat malé národy. Ti by jim dali do těla!“

„Čínané by jim natřeli držky.“ dodal Myšák se smíchem.

Praha, srpen 1968

Jediný v táboře, koho události v Československu nevyburcovaly z klidu a houževnatosti učení angličtiny, je pan Kutílek. Se svým synkem už má vízum do Kanady a čeká jen na vízum pani Vlasty a jejího syna Vládi, aby mohli odejet společně. Nikdy se nezúčastňují společného poslechu rádia. Je ho vidět na terase a balkoně nebo doma u přízemního okna jen s učebnicí počmáranou překlady do češtiny a naopak.

Milá a hovorná pani Vlasta svěruje Janě a Elišce, jak ji její druh Kutílek honí od rádia: „Co mám ze zpráv? Na to se mě v Kanadě nezeptají, co se dělo v mé staré vlasti při invazi. Ale co si počnu v zaměstnání bez znalosti angličtiny? Stále mne nutí do učení, abych biflovala slovíčka. Jsem z Podkrkonoší. Slyšela jsem o svém rodném městě Trutnově, jací jsou tam pašáci. Na výpadové silnici na okraji města postavili barikády z pneumatik. Jakmile spatřili příjíždějící kolony vojska, zapálili gumové obruče, které dlouho hoří. Tanky ani auta s benzínovými nádržemi se k ohni nemohly přiblížit. Jsem hrda na své rodáky, že se nenechali vojskem vyžrat. Paní Oralová, každý se diví, že vy, tak pilná ve studiu angličtiny, se teď vůbec neučíte a Janu nabádáte, aby nechala učení a háčkování.“

„Jak se můžeme soustředit na učení, když se náš národ potácí v úzkosti a nejistotě? My všichni psanci, rozmetaní komunistickou diktaturou do všech končin světa, máme svou vlasteneckou účastí pomáhat v boji za světlý den, aby vzešel nad naši domovinou.“ A pro dojetí nemůže už promluvit.

„Jenomže, drahá máti, tvá účast je hluboká a já věřím, že i účast pani Kosové, která pláče u televize nad bezbranností Slováků, je taková jako tvoje, ale podívej se po tvářích ostatních. V nich je jen zvědavost, jaké sousto jim zprávy dají dnes a zítra, a nic víc. Podívej se na jejich zřejmě uspokojení, že jsou z plamenů venku, že neshoří jako tí doma.“

Opravdu jsou tu lidé podivných povah. K neuvěření. Mladí muži stále s cigaretou v ústech, ležérně sedí v hale zaboření v lenoškách jako angličtí lordi v panském sídle. Živě debatují svým úzkým rozhledem malého českého člověka.

„Na co tedy živíme celé roky armádu? Nač dva roky drží kluky na vojně? Aby se dívali na pupkaté důstojníky? Teď, když je třeba bránit vlast, zalezou si pěkně do kasáren jako do ulity a vystrkují růžky jen čmáraním nápisů na brány: smrt okupantům — pryč s krvavými tanky — síly svobody se nedají roz-

drolit! Kasárna olepují plakáty a nadávají, až se hory zelenají, ale na kavalcích. My staří mazáci dobře víme, že v kasárnách se nejlíp bouřka přečká. Blesky sjedou po hřbetech těch venku, po bezbranném lidu.“

„Víme, jak to bylo s Mnichovem. Tehdy prezident Beneš nechal za miliony nastavět kolem českých hranic bunkry, veliké pevnosti pod zemí na obranu proti Němcům. A když pak Hitler vystrčil rohy, Beneš vojsko jen na oko zmobilizoval, aby silu lidu v prvním ohnivém zápalu oslabil; brzo vojsko rozpustil a oznámil rozhlasem, že nechce mít ze svých zemí jatka.“

„A teď je to s Rusáky právě tak. Naříkáme na bídnou hospodářskou situaci a živíme bezúčelnou armádu jen pro parádu. Situace nám nyní dobře ukázala, že nic jiného kloudného naše armáda není. Okupanti se ukoušou nudou. A naše vojsko pod vedením generála Svobody se vyvaluje v kasárnách.“

„Měli by je zahrát na sklizeň chmele, bramborů a ovoce, na nějakou užitečnou práci. Ale to musí odpracovat brigády školních dětí a pracující o svých volných sobotách a nedělích.“

„Ti naši kumpáni to pěkně vedou. Odjedou si na žranici do Moskvy a na národ se z vysoka vyserou.“

Titíž mudrlanti jsou ráno první u snídaně a pro kakao si chodí s konvicí až třikrát bez ohledu, jestli zbude na ostatní. Jejich manželky si dlouho vylehávají a pak se šlechtí. Namalované s módními přelivy a natupirovanými účesy jdou ven, aby jim den příjemně uběhl, usedají na zastíněné lavičky k dýchávkám. A zase s rozhledem a přemoudřelostí přetřásají tu věravu v Praze a po celé zemi. Večery vyplňují hrou žolíků se svými partnery. Pak jako na povel se hrnou do dolní haly na televizi, aby tam byli dřív než všichni ostatní a chytli dobré místo. Neprostojí přece večer opření o zeď, nebudou natahovat krk jako žirafa a vidět tu spoušť doma jenom koutkem oka.

Spoušť doma obzvláště v Praze; rozstřílenou sanitku, hořící nemocnici; ulicemi se táhnou davy lidí s čsl. vlajkou; jsou promísené policajty a okupačními vojáky a provolávají slávu Dubčekovi.

Kolem Národního muzea jede řada aut s mládeží zpívající hymnu, za nimi po Václavském náměstí sjíždějí sovětské transportéry a tanky; houkačky aut ryčí. Utíkající a padající lidé, protože vojáci do nich střílí. Oběti ležící v kalužích krve. Na chodnicích sklo z roztráskaných výkladů, barikády z nákladních aut a hořící tank. Na jiném tanku stojící mladík, mávající

čs. vlajkou je sražen vojenskou pažbou. Plačící lidé, fronty u obchodů, děti jako zmoklá ptáčata mezi tou spouští.

Ach, jsou to srdcervoucí scény. Pani doktorka, pani Kosová, Eliška a Jana hledi na ně se zamženýmá očima. Tiše pak odcházeji poslouchat zprávy z domova k Žilkům nebo k Duškům.

Zatímco táborové dámy se svými mužičky zůstávají po zprávách v hale na tu prima detektivku o nevěrné ženě, která se svým milencem otrávilá manžela.

* * *

Myšlenka Střední Evropy

Temno

Inženýr Dušek představuje své hosty, tři mladé důstojníky. Byli už na AFCR ve Vídni. Tam je fronta českých uprchlíků až na ulici. Doktorovi Tauberovi prý se třesou ruce nervózou. Musí vypravit zvláštní transporty, aby bylo místo pro další uprchlíky. Tady v horách nemáme zdání, co se ve světě děje. Na hranicích jsou přeraženy závory, lidé prý se valí ven proudem. Někde i pohraniční stráž zahazuje flinty a utíká také. Do Traiskirchenu se už nevejde ani myš. Poinvazní uprchlíci nemusí vůbec na karanténu.

Leoš Vocelů odkudsi dostal zprávu, že z Traisu do Kreuzenu přivezou na dvě stě nových emigrantů. Narychlo všechny přestárlé maďarské emigranty odvázejí do starobince v Linci. Také rekreanti kvapem odjíždějí do Vídne, protože zaměstnanci ministerstva vnitra museli přerušit dovolenou.

V televizních zprávách hlásili, že ministr vnitra Klaus nařídil, aby pro nával československých uprchlíků uvolnili všechny školy podél hranic a tam prý je budou i stravovat. Důstojnická škola tu od 1. září nebude, protože jejich pokoje obsadí uprchlíci.

Grafík Hlinka s uchem na rádiu zachytil v silně rušeném hlášení: „Národ má starost o osud svých předáků a je uklidněn zprávou, že prezident Svoboda na vlastní žádost letí pro ně do Moskvy.“

„Hrdina nasazuje vlastní život. Odbouchnou je tam všechny.“

„Zlaté oči,“ říká Vocel. „ať jsem papež, jestli ho Praha uvidí živého, ačkoliv telefonoval své paní, že se brzo z Moskvy vrátí.“

„Doprovází ho Husák, Bilák, snad i Indra, ti zrádci. To nevěšti nic dobrého.“

„Pozor, buďte ticho, sirény všech továren znějí nad celou naší republikou; je konec generální stávky. Spontánní protestní projev proti okupantům svorně vyjádřil jednotu národa, který nestrpí mezi sebou kolaboranty a zrádce.“

„A nyní zrádcové jedou vyjednávat do Moskvy. Co si máme o tom všem myslet?“

Profesor Žilka zrudl rozčilením: „Zase už je Rusáci odtáhli do Kremlu. To je naše prohra. Lezou tam zase jako žebrota ke svým chlebedárcům, jako hora k Mohamedovi.“

„Prezident Svoboda tam neměl za nimi jezdit. Měl ilegálně odjet do Organizace spojených národů a tam rozhodovat a jednat!“

„Nu, uvidíme, jaký bude inženýr Hájek, co ten tam za nás projedná, jestli dokáže hájit právo a pravdu.“

„Proč Rusáky nevyhodí z OSN, zasluhovali by si úplný bojkot celého světa! Hospodářsky je znemožnit. Tak do toho bouchnout teď a bylo by navždycky komunismu odzvoněno.“

„Však ten návrh na schůzi OSN byl podán, aby celý svět zastavil dodávky Sovětskému Svazu. Protestovali také proti porušení svobody malých národů,“ říká inženýr Dušek a přejíždí si dlaní čelo, jako by si chtěl smazat šmouhu: „Já přátelé, jsem byl také požádán Indrou, abych byl jeho tajemníkem. Aní nevíte, jak jsem rád, že jsem odřekl. To bych si dal, být teď na pranýři zrádců.“

Všichni překvapeně na něho vzhledli raději kdyby to zamlčel.

Hlinka zachytil hlášení, že od Olomouce ku Praze jede vlak vezoucí rádiové rušičky z Ruska. „Železničáři prý vědí, jak na to, aby vlak nedorazil.“

„Ihned se zvedla prudká debata. ... stačí vyšroubovat spoje někde u svahu, aby se vozy zřítily a všechno se rozbilo nebo položit výbušninu na koleje nebo přehodit výhybky na slepou kolej nebo poslat vlak omylem zpátky do Ruska ať si tam ruší svou vysílačku.“

„Ne, to ne, ale roztráskat rušičky kameny a železem.“

„Ale počkat, to by byla sabotáž. A jiskra k výbuchu; tanky by bez milosti začaly střílet do lidu. Rozvahu přátelé,“ Vocel varovně pozvedá ukazováček.

Organizace čsl. rozhlasu je vskutku obdivuhodná. Aby měli lidé zprávy ze všech krajů, rozdělili do všech stanic hlášení po čtvrt hodině. Pražské ústředí předává slovo Plzni, Českým Budějovicím, Hradci Králové a severním Čechám. Moravu je slyšet z Brna, z Ostravy, z Jihlavy, ze Znojma. Slovensko volá z Bratislavy, Banské Bystrice, z Košic. Boj slova je úžasný.

„Amatéři, vysílači, chraňte se, skryjte se, ať vám tajní nezabaví vysílač! Budeme vás potřebovat, bez vás bychom nebyli ničím. Vy nám posíláte zprávy, duši zpravodajství jste vy i všechny vysílací stanice po celé republice s nimiž máme spojení. Díky vám všem statečným. Takovou zázračnou silou ducha náš bezbranný národ bojuje!“

„Jistě je celý svět ohromen jednotou našeho národa.“

„Pozor! Pst! Ředitel rozhlasu odpovídá na anonymní dopis kohosi, kdo nazývá hlasatele korytáře, kteří si chrání kůži pro Dubčekův návrat!“

„Ty, jenž jsi skrytý v ulitě svého domova, budeš jako šakal štěkat na naše statečné hlasatele, kteří s nasazením svého života nebojácně burcuji národ k trpělivosti a věrnosti vládě? Vy, slidilové, kteří čenicháte kolem sebe a jsou vás celé šiky, vy, zbabělci, zrádci, kteří čekáte na náhodnou chvíli, abyste mohli vystrčit rohy a jít za svými špinavými záměry! Navzdory vám všem, kteří nám, dobrovolným hlasatelům, spiláte, setrváme na svých místech, i když víme, že se na naše hlavy může snést vaše pomsta. My jsme hrdí na své češství, hrdí, že nás naše mámy vychovaly v lásce k vlasti.“

Stydím se, že v našem národě v tak vážných a těžkých chvílích se mohou vyskytnout jedinci, kteří nemají charakter, jen výsadní právo urážet a ponižovat své vlastence.“

Hlasatelka pak s politováním oznamuje, že se další a další kolaboranti hlásí do služeb proti legální vládě. A do té vsí směsi radiových hlášení a debat se ozývá v rádiu Ruska žijící v Brně. „Rusové nejsou jen ti, kteří musí poslouchat surové rozkazy své vlády. Jsou také Rusové, kteří vám rádi pomohou. Citi hluboce s československým národem a stydi se za bestiální přepadení vaši země Sověty.“

Odkudsi se ozval také Zátopek; prý se svou manželkou zahájil akci, aby Rusové nebyli pozváni na olympijské hry do Mexika. Ale hned ho upozorňují, aby se skryl a nevracel se do Prahy.

Nenadále do politického kroužku zašel ten pyšný fotbalista Příhoda. Ve žlutém plandavém tričku a úzkých nohavicích je jako „Dlouhý“ z pohádky. Oči mu planou. Také se od svého rádia nehne a právě se mu podařilo zachytit čerstvou zprávu ze schůze Organizace spojených národů: „Rusák tam prohlásil, že byli okupanti oficiálně pozváni činiteli naší vlády a členy KSC, takže neučinili nic protiprávního. Ani nešli proti ujednání Varšavské smlouvy. Přišli jenom na pomoc svému spojenci. Na výzvu Američana, aby tedy oznámil jména těch, kteří okupanty pozvali, mlčel. Ministr zahraničí Hájek prohlásil, že máme vládu jen jednu a tu že izolovali do Ruska. To nesvědčí o přátelské dohodě se Sověty. Rusák prý prohlásil, že když Západ bude strkat svůj nos do záležitostí socialistických států, že může o něj přijít.“

„A co jiného v náš prospěch tam vyjednali? Přece nás Západ nenechá na holičkách?“

„Nemyslíte,“ říká Vocel, „že se Rusáci spletli v počtech? Všecko je u nich jako v každé diktatuře jen na rozkaz. Neuvažovali co z toho může pro ně a všechny komunistické organizace na celém světě vzejít. Doufali, že se to klidně odschůzuje a každý že zase po jejich vůli potáhne v jejich chomoutu. Doufali, že lehce zlikvidují všechny revisionistické vůdce a nepohodlné živly, že jim okupace půjde jako po másle, přidá se k nim bezpečnost a armáda. A báb, teď ta ostuda po celém světě. Rádi by se bratřičkovali, ale náš lid s nimi pohrdá. Jsou teď zaskočení, nečekali takový spontánní odpor celého národa a věrnost vládě.“

A zas se rozvíjí dlouhá debata o prohlášení Československa za neutrální zemi.

„Teď by byla pro to u nás úrodná půda.“

Avšak Vocel, nejstarší ze všech, uzavírá debatu svým názorem. „Počkat, to není jen tak, vyhlásit neutralitu rozhlasem nebo na papíře. Neutralita je dlouhá procedura, vystupování ze všech paktů, daná plná moc prezidentovi, armáda se musí snížit na určitý počet. Je toho moc, naši v Moskvě na to ani nevzpomenou.“

„Ale budou tam Rusáky určitě žádat, aby nahradili škodu, jak uvádí tiskové agentury. Tanky ničí naše asfaltové silnice, pomník Palackého je rozstřílený, kulturní památky jsou také zničeny, a těch raněných a mrtvých! Škody jsou do milionů, živit takovou raubiřskou hordu! Zastřelili i šoféra, který vezl chleba do obchoďu a chleba z dodávkového auta vykradli.“

„V Bratislavě napadli sovětští vojáci studentskou kolej. Vykradli studentům všecko, i peníze na pohřeb studentů — obětí jejich brutality. I hodinky a rádia.“

Profesor to zaslechl a poprvé s úsměvem vzpomíná na rok 1945, jak byli ruští vojáci pověstní tím svým otřepaným: dávají časy. „Teď by nám mohli odmontovat i pražský orloj ze Staroměstské radnice a odvézt si jej do Kremli.“

„A co je s našimi v Moskvě? Dnes se měla delegace vrátit. Hlinko, chytte Svobodnou Evropu nebo Londýn, ti nám víc povědí, jak se k našim Rusáci chovají.“

„Zaslechl jsem v noci, jak na letišti v Moskvě našeho prezidenta Svobodu vítal Brežněv s velkým provoláváním slávy. Davy lidí tam byly, mávaly a jásaly. Beztak je tam nahnali. Zas tyátr, už to unavuje, samé nabádání k trpělivosti, mlčenlivosti a věrnosti k vládě.“

„Jsme už tři dny okupováni a naši tam v Moskvě nemohou docílit, aby se vojsko stáhlo z našeho území.“

„Kumpáni. tahají národ za nos.“

Inženýr Dušek s grafikem Hlinkou se od rádia nehnu, jen co se odskočí najíst a všechny ohromují zprávou: „Londýn hlásil, že tento puč musel být už dohodnutý na pohovorech v Čierné nad Tisou. Národu a světu ukazovali snímky, kde se Brežněv a Kosygin objímají s Dubčekem a prezidentem Svobodou. Ale už tam v zákulisi bylo domluveno, koho odstraní, koho prosadí a usadí do čela, co všecko podniknou, aby se jim nevymkla vláda z rukou. Chytráci, šaškovinu s námi sehráli. Proč neodtáhli z manévrů domů sklízet úrodu? Proč se vojsko stáhlo do Maďarska až k rakouským hranicím a namiřilo děla na Bratislavu? Všecko bylo dávno promyšleno, to nebyl útok naráz.“

„Organizace fungovala jako dobře namazaný stroj. Ti mazaní Rusáci! To byl strategický útok podle plánu. Letadla se v noci snesou na důležitá místa přesně tak, jak je to na plánu zakresleno. Rozdělit zem na polovinu, nechat všechny hraniční přejezdy volné, bez odporu se zvednou závory a tradá, jede se v noci, když lidi spí.“

„Vítězství je na naší straně! To koukáte, Čecháčkové, Moraváčci a Slováčci! Jaképak bratrství po vaší lednové obrodě!

Jste nejúhlavnější nepřátelé. Chtěli jste nám podkopat základy komunismu. Včas vám ruce, kopající náš hrob perem a slovem, tou svobodou projevu, odřízneme našimi děly a kulomety. Víme, jak na vás, nadarmo jsme si to neodkroukali od Hitlera. Známe svou moc a sílu svých zbraní a vaši ubohost a malost."

Jindy tak klidný a mlčenlivý pan Hlinka je nanejvýš rozhořčen, neboť věří londýnskému hlášení a odráží pochybovače, zejména profesora Žilku, který v Dubčekovi vidí národního hrdinu a ve Svobodovi generálskou čest, že takové bidnosti nemohou být schopni.

Jeden přes druhého zasahuje do debaty a nakonec doktor Kosma vážně říká: „Rusáci se přepočítali. Mysleli, že náš národ bude právě tak zakřiknutý a stisněný ve svých domovech jako 15. března 1939 a nevzepře se síle zbraní a moci. Nečekali takovou spontánní jednotu ducha, vůle a neohroženosti, i když národu utnou hlavu tím, že odvezou Dubčeka, Černíka a prezidenta Svobodu a nepovolí jim, aby promluvili k lidu. Nepočítali se statečností hlasatelů, kteří svým pevným klidným hlasem posilují národ a burcují vlastenecké uvědomění. Jestli však Dubček se Svobodou takto podvedli národ, a skoro tomu mám chuť věřit, nezasluhovali by nic jiného než je postavit na pranýř na Staroměstské náměstí, aby je lidi zlynčovali a jejich přísluhovače také."

„Zamysleme se nad tím," inženýr Dušek říká, „co v osudové noci 21. srpna dělala naše výzvědná zpravodajská služba? Přece musela vědět co se děje kolem našich hranic, kdyby ovšem byla v pohotovosti. Spala snad? Proč generálové nedali rozkazy? Proč, když byly hlavně děl namířeny proti nám, nepostavila proti nim naše děla, naše tanky, naše rakety? Máme vyspělou armádu, a na jaké výši! To všichni generálové v čele s generálem Svobodou vědí. Spali tuto noc nebo jim bylo nařizeno, aby neviděli a neslyšeli? Není vám to také divné? Probudili se a přijali to pirátské napadení jako zbabělci."

„Naši už v Čierné, když si odmyslíme, že puč sjednali, museli přece tušit, co mají Rusáci za lubem a hned se měli připravovat k obraně. A prezidenta Svobodu mít v čele. Jako důstojník vím, že při vyhlášení poplachu musí být v deseti minutách poslední tank z kasáren, nejpozději ve třinácti minutách. To měli učinit na všech letištích a namířit protiletadlová děla. A hranice proti nim obsadit. Mají ozbrojenou milici, nadšenou mládež, vlastenecký národ."

„Je tu otázka rozděleného Německa. Celý svět ví, že Němcům není po chuti, že mají zem rozdělenou, teď by mohli prorazit spojení.“

„A není pravda, že Čína nemá dobrou válečnou výzbroj,“ inženýr Dušek uplatňuje své vojenské vědomosti. „Mají tam nukleární zbraně, západoněmečtí vědci tam s nimi spolupracují. To Rus dobře ví. Proto si nacpal svoji armádu do Východního Německa, Polska, Maďarska a Československa. Střed Evropy je Ruska.“

„Ano, je to tak. Rusové jsou pány situace, přerostli i Západu přes hlavu.“

Všichni přitakávají. On, důstojník, vidí hlouběji než našinec. „Jedině Čína by nás mohla zachránit, ale také zničit celou Evropu. Možná, že stojíme na prahu III. světové války.“

„Nejstrašnější války, války atomové.“

„A svět by byl v hajzlu,“ Myšák se chechtá svému vtípu.

Husák
budoucnost

Svoboda
přítomnost

Dubček
minulost

Černík
Pražského jara

Sobota 24. srpna

Miha se táhne údolím a šedé nevlidné nebe je jako ten ponurý čas v Československu. Co přinese dnešek?

Kosmovi jsou smutní. Dcerku jim přivezou bůhví kdy.

„Ten švagr za tím vystěhovaleckým pasem pro Šárku pořádně nejde. Jestli teď jenom schůzuje, stačilo by jenom brnknout na vnitro, jedna ruka druhou myje. Dědeček nám psal, že švagr o své dovolené u nich natíral okna a maloval. Jestli jen kvůli tomu odložil cestu, bylo by to k nevíře.“

„Autem je sem z Bratislavy pár kilometrů, za půl dne by se vrátil.“ doktor Kosma si při snídani stěžuje a paní doktorka ho chlácholí, stále doufá že Šárku přivezou každým dnem.

Kosmovi nemají už ani smysl pro učení angličtiny, předtím se od učebnice nehnuli. Jsou nyní spřátelení s Hrnčířovými, kterým má babička přivést tříletého synka. Společná bolest o dítě v tom ohni doma je spojuje.

Žilkovic děti, Lukášek s lvetkou, teprv teď mají doopravdické prázdniny. Otecko, jejich přísný učitel, pověsil na hřebík i náboženství, o angličtinu ani nezavádí. Celé dny je u rádia v politickém kroužku a v noci zas poslouchá Moskvu a Londýn na svém malém přijímači. Hned z rána vypráví co vyslechl.

„Ti osli, ta Moskva stále tvrdí, že je u nás kontrarevoluce a že sovětská armáda včas zakročila jako před dvanácti lety v Maďarsku. Z těch lží se až člověku dělá špatně. Dvacet let poslouchat legendy o nerozborném přátelství! Jestlipak se konečně našim komunistům otevřou oči? Ti zrádci a kolaboranti mají na mysli jen osobní prospěch.“

„Podle sovětské tiskové agentury je v naší zemi klid a podniky plynule pracují. Slovensko chce svou samostatnost a Češi prý musí respektovat jeho dávné přání. Federativní rozdělení nebude rozpolcovat tyto dva národy, ale usměrňovat je a vzájemně doplňovat. Teď, když musíme držet pohromadě, abychom vyhráli započatý boj, Moskva nás bude rozeštvávat! Aby se Slovensko stalo rusáckou autonomní gubernií, to by tak ještě scházelo!“

„My, slovenští vlastenci, můžeme teď spoléhat jedině na Dubčeka, slovenského Jánošíka. Ten to nedopustí! Ten federaci

horkým hlavám rozmluví! Byl jsem pro ni, nezapírám. Ale teď federace není možná. V jednotě je síla, která nás osvobodí od ruského jha. Síla celého národa.”

Politický kroužek je dnes u Hlinků. Plzeň hlásí: „... prezident se nemůže o své vůli vrátit, nemá čím, dokud se Brežněv neuráčí ho vyprovodit... Náš milovaný prezident Svoboda, držíme ti palce! Ty neohrožený hrdino, který jsi riskoval svůj život cestou do Moskvy pro záchranu soudruhů, ty, který jsi naši zemi přinesl, svobodu už jednou, za nacistické okupace, přivez ji zase!”

Inženýr Sobotka poprvé přišel. Všem připomíná diplomata svým vážným důstojným vystupováním a klidným pokuřováním z lulky. Má vlastní názor na věc, nikdy neplýtvá slovy a co řekne, to má váhu. Na své malé tranzistorové televizi na baterie a rádiu živě sleduje vývoj událostí s Pilařovými. Od křtu jejich Filipka jsou dobří přátelé.

„Vyslechl jsem, že jen vláda dostává autentické informace. Vládu v Moskvě reprezentuje prezident Svoboda, který vzkázal telefonicky, že řešení otázek je konstruktivní a probíhá dobře a protistrana prý je přístupná jednání. Národ nabádají, aby věřil moudré taktice našeho prezidenta. Ovšem národ musí souhlasit s tím, co se mu z Moskvy přinese, respektive naservíruje. Ale výsledky jednání musí delegáti přednést vládě a ta je bude ratifikovat. Nedělejme si však iluze. Nikdo, kdo to s národem myslí dobře, nemůže mít důvěru v takové patolizalství. Prezident Svoboda je v Moskvě druhý den. Jaképak vyjednávání na lokte, když je třeba dát ultimátum, aby okupanti opustili Československo.”

Muži pak hovoří o ruských dějinách, v nichž se náležitě osvětluje ruská mentalita a dravost.

„Ptali se Tolstého, kdo jsou Rusové? Definoval to dvěma slovy: Knuta a Tataři. Ti pobili knížata a zničili Kyjev tak, že se ani za dvě stě let nevzpamatoval. Za vlády cara Ivana Hrozného zbavili zem tatarských hord, ale přesto tatarská krev v nich koluje dodnes.”

„Už Napoleon říkal: Škrábněte Rusa a vyleze Barbar.”

„Ruská armáda má tuhost Tatarů. Je bezmezně poslušná.”

„Rusko se vždycky špatně chovalo na politické šachovnici. Hitler by nikdy nemohl napadnout západní evropské státy a naši zemi, kdyby předtím neuzavřel smlouvu se Stalinem o neútočení. A Stalin smlouvu lehce zrušil a postavil se pak proti Hitlerovi. Ale to je za námi — éra II. světové války.”

Hlinka odvádí řeč na hlášení, že v Praze vojáci jednoho tanku odepřeli střelit do lidí. „Velitel druhého tanku nařídil, aby ihned ty vzpurné vojáky odstřelili. Velitelé už se bojí vzpoury u nás, proto nařizují výměnu vojáků.“

„Potom by museli v Rusku vojáky odvézt na Sibiř a izolovat je od ruských občanů. Nebo je odstřelit. Přece nebude technicky možné, aby jim všem vyřízli jazyky, ač Stalin by toho byl schopen. Vojáci, kteří se vrátí do Ruska, nebudou mlčet o naši disciplíně v jednotě a svornosti.“

„Vlak s těmi ruskými rušičkami trčí v České Třebové. Lokomotiva že nemá strojvedoucího a nikoho nemohou přinutit, aby s rušičkami jel dále do Prahy. Nejsou naši kabrňáci?“

„Ano jsou a jaci pašáci! I ti, kteří prohlašují, že vrátí všecka vojenská vyznamenání, které jim Rusové udělili v partyzánském boji u Sokolova a u Dukly, jestliže neuznají Rusové neutralitu našeho státu a nenahradí nám škodu způsobenou okupací.“

„V ožebračené zemi je o půl milionu víc krků, vojáků. Živit je, to holečku, všecko stojí těžké prachy.“

Inženýr Sobotka ukazuje americké noviny s kresbou: do Československa je zakousnuta smečka hladových vlků a pod tím je nápis: „The Warsa Pack“. „Je to slovní hříčka na slova: Pack-smečka a Pact-smlouva.“

Hlinka zachytil. „Lidé, dávejte pozor na helikoptéru která hledá tajné amatérské vysilačky. A na černé auto Volhu a zelený Moskvíč v nichž jsou agenti z ministerstva vnitra. Projíždějí Prahou a městy, provokují lidi a zatýkají. I novináře, kulturní pracovníky a členy organizací K 231 a KAN.“

„Studenti Karlovy univerzity, nepiskejte, neplivejte po okupantech, nesrocujte se! Nesmíte dopustit, aby se Praha stala druhou Budapeští! Místo křiku vezměte do rukou barvy, vápno, hlinku a malujte na tanky, na auta, na zdi, výlohy a pomníky hesla proti okupantům, proti vetřelcům!“

Profesor Žilka si pochvaluje, že ta rozmanitá hesla vyjadřují zdravý rozum i horoucí vlastenecké srdce a možná i šibeniční humor. „Lenine, probud' se, Brežněv se zbláznil!“

„Rusové, táhněte domů, vždyť nám tu zrezivíte!“

„Také namalované jedovaté houby, muchomůrky a hřib satan s ruskými nápisy: jedlé houby. Vojáci jsou prý rozeběhli po lesích, sbírají houby a loví zvěř.“

Inženýr Dušek dodává, že vojsko si nikdy nikde nesmí upravit houby k jidlu ani zdravé hříby.

Paní Kosová říká: „Jsem už tak vynervovaná. Je div, že jsem nedostala nervový šok; umiňuji si, že mezi vás k rádiu nepůjdu. Uši si zacpávám a nechci už o ničem doma slyšet. Ale odolat nemohu, musím zas přijít. Vždyť tam mám muže, odmítl se mnou odejít a teď tam zůstal v tom ohni. Všecka ta mela se strhla a nesla se naší ulicí v Bratislavě. Dočkat se nemohu jeho dopisu. Hlava se mi div nerozskočí úzkostí. Čekám na příjezd prezidenta Svobody z Moskvy jak na smilování. Doufám, že ten blázinec doma ukončí.“

Odpoledne naslouchají dalším zprávám z určitou roztrpčeností, jen aby nepřišli o uvítání prezidenta při příjezdu do Prahy. „Hlásili, že se chystá k odletu. Za dvě hodiny může být z Moskvy v Praze. Davy lidí prý ho trpělivě očekávají v Leninově třídě a u Hradu sedí na chodnicích s vlajkami a květinami.“

Leoš je venku, jen občas zaskočí, vyzvědět pro tátu, co je s prezidentem Svobodou.

„Zloděj v Benátkách ukradl auto a když zjistil podle značky, že je české, nechal je stát a zanechal na sedadle omluvný list.“

„Vida, i zloděj cítí a naší napadenou vlastí. A pardubičti perníkáři upekli na uvítanou pro Dubčeka a Svobodu velká perníková srdce.“

„Závody, státní statky a JZD vyhlašují ‚Dubčekovy směny‘. Budou o nedělích ve svém volnu pracovat, aby se nahradily ztráty, které našemu národnímu hospodářství vznikly pobytem cizích vojsk.“

„Brigády budou, tak jako předtím generální stávky, projevem oddanosti, důvěry a věrnosti vládě a KSČ.“

Profesor Žilka s paní Kosovou už jsou zjevně mrzutí. „Jen samé plané řečičky! Ale výsledek jednání, rázné a důstojné řešení, gesto generála nikde.“

„Prezidentův proslov je náplastí, na kterou celý národ čeká.“

„Videňské televizní zprávy co nám dnes řeknou?“

Dnes je záběrů víc než včera: pohřeb obětí okupace ve strašnickém krematoriu, otřásající výjevy z pražských ulic, zabitá dívka ležící v kaluži krve. Dívky připínající lidem na klopky kabátů heslo: „Chceme neutralitu.“ Dva davy lidí trpělivě čekají na příjezd prezidenta. A konečné hlavní, ba zlatý hřeb — přivítání prezidenta Svobody v Moskvě.

Špalírem lidí mávajících bílými šátečky a provolávání slávy: „Svoboda! Svoboda!“ Kráčí proti sobě Brežněv a Svoboda s rozpraženými náručemi. Pak se dlouho objímají a líbají.

Posměváček a vtipálek Myšák vykřikuje do napjatého ticha: „Nazdar, prezidente, jaká byla cesta?“

Vyznělo to jako posměch našemu představiteli národa, který přijel Brežněvovi lízat hůl, třískající náš národ.

Muži rokují na chodbě. „Fuj, hanba! Je to komedie, kterou balamutí národ! Národ, který se na odív světa statečně drží. Celý svět demonstruje za naši svobodu, za naši pošlapanou a uraženou hrdost a teď vidí na obrazovkách tuto ubohou směšnou šaškovinu!“

„Naši i ruští předáci si hrají do noty: Svoboda, Dubček, Černík, delegace a ti zrádci Husák a Bílak, všechno se to tam u vínečka bratříčkuje, baví se u plné tabule, samá recepce a průtahy!“

„Jak máme před světovou veřejností vypadat?“

„Ten Svoboda je senilní dědek. Rusko si ho tam samo nastrčilo, aby si s námi mávalo podle své zlovůle jeho prostřednictvím. Takový prezident je jako žádný prezident!“

„Nízkost je to všechno, ubohost a sprostota! Ortel nad polednovou obrodou je vyřčen, máme všechno prohráno!“

V celé budově je najednou ticho ani v horní hale nehrají Voštovi a jejich parta žolíky, rádia také zmlkla. Všichni jsou na pokojích zalezlí, zatrpklí a smutní.

Brežněv vítá Svobodu v Moskvě

Eliška vzpomíná na domov. Jak je národu doma? Jestlipak i jejich televizory ukazují totéž, co zde ukázala vídeňská televize? Zdalipak její bratr Pepek v jihočeské vesnici viděl ty libánky v Moskvě? Byl dlouho vězněn: poprvé jako škůdce JZD a podruhé v „čistce kulturních pracovníků“. V polednové obrodě ho rehabilitovali. Právě jí poslal český týdeník, kde jsou snímky jeho sbírky starožitností a blatských krojů a rozhovor s novinářkou o tom, že ho zase obec, okres i kraj českobudějovický volají do osvětové práce.

Hrom buráčí a déšť bije do oken. Blesky křížují nebe, které je chvílemi v jednom plameni. Eliška se zamýšlí. Kdyby teď byla doma ve své rodné vsi, kde by kolem bratra Pepka byli seskupeni vesničané-vlastenci, kdyby šla ode vsi ke vsi, od města k městu, od Aše až po Košice, všude, kde by se zastavila, mohla by zachytit totéž dychtivé napětí, naději i beznaději, zklamání, nenávistné poznámky, úlevné nadávky, rady i rozumování i modlitby za zuboženou vlast. Všude by mohla vidět ruce sepjaté a zatáté v pěst v bezmoci a vzteku na ty Rusáky. Všude by se setkala s vlastenci tak ohnivými jako je profesor Žilka, uvážlivými a trpělivými jako jsou ti ostatní i vlažnými jedinci jako je Kutílek, i s mudrlanty, kterým se to za větrem hezky řeční.

„Ano, my všichni tu zosobňujeme československou vesničku se vším všudy i s tou odezvou politického dění, které duní nad našim národem.“

Je neděle 25. srpna. Po noční bouři je mlhavé ráno. Šedivé cáry mraků se táhnou po obloze jako ti supi sovětských hord po Československu.

Vídeňský hlasatel poukazuje na včerejší objímání a libání prezidenta Svobody s Brežněvem v Moskvě a poznamenává, že svět odsuzuje toto nemístné bratříčkování.

„Co si má kdo myslet o našem postoji k nepříteli a k okupaci? Bylo to vše doopravdy tak přesně naplánováno a domluveno v Čierné nad Tisou?“

„Rada bezpečnosti odhlasovala deseti hlasy proti dvěma, aby okupanti opustili území Československé republiky. Sověti a Maďarsko byli proti, Indie, Pákistán a Alžír se zdrželi hlasování. Sovětské veto zničilo účinnost tohoto usnesení.“

„V mnohých městech fizlové tajně filmuji lidi, kteří lepí plakáty, malují hesla a hákové kříže na ruské tanky, prapory a vozidla.“

„No nazdar! Aby pak všichni zdrhli, jestli se vytvoří kolaborantská vláda. Věznice by pak nestačily. Jsou tam členové K231 a KANu, novináři, spisovatelé, intelektuálové, jsou tam horké hlavy studentů a mládeže, hlasatelé, ohniváci vlastenci, nakonec by ani neměli komouši komu vládnout, jen vězňům.“

Doktor Kosma tvrdí: „V dějinách světa nebylo národa, který by tak svorně a s takovou jednotou držel pohromadě. Zvlášť když je komunistický a napaden komunisty.“

„Jenomže,“ namítá grafik Hlinka, „těch pravých komunistů je u nás málo. Já nejsem komunista, já jsem u komunistů, to je ten rozdíl. Hlavní komunisti jsou ti, kteří jsou u koryta a drží se vesla pro své bydlo. Ale ani ti nemají přesvědčení Jsou jako převlečení do rudého hávu, ale srdce už jim komunisticky nebije. Měli by nás okupovat Američané! To by se Rusáci divili: celý národ by naráz prohlásil, že nikdy komunistický nebyl.“

„Ano, je to tak. Komunistická strana je postavena na lživých základech, vedení nemá důvěru lidu. Nechme se překvapit, jak se dál situace vyvine.“

„Okupace je ilegální. Sovětská vojska všechno ničí, kradou, obchody vytloukají, vraždí.“

Inženýr Sobotka uvádí celou řadu zvěstev.

Doktor Kosma dodává: „Ano, to by se mělo celému světu vyhlásit, co Rusové jsou. Němci za významnou osobnost protektora Heidrycha, za jeho zabití atentátem, smetli Lidice se země. Vsadil bych se, že Rusové za jednoho zabitého bezvýznamného poručíka, ačkoliv jich doma bezpočetně odpravili, vybili by dnes celé město, v kterém by naši poručíka zabili. I třeba na Prahu by se sneslo krupobití střel a letecký útok. Jen si vzpomeňte, když nás Němci okupovali bylo všude ticho, žádná střelba a také se rozlezli po celých Čechách a Moravě. A Rusové co už postříleli lidi hned v první den okupace. Teď střílejí i do sanitek i do zdravotních sester a lékařů. Jsou bezcitní, hanbím se za to, že se nazývají Slované.“

Lukášek Žilků oznamuje, že mše svatá bude v kapli až v jednu hodinu a po ní bude svatba. Miluš s Ferdou, kteří měli v Praze úřední svatbu, budou nyní oddáni církevně.

U oběda Jana se zmiňuje o svatbě: „Kaple bude přeplněna, je to událost pro tábor . . .“ ale doktor ji přerušuje:

„Mě už nikdo v kapli neuvidí, přestože jsem věřící katolík a dosud jsem nevynechal ani jedny bohoslužby. Papež, nejvyšší hlava katolické církve, si v tak vážné době, kdy ruští barbari střílejí do bezbranných lidí, klidně odjede na kongres do Jižní

Ameriky. Letí si na výlet do světa, zatímco by měl celý svět, hlavně křesťanský svět, burcovat na pomoc proti lidským ske-tám, aby konečně už jednou svět byl osvobozen od této boží metly. Což kdyby se tu rozpoutala atomová válka? Z toho důvodu je tu jeho přítomnost nutná, aby křesťané celého světa ukázali Rusákům, že je na světě ještě vyšší moc než jakou je bidácký komunismus. Ne, do kaple mne už nikdo nedostane. Když papež nemá cit s trpícími a jede si tam, kde se mu budou klanět a líbat mu roucho. Kongres by se také bez něho obe-šel. Napadení Československa — srdce Evropy — je pádným důvodem pro papežovu nepřítomnost. Kongres by to uznal.“

Paní doktorka, jemná nábožensky hluboce založená, mu dlaní kryje ústa: „Ivo, taková rouhavá slova proti božskému vyvo-lenci! Papež přece nemohl odříci účast. Kongres se připravoval dva roky a papež je osou a výsostným hostem. A je to hloupost, Ivo, co říkáš. Mluví z tebe zášť proti všemu, co se děje doma, že prezident Svoboda se líbal a objímal s Brežněvem, že se doma národ zmitá v úzkostech a nevede to ani po čtyřech dnech k žádnému konci.“

Ale doktor Kosma trvá na svém: „Buďto jsem něco a vím co je moje svatá povinnost a nebo nejsem na svém místě a pak mi nepatří tak vysoký kněžský úřad.“

„Papež letěl přece v prvních chvílích napadení Českosloven-ska a snad si ani nedovedl představit rozsah všeho zla oku-pace, je to snad omluvitelné,“ namítala Eliška, aby pomohla paní doktorce, která by sama do kaple nešla.

„No, dobře, tak je papež na kongrese, ale co tam udělal pro nás Čechy a Slováky? Věděl, jak Rusáci prostřednictvím svých komunistických předáků v naší zemi zhanobili církev, kněze pozavírali, jeptišky, mnichy a církevní hodnostáře nahnali do výroby. Udělali ten podvodný zázrak s pohyblivým krucifixem v kostele v Čihošti, pro který pak umučili faráře Toufara. Známe všechna zvěrstva. Papež měl teď příležitost na kongrese Rusáky ponižít, odplatit jim všechno zlo, co v řadách věřících napáchali.“

Jana pomáhá strojit Miluš do svatebních šatů. Kam se poděla štíhlost novomanželky? Ferdovi také dvojnásobné porce jídlo-noše svědčí, stěží dopne svatební kabát. Jsou oba samý vtíp, zopakují si i svatební noc a líbáanky.

Kosmovi, ač jindy sedávali v kapli v první řadě, skutečně ne-přišli. „Kdyby každý byl jako on, z křemene, celý národ by byl z kvádrů“

Pan farář Nikyš sloužil slavnostní mši svatou celou v prosbě za pomoc boží pro okupovanou starou vlast. Profesor Žilka po mši svaté zazpíval ještě píseň: „Náš pán je Boh.“

Jeho sólo se neslo kaplí jako hlas ryziho kovu a vyznělo jako prosba, nesoucí se z jeho vlasteneckého srdce, zaníceného láskou k trpícímu národu. Pokorně stojí a dozpívuje: „Bože, vyslyš mne tou písní k Tobě, kterou mé srdce prosí za naše milované Československo.“

Všichni dojatě naslouchají, Janě se koulejí po tvářích slzy, které nestírá. Eliška se obrací k profesorovi a beze slov mu tiskne jeho sepjaté ruce, které smáčí slzami.

Kněz v zeleném ornátu barvy naděje stojí se svými ministrami Lukášem a Filipem tváří k věřícím jako socha svatého.

Na televizi už není taková účast jako včera. Štávnaté sousto měl přinést prezident Svoboda, ale nepřišel ani dnes. Jistě nepřijede ani zítra, protože k jednání v Moskvě byli ještě přizváni generální tajemníci KS všech satelitů, kteří se zúčastnili okupace: za Východní Německo Ulbricht, za Maďarsko Kadár, za Polsko Gomulka, za Bulharsko Živkov. Obrazovka ukazuje rakouské školní kuchyně a třídy s lůžky pro československé uprchlíky. Zůstalo jich v Rakousku přes tři tisíce.

Papež mluví na kongresu k zástupcům křesťanů. Kolem něho jsou jeptišky s bílými obroučky v černé roušce nad čelem jako se svatozáří. Papež říká do mikrofonu: „Jsem silně znepokojen událostmi v Československu.“

„A vic o nás nic. žádný apel na křesťanskou pomoc k potření komunismu, gesto církevního hodnostáře, které by otráslo světem. Tady to máte potvrzeno, co jsem o papeži pravil,“ trpce říká doktor Kosma.

Večer se zase přihnala bouřka. Jasněji bylo slyšet, že hesla, která jsou všude na budovách, autobusech, vagonech, tramvajích a pomnicích mají být rychle smyta. „Propaganda jich užívá proti nám, jako že opravdu probíhají útoky nestraníků proti komunistům. Sovětská propaganda uvádí jako doklad i ty zničené kulturní památky. Prý se lid bouřil už před příchodem vojsk a oni přišli zlikvidovat nepokoje v zemi.“

„Nestydatě vyhlašované lži.“

Jana tvrdí s vášnivou zaujatostí: „Jestli prezident Svoboda s Dubčekem zaprodají vlast a ve všem Rusákům podlehnou,

budu se stydět o sobě říci v Kanadě, že jsem Češka a že Čechy jsou mojí rodnou zemí. Lid je takový, jaké si zvolí vůdce."

„Jano, jak můžeš takto uvažovat! Ta hrstka zrádců i ti naši v Moskvě jsou jako kapka v moři proti síle lásky k vlasti, která spojila národ jak v díle obrody, tak i v násilné okupaci. Náš statečný národ bude v dějinách světa zářným vzorem svornosti, odvahy a sokolské kázně. Vždycky hrdě prohlásím, že jsem Češka a celým srdcem miluji svůj národ."

Praha – pomník Stalina na Letné

Vydrží naši doma?

Je šestý den okupace. Napětí se stupňuje přibývajícimi obětmi zabitých a raněných i délkou jednání v Moskvě. Vydrží naši doma? Nepovolí jim vybičované nervy?

V jídelně se živě debatuje o překvapující novině. Ten uvítací záběr Svobody s Brežněvem v televizi je lež. Sovětská propaganda použila filmových triků a vystříhala film z uvítání Brežněva v Bratislavě.

Inženýr Dušek se zastavuje u stolu a usmívá se: „Paní Oravová, co tomu říkáte, musíme se prezidentu Svobodovi omluvit. Hned jsem si myslel, že si musel uvědomit vážnost kritických chvil a důstojnost svého poslání. Je generál, vzdělanec a ne, jako ti jeho předchůdci truhlář, kameník a soustružník. Ti Rusáci, ti to s námi hrají, co?“

Ale doktor Kosma nemá slov pro takové darebáctví. „Ruští pohlaváři si dělají šašky z celého světa. Pěkně rafinovaně to nahráli. Jen aby přesvědčili svět, že si je naši předáci sami povolali na pomoc proti kontrarevoluci.“

Paní Dušková, učitelka se státníci z marxismu-leninismu, vzpomíná: „Naporučili nám, abychom našim žákům vštěpovali, jací jsou Rusové čestní, pravdiví, poctiví a charakterní. Kde jaké výtečné vlastnosti člověk na zeměkouli může mít, má jen Rus, náš vzor, osvoboditel od nacismu.“ Eliška s paní doktorkou se chytají naděje: „Náš prezident je vesnický syn z Moravy, má tvrdou selskou palici, určitě je tam přesvědčí. Vítězství bude na naší straně.“

Avšak doktor Kosma sýčkuje: „Ještě nikdy komár neporučil slonovi.“

Večer rádio vysílalo krásný projev českého herce: „My, herci československých divadel, jsme měli v těchto dnech zahájit novou sezonu a měli jsme se dívat do tváře rozesmátého diváka. Ale hlediště divadel jsou prázdná, tmavá a smutná. To proto, že v ulicích měst a po celé naší zemi se hraje strašné divadlo. Na jevištích naší země jsou jiné scény a výstupy, role všem určila historie. Na dlažbách měst leží zavraždění, vojáci nejsou herci, ale okupanti. Diváci, naši diváci, kteří milují kulturu, umění a krásu, jsou ustrašení a zoufale smutní. Kolegové celého světa,

herci, herečky, zpěváci a zpěvačky, věřte, že my, českoslovenští herci, nejsme kontrarevolucionáři!”

„Co je nového? Kdo co ví? Kdo poslouchal v noci a kdo časné ráno?“

U snídaně stojí pan Král uprostřed jídelny a hlásí nejčerstvější novinu. Pan Král je politický vězeň, který tolik nevinně trpěl.

„Viedeňský rozhlas komentoval zprávy ze sovětské ‚Pravdy‘. Na první stránce jsou fotografie přátelského loučení našich v Moskvě. Zase libání a objímání. Naši už odletěli domů z Moskvy. Dnes v šest hodin ráno byli už v Praze na letišti.“

Na chodbě Leoš Vocelů každému vykládá, že to naši v Moskvě proslali. Vrátili se s bžundou a chrnčí na Hradě.

K Oralovům udýchaně přibíhá Lukášek: „Teta, Janka, otecko vzkazuje, hned k nám máte letět. Svoboda s Dubčekem přijeli a budou mluvit.“

Ale nemluvili. Hlásají zase jen otřepané fráze. Pak oznamují, že uvítání moskevské delegace se oslaví houkáním sirén a zvoněním zvonů.

Profesor starostlivě přechází. Je mu úzko z toho, že tak dlouho mlčí a napínají národ. „To už nevěšti nic dobrého.“ Náhle oživil: „Vzkazy z domova... známá hudba... ta hudba je mi divná. Je to jako před projevem a trvá dlouho... slavnostní hudba... ale zase žádný projev jenom znělka.“

Střední Čechy hlásí, že Smrkovský přijel mezi poslance, kteří zasedají a rozhlas přenáší jeho řeč: „Těžko se mi mluví... vrátili jsme se všichni. Jsme vyčerpaní, dvě noci jsme nespali... Není to snadné jak najít vhodné řešení toho, co bude dál... posiluje nás shoda v národě, jeho síla, jednota, disciplína všech spolupracovníků...“ Jeho řeč je rušena, poslech je nemožný. Vysilač Dunaj zní jasněji.

„Slovensko, konečně! Co Slováci, jak se k tomu staví?“ Profesor jása: „V Košicích po celou noc zářil neonový nápis: Dubček — Svoboda! Nedopustíme rozdělit Slovensko od Čech. Na sjezdu KSS buďte při volbě opatrní a volte jen ty, kteří nás dobře povedou. Aby Husák, Biľak a jim podobní neměli možnost hovořit naším jménem. Zklamali nás, nestyděli se kolabovat. Jen strana očištěná od zrádců může mít plnou důvěru lidu.“

Je devět hodin dopoledne. Čtvrt hodiny po celé Československé republice zvonily zvony, ječely sirény, houkaly klaksony motorek, aut a autobusů. Zněly pišťaly lokomotiv, tramvajů

a parníků na Vltavě, Labi a Dunaji. Děti pískaly na píšťalky a lidé v městech třískali do plechových popelnic jako do bubnu, kluci zase pokličkami jako na činely. V otevřených oknech zvonily budíky.

Bylo to spontánní symbolické uvítací gesto celého národa a také manifestační protest proti okupantům.

Profesor hoří radostí: „Na takový manifest náš národ nikdy nezapomene! To musela být vřava! Jistě to bylo slyšet až za hranice. Celá zem se chvěla. Panečku, naši jsou pašáci, drží se! S tím se ruský voják nikdy nesetkal, ten valil oči co je to československý národ!“

„Nadšení z návratu našich je ohromné.“ Všichni jsou dojati.

„Ale nemyslíte, že nad našimi doma visí Damoklův meč?“

Jídelna při obědě je jako včelí úl. Leoš Vocelů má rádio na stole a poslouchá na ušní sluchátka. Všichni na něho dorážejí dotazy: „Co Dubček, co Svoboda, jaké jsou další zprávy?“

Paní Vocelová se směje: „Lidičky, nechte naše předáky na Hradě vychrňet a nabaštit. Však se dočkáte brnění hlavy z jejich řečiček!“

Kosmovi u stolu smutně říkají: „Ta Šárka doma, to je starost, nedá nám to spát. Teď se jistě nic nevyřizuje, švagr propásl vhodný čas.“

Ke všem zprávám z domova doktor podotýká: „Svoboda nic konkrétního neřekne. Zase užije běžné fráze, které už umí celý národ nazpaměť z komunistických projevů. Je to stejná figurka jako Hácha za fašismu. Je to obdoba historie. Československý národ si neumí volit vůdce. Dubček je mladý a pružnější, mohl by říci z moskevského jednání víc. Ale uvidíte, že neřekne. Nesmí. Asi má kulomet v zádech. Je možné, že ho odklidí už po projevu. Podotýkám znovu, vryjte si to do paměti. Toto divadlo, které se hraje na našem území pro celý svět, je jen nepatrná ouvertura. To všechno není nic proti tomu, co teprve přijde. Svobodovi v jeho věku už nemůže záležet na pár letech života. Měl by udělat gesto a říci národu co cítí a ne co mu diktatura nařídí, i kdyby ho měli v tu chvíli odstřelit. No, necháme se překvapit. Nadějemi se nekolébejme. Jsem raději pesimista než optimista. Vítězství je pak sladší.“

* * *

Pohřební řeč prezidenta Svobody a Dubčeka

Odpoledne všichni trpělivě čekají u Hlinků na prezidentův projev. Rozčilují se na bezvýznamná hlášení. Je to k pláči i k zlosti, taková bezcitnost k národu. Nervy jsou napnuté jako struny.

Konečně zvláštní zpráva z Hradu: „Soudruzi jsou všichni velmi unaveni, ale přesto pokračují v jednání o velmi choulostivých otázkách. Ani ty, ani důležité dokumenty z jednání našich představitelů vlády a stranických činitelů v Moskvě se nedají zveřejnit...“

Potom dlouho hraji Smetanovu skladbu „Tábor“.

Profesor je jako na trní: „Proč se nemluví, co se děje? To už není jen tak, jsou asi přiotráveni. Rusáci to umí. Koho se chtějí zbavit, toho zmáčknou tvrdou pěstí. Vím z dobrých pramenů, jak odstranili Gottwalda. Pozvali ho k jednání do Moskvy a tam ho zabili. Očití svědci věděli, že se vrátil jen maskovaný dvojník a mezitím, co údajně na Hradě umíral, přivezli jeho mrtvolu. Jeho ženu Martu, která to poznala a řekla jim to, také zavraždili a národu přes rozhlas namluvili, že se zbláznila. Jó, Rusové, to jsou školení gangsteři, není jim na světě rovno. Podle jejich vzoru zavedl Hitler koncentrační tábory. Rusové v nich příšerně týrali vězně. Udělali dlouhou latrinu a na její okraj přibíli lat. Na tu si musel vysilený nešťastník sednout. Pak ho tam strčili a chechtali se, jak se potápí a polyká výkaly. Nebo vězňům máčeli ruce ve vařící vodě a svlékali jim kůži jako rukavice a také se tomu smáli. I Stalin prý se na to rád díval, bestie sadistická.“

Profesor ví tolik hrůz ze Stalinovy vlády. K neuvěření.

„A naši mu za miliony postavili v Praze na Letné monumentální pomník. Ten pohled na Stalina od Staroměstské radnice přes Pařížskou třídu dával Pražanům ránu do čela.“

Ohnivý vlastenec profesor se nemůže dočkat prezidentova projevu. Lukáš pro něho přiběhl, musí s rodinou na houby. Myslel, že do dvou hodin bude po projevech, omlouvá se, slib manželce nemůže zrušit.

Hlinka nabádá k tichu: „Důležité hlášení! Pozor! Vláda přeruší jednání na zítřek.“ Předseda vlády inženýr Černík promluvil:

„Vycházíme z pevného společenství se Sovětským Svazem jeho bratrské pomoci, z ujednání v Čierné nad Tisou a v Bratislavě... Naši představitelé ujistili sovětské delegáty, že povedou lid cestou v duchu komunistických zásad, v zájmu upevnění vztahů vyjadřujících úctu ke svým ochráncům a osvoboditelům.

Okupační jednotky zůstávají nadále v zemi v zájmu mezinárodní bezpečnosti a nedotknutelnosti hranic. Musí být oboustranně dodrženy všechny články Varšavské smlouvy... Ovzduší jednání v Moskvě bylo přátelské a soudružské...“ Následuje hudba: „Z českých luhů a hájů“ a „Vltava“.

„To je lež! Přitiskli naše delegáty ke zdi, namířili na ně hlavně pušek a dali jim ultimátum.“

Vocel zrovna plane: „Lháři, lotři rudí! Naši museli kapitulovat! Pohrozili jim, že srovnají Československo se zemí. Tak to asi bylo. Se svou kolonií si mohou dělat co chtějí. Dubček, vzpoura, polednová obroda, reálné nebezpečí kontrarevolučního převratu, odvážná výzva — Dva tisíce slov —, protisocialistické živly aktivně organizují kampaň a zahajují útok proti autoritě strany. Panečku, to věřím, to Rusákům hnulo žlučí, ta nebezpečná krize československé komunistické strany. To je postavilo proti nám do vojenského pozoru. Jednat cílevědomě, rozhodně neztrácet čas. Řeč prezidenta Svobody bude řečí pohřební, na to dám krk!“

A byla pohřební.

„Draží spoluobčané! Po čtyřech dnech jednání jsme zase mezi vámi ve své vlasti... ani vám, ani nám nebylo lehké... Máme opravdový zájem na obnovení důvěry a upřímné spolupráce mezi zeměmi, které byly osudově spjaty společnou cestou. Místo naší země v dnešním světě je a nemůže být jinde než v socialistickém společenství... Dosáhli jsme zejména zásadní dohody o postupném uskutečnění plného odchodu vojsk; do té doby je jejich přítomnost politickou realitou... Chceme dále s Národní frontou budovat svou zemi jako opravdovou vlast pracujícího lidu. Od těchto záměrů ani na krok neustupujeme, nedopustíme, aby jich mohli pro své cíle zneužívat ti, komu jsou cizí zájmy socialismu... To vám říkám s plnou zodpovědností jako prezident, vlastenec a voják! Spojme všechny socialistické vlastenecké tvořivé síly do práce pro blaho lidu naší Československé republiky!“

Inženýr Dušek zahajuje debatu: „Přítomnost vojsk je u nás politickou realitou, to znamená, že tedy vojska neodtáhnou, že

máme zase obnovit důvěru a úctu k Rusákům a pokračovat v nerozborném přátelství na věčné časy.”

„Nedošel ani k žádnému kompromisu. Rozhodně je patrné, že stáli za jinými požadavky a museli kapitulovat, aby zachránili nejenom sebe, ale hlavně národ.”

„Ještě co řekne Dubček, na to jsem zvědav!”

„Třeba ho nenechají ani mluvit. Od rána od šesti jsou v Praze a prezidenta nechali říci pár bezvýznamných vět až ve tři hodiny odpoledne.”

„Měl generálsky říci: byl jsem znásilněn, nemohu říci, co cítím. Střílejte do okupantů a žeňte je ven z naší země! Chudák, nastrčili ho tam jako Háchu při Hitlerově okupaci. Ten stařec mluvil tehdy právě tak.”

„Diktatura je strašlivá moc a síla. Lid nic neznámá. Bude zase cenzura. Jó, jó, boj slova! Jak jsme se kapricírovali, že vyhraje nad zbraněmi.”

„Ještě se pořádně nerozeběhli a zase už ránu do týlu, a jakou! Z té se národ těžko vzpomatuje. Pozavírají všechny, kteří se svobodně projeví. Novináře, K 231, Klub angažovaných nestraníků, Svaz zahraničních vojáků, politických vězňů a plno jiných skupin. Rostly jako houby po dešti za polednové obrody a pěkně to komoušům sázely.”

„Ano, na všechny odvážlivce myslím. Brášci vemte do zaječích a hezky z čerstva za námi na Západ, k nám do rakouského tábora!”

Debata je rušnější. Za muži přišly i jejich manželky. Vrátil se z hub i profesor a poprvé zašel i zvěrolékař Vošta. Mnozí z nich myslí, že vláda měla jednat a postavit se proti Rusům i za cenu války.

Vocel to vyvrací: „To by bylo zbabělé. Jako prezident Beneš, když utekl před nacistickou okupací. Tím by úplně národ zabili. Představte si, co by Rus dělal. Odvlekl by naše lidi na Sibiř. A naši zem by připojil k Ukrajině přes výběžek Podkarpatské Rusi.”

„Kdo seje vítr, sklízí bouři. Západní Německo si nenechá líbit, aby v těsném sousedství bylo obklíčeno ruskou armádou. Přímou si tím Rusáci zajistili střední Evropu.”

„Jestli se nad tím zamyslí Rada bezpečnosti, určitě musí udělat nějaká opatření, protože to není jen otázka Československa, ale i Západu.”

„Je to vyložená kapitulace. Prezidentův projev byl napsaný, sestříhaný a teprv pak přečtený. Starý otrěpaný komunismus

přijde zase k moci. A jestli tam na oko nechají legální vládu, pak si s nimi Rusáci budou mávat podle svého a ze zákulisí režirovat jejich role. Nechtěl bych být v prezidentově kůži ani za zlaté prase.“

„Ale je tu lid a jeho odpor, síla jednoty nepřijmout ani jeden kompromis a je tu ještě parlament.“

„Jó, parlament! Ten vydá komuniké. Jsou nespokojeni s výsledky jednání. Boj neskončil, ale začal.“

Jako na zavolanou Hlinka zachytil vysílačku Valašsko: „Jako všichni občané našeho státu, tak i my čekáme na jasná a konkrétní slova našich nejvyšších státních a stranických představitelů. Okresní výbor KSČ Gottwaldov shrnul své požadavky do pěti bodů:

Za prvé: žádáme, aby soudruzi Dubček, Kriegl, Smrkovský, Cisař a Černík nebyli zbaveni funkce ve vedení strany.

Za druhé: žádáme okamžitý odchod okupačních vojsk.

Za třetí: žádáme, aby nebyly zlehčovány či anulovány výsledky jednání XIV. mimořádného sjezdu KSČ.

Za čtvrté: žádáme, aby byli všichni zrádci zbaveni funkce.

Za páté: žádáme zachování svobody slova, tisku a shromažďování, to znamená zachování všech občanských práv...“

Profesor Žilka všechny strhl svým nadšením. Tleskají s ním a on do jejich jásetu volá: „Ti kurážní Moraváci! První protestují! Celá naše republika se k nim přidá, zvolí se kontrolní a revizní komise. Ještě není udělána tečka za větou. Ještě se uvidí kdo z koho!“

Na půl šesté večer je ohlášen Dubčekův projev. Všichni jsou ve velkém pokoji u Žilků. Naslouchají s určitým rozdechváním hudbě.

„Napínají celý náš národ na skřípec. Dubček je význačnější osobnost než celý prezident Svoboda!“

„Hořím zvědavostí. Kruci, kdy už začne mluvit!“

„Ticho! Ticho!“ Hudba ustala: „Prepojujem na Pražský hrad, odkiaľ počujete prejav prvého tajomníka ÚV KSČ súdruha Alexandra Dubčeka...“

„Drahí moji spoluobčania, súdružky a súdruhovia! Ťažko sa mi hľadajú slová, ktorými by som vyjadril vďačnosť za nesmierne prejavy dôvery, ktorými ste zahrnuli mňa a ostatných súdruhov, na ktorých ste čakali... Sme zase vo svojej práci medzi vami... Za každú cenu je treba zabrániť ďalšiemu utrpeniu a ďalším stratám. Pretože tým by sa reálna situácia

nezmenila a nemorálny stav v našej vlasti by sa predlžoval... Aj sovietskí predstavitelia chcú prispieť k normalizácii našich vzťahov... Dohodli sme, že vojská z obcí a miest sa okamžite premiestia do vyhradených priestorov... Bolo by preto nerozumné a nebezpečné zdržiavať akýmkoľvek akciami presuny a nakoniec odchod vojsk piatich štátov z našej krajiny... Prosíme vás, vážení spoluobčania, aby ste nám pomohli čeliť akýmkoľvek provokáciám takých sil, ktoré majú záujem na zostrovaní beztak veľmi napätej situácie a ktoré sú zamerané niektorými ľuďmi proti socializmu... spoliehame, že nám pomôžete i v tom prípade, keď budeme musieť uskutočniť i niektoré dočasné mimoriadne opatrenia, obmedzujúce stupeň demokracie a slobody prejavu, akého sme už dosiahli, a ktoré by sme za normálnej situácie robiť nemohli... Musíme všade tiež dbať, aby súčasnú zložitú situáciu nevyužili tie sily a tendencie, ktorým je cudzí socializmus... Práve preto, že naše národy, Česi a Slováci, sú hlboko humánne založení ľudia s internacionálnym citom a preto vzťah k národom druhých socialistických krajín i k národom a pracujúcemu ľudu i v Sovietskom Zväze, ktorý nesmieme opustiť, lebo budeme pracovať nielen dnes, ale aj zajtra, aby sme sa s týmito národmi v ďalšom zblížovali... Všetci dnes vieme, že ďalšia cesta nebude ľahká. Že bude zložitá... Nedovoľte vnieť paniku do našich radov... zostaňte jednotní, kludní, rozvážni, pochopme, že len v tom a v našej vernosti socializmu, v našej čestnosti v našom úsilí a charaktere, je záruka cesty vpred."

„Vyslechli jste projev soudruha Alexandra Dubčeka. Soudruhu Dubčeku, my, pracovníci rozhlasové stanice Praha, jsme s plným pochopením, s hlubokým pohnutím vyslechli vaše slova. Víme, že jste to neměl lehké. A přísaháme vám, že za vámi celým srdcem a svými životy plně stojíme. Doufáme, že nás slyšíte. Jsme přesvědčení, že budete-li s námi všemi, s celým našim národem důsledně bojovat za to, zač jsme všichni v těchto těžkých dnech a už od ledna vlastně bojovali, že můžete spoléhat na to, že náš lid bude stát, tak jako dosud, i v těch nejtěžších chvílích v pevné jednotě za vámi."

Všichni s největším napětím sledovali Dubčekův projev. Jen paní Žilková stála u okna plně soustředěna na přípravu pochoutky po večeři. Vytrvale krájela hříby a ty větší rozkládala na sušení po oknech. Její manžel musel s rodinou chtít, nechtít odpoledne na houby, ačkoliv by si tak rád poslechl prezidentův projev. Přiběhl ke čtvrté hodině jen k vášnivě debatě

o kapitulaci, ale Lukášek pro něho přišel, že prý má jít hned domů a vypít si horký čaj, máma to nařídila.

Je to možné? Eliška se v duchu diví. Paní Žilková je také vlastenka, ale uprostřed nejzajímavějšího hlášení z rádia náhle řekne: „Na, Šimone, tašku a peněženku a doskoč do městečka nakoupit!“ Někdy jen půl kila cibule a pepř, což by mohly obstarat děti.

Nejednou si Elišce stěžovala: „Jsem už z toho neustálého poslouchání celá zblblá. Co je moc, to je moc. Stačí večer se podívat na televizi a promluvit si o tom, co bylo v rádiu přes den a večer. Děti vyletí ráno ven jako vrabci z hnízda, vidím je jen při jídle. Manžel je zalehlý u rádia, když ne doma, tak u Hlinků, u Vocelů? U Dušků nebo u vás, ani v noci nepoleví. Je to hotový bláznec. A to musím být ráda, že jsme tady. V Bratislavě by byl Šimon přímo v ohni první. Vim, že by ho ani vlastní matka doma neudržela ani já a bral si mě z lásky. Byl by mezi prvními mrtvými. Alespoň jeden v rodině musí mít rozum. Náboženství dětí je ve větru, všechn pořádek narušen.“

Tak to Elišce přelétlo myslí v pohledu na ni, tak klidnou i při Dubčkové projevu.

Na posteli v rohu si hrají Ivetka s Ivankou na maminky. Z krabic od bot mají ložnici a přebalují miminka v postýlkách. Šijí panenkám sukničky.

Lukášek leží přes manželské postele. Jako pravý Slovák oddaně vyslechl Dubčkův projev. Dnes neuteče dolů na televizi, rozlil by si ocet u otecka.

Otci jiskří černé oči, přechází pokojem silně vzrušen: „Geniální projev! Dubčeku, ty jsi náš druhý Jánošík, čest a sláva, jsme na tebe, Slováka, hrdí!“

Grafik Hlinka se ke chvále přidává. Narodil se v Maďarsku, ale po otci je Slovák: „To se musí nechat. Dubček je chytrý diplomat. A to si pomysleme, že je vyčerpán a indisponován. Jak by mluvil, kdyby byl v kondici.“

Profesor s nadšením opakuje: „Geniální projev! Každé jeho slovo mám na vždycky vryté do paměti. A víte, že Paříž dala své hlavní třídě jeho jméno? Třída Alexandra Dubčeka. Považte, už za jeho života takové vyznamenání! Legendární bojovník za svobodu projevu, za svobodu ujařmeného národa. Dubček bude populární osobnost v našich dějinách.“

Inženýr Dušek příkyvuje: „Však kdyby nebyl tak populární, tak by se s ním ani ne bavili. Odsunuli by ho stranou. Ale nemohli si to teď dovolit.“

Vocel namítá: „Myslím, že je celému slavnému Dubčekovi už odzvoněno. Už je politickou mrtvolou, svoboda projevu už nebude. Nastane cenzura a nade vším bude tvrdá pěst diktatury. Dubčeka nenechají ani v Praze na Hradě. Protesty skončí, všechno utichne. To je na bíledni, že Dubček by měl úspěch. Celá dvě ~~desítky~~ leti žijí naši v ruském koloniálním područí, vše se dělá jen podle jejich příkazů a najednou, když se tomu někdo vzepře jako Dubček, získá si podporu celé československé veřejnosti. Jeho obdiv, úcta a láska celého národa k němu neustále stoupaly od lednového puče. Odvléčený Dubček-osvoboditel od prezidenta Novotného a jeho bandy se vrátil z Moskvy a je oslavován, i když je poražený. Hospodářské blokády všech zemí proti Sovětskému Svazu, to je blaf to padne, to prostě není možné. A to se ví, že si okupaci zaplatíme sami. Rusáckové nám přece přišli pomoci zjednat pořádek. Oni nic, oni muzikanti!“

Z toho se vyvíjí ostrý spor o komunistické straně.

Profesor tvrdí: „Komunistická strana by snad nikdy nepřišla k moci v roce 1948, kdyby jí v Čechách při volbách nedali tolik hlasů. Na Slovensku dostala jen 25% hlasů, ale v Čechách a na Moravě 80%. Já to vidím jako dnes, v ‚Bratislavské Pravdě‘ to stálo v úvodníku. Novinami se u nás mávalo a křičelo se, že my, Slováci, se musíme stydět! V Čechách prý to komunisté vyhráli na celé čáře a na Slovensku prý jsou zapeklí. Lidová strana byla u nás ve většině, Slováci jsou zbožnější než Češi a v městech u nás bylo víc sociálních demokratů.“

Vocel uvádí na obranu Čech: „U nás také nezískali tolik. Oni si ty hlasy sami napočítali, to bylo známé. Přece Kopecký se s tím vůbec netajil. Kde bylo víc průmyslu, Škodovka v Plzni, uhelné doly v Ostravě a na Kladně, tam měli komunisté většinu. Ale my, Pražáci? Nás vy, Slováci, neobviňujte! V Praze komouši chytili nejmiň hlasů. Ale na venkově, tam byla třenice větší, tam byli rozkastrováni. Deputátník, čeledín, děvečky, podruh, domkář, chalupník, sedlák, statkář. Tam se komunistická strana zhojila. To věřím, že Slováci-lidovci, odchovanci Hlinky a Tisa, byli klerikály. U nás za Masaryka se z katolické víry odštěpila Československá víra a Bezvyznání. Náboženství dokáže stmelit nebo rozkastovat. A pak nesmíme zapomenout, že po roce 1945 Češi, Moraváci a Slezané nesli v sobě strach, který prožili za Hitlerovy okupace, a tak lehce sedlí na vějíčku Osvoboditelům. Po válce byl každý Rusofil. To v nás pěstovali už naši rodiče, že jsme s Rusáky jeden slovanský národ. Tomu se nedivte, Slovan

ke Slovanu, to byl přirozený vývoj události. Spadli jsme do toho ani nevíme jak. Všichni osvobození vězňové z koncentráků byli Rusům-Osvoboditelům vděční, všichni je asi šmahem volili.“

„A také přece nebyly svobodné volby,“ Dušek také rodem Slovák, ale žijící od dětství v Praze, je při Vocelovi.

Ale prudký profesor vede svou: „Mluvíme o volbách před pětadvacátým únorem. To jsme měli možnost dostat se od komunistů dál, odkráglovat je, nepustit si je k tělu, nevolit je. Ale po ‚Vítězném únoru 1948‘ to už nebyly volby, to byla fraška, to víme všichni.“

Vocel s trpkostí dodává: „My, Pražáci, nejlíp víme, co byl ‚Vítězný únor‘, jakým násilím, bez ohledu na zákony a na státní disciplínu, se komunističtí revolucionáři uchopili moci. Nebýt Fierlingerova zrádného rozpuštění strany sociálně demokratické a automatického přechodu všech členů do KSČ, nezískali by komunisté přes noc parlamentní většinu. Tenkrát byl Gottwald předsedou vlády a generál Svoboda ministrem Národní obrany. Hráli si tedy komouši do noty. Armáda byla neutralizována — SNB bylo v pohotovosti. Lidová milice obdržela výstroj na ostro, ozbrojení dělníků nebylo pro KSČ žádným problémem. Vzpomínám, jak rychle rozehnali průvod studentů v Praze. Všecko bylo řízeno ÚV KSČ: průvody dělníků, zesílené hlídky v důležitých objektech, příprava generální stávky na den 25. února. Ale té už nebylo ani třeba, protože prezident Beneš přijal demisi ministrů nekomunistických stran a jmenoval novou vládu složenou z komunistů a jejich přísluhovačů v ostatních politických stranách, a tak státní moc lehce přešla do rukou komunistů. Nemáte zdání, jak jsme tehdy valili oči a zatínali pěsti.“

Debata přechází na Lenina, na mongolské povstání.

„V roce 1917, na začátku Velké říjnové revoluce bylo v Rusku mnoho analfabetů. Tam si mohli bolševici podmanit tak zaoštalý národ. Zastrášili lidi zbraněmi a diktaturou. Ale u nás je vzdělaný kulturně vyspělý národ. Ten si může dovolit odpor, a jaký — panečku! To ruským předákům zmátlo mozek.“

„To bych řek, to hlavně proto, že v čele národa stál slovenský národní hrdina Dubček, neohrožený bojovník za pravdu a svobodu.“

Řeč se stáčí znovu do přítomnosti.

„Člověk musí být psycholog. Všimli jste si té pauzy, hlas se mu zadrhoval, nebylo to pro něho lehké. Budiž mu vzdána všecka čest.“

Zvěrolékař Vošta přidává své polínko do ohnivé debaty: „Jakýpak zvláštní projev, bylo to pár frází, omílal je pořád dokola. To bych dokázal také. Nevidím v jeho řeči nic zvláštního, neřekl dohromady nic konkrétního. Krátce řečeno, podle prezidentova i Dubčeka proslovu, prohráli jsme to na celé čáře.“

Profesorovi zablýskalo v očích. Když jeden po druhém odešli, zadržel Elišku s Janou, aby si ulevil: „Slyšely jste toho zvěrolékaře? Teprve teď v poslední chvíli projevil zájem o poslech rádia mezi námi. Předtím stále hrál v hale žolíky. Na Dubčkův projev přišel s učebnicí angličtiny a během projevu v ní listoval, jako by se učil. I v debatě učebnicí otvíral a zavíral jako by mu bylo líto času. Urazil Dubčeka, naši pýchu. Věřte mi, já jsem se jen tak tak udržel, abych mu neřekl svoje nebo mu jednu nevrátil.“

Paní Žilková vždycky tak klidná, ještě s nožem v ruce, jak se otočila od krájení hřibů, rozčileně říká: „Počúvali ste toho paňácu co tu sedel vedle pani Kosové? Já myslela, že naňho skočím a vrazím mu tuto kudlu do zad. Chudák Dubček, div dušu za národ nevpustil a on ho nazve frázistou!“

Jana užasla, jak jí hněvem blýskaly dobré modré oči a jak jí jindy bledá tvář znachověla nenávistí.

Dodala: „Jen od Čechů a Moraváků dál. Oddělit se od nich a dosáhnout konečně naší kýžené federace!“

Večerní vídeňská televize zase uvádí drastické scény z okupace. Ukázala i černou mapu Československa v bílém orámování. Po celé délce západoněmeckých a rakouských hranic byla řada bílých kostiček s vysvětlením, že tam je usazeno okupační vojsko.

„To je tedy to přemístění vojska do vyhrazených prostorů? Tak to přece Dubček ohlásil ve svém proslovu.“

„Všecko je a bude, jak Rusák našim nařídí.“

Vážně a humorně

Všichni Slováci, kteří jsou tu v rodinném táboře: Kosmovi, Žilkovi, Halášovi, paní Kosová, inženýr Dušek, ba i Moravák Král se ženou Slovenkou, jsou zaujati proti Čechům, i když jsou s nimi velmi přátelští. Uvádějí nesčetně malicherných případů o setkání a jednání s Čechy. Při obsluze v restauracích, v obchodech, v českých lázních i v rekreačních střediscích. Češi Slováky odstrčili i z vedoucích míst, nejenom v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ale i na Slovensku. Bylo to prostě nesnesitelné. Paní Vocelová tvrdí totéž o Slováčích: „Když jsme žili na Slovensku, měla jsem příležitost poznat jejich mazanost. A ústrků jsme tam od nich zažili také dost.“

Vocel, uznávaný tu všemi jako politický odborník, to bere pěkně od podlahy od A až do Zet: „Po první světové válce Češi Slovákům dali, co hrdlo ráčí. Letitá, dobře prosperující továrna se od nás převezla na Slovensko, jen aby se tam rychle vybudoval průmysl, jen aby se chudé Slovensko podpořilo a vzmohlo. Dobře se vědělo, že Slováci se přilepili na bohaté Čechy. Slováci nepřispívali ničím, jen brali a rostli. Nastavely se jim školy, dalo se jim na naše útraty vzdělání. Potom se Slováčkům proti Čecháčkům snadno hudovalo a volalo po federaci. Moc Čechů říkalo a i teď říká: s Pánem Bohem, jen si jděte do horoucíh pekel, alespoň bude už jednou pokoj. Za německé okupace byly české vysoké školy zavřeny takže historické země přišly o pět ročníků vysokoškoláků, kdežto v kolaborantském fašistickém ‚slobodném státě slovenském‘ pekli vysokoškoláky o sto šest. Po osvobození se hemžila pražská ministerstva akademicky vzdělanými Slováky. Také maďarská menšina na Slovensku se hlásí o své. Slovákům bude z federace ještě horko.“

Vocelovi se podařilo profesora přesvědčit, že v přítomné době federace Slovensku víc uškodí než prospěje.

Inženýr Dušek však trvá na svém: „Své stanovisko na federaci si umím obhájit. Jsem rodem Slovák. Žil jsem dlouho v Čechách, neposuzuji nikoho podle národnosti, ale podle toho jaký je člověk. Vždycky budu pro federaci. Slováci si zaslouží, aby si vládli sami. Právě teď jsem pro federaci, protože by měli skvělého vůdce, Dubčeka.“

Profesor se k němu živě obrací: „Ano, Dubček by byl jedinečný vůdce našeho národa. Celý svět očekával, že Dubčeka potká tentýž osud jako Imre Nagyho. Toho Rusáci po maďarské revoluci v roce 1956 popravili. Svoboda nám milého Dubčeka zachránil. To byl vojenský manévr, to se mu povedlo. V dějinách Ruska je to poprvé, co se Rusko podvolilo požadavku druhého, a k tomu ještě požadavku prezidenta podmaněného národa.“

Inženýr Dušek si vzpomněl co vyslechl z Londýna: „Londýn nazývá okupaci — Sedm dní, které otrásly Kremlem. A ještě velmi výstižně říkali, že tímto nerozvázným činem rozbili dělnické komunistické hnutí na celém světě do takové míry, že by to nedokázala ani nejlepší propaganda kapitalistických zemí. Dokonce na Rudém náměstí v Moskvě byla demonstrace Rusů proti okupaci Československa a mezi zatčenými organizátory byl i vnuk Litvínova.“

Vocel: „Ano, Londýn je dobrý. Rád jsem tajně poslouchal i za Hitlera. Dnešní londýnské komentáře k situaci v Československu jsou velice výstižné!“

Inženýr Dušek: „Já jsem hned říkal: jen prezidenta Svobodu neodsuzovat a nevinít ho ze zbabělosti. Raději vyčkat, jak se dál situace vyvine a vyhnout se debatě.“

Jana se potom vrací k Duškovým slovům: „Mami, vzpomínáš? Dušek odsuzoval prezidenta Svobodu nejvíc a nejdřív z nás všech. Vystudoval strojní inženýrství v Praze a měl se v Čechách jako kovaný straník skvěle. A teď horuje pro federaci Slovenska. Příčí se mi to!“

Zářivé slunce protrhlo hustou mlhu, podívalo se do oken a připomenulo všem smutným srdcím, že i v rodné zemi po bouři přijde slunný čas pohody a míru. Příroda je úzce spjata s konáním jedince i celých národů. Co bouří se přežene nitrem člověka, co v rodinách, co v národech... A jen víra a naděje dají sílu vydržet, překonávat překážky a znovu začínat.

I tady v deštivých dnech, kdy pokoje jsou příjemně vyhřátý ústředním topením, je pěkně jako po bouři. Jako by se i přes československé emigranty přehnala víchřice hněvu, která tak neblaze postihla jejich vlast.

Slunce je dárce života a radosti. Děti zase skotačí venku. Kočárky s miminky jsou na výsluní, lavičky jsou obsazené, ženy pletou a háčkují. Na dolní terase zase sedí kolem kulatého stolu začátečníci se svým učitelem, kuchařem Hrnčířem. Ilja, jak nyní všichni říkají tomu rozvedenému Bulharovi, co chodí

za Boženkou z Hané, je dokonce vysvěcený z košile. Mládež zase hraje badminton a je slyšet i výskot z koupaliště, ačkoliv voda je už jako led. Leoš Vocelů sedí s rádiem na prahu důstojnické školy ve stínu jalovce. Občas říká: „Naši nic kloudného nehlásí, jen samé rezoluce a výzvy. Máma zavařuje hříby do octa a hudruje, že každý tu měl v palici co se děje doma s našima, když jim tam Rusáci nasadili vojsko, které střílí do lidu a předáky unesli do Moskvy. Okupační tlupy se stáhly hlavně na západoněmecké hranice a tam se zařizují na stálo. Táta řek, že vyzerou naši zem jako kobylky. Máma si přinesla s houbami deset klišťat. Ona má sladkou krev na ni jdou štěnice i komáři jako diví.“

Ten roztomilý školák Leoš! Po celou dobu napětí udržuje veselejší náladu perličkami o politice, o mámě a tátovi. Všichni mu říkají hlásná trouba — podařená figurka s níz je běh života v táboře o tolik pestřejší.

„Co nového dnes, Leošku?“

„Londýn hlásil, že Moskva považuje mimořádný sjezd KSČ u nás doma za ilegální a tím se stává situace zmatenou a nebezpečnou. Rusáci vyrazí opět otěže vedení Dubčekovi z rukou a on bude odstaven do stínu politického dění. Ale teď ještě sedí na Hradě. Rusáci se ho bojí odstranit, protože by se národ postavil proti nim. Jenom na Dubčeka číhají jako kočka na myš. A v příhodnou chvíli vystrčí rohy, Dubčeka vykopnou a národ bude bez vůdce. Svoboda taky ve své řeči řekl, že nám zůstane bolavá místa v srdci, způsobená tou všiváčkou okupací. A že nedopustí, aby se jim, předákům v sedle, podrážely nohy svobodou slova a projevu. Rumunská vláda je prý plná starosti o vlastní bezpečnost, protože si Rusáci všimli, že během okupace stála při nás. V Rumunsku také mají Rusáků plně zuby, rádi by se od nich trhlí a nevědí jak na to.“

„A víte, že s televizí v dolní hale máme šlus? Včera večer ti poslední emigranti zapomněli u televize zamknout dvířka a klíček pověsit vysoko na stěnu. Malí kluci hned ráno polámali knoflíky u tývky a odkroutili je. Šofér Schuster přiletěl na ně jako lucifer, hromoval, že se na to vysere a tývku už nedá opravit. Schuster také vykládal, že v pondělí sem přivezou velkým autobusem z Traisu sto padesát nových emigrantů. Táta vyzvěděl v kanceláři, že nás do pokojů nezmáčknou, ale ty nové ubytují v městečku v pokojích pro letní hosty. Hospody v Kreuzenu budou mít žně. Máma si lebedí, že už máme vízum a tradá, tradá,“ Leoš přes svinuté ruce vesele troubí, „tradá, tradáááá,“

pojede do Ameriky zářijovým transportem. A Jano, vy tu zkusnete do zimy, máma říkala.“

Rádio bude po večeri u Žilků. Grafik Hlinka, který ve chladných dnech přicházel k poslechu jako svatý poutník zabalený do bílé deky, říkal, že ho ze všeho brní hlava, už nepřijde. Malování docela pověsil na hřebík.

K Žilkovům se chodí přes horní halu. A tak chtě nechtě naráží Jana s Eliškou na Voštovu žolikovou partu, plně zabranou ve hře. Oči upřené do vějíře karet v ruce, tváře rozhořelé, že i letmo se v nich čte: ať nám všechny opentlené řeči čelních představitelů strany a vlády vlezou do prkýnka. A všechny jejich techtle mechtle také. My jsme tu pěkně za větrem v rodinném rakouském táboře. Doma ať se to mele jak chce. My mladí máme svůj směr a jiné zájmy. Chceme radostně žít ve svobodných zemích a ne živořit v komunistickém ráji. Sláva nám, kteří jsme se spasili útekem!

Nakonec jsou u Žilků samy dvě jako Poslední Mohykáni.

Profesor s paní jsou nadšení ohnivým projevem doktora Husáka, Slováka, kterého také jmenovali mezi zrádci. Teď je v popředí. Mluví na mimořádném sjezdu KSS. Doktor Husák v rádiu burácí gesty a zápalem pro federaci Slovenska. Těšíme se, jakou budoucnost si naše zemička v samostatnosti vytvoří.

Profesor si libuje: „Husákův projev je nádherný! Jaká síla ducha a slova! Rušičky ho neruší, poslouvejte!“

„Národní hrdost Slováků, která v posledních dnech stoupla je velkým faktem... Ne plavat proti proudu, ale po proudu; tak to nastalá situace v zemi vyžaduje... Na programu našeho sjezdu byla a je otázka federace Slovenska... není možno setrvat v takovém stavu jako to bylo dosud. Češi to musí pochopit. Všichni vládní činitelé s tím souhlasí. Federace bude vyhlášena ke dni 28. října. Naše obnova se před námi rýsuje v jasné perspektivě. Ne dnešek, ale zítřek bude měřen našimi činy!“

Profesor je unešen obratem: „Naši se nepokorili, našeho ducha nespoutali! Jsme a zůstaneme hrdým národem a my, Slováci, vyhrájeme okupovaným národům svobodu. Ruská diktatura si podrazila nohy, rozbili si svůj slavný komunismus i ve vlastní zemi. Vůdcové jací jsou, na tom záleží, ne na lidech, ti jsou zapřaženi do chomoutu a táhnou jak kočí otěžími řídí. Vůdcové Ruska čerpají své bohatství a životní úroveň z práce podmaněných malých národů. Londýn také hlásil, že Rusové mají přesný seznam těch, kdo se postavili proti nim a bojkoto-

vali stranu v polednové obrodě. Odhadují jich na čtyřicet tisíc. Sotva rehabilitací uprázdnilo věznic, zase je naplní politickými vězni. A všechny západní státy, dokonce i Švýcarsko, Anglie a Francie, nabízejí československým uprchlíkům azyl a zdarma ubytování, jídlo a mladým pomoc na studiích. Ten zvěrolékař Vošta mi hnul žlučí! Slovensko určitě Dubčeka prohlásí národním hrdinou. Kéž bych se toho dočkal ještě tady v lágru, abych Voštovi mohl pěkně vlepit do ksichtu, co my Slováci jsme a budeme!”

Jana s profesorem rozkládají na stole rakouské noviny. Uvnitř jsou drastické záběry z okupace přes celé stránky. Dav lidí před pomníkem svatého Václava, který je obtočen pásy s nápisy: Svoboda, Dubček, Černík! Tak skončilo Pražské jaro — Pražské ulice jsou černé lidmi. Sovětské obrněné vozy se podobají ostrovům v zuřivém moři. Dlažba je plná kamení, střepů a krve mrtvých a raněných. Včera byla ještě Praha městem naděje, nyní je místem zoufalství. „Když přicházeli Hitlerovi vojáci 15. března 1939 se slzami bezmocného vzteku v očích a se zatátými pěstmi stojí Pražané na okraji ulice. Za třicet let se opakuje tragédie invaze a opět jsou při ní Němci.”

Náhle se po chodbě ozývá dupot kroků, vzrušené hlasy.

„Snad přivezli Kosovům Šárku,“ zvolaly děti a vyskočily, ale v tom se rozletěly dveře a v nich stojí, sotva dechu popadaje, hlásná trouba Leoš.

„Novina, velká novina! Pani Kosové přijel manžel z Bratislavy, je tam velká slezina! Obíhám všechny pokoje, utíkejte tam taky!”

Ke Kosovům přibíhají všichni, chtějí tisknout ruku prvnímu invaznímu návštěvníkovi.

Pan Kosa spadl mezi ně jako duch z jiné planety. Otázky na něho zrovna prší. Vlidně odpovídá. Je vyšší stihlý brunet s modrýma vážnýma očima. Asi velký dobrák vedle své energické ženy. Ob chvíli se mazli se svou dcerkou Ilonkou. Eliška mu čte v unavené tváři: být s dítětem a ženou sám.

Pani Kosová se chytá za hlavu: „Lidičky, mějte rozum! Zítřka je také den, zítřka se ptejte! Manžel sem dojel z Vídně stopem, nechte ho najist a vyspat! Táhne na desátou nebyli jsme ani minutu spolu po půlročním odloučení.“ Tiskne Elišce ruku: „Mám rodinu pohromadě, ať se boří celý svět. Ilonka tu má tátu.”

Na chodbě to ještě hučí jako v úlu. „Jak přešel pan Kosa hranice? Na pas? Na rakouských hranicích prý existují různé

přechody, kde člověk může přejít i na pouhou občanskou legitimaci. Jsou prý tam Rusáčkové a dávají štempl na všechno co jim kdo předloží."

Kosmovi se toho chytili jako tonoucí stěbla: „Dědeček a Šárka, snad se to doneslo i do jejich slovenské zapadlé dědinky, snad dědeček dopíše zetěvi, tomu zapeklému švagrovi v Praze. Kéž by už přivezl Šárku!"

Před pomníkem sv. Václava v Praze 21. srpna 1968

Prorocké úvahy doktora Kosmy

Doktor Kosma shrnuje uběhlé události. Jeho řeč je pesimistická.

„I kdybych chtěl, nemohu slevit ze svého úsudku. Těch frází od vládních a stranických předáků jsme už tolik slyšeli! Lezou nám krkem. Můžeme jasně vidět na okolních státech, kde má Rusko svůj protektorát, že přes všechny protesty se nikdo z jejich drápů nevymaní. Nikde na světě nikdy nebude klid, pokud bude dýchat jediný komunista. Jedeme do Kanady, ale ani tam třeba nebudeme před nimi jisti. Komunisté se roztahují po celém světě a chtějí pohltit všechno pro sebe. Teď se to u nás zase oponentli řečmi a citáty, ale bude zase cenzura, je amen se svobodou slova a volným vyjížděním na západ. Rusové by měli sami na sobě pocítit co je útlak, násilí a barbarství. Pravím: dokud bude existovat jediný komunista, potud nebude na zeměkouli klid. My už našim doma nepomůžeme, ale můžeme proti komunistům na západě bojovat tím, že budeme na jejich špatnost upozorňovat. Západ se po celá desetiletí snaží najít k Rusku cestu a nedaří se mu to. Pořád naráží na nízkost jejich charakteru, takže není možné, aby se spolupráce s Ruskem zdárně vyvíjela. Jen si vezmeme nukleární pokusy. Rusové a USA by mohli své pokusy spojit a jistě by došli k lepším výsledkům. Ale kdyby Amerika Rusy přizvala, oni by nakonec americké vědce vyvraždili a sami by se prohlásili za geniální, že oni první doletli na měsíc. Je to tak, Rus je ničema, podvodník a lhář a každý komunista je takový, protože je jejich vyznavačem.“

„Co myslíte Dubček? Toho vynesla vina ani neví jak. Přišel z Ruska naočkovaný a pracoval v Komunistické straně Slovenska. A nebyl nic víc než všichni ostatní komunisté. I dnes je daleko od myšlenky svobody a volnosti. Stál v čele a žrala ho jako všechny okolo něho federace. Chtěli federaci a Novotný se postavil proti tomu.“

Chtěli jedno, druhé a další a pořád byli s Prahou a s prezidentem Novotným na štíru. Zkrátka, Dubček chtěl prosadit svoje a nevěděl, jak na to. Přisvojil si svobodu tisku a rehabilitaci a tím strhl na sebe dav. Nemohl užít stará Novotného hesla, začal tedy vyvolávat nová. Tím ohromil a podařilo se mu národ dostat do proudu.“

„Profesor Žilka je jiného mínění. Jásá, že je to druhý Jánošík, slovenský národní hrdina.“

„Ať si profesor myslí co chce, ale nevidí si dál než na špičku nosu. Kdyby Dubček byl hrdinou, tak se nechal od Rusů raději zabít, než by podepsal okupaci. Všichni dobří vůdcové za svou myšlenku obětují život. Mistr Jan Hus, bojovník za pravdu a víru, a jiní a jiní. To je znakem každého hrdiny-mučedníka. Dobrovolně položí život, ačkoliv by si jej mohl zachránit odvoláním svého přesvědčení. Celý slavný a opěvovaný Dubček žádnou myšlenku svobody ani nikdy neměl. Byl to bezvýznamný předák komunistické strany. Uvidíte, že už je dnes odstavený. Přinutili ho pronést projev, bylo to pár frází. Národu celkem nic neřekl. Ale jsou takoví političtí jedinci, kteří se stůj co stůj musí koupat ve slávě a dostat se na špičku. Dubčekovi se to podařilo a ještě navíc porazil Novotného a tím se nejvíc proslavil. Víme, jak byl Novotný nenáviděný.“

„Ale Ivo neodsuzuj Dubčeka tak příkře. Je také jen člověk a má tři syny, hleděl se pro ně zachránit. Nemůže za to, že se situace tak vyvinula, neměl jiné východisko.“

Doktor však trvá na svém: „Hrdina obětuje vše, i rodinu. Není pro něho omluvy. Neslyšely jste, že Češi už ho prohlašují za zrádce? Ani u Slováků nebude nic znamenat. Federace, po které Slováci tolik toužili, stane se jejich kletbou. Protože tu hrstku dobrých vzdělaných Slováků, kteří to myslí se svým národem dobře, odstaví podlí jedinci, luza. Je jich tam dost. Energii, kterou si vybíjeli na rozporech s pražskou vládou v tažnici o federaci, si nyní vybijou na samotném národě uvnitř své maličké země. Pak je seberou Rusi. To je zkáza Slovenska, to vím už určitě.“

„Připadáte mi, doktore, jako prorok.“

„Všecko se stalo tak, jak Ivo předpovídal. Tři dny před okupací, vzpomínáš, Jano, nám říkal, že Rusové vtrhnou do Československa ze všech stran, letadly i vojskem.“

„Vždyť to bylo jasné jako facka. Ty manévry kolem naší země byly jen kulisou k jejich dávno připravovanému kroku. Všechno jejich ďábelské mozky vymyslely do nejmenších podrobností, že Dubčeka v poutech odvedou a prezident Svoboda tam oficiálně pro něho přijede. Rusové nejsou blbci ani negramotný národ, který teprve Lenin pozvedl z prachu. Jsou to dobrodruzi a zlomyslní psychopati. Psychopat je mnohem nebezpečnější, zvláště se zlomyslným zaměřením. To můžeme sledovat na všech jejich činech. Hlásají komunismus, liberalismus a humanitu a blázní

si dělají z celého světa. Komunismus dřív ze světa nesejde, dokud se sami mezi sebou nevyvraždí do posledního. Žádná moc na světě s komunismem nehne. Československá okupace je začátek jejich konce. Ale to padne ještě nespočetné obětí. Naše generace se nedožije pádu komunismu. Jak myslím, tak cítím, tak říkám. Vzpomínáte si na naše debaty na procházkách? Na všechna moje slova došlo. Pravidelně poslouchám rozhlas, čtu vídeňské noviny a mám svůj úsudek, i když jsem jen politický analfabet."

„Doktore, máte tak pevný charakter a zdravé názory, že byste byl skvělý politik. Kdyby takové muže měl náš národ v čele, nebyl by v dnešní svízelné situaci.“

Doktor se usmívá a zamýšlí se: „Možná ano. Ale sám bych se svým rozumem a rozhledem nic nedokázal. Obklopil bych se jen mimořádně schopnými a nadanými lidmi. Podotýkám mimořádně vzdělanými a z jejich názorů a myšlenek bych čerpal moudrost. I praktické hospodáře bych měl mezi svými rádci a v jejich duchu bych vedl národ. Náš kulturní národ by musel být vzorem celého světa. Výkvět inteligence, vzdělanosti a vznešenosti. Proto náš národ za komunismu tak hluboce klesl, protože nevzdělání vůdcové a předáci na vedoucích místech se obklopili hlupáky, aby nad nimi vynikali.“

„Ubohý národ musí provolávat slávu Osvoboditelům a jejich přísluhovačům. Každého uvědomělého vlastence v srdci páli pravda obalená hávem lži. Je to v naší zemi jako v pohádce o králi s oslíma ušima.“

Převádí se řeč na Šárku. „Šárka na štěstí není u druhé bažičky v městě. Rádio hlásilo, že se tam Slováci vzepřeli, že tam příjezd vojsk byl na ostro. Tam je velká rafinerie a lihovar. Rusové jdou prvně na lih, na chlast. Jestli je Šárka u dědečka v té malé dědině, ani tam nemusí být dobře. Vesnička leží právě v důležitém průsmyku mezi Púchovem a Vsetínem. Jinudy se kolony vojska nemohly dostat na Moravu. Myslíme na to stále, možná, že vojáci dědinku smetli se země a lidé jsou rozuteklí po horách. Neumíme si vysvětlit, proč nám Šárku nevezou, proč nám vůbec neodepisují.“

Oba zesmutněli, oči se jim zalily slzami ve vzpomínce na jediné dítě, kdy a zda se s ním ještě shledají.

Návštěvník z Prahy

Na lavičkách pod kaštany se hezky beseduje. Jen se debatuje, protože každý majitel rádia si šetří baterie na mimořádná hlášení.

Jako by z nebe spadl, objevil se tu starší pomenší pán dobřáckého vzezření: „Jsem Budín, přijel jsem z Prahy za ženou a dcerkou Radunkou.“

Všichni bez ohledu na první radost ze shledání se hrnou za ním do jejich pokoje. Kosmovi se ptají, zda ministerstvo vnitra úřaduje a vydává pasy. Myslí na Šárku. Eliška zase na syna Brětu. Jestli je také obsazen Albertov, fakulta, kde on v laboratoři pracuje.

„Všecko všude, ze zdola z Kateřinské, se shora nad schody od Dětské kliniky a porodnice, hlavní i postranní ulice, všude je to samý tank a vojsko. Pořád se střílí, mládež to odnesla nejvíc. Studenti i učňové vyskočí na tank a další tank do nich střílí. Podařilo se mi převézt české noviny, tam to všecko máte, jak s námi Rusáci zatočili, s naší polednovou obrodou.“

Oralovy s Kosmovými jsou zabořeni v českých novinách. Rudé Právo, Večerní Praha, Zemědělské noviny, Lidová Demokracie, Svobodné Slovo. Rychle přelétají titulky: Svoboda zvítězí nad násilím. Zájem světa o situaci v Československu, Svět je znepokojen, Ovlivní vpád volby v USA?, Důstojně a hrdě: nebudeme otroky, Rumunsko je s námi, Fond republiky vzrůstá. Na Fondu republiky je podle posledního hlášení dvě stě milionů korun a zlatý poklad vykazuje 60 808 g zlata.

„Občané: Nelze než se sklonit s úctou před Čechy a Slováky těchto dnů. Projevili obdivuhodnou pohotovost tím, že se nedali zastrašit nenadálou okupací. Tyto národy nevydaly ze sebe zrádcovský proud, ač ještě nikdy nebylo zrádcům slibováno tolik moci jako v těchto dnech. Češi, Moraváci, Slezané a Slováci si podali ruce tak pevně, že se nenašla síla, která by je rozdělila. Doba, která nás čeká, nebude lehká. Jsme realisté a víme, že se nemůžeme bránit hrubé přesile jinak než morálními zbraněmi.“ (Z letáku srpen 1968)

Svět v obrazech uvádí mezi fotografiemi státníků v článku „V těchto dnech“: „Rozpadla se nám řada jistot, které jsme my

i generace před námi tesali a ukládali do základu našeho státu. Jsou v troskách... Naši buditelé odchovávali generace ve víře, že v Čechách bude dobře, až se kuň ruského vojáka napije ve Vltavě... My jsme později zpívali se zápallem písně o zemi — kde tak volno dýšet člověk.“

„Pak přišel 21. srpen 1968, den, který poznamenává nás i naši příští generaci. Na československou zem vjely tanky pěti zemí Varšavského paktu. Jejich cílem bylo potlačit v zemi KONTRA-REVOLUCI, zabránit infiltraci agentů ze Západního Německa, ochránit naši vládu a naši komunistickou stranu...“

Na zvláštní obrazové příloze jsou záběry z prvních dnů invaze: „Noc vyústila do smutného rána. Boj vzplál přes všechny výstrahy a s ním přišly první těžké ztráty. Bohužel, nebyly jen hmotné škody, ale ty nejtěžší, na životech!“

„... Podle zpráv z pražských nemocnic bylo zatím ošetřeno 328 čl. občanů, osm jich svému zranění podlehlo. Charakter zranění byl střelného rázu...“

„... Budeme si pamatovat onu nádhernou mládež s planoucíma očima, která najednou našla své místo v národě a lidské společnosti, která naráz pochopila, že je ještě něco vznešenějšího, za co lze manifestovat, než právo nosit texasky a dlouhé vlasy...“

Praha, srpen 1968

„V onom vichru v hlavách a srdcích zazářily jako zlaté hřivny vlastnosti našeho lidu — solidarita, svépomoc, rozvaha a odhodlání, vynalézavost a vtip, vědomí vysoké duchovní tradice našich národů. Vědomí, že v těchto chvílích může být oporou jen Jan Hus, Komenský, Štúr, Havlíček, všechny ty kulturní hodnoty, kterými si minulé generace našich národů zajistily přední místo v povědomí světa...“

... Tank zavadil anténou o trolej a to stačilo, aby vznikla palba, která poznačila Národní muzeum, památnou budovu věvodici Václavskému náměstí. Z temného podkladu svítí stovky bílých dobanců...“

... Sovětské vojenské kamiony a gaziky, z nichž se výhruzně ježí hlavně samopalů a kulometů ve tvaru půlměsíce, obojživelníky, jsou doprovázeny pískotem a nenávisnými pohledy: Proč jste přišli?“

„PŘÁTELSTVÍ. Na ulicích a náměstích měst a vesnic je často možno vidět, jak vojáci a důstojníci spojeneckých vojsk přátelsky besedují s obyvatelstvem, odpovídají na nesčetné otázky, pomáhají správně hodnotit politickou situaci a objasňovat úspěšné cíle, které plní jejich vojska.“ (Moskevská Pravda, 23. srpna 1968.)

„Ti prokletí lháři!“ vykřikli všichni jedním hlasem.

Na stránkách Večerní Prahy čtou: „Jaká je realita těchto dnů? Na našem území jsou tanky několika cizích států. Otřesné mínění světa se uklidňuje a více méně s uspokojením bere na vědomí, že v Moskvě se našlo řešení politické. Moskevská dohoda není kompromis, protože kompromis vyžaduje dvou rovnoprávných, vzájemně se respektujících partnerů, umožňujících si vzájemně dohodu podepsat nebo nepodepsat.“

Tato dohoda je diktát, klade si jen podmínky a vyžaduje jejich plnění. Moskevská dohoda nám vrátila státníky, které si lid nejdemokratičtější a nejsvobodnější hlasováním na zdech a letácích vybral, a kterým věří. Předtím splnil jednu podmínku, kterou partner vyžadoval — potvrdit Komunistickou stranu Československa jako hlavní politickou sílu a mluvčí tohoto státu.

Dohoda ponechává nám, abychom si sami zodpovídali i za pořádek a bezpečnost v naší zemi, abychom si hospodářský a politický život řídili sami. Určuje, že cizí vojenské jednotky zůstávají na naší půdě dočasně. Čím je tato dohoda garantována? Ze stran našich partnerů podpisem a tanky. Z naší strany podpisem a jednotnou vůlí našeho lidu. Jen tato vůle

lidu bude budovat dále socialismus. Udržet si svou jednotu, svou tvář, svou víru nám pomůže překonat obtíže.“

Jiná fotografie předvádí i JUDRa Gustava Husáka při proslovu na mimořádném sjezdu KS Slovenska v Bratislavě dne 27. srpna 1968, kde byl zvolen prvním tajemníkem ÚV Komunistické strany Slovenska.

„Historická náměstí, Václavské a Staroměstské, byla vždy dějištěm nejdůležitějších chvil v životě našeho národa. Zde se odehrály nejen radostné, ale i nejsmutnější události v našich pohnutých dějinách.“

„Všichni obyvatelé spěchali vyjádřit svůj protest. Letáky vzbuzovaly chuť, podněcovaly odhodlání.“

Lidová tvořivost neznala mezí — písaři, malíři a básníci se snažili. Rusky, česky i německy psané nápisy jsou všude: „Na obranu státní banky nepotřebujeme ruské tanky, vždyť to hovoříme sami sobě uhlídáme. Měli jsme tam zlata kus, to nám ukradl bratr Rus.“

V obrazové příloze stojí fronty před mlékárnou. Tanky, namířené hlavně děl, vojsko, davy lidu, oheň a hasiče, demolované tramvaje, auta a autobus, zatopené ulice, sutiny, ambulanci a nosítka se zraněnými, kytice a věnce na domech s tabulí: „Zde padl v boji proti sovětským okupantům...“

„To je tedy naše milovaná Praha...“

Na pomníku sv. Václava vlaje československý prapor. V černém obdélníčku drobným bílým písmem je výrok: „Žádná moc tohoto světa, kdyby se s celým peklem spojila, neudrží národa vzdělaného, ušlechtilého a statečného v poddanosti a otroctví. T. G. MASARYK. ZVÍTĚZÍME!“

Jsou tak užaslí nade vším a zaujati čtením novin 21.–29. srpna 1968, že přeslechli hlášení rozhlasového tlampače pověšeného uprostřed chodby. Leoš Vocelů přibíhá: „Kosmovi, Oralovy, jste voláni do kanceláře, honem, honem!“

Radostně vykřikli: „Naše Šárka přijíždí! A náš Brětè z Prahy!“ Utíkají do kanceláře a kdo se cestou namanul, běží za nimi.

Kosmovi se zklamaně vracejí: „Telegramem ohlásili svou návštěvu naši vídeňští přátelé.“

Jana čte telegram od otce z Mnichova: „Přijedu tuto neděli odpoledne autem.“

Leošek, hlásná trouba tábora, roznáší po večeri velikou novinu, že k Žilkovým přijela dvě auta hostů. Lukášek přibíhá k Oralovům: „Mama s oteckem vzkazují, ať k nám hned přijdete.“

chtějí vás představit naši rodině ze Slovenska, protože jste tady naši nejlepší přátelé.“

Připíjí si s nimi na zdraví. Všichni jsou již vínem rozpálení. Šťastně vyprávějí, že Rusáci se svými tanky vynechali jejich vinařskou oblast, ač jsou jen patnáct kilometrů od Bratislavy. Teprv cestou do Vídně přes Bratislavu viděli tu spoušť s okupačním vojskem.

Profesor se směje na celé kolo: „To se povedlo! Rusáci jdou po čuchu za pitím a naše vinné sklipky jim ušly. Naše ves je jako Bzenec, víno, víno, pití, zpěv a tanec. Po tom se nám bude v Kanadě stýskat. A po našich dobrých sousedech a rodině.“

Na stole je tučná vepřová pečeně, tlačěnka, mísa řízků, uzená kýta, mísa koláčů, křehutin. Na oknech dorty, všelijaké parádní cukrovinky, úplná posváctenská trachtace! Příčinliví venkované si umí popřát dobrého jídla.

Eliška radi Kosmovům, aby napsali švagrovi do Prahy své starosti o Šárku a dopis poslali po panu Budinovi, Radunčinu otci. „On se nebojí vlakové prohlídky, rád našemu Brětovi doručí dopis. Dokonce mi navrhl, že za ním na fakultu zajde a vyličí mu, jaký je tu nádherný tábor, aby ihned s rodinou za námi přijel.“

„Uposlechl jsem vaši rady a značně nás to uklidnilo. V pondělí už bude dopis v Praze. Napsali jsme, že bez Šárky do Kanady neodjedeme.“

Praha, srpen 1968 – počátek frontové éry

Paráda nade vše

Vocelovi a Duškovi se vrátili z Vídně a líčí Vídeň jako mravenišťe hemžící se československými uprchlíky. Ze Slovenska prý jich přešlo tisíce. O azyl prý zatím nežádají, vyčkávají v závětrí, jak se doma události vyvinou.

Duškovi dostali na AFCR tisíc šilinků na zakoupení šatů. Mají po pohovoru na Ameriku. Teď v tomhle frmolu, kdy komouši houfně utíkají z Československa, už jim Amerika nebude činit potíže, to je jisté. Získali tím pevnou půdu pod nohama, je jim hej! Usměvavě kdekomu hlásí, že do Švédska už by za nic na světě nechtěli, protože Švédsko má hranice s Ruskem. Člověk neví, jak se to nakonec všecko semele. Srdce Evropy je ve varu a je nebezpečné vůbec v Evropě zůstat. Inženýr Dušek to nikomu neradí. Rusko může kterýkoliv stát napadnout, kdy se mu zachce. Je to velmoc, která celému světu přerostla přes hlavu.

Paní Dušková si koupila šaty kávové barvy za šest set šilinků. S velkým bílým límcem a hnědou puntíkovou mašlí vypadá jako studentka. Je celá zrůžovělá ženskou radostí z Janiny chvály. Točí se jako holub na báni před svým mladým mužem. Ten si koupil za čtyři stovky jen kalhoty.

„Jano, až dostaneš poukaz, neukazuj jej v obchodě dříve, než si vybereš, jinak ti nabídnou jen staré ležáky, kterých se chtějí zbavit. Vyzkoušej si víc šatů a teprve u pokladny se vytas s poukazem AFCR. Tytéž šaty lze koupit jinde za poloviční cenu. Firma na poukazech úžasně vydělává.“

Hovor o šatech vylákal z pokojů další ženy. Odborně chválí střih i kvalitu úpletu. Snad by bylo rozumnější koupit si na zimu teplý kabát nebo podzimní kostým. To radí švadlena Miluš, ale sama si ve Vídni koupila švestkově modré letní šaty s krajkovým sedlem. Vandě tak slušely, že si na poukaz koupila tytéž. Miluš to nebylo vhod, že se Vanda po ni opíčí. Je choulostivá na to, aby s někým měla stejné šaty. Proto nekupuje v konfekci a šije si všechno sama.

Trpce to Janě žaluje. Na štěstí nebude s Vandou v Torontě. Vancouver je na druhém konci Kanady.

Srdcem Evropy projíždějí tanky, možná, že nad Evropou zaduní děla a to Evino plémě myslí jen na módu. I Jana dohác-

kovala z tenké vlny krajkovým vzorem bleděmodré šaty a kabátek. Plné tři měsíce úmorné včelí píle na podiv všem. Radost si prozpěvuje: „My Bonnie is over the ocean . . . Jen aby svítilo slunce, abych v nich mohla přivítat tatička.“ Točí se před matkou v pracných šatech jako manekýnka. Ona neskrbí obdivem, ale myslí si, jak daleko se jablíčko odkutálelo od stromu.

„Jano, každá máme jiného konička. Ty jen eleganci, módu, šaty a účesy. Stále se šlechtíš, jen těch kosmetických věcíček co máš. Pětkrát denně by ses mohla převlékat a přečesávat, na to času nelituješ. Do jídelny vždy vcházíš jak na módní přehlídku.

Zlobí tě, že nestřídám den co den šaty, nepřibarvuji si vlasy, abych zakryla lehce prošedivělé skráně, že jsem příliš vnějškem prostá. Avšak každý den prožívám o tolik bohatěji než ty, s vřelým zájmem o život všech v táboře i o politické dění doma a ve světě. S každým tu srdečně hovořím, i s Jugoslávkami. Vyslechnu stesky, utěším, poradím, mám radost z radosti druhých. A s dětmi co si užiji zábavy!“

Praha – Staroměstské náměstí

Neděle 1. září

Člověk se na prahu nového dne zamýšlí, jak den uzavře večer. Na prahu nového měsíce je otázka ještě žhavější. Co bude za týden, za měsíc, za rok s národem, který prošel předpovědným krvavým podzimem. Jestlipak těch sedm dní, jež otrásly Kremlem, dokončilo svou zkázu v Československu nebo ji započalo a nastane čas odumírání vši svobody a radosti ze života?

Opravdu nedá se od rána do večera sedět u rádia, i když zprávy navazují na sebe a jsou zajímavé.

Na přetřesu je otázka, co bude s Dubčekem, jak dlouho ho nechají Sověti v sedle. Jestli úřaduje nebo se léčí po srdečním záchvatu. A co se všemi rebelanty, zrádci komunistické strany, úhlavními nepřáteli Ruska, kteří tak odvážně kopali hrob komunismu ve staré vlasti? Vídeňské ranní zprávy hlásily, že američtí spisovatelé už mezi sebe přijali některé své kolegy z Československa. Uvedly jména dvanácti zatčených v Praze.

Táborem prolétna zpráva, že ministr vnitra Pavel zřídil zvláštní tajnou komisi, která zdánlivě přichází zatýkat významné jedince, ale ve skutečnosti jim předává pasy pro Rakousko a odváží ty šťastlivce na hranice k útěku na Západ. Na AFČR už je takový nával, že dávají pořadová čísla a poinvazní emigranti mohou ihned odjet do zemí, které si určí.

Západní Němci a Rakušané jsou ve střehu a hlídají si své hranice, které jsou z české strany po celé délce obsazeny Rusy. Jugoslávie a Rumunsko prý mobilizují.

Dnešní neděle je ve znamení návštěv z Československa. Přijeli i Ferdovi a Milušini rodiče a tvrdí, že v českých novinách je uvedeno: „Každý občan republiky může mít do tří dnů vystavený pas do západních států.“

Doktor Kosma je zase nedůvěřivý: „Zamysleme se nad tím, proč Rusové mlčí a nechávají každého volně vyjet na západ. V tom je ta jejich chytristika. Najednou řeknou dost. Mají dobrý přehled, kdo odchází na západ. Mohou pak říci, že Rakousko porušilo neutralitu tím, že nabralo k sobě kontrarevolucionáře a budou mít důvod obsadit území až po Linec, území, které okupovali po roce 1945 a nikdo jim v tom nezabrání. Je jasné, že už tehdy si okupovali Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko

i naši zem a část Rakouska, jen aby měli silnou vojenskou základnu proti Západu.”

Po obědě Oralovy vítají s Miluš a Ferdou vzácnou návštěvu z Traiskirchenu, novomanžele Jindru se Slávkou. S nimi se setkali poprvé na policii ve Vidni. Nechali se oddat v Traisu a zůstali ve sběrném táboře jenom proto, aby mohli pracovat a ušetřit si něco pro začátek. Odjíždějí s Miluš a Ferdou do Vancouveru. Tomáš Sojka s manželkou přijedou za nimi později.

Tři novomanželské dvojice stojí na prahu nového života. V tom přátelském svazku se daleký neznámý svět stává pro ně bezpečným přístavem. Jaké štěstí mít vedle sebe blízké bytosti, jež poradí a s úsměvem smutek zaplaší. Miluš je švadlena, Máša učitelka a Slávka bude lékařkou. Ferda s Tomášem opraví auta a Jindra jako architekt upraví krásné bydlení. Není toho dost k základu radosti a štěstí na světě?

Trampoty tábora? K smichu, člověče! Vždy a všude můžeš ze všeho, co se druhým zdá hrozné, vyhmátnout pro sebe to nejlepší. Blázen emigrant, který draze platí privátní bydlení a vyhýbá se táboru jako čert kříži.

Po třetí hodině Jana vychází naproti otci po silnici k pile. Krajina je smutná, zastřená oparem, podzim všude hlásá nástup své vlády hnědí oranice, řádkami kupek pokosené otavy a stromy obtíženými zralým ovocem. Ze strnišťat chvílemi zafouká i ostrý vítr. Nad zahradnictvím u transformátoru jsou záhony jiřin v odkvětu, povadlé prvním nočním mrazíkem. Gladioly jsou jako tanečnice s urousanými krajkovými šaty. Eliška na ně smutně hledí. V jejím srdci je také smutno. Tolik návštěv je tu ze staré vlasti, jen ten její synáček s rodinou je tam jako přivázaný.

Konečně Bohuš přijíždí. Mají toho tolik na srdci. Eliška chce mít potvrzenou pravdivost zpráv z Československa, jak je vysílala Svobodná Evropa. Bohuš jí přináší podrobné projevy prezidenta Svobody a Dubčeka. Myslel na její „hobby“, jakou jí tím udělá radost.

Do proudu jejich vyprávění přicházejí Pilařovi. Paní chce slyšet Bohušův názor o Americe.

„Můj bratr nám rozmlouvá Austrálii, ačkoliv se tam za těch pár let má výborně. Oženil se s Australankou. Mají svůj dům s terasou a pohledem na moře. Mají jachtu, motorovou loď a tři auta. Pracuje jako jemný mechanik, ač je doktorem práv

a v Praze měl po otci továrnu. Jsem z jeho dopisu celá zmatená. Představovala jsem si to tak úžasně. Patrika a Filipa bych dala do 'Boarding school' a muže na step za kuchaře na ovčáckou farmu, kde by vařil stříhačům ovcí. Sama bych bydlela u své zámožné přítelkyně v jejím nádherném domě v Sydney. A teď je po všech plánech. Muž i kluci by chtěli nejraději do Ameriky. Kam jinam než do San Franciscu k mému prvnímu muži, aby nám finančně pomohl. Na mně všechno spočívá, co rozhodnu, to bude. Můj muž nemá rozhled po světě, neumí jinou řeč než mateřskou. Dám, pane Oral, na vaši radu."

Všemožnými otázkami na Bohuše útočí, ale ten je po svém zvyku málomluvný. „Žil jsem sice celý rok v New Yorku, ale bez zájmu o obchod a podnikání. Mohu vám říci jen to, že pan Pilař jako kuchař by měl zejména v Americe dobré uplatnění a vy, paní Pilařová, v kosmetice také.“

Pilařovi vystřídali Vocelovi. Pan Vocel má na srdci tu cementovou směs s lepidlem pro keramické obklady.

„Rád bych z Ameriky začal obchodovat s německými podnikateli. Bylo by to ohromné. Zas by z toho padl nějaký kapitálek. Všecko bych vám, pane inženýre, důkladně vypsál a prosil bych vás, abyste v Západním Německu pro to získal dodavatelskou firmu.“

Aby se Bohušovi zalichotili, opět pán i paní vychvalují předností dcery Jany.

„Takové dítě přivést na svět a tak dobře je vychovat, to se poštěstí málokomu. Janička má velikého ctitele v našem Edáčkovu a jeho příteli Petrovi, kteří už šťastně zakotvili v New Yorku. Chlapci se asi mezi sebou o ni poperou, neví se, pro koho z nich se Januška rozhodne. Mám Janulku ráda jako vlastní dceru, i táta ji zbožňuje.“

V očích pana Vocela září touha, kterou vyslovuje nahlas. „Dal bych za to nevím co, kdybych mohl Janičku, tak pracovitou a nadanou, získat pro svého syna. Nejenom ji, ale i vás, pane inženýre, jako dobrého partnera do amerického podnikání na tu cementovou směs s lepidlem. Míním tím ohromit Ameriku a Západní Německo.“

„Já, matka, která jsem tak skvěle sama vychovala opěvovanou dceru, jsem vosk, o mně se slovem nezavádí, mne by do holportu na to lepidlo s cementovou směsí nepotřebovali,“ Eliška mocí potlačuje úsměv.

Sotva Vocelovi zavřeli dveře, přibíhá pan konik nadějný podnikatel restaurací.

„Absolvoval jsem hotelovou školu a jsem výborný kuchař. V Ostravě jsem byl vrchním číšníkem a vyznám se dobře ve svém oboru. Vyjel jsem vydělat hodně peněz. Dolar má proti naší koruně takovou hodnotu! Po čase, až si dost naspoříme, vrátil bych se s rodinou na Moravu. Četl jsem jednou v českých novinách inzerát: ‚Prodat nebo opravit?‘ Týkalo se to hradu Bouzova.“

„Bohouši, vzpomínáš, na hradě Bouzově jsme nejednou byli!“ Pan Koník povzbuzen naším zájmem a údivem se šťastně usmívá: „Tedy si umíte představit, jakou má hrad Bouzov ohromnou rozlohu a stát nabízel hrad k prodeji za pouhých 40.000 korun. Já bych hrad zaplatil levou rukou, ani by to moje kapsa neucitila. Zřídil bych tam restaurační podnik na odiv všem zahraničním turistům.“

„Československo, až ta mizerie pomine, bude neutrální stát, bude tam z celého světa nejlíp. Prachy se tam pohnou ze všech pramenů jedna radost!“ Vesele luská prsty.

V duchu už se asi vidí hradním pánem na Bouzově.

Morava – hrad Bouzov

„Československo je zemí vyhledávanou zahraničními turisty. Skoro mi to nedá spát, zdá se mi jen o hradě Bouzově. Jen kde rychle nadělat prašulky, když neumím anglicky? Manželka je sudetská Němka a mluví dobře německy, má příbuzné v Mnichově. Vy znáte poměry v Západním Německu. Radil byste nám, abychom tam zůstali rok nebo dva? Mezitím bych se naučil německy a pak teprve bych odejel do Ameriky nadělat tam dolary. Na štěstí příbuzní mé ženy žijí také v Mnichově, takže jim můžete náš dopis osobně předat. Rozumně s nimi promluvte, aby nám hned poslali záruku. Jste persona důstojnosti, člověk velkého formátu. Dobrý dojem činí divy. No prostě, snad to chápete, to je hrůza, spát mi to nedá! Já, mladý a zdravý člověk, tu takový dlouhý čas tvrdnu bez práce s bídným žoldem 35 šilinků týdně a jednou krabičkou cigaret. Prosím vás, pane inženýre, uznejte to, pomozte nám. Psaní došlé poštou se odloží, ale přímé jednání zapůsobí! Vaši ochotu bych zadarmo nežádal, až zbohatnu, nezapomenu na vás!“

Koník odešel. Jana je rozhořčena nad jeho hrabounstvem. „Ve staré vlasti ho tísnil jen zákaz soukromého podnikání a nic víc! Tati, pro takové křečky nehni ani prstem. Paní Koniková je denně zmalovaná jako loutka, střídá přelivy všech barev. Vůbec si nehledí svého dvouletého synka. Chudáček je usmolený, počuraný, stále brečí na chodbě a běhá za každým jako pejsek. Jak ta bude udržovat pořádek v restauraci, když tady v táboře jej neumí udržet ani v jednom pokoji. Posluhovačky mi říkaly, jaký tam má bordel.“

„Ti Konikovi příbuzní bydlí daleko od mého bytu, ztratím tím spoustu času. Mám noční služby, odřeknu jim dodání dopisu.“

„Bohouši, mladým lidem chtivým podnikání je třeba pomoci. Divejme se na jeho prosbu a dychtivost s humorem. Všichni naši uprchlíci tady v táboře už nám vypověděli své plány, ale Koník s tím hradem Bouzovem trůní nade všemi.“ A to je rozesmálo.

Otec samozřejmě musí číst oba dopisy od Janiných kamarádů z Ameriky, Petra a Edáčka. Od Edy čmáranici vulgárních výrazů: „Ti Rusáci, ti sviňáci, dať bych jim nejraději po hubě a držku roztrhl,“ a podobně. Jana si stěžuje otcí, že si Eda dovolil napsat jí, pouhé kamarádce. „líbá tě tvůj Edáček,“ a ulevuje si, že si rozmyslí, jestli mu odepíše.

Zato Petr napsal dopis, radost pohledět na úhledné písmo. Píše velmi výstižně o invazi. „... sledujeme každý den v televizi situaci doma a říkáme si, jakou má československý národ

smůlu na spojence. Ale ať je smůla národa či historie malého státu příčinou nynějšího stavu, je tu nerozhodnost OSN, která v těchto otázkách malých národů nikdy nedovedla prosadit svoji pravomoc. Tím se svět stává složitější než je a lidé smutnější než se sluší. Zdejší noviny přinášejí senzační články a fotky, ale proto, aby se toho víc prodalo. Jinak se do toho Západ vměšovat nebude. První dny dávala televize několik přímých přenosů z OSN, kde zástupci západních mocností do slova rozdrtili teorii a praxi Sovětského Svazu, zastupovanou ministrem Malikem. Ten darebák si při celém jednání ani nenasadil sluchátka, anglicky nerozumí, a jen si čmáral do notesu... Guvernér New Jersey prohlásil, že neomezenou kvótu pro imigranty dává zcela k dispozici Čechoslovákům. Amerika je krásná bohatá země, která pamatuje na vše a má vše. Bez přehánění. Příště víc. Petr.“

Jana je nadšena Petrovým dopisem. Oba mladíky otci popisuje. O toho tloušťika Eduarda by ani pohledem nezavadila jako o nápadníka. Nerozhodne se ni pro Petra, ačkoliv jí imponuje svým mužným charakterem. Pro vdavky se nevzdá vysoškolského studia.

V jídelně u stolu se k Elišce naklání paní Pilařová: „Víte, paní Oralová, že jsem úplně zamilovaná do vašeho manžela? To je můj typ anglického lorda vším: názory, gesty, vystupováním. Je přesně takový, jako byli muži z mé společenské třídy. Ale ty všechny už dnes poznamenal proletářský život a ten stin se z nich nedá setřít. Kdežto váš pan manžel! No prostě jedinečný! Už je mi jasno, po kom má Jana to vystupování, eleganci a jemné chování. Její otec je gentleman, ona je celá po něm, jako by mu z oka vypadla. Víte, že vám takového muže závidím? Hned bych s vámi měnila.“

„Není všecko zlato, co se třpytí, milá paní Pilařová.“ Divá se za ní, jak se vzosně nese mezi stoly, zapýřená štěstím, že se v takovém horském zapadákově setkala s pravým anglickým lordem. Pěkně jí to vlepila tím srovnáním Jany s Bohušem, jako by řekla: ty husičko nenalíčená, prostá, ty by ses tak zrovna hodila k tomu mému kuchaři. Je ten Pánbu nespravedlivý, to je co říci! U stolu asi vykládá, že její dcera Jana z matky nemá ani vlásek a je celá po skvělém otci.

Odpoledne Oralovi jedou s Kosmovými na kratší výlet na St. Thomas. Základy starého kostelíka jsou vezděny do skály. Je odtud pěkný výhled do kopcovitého kraje. Zlákala je blízká

zřícenina hradu. Vede k ní úzká bílá cesta, klikatí se údolím a stoupá vzhůru. Ale sjíždí do dalšího údolí a řada kopců je dělí od hradu. Kolem samot se na horských loučkách popásají hubené kravky, tu a tam i ovce a kozy. Horalé s ruční motorovou sekačkou vyžínají chudé loučky. Jsou opálení, sedření a mnozí mají vole. Přetěžko se tu groš dobývá z kamenité půdy.

„Naše stará vlast má také své chudé horské oblasti, ale přesto nám připadá tak bohatá na úrodnou půdu. S těmi moderními hospodářskými stroji, před zabráním do JZD, byl každý sedláček u nás úplný magnát proti rakouským zemanům tady v těch kopcích.“

Objíždějí kopec serpentinou vzhůru a konečně jsou u cíle. Avšak jsou to tři kusé zdi jiného hradu. Ten vyhlídnutý je na vzdáleném kopci.

Doktor Kosma je tak nadšen vyjíždkou a poznáním jiné krajiny, že se cítí vyléčen z nervového napětí kvůli Šárce. Ten jeho pražský švagr je jako zapeklitý, ani nenapíše ani s ní nepřijíždí. Utěšují se navzájem: „Třeba váš Břetě se ženou a synkem už je na cestě z Prahy do Lince.“

Přestože čekají s toužebností děti ze staré vlasti, zase plánují na zítřek společnou túru do Alp. Na Hallstattské jezero a odtud lanovkou na Krippenstein. V tak jasném dnu to bude jedinečný výlet. Doktor dychtivě rozkládá mapu a s Janou a Bohušem studují alpskou túru.

Bohuš slíbil paní Pilařové, že její synky, divě do auta, povozí. Bez pozvání nasedají do auta i jejich rodiče.

„My všichni čtyři se zmáčkne na zadní sedadlo a vy dvě si sedněte vedle šoféra.“

Paní určuje směr projíždky kolem koupaliště a starého mlýna vzhůru přes les. Oni prý poprvé vytáhli paty z humen tábora kousek dál. Obdivují krajinu. Paní by zřejmě ráda prodloužila projíždku s Bohušem co nejdéle. Snad aby si také uvědomil rozdíl mezi Eliškou a jí, tak svůdnou ženou. Ona dost dobře nesnáší koketování a prosí, aby se za humny statku obrátili, pak že je silnička příliš úzká.

* * *

Místo radosti starost a žal

Z výletu do Alp sešlo, protože rozhlas oznámil návštěvu pana Mayera, který organizuje transporty.

Pan Mayer přivezl plný autobus nových emigrantů z Traiskirchenu. Budova je již plně obsazena. Dokonce i řeholníkům vzali druhý pokoj. Voštovy s Ondříčkem přestěhovali do menšího pokoje. Jsou proto nakvašení. Náleží přece k táborovému panstvu, pán má doktorský titul, copak to v kanceláři nerespektují? Už aby byli ve Švédsku!

Schuster rozváží nové emigranty po městečku do pokojů pro letní hosty. Všichni se budou stravovat v táborové jídelně. Obědvá a večerí se už na dvě směny. Sprchy a koupelny jsou otevřeny denně. Všude proudí plno nových Čechoslováků. Po chodbách je rušno, jen těch dětí co přibylo! Venku to vypadá jako o jarmarku na rynku v Hradci. Tvoří se hloučky, rychle se navazují nová přátelství. Jiní lidé přinášejí čerstvější vítr do milého zátiší a plno pohnavých zpráv z domova.

Eliška se dívá na ty nové tváře z povzdálí. Kupodivu nepocituje ani touhu sblížit se s nimi, ani svou obvyklou zvidavost a zájem o jejich jistě roztodivné osudy. Je jí zoufale smutno. Tisíce uprchlíků z toho komunistického pekla vyvázlo, jen ten Brěta se svou rodinkou tam sedí jako přibitý. Jeho žena Irenka a její rodiče rozhodují o všem, sám své vlastní vůle nemá ani špetku. Tolik dopisů už mu odeslala s pozváním a vyličením nádhery tábora, ale vše marno.

Blahobytný pan Mayer zase velkomyslně udílí rady a informace. Oralovým milostivě oznámil, že do konce září budou pozvány na pohovor na kanadské vyslanectví.

Náhle jsou volány rozhlasem do kanceláře. Brěta! Jako blesk je to omráčilo. Mají výzvu na čtvrtou hodinu. Brěta bude volat z Prahy.

Telefonický rozhovor přes Vídeň a Linec byl rušený, nejasný. „Snad mi Brěta rozuměl, aby přijel s Irenkou a synkem a vzal si své doklady. I kdyby nic nepřivezli, jen když tu budou, neuvíznou tam navždycky.“

Všechny řeči, i o politice jsou Elišce tak vzdáleny v pocitu štěstí ze splněné touhy — celá její rodina bude žít na svobodě!

Břěta přijel vlakem do Lince. Sám, bez rodiny. Kuse cestou do tábora vypráví, že vlna okupace polevila.

„V Praze je úplný mišmaš, protože jsou strženy tabulky se jmény ulic, aby okupanti ztratili směr. Z moji fakulty kolegové z laboratoře, kteří vyjeli na Západ, se nevrátili. Sám docent, můj šéf mi doporučoval, když mám na Západě otce, matku i sestru, abych se také nevracel. Ale slíbil jsem Irence, že se vrátím. Nevím nic o možnostech svého uplatnění v oboru fyzikálního chemika. Nevím ani jak to vypadá v uprchlických táborech. V televizi doma probíhaly záběry, že lágry jsou bývalé hitlerovské koncentráky a o emigranta, že se nikdo nestará ani v té zemi, kde se chce usadit. V rádiu také vyhlašují, že na Západě je velká nezaměstnanost a lidé, že tam trpí hladem. Všecko tak zkreslené a přehnané, aby každého liknavce utvrdili ve víře, jak se má v Československu dobře.“

Přerušují Břětu otázkami.

„Ano, jsem diplomovaný chemik přírodovědecké fakulty.“

„Je dobře, žes přijel a na vlastní oči se přesvědčíš, jak ve všestranné péči rakouské vlády emigranti, zvláště v rodinných táborech, spokojeně žijí i s dětmi jako na letním bytě.“

„I v západní zemi, kde zakotví, je o ně dobře postaráno. Pro první čas mají placený byt a stravu a zdarma ve speciální škole studují řeč nové vlasti. Užasneš nad vysokou životní úroveň proti té nízké komunistické.“

Až doma v pokoji Břětu přemlouvají k emigraci. Otec, úředník ve vysilačce SVOBODNÁ EVROPA, odborně mu vykládá politické události: „Břěto, rozumně uvažuj. Neví se, do jakého viru se Evropa dostane v dnešní napjaté situaci. Může vypuknout válka. Jako voják byl bys od rodiny odtržený. Doufejme, že tvá žena v dobré vůli uzná i tento vážný důvod pro vaši emigraci, kde budete žít v závětří a beze strachu co přinese zítřek ve všemocné diktatuře. Poneseš doma těžké břímě krutého kádrového posudku za naši emigraci.“

„Břěto, i naši vlastenečtí přátelé Kosmovi se s námi těšili na tvůj příjezd s rodinkou a samozřejmou emigrací. Jestli se vrátíš, už tě za svého života nespátřím. Zase bude mezi námi hlídaná železná opona, která nám zatarasila cestu na svobodný Západ za tátou.“

„Všecko uznávám, ale slíbil jsem Irence, že tu s vámi nezůstanu.“

Čas utíká. Janu mírní v ostřejších narážkách na liknavost a nemožnost bratra.

Děti smutně vyprovázejí otce. Kvapem odjíždí do Mnichova.

Pak Jana s Břětou jdou do městečka na poštu telefonovat Irence. Ale její telefon je asi vyvěšený. Břěta se nedovolal.

Rozčileně přechází po pokoji, oči mu horečně hoří. „Bez Irenčina souhlasu se pro emigraci nerozhodnu. Mám na sebe zlost, mohla se mou přijet i s Jiříkem. Můj otec by se jí líbil; úspěšně bychom jí spolu přemluvili a plánovali budoucnost na svobodě.“

„Poinvazní emigranti mají velké výhody. Já s Janou společně s vámi bychom brzy odešli do Kanady, zakotvíme ve velkoměstě Torontě.“

Jana při obědě prosí doktora Kosmu, aby Břětu povzbudil.

„Já Břětovu nerozhodnost zcela chápu. Rodina je v srdci mužově první a pak teprv matka, otec a sestra.“

Doktor Kosma se s ním, sklíčeným, přátelsky vítá. „Břěto, musíš především myslet na to, když máš rodiče a sestru v emigraci, jestli tě doma docela neušlápnou. Rusáci naši inteligenci postupně zničí, znemožní ji každý krůček dopředu. Třeba i další generaci zakáží studie, nezapomeň, že máš syna. V jejich diktatuře je všecko možné. Nevracej se do pekla. Jestli se tvé ženě s Jiříkem teď na poslední chvíli nepodaří za tebou sem přijet, rozhodně své rodině pomůžeš víc, když si v exilu vybuduješ svou existenci a budeš se snažit dostat rodinu za sebou. Mohou třeba spojovat rodiny přes Červený kříž. My máme na Slovensku u dědečka Šárku a utěšujeme se, že ji později také tak dostaneme.“

Na svou rodinu můžeš počkat v evropských státech, třeba v Západním Německu, zvláště když tam máš otce. Hlavně že budeš na Západě, na svobodě. Neukvapuj se s rozhodnutím vrátit se do Prahy. Osvěž se procházkou podél vodopádů, po lesích a dobře si svůj krok promysli. Prožil jsi krvavé dny okupace v Praze, porozhlédni se, jak rakouský lid volně dýchá a žije svobodně. Zajdi si do městečka. Na tom ti musí víc záležet než na vydřeném družstevním bytě v předměstí Prahy. My jsme nechali v Tatrách pěknou chatu a vlastní dům, ale nelitujeme ničeho. Jsme mladí, začneme od piky. Svoboda, té si cením nejvíce. Jedině ve svobodě je šťastný život.“

Břětovi jako by spadl kámen ze srdce. Moudrý a laskavý doktor ho uklidnil: „Úplně vám, pane doktore, dávám za pravdu. Nevrátím se tedy domů.“

Eliška vychází za doktorem na chodbu a s díky mu tiskne ruku.

„Vidím, jaký je Břěta milý hodný hoch. Chtěl jsem mu jen ulehčit a mám radost, že se mi to povedlo.“

Jana s Břětou a matkou běží na druhý konec chodby k staré Rumunce, která tak dobře vykládá karty. Uhodla Duškovům, že k nim přijdou tři muži a opravdu přišli. Věštila paní Kosové na den a hodinu, kdy přijde za ní do tábora její muž z Bratislavy a skutečně přišel.

Elišce v kartách vychází, že snacha Irenka brzo do tábora přijede. Pak se jí stále do figur vplétají dva svršci. Rumunka v nich vidí úmrtí dvou bratrů, dva velmi slavné pohřby. Břětu čeká na Západě skvělá budoucnost. Doma by měl svázané ruce.

Břěta září v zákmitu naděje na Irenčin příjezd. Ve večerním telefonickém hovoru Irenka slíbila, že přijede s Jiříčkem.

Jana rozhoduje, že v kanceláři ohlásí bratrovu emigraci a odveze ho do sběrného tábora, aby si odbyl třídenní karanténu a byl volný pro Irenčin příjezd.

S Břětou jako by se do emigrantské velké rodiny v táboře vrátil zbloudilý syn. Všichni, dokonce i děti, Editka, kluci Pilařovi a malý Ondříček, mají zájem o Břětu a jeho rozhodnutí, jestli se vrátí do Prahy nebo ne. Kdekdo Janu zastavuje s otázkou: „Tak co je s Břětou, jak se rozhodl?“

Vanda s Vratou přinášejí malé čs. vlajky. Stačí zamávat jimi na dálnici a každý prý rád Českoslováky sveze. Brzo ráno Jana s Břětou odjíždějí se Schusterem do Amstettenu, odtud vlakem do Vídně. Břěta si v Traisu odbude karanténu současně s panem Kosou.

Eliška je příliš unavena a nevyspalá, aby mohla sledovat politické události a vůbec mít o cokoliv v táboře zájem. Beseduje chvíli s Miluš a její švagrovou Hankou, která se vrací zítra do Prahy. Ráda Irencce předá její dopis a vyličí jí ideální uprchlický tábor.

Hanka humorně líčí hesla s jakými jezdily ruské tanky po Praze. Ví Bůh, kdy je odvážní Pražáci pokreslili. A Werich prý měl populární relaci v televizi. Seděl s rybářským prutem u vody a vyprávěl o svých názorech na prezidenta Novotného v době polednové obrody. V té relaci „Co tomu říkáte, pane Werich“ dával komoušům ostře do těla.

Po nočním dešti je teplo. Mládež si hraje na plácku a po celé délce budovy stojí hloučky. Noví emigranti zabydlení už v táboře se procházejí cestou k městečku. Je veľa po idylickém životě

v milém horském zapadákově. Jen těch dětí co přibylo! Plný dům rámusu, pláče i výskotu!

Vocelovi už načisto předali Myšákovům rádio. Leoš nemá co rozhlašovat. Za pár dní už beztak letí za moře. Pan farář Hovorný tu má s dětmi náboženství a v půl šesté slouží mši svatou za všechny ty, kteří zářijovým transportem letí přes oceán; šťastnou cestu a zakotvení v nové vlasti. Ti šťastlivci čekají před kaplí na pana faráře, aby se s ním rozloučili. Je mezi nimi i Příhoda, ten fotbalista s cukrovkou. Stále neměl jisté, jestli ho Amerika přijme, když má cukrovku. Auto prodal za pakatel inženýru Hajnému a Kutilkovi. Vyjedou si společně do Alp a pak kráp nechají někde stát.

Eliška poslouchá vše na půl ucha a jde se projít ke hradu. Travnatou cestou přichází ke svému pařezu, kde potkává doktora Kosmu. Starosti o děti dovedou rodiče umořit. Oba jsou jak boží umučení.

„Prochodil jsem sám celé hodiny a ani příroda mne neuklidnila v té starosti o dítě, o naši Šárku.“

„Nechte si také vyložit karty u té inteligentní Rumunky. Doposud všem se vyplnilo, co jim z karet vyčetla.“

„Kartám jsem nikdy nevěřil a věřit nebudu, je to babské, ze-směšnil bych se sám před sebou a před ženou. Což kdyby nám karty potvrdily naši domněnku, že dědečkova vesnička je Rusáky rozmetána, a oni ani Šárka už nežijí. Psala jen moje matka a o Šárce se nezminila.“

„Břětu a nás uklidnila její věštba, že Irenka přijede. Jen si k ní zajděte a spolehněte se, že nikomu to neprozradím ani nedobrou zprávu.“

Večer Elišce sděluje, že poslechl její radu.

„Kartárka mě ujišťovala, že Šárka přijede už tuto sobotu 7. září. Není u dědečka, je ve městě u tety.“

„Naděje hoří jasným plamenem, to mám radost jen tomu věřte!“

„Byl bych rád, kdyby to karty uhodly, ale moje pochybovačnost je už nevyvratitelná. O Šárce přes všechny naše dopisy a prosby nemáme zpráv několik týdnů. Vám přijel Břěta a snacha s vnoučkem už je možná na cestě. Hrnčířovým babička přivezla synáčka, jen ta naše Šárka nejede.“

• • •

Přijede dnes Šárka?

Podle věštby pani Rumunky tu má být Šárka Kosmová dnes, v sobotu 7. září.

Všichni emigranti, děti i dospělí, s napětím čekají, jestli to karty uhodly. Kterou hodinu, dopoledne, odpoledne, večer, Šárka přijede. Taková neobyčejná událost se nesmí jen tak leda-byle propásnout! Leoš Vocelů sedí vytrvale pod kaštany na lavičce, aby měl na očích vjezd do tábora od křižovatky. Proklouznout mu nemůže ani myška. Oči má na štopkách. Šárku uvidí první jak vystoupí u hlavního vchodu a tradááá! Novina se roztroubí jedna dvě, co by okem mrkl!

Děti si na schodech hrají na školku. Edita jako učitelka veli energicky své třídě. Předřikávají básničky.

Nad dětmi v prvním poschodí jsou Kosmovi vykloněni z okna. Mají odtud přehled na cestu i asfaltku až k pile a do dolní serpentiny. Každé projíždějící auto znamená pro ně zákmit naděje. Šárka! Dítě! Dědeček a švagr! Ti dva muži s karet jsou oni dva, kdo jiný? Ano, dědeček se přijede s nimi rozloučit a přiveze jim Šárku.

Hodiny se vlekou. Leoš leží přes dvě lavičky jak široký tak dlouhý. Přemohla ho dřimota. Děti odběhly na plácek k jiné hře, zase pod Editiným vedením.

Doktor Kosma nervózně přechází pod okny. Chvillemi se zastavuje u schodů s maceškovou obrubou, kde teď kvetou astry. Eliška se dívá na něho z povzdálí a říká si, jakou jsme hříčkou osudu. Celý svět je naplněn překážkami a každý po svém je překonává. Rodiče jsou symboly lásky a trpělivosti. Když děti dospějí, nedají si poradit, nemají ohled k rodičům. Syny ovládne žena, strhne je na svou stranu a všecko dobré, co se výchovou vybudovalo, je rázem zborceno. Snad to s Irenkou a jejími rodiči nesmí brát tak tragicky. Celé zlo vězí jen ve způsobu jak věci brát.

Popochází k doktorovi, aby se oba rozmluvou vytrhli z tísně.

„Slyšel jste doktore, že vídeňská televize uváděla záběr, jak k parlamentu přijížděli auty Černík a Smrkovský. Bez povšimnutí zašli dovnitř, jen Dubček byl Pražany s jásotem objímán, líbán a zasypán květinami? Slyšel jste ten názor o zasedání naší vlády?“

„Ano, slyšel, ale to je mylný názor primitiva, že zasedání vlády se potajmu tutlá, prezident Svoboda prý naráz může vyhlásit mobilizaci, v pár hodinách mít vojsko v plně zbrani a zaútočit na roztříštěné okupanty a vyhnat je ze země. Právě naopak musí se nadále zachovat pasivita, aby se celý blok západních komunistických stran ujistil o rozpadu sovětské komunistické strany a vehementně se od ní odtrhl a tím Sovětům zasadil ránu do týlu. To Dubček a vláda dobře ví. Okupanti jsou v klidu. Na Žitném ostrově jsou usídleni maďarští vojáci a pomáhají při žních. Proto na jisto doufáme, že se švagr může uvolnit z úřadu a přivést Šárku. Jsem zvědav, jestli mě věštba nezklame.“

K polednímu přijíždí Jana z Vídně plná radosti.

„Brěta prohlásil před strýcem Jendou, že se do Prahy nevrátí ani kdyby ho Irenka přijela přemlouvat. Spěchal na karanténu, že si ani nechtěl prohlédnout Vídeň. Policejní výslechy už jsou přímo v Traisu a Brěta se vrátí do Kreuzenu po třech dnech. Strýc Jenda je na australském konzulátě tlumočnickem přímo u tajemníka konzula. Nemáš zdání, mami, jaké fronty československých uprchlíků stojí až na ulici před každým vyslanectvím. Kdypak se Čechoslovákům naskytne taková příležitost volně vyjždět na západ? Každý je tak žhavý do světa, jen ta Brětova žena je sto let za opicema. Mami, je to k zoufání, že byla Brětovi souzena právě ona a ten tchán! A co je se Šárkou? Podle karet má přece dnes přijet.“

„Nemáš zdání, jak jsou tu všichni zvědaví, jestli karty uhodly Šárčin příjezd. Ale ona je jako zakletá princezna. Opravdový rytíř by ji měl na svém oři přenést ze slovenských hor do Rakous, do náruče toužících, čekáním zmučených rodičů. Těch pohádkových postav tady.“

Leoše už omrzelo čekání na lavičkách. Děti jsou dotěrné jako mouchy, zdřímnout mu nedaly. S rukama zabořenýma do kapes plandavých kalhot, jako Honzik z české pohádky, potlouká se po obědě okolo kanceláře. Jestlipak ten pražský švagr cestou z Vídně zatelefonuje, že už Šárku veze? Ale ticho po pěšině, o Šárce ani pes neštěkne. Potom rozhlašoval: „Máma řekla na karty se vysrat. Ty čertovy obrázky pobláznějí tou Šárkou celý lágr.“

Kosmovi jsou zalezlí ve svém pokoji, ani z okna se už nevyklánějí, protože nesnášejí útrpné pohledy a dokonce dotěrné otázky. Při večeři si doktor roztrpčeně stěžuje, že už přestal úplně doufat v Šárčin příjezd. „Příbuzní se vůbec nestarají, aby

Šárku dodali rodičům, ačkoliv to slíbili. Důvěřivě jsem naletěl na jejich sliby."

Paní doktorka zase skálopevně věří, že Šárku přivezou: „Můj otec nikdy nemluví do větru, co slíbí, to splní, čekám Šárku každou hodinu.“

„Jano, já bloud jsem poslechl radu tvé matky a šel jsem ke kartářce! Nikdy jsem kartám nevěřil a věřit nebudu, přesto jsem doufal, že karty uhodnou Šárčin příjezd. Očekával jsem ji včera na jisto, dnes už házím flintu do žita. Švagr je kovaný komunista má asi hlavu zpitou vítězstvím komunistické strany, o své koryto nepřijde, na Šárku si ani nevzpomene. Žádný komunista ještě nikdy nedodržel slovo.“

„Pane doktore, den sedmého září končí úderem půlnoci. Člověk má tak dlouho doufat, pokud jiskřička naděje nezhasne. Každý máme své starosti a ty dovedou tlačit jako můra. Copak i já se netočím ve víru nejistoty, jestli přijede Irenka s Jiříkem, jestli si dá říci, aby tu s dítětem zůstala?“

Přesně v deset hodin se rozlehl chodbou rozruch. Všichni vybijí z pokojů zvědaví, co se děje. Ba, i Leoš Vocelů sjel po zábradlí hořejších schodů a v patách za ním táta s mámou. Na chodbu se vyrojili děti, přibíhají hráči z hořejší haly, Bulhaři, Češi a Slováci z obou pater a z přízemí. Docela tak jako když na malé české vsi se vyhrnou z chalup horalé na náves.

„Karty, karty uhádly přesně na den Šárčin příjezd!“ Nese se od úst k ústům: „Šárka Kosmová je tady. Šárka přijela! Dlouho očekávaná Šárka je konečně tady! Přivezl ji dědeček a švagr z Prahy!“

Jaká radost tisknout ztracené dítě v náručí! Doktor slzí radostí, paní doktorka, Jana a Eliška pláčou nad překvapenou Šárkou.

„Nu, tak jsem tady, co je na tom k pláči?“ Tážou se jich její velké černé oči.

Doktor se na Elišku obrací: „Ty karty, ty karty! To je k nevěře, že ta Rumunka to tak přesně z nich vyčetla!“

Při snídani doktor vypráví: „Šárka sice dostala vystěhovalecký pas, ale ne vízum. Na to tak dlouho švagr čekal. Zkusili Šárku převést bez víza. Naši celníci se nad tím pozastavili, ale dědeček je uprosil, že vezou dítě za rodiči. Rakouští celníci to bez námitek uznali, mávli rukou a pas orazitkovali. Povedlo se to. Odvážnému štěstí přeje. Však z toho marného čekání jsem měl nervy napjaté jako tětivu.“

V neděli odjeli na výlet do Alp. Když se vrátili, Šárka si šla pohrát s dětmi. První byla na hradě, s klukama běhala po těch drolivých zdech, dlouho ji nemohli najít, aby se rozloučila s dědečkem.

Paní doktorka si stěžuje, jak se Šárka vymkla z jejich vlivu: „Všecko je tu pro ni blbé, na Slovensku to bylo lepší. Odmlouvá a je neposlušná.“

„Šárka má asi chaos v mysli. Najednou se ocitla v cizí zemi mezi tolika novými lidmi.“ Je to roztomilá copatá holčička, snědá po tatinkovi. Ten se šťastně usmívá a znovu opakuje: „Já nevěřící Tomáš! Opravdu neuvěřitelné, jak ta Rumunka dokáže vyčíst z karet den i hodinu příjezdu, že ji přivezou dva muži, to je dědeček se švagrem. Musím se vám přiznat, paní Oralová, že v sobotu po večeri jsem celý nešťastný ještě jednou za ni zašel, ale ona mi klidně řekla: přesně v deset hodin tu Šárka bude. A vidíte, na minutu tu byla.“

„To nás utvrzuje ve víře, že i naše předpověď se splní a Irenka s Jiříkem přijedou. Štěstí k nám našlo cestu.“

* * *

Kanada – Montreal

Věštba ze šálku od turecké kávy

Jana se zmínila jen Kosmovům a dole u Miluša a Ferdy, že strýc Jenda je tlumočником na australském konzulátě a už to po vesničce letělo jako po drátě. Cestou do kaple a z kaple Elišku kdekdo zastavuje, jestli je to pravda, mít takovou protekci, to je co říci! Bratra na konzulátě v kanceláři samotného konzulova tajemníka! Paní Gipsová je celá u vytržení nad tou novinou. Potřebovala by na australském konzulátě přímluvu. Mají už dlouho po pohovoru, ale protože jsou bez muže, živitele rodiny, konzulát je nemůže vybavit, dokud nebudou mít ve svých listech ručitele. Přemýšlejí, kde koho sehnat. V nejkrajnějším případě se za ně zaručí Charita, ale to je na dlouhé lokte, odjížděly by až někdy po vánocích. Paní Gipsová prosí sepjatýma rukama Elišku o pomoc.

„Kdybychom mohly do svých papírů napsat jako ručitele vašeho bratra Bědu, který žije v Sydney a druhý bratr Jenda na konzulátě ve Vídni by se za nás přimluvil, uspišil by se nám odjezd. Jedná se jen o dobrou vůli, jen o podpis ručitele. Víte, že jsme zdravé, na práci se těšíme, nikdy bychom nezneužily vaši laskavosti.“

Jana s Eliškou to uznávají. „Žádaly jsme jen o formální záruku našeho známého v Kanadě, doktora Adolfa Ulbana, a jak nás udeřilo jeho odmítnutí! Oba moji bratři jsou velmi dobrého srdce, určitě vám rádi pomohou. Paní Gipsová, napíšeme vám doporučující dopis pro Jendu a vy mu ho na konzulátě předáte.“

Dita je div neumačká objímáním a polibky. Díky všech čtyř nemají konce. O takovém štěstí se jim ani nesnilo. Jak se nám jenom odvděčí za takovou dobrotu?

Navečer Dita pro ně přibíhá: „Mámina přítelkyně, ta Polka, je u nás a vzkazuje vám, že vám vyloží budoucnost z šálku od turecké kávy.“

Jdou tedy, proč ne, koho by nelákala věštba budoucnosti v zámoří? Polka, která se dříve na ně zlobila pro Kosmovu stížnost na ty veselé bulharské sleziny, je srdečně vítá: „Citím se povinna revanšovat se vám za dobrotu k paní Gipsově, kterou mám velice ráda. Raduji se z jejich štěstí.“

Polka je tu stálou besednicí. Učí se kadeřnictví, kosmetice, manikure a pedikure. Pani Gipsová si tu ve svém velkém pokoji zřídila salón krásy pro emigrantky a Rakušanky z městečka. Jistě jí to dost vynáší. V rohu má kuchyňský kout s dvojvařičem. Přiděl jídla jim prý nestačí, stále si navíc smaží telecí řízky a omelety, voní tu pravá turecká káva, dorty a pečivo z cukrárny z městečka. Nabízejí jim hned pralinky. Bez bonbonů nemohou žít, rády mlsají.

Eliška nesnáší lidi, kteří každý haliř projedí a propijí, ale což, usmívá se, je milé nahlédnout i do této chalupy, do jejich soukromí.

Nejmladší Irma se Polce stará o ročního Boba a ta jim zase na oplátku šije a přešívá šaty z Charity, vyšívá dečky, má zázračné ruce na všecko.

„V Polsku jsem zanechala u matky osmiletou dceru. Od pijáka muže jsem utekla do Rakous, rovnou do Traisu. Tam jsem se teprve rozvedla a znovu provdala. Bobík se mi narodil v táboře. Můj druhý muž nechal v Praze tři děti a ženu, Češku. Hned mu dala rozluky, asi se ho, Bulhara, ráda zbavila. Ani já s ním nejsem šťastna. Propil by všechno. Teď tu pracuje v Greinu, ale ani jednou nepřijde z práce rovnou domů, vždycky se stává v hospodě. Všimli jste si, že tu jsou hospody za každým rohem? V Traisu jsme byli tři roky. Je to k zoufání. Dvakrát jsme měnili přihlášku do zámoří, teď máme namířeno do Toronta. Vasil si s mužem píše, zařídí nám tam všechno. Muž anglicky neumí. Je montér, vydělá dost peněz, ale neudrží je. Jak si muž nedá říci a bude pít, vykopnu ho, rozvedu se zas.“

Polka energicky šermuje rukama a při řeči koulí uhrančivýma očima. Je vždy bezvadně ustrojená a zušlechtěná. Její muž, hromotluk, je nedbalého zevnějšku, takový pivní typ a ona je roztomilá jako Japonečka.

Jana s Eliškou popijejí kávu. S věštbou si dá na čas. „Já z kávy nehádám každému, jen tomu, komu chci a kdy chci. Jsem jedinou dcerou. Ještě když jsem byla malá, naučila mě babička hádat z kávové usazeniny a z karet. Sama sobě si z kávy vykládat nemohu. Pro sebe tam nevidím nic dobrého. Co mám z toho, že už jako děvče jsem byla vybíravá. Chtěla jsem jen hezkého muže a na každém jsem vždycky cosi našla. Jeden měl nízké čelo, bude hloupý, druhý zas křivé zuby, jiný byl blondák, já jsem chtěla bruneta, máma říkala, že hezké misy se nenajím a skutečně jsem tak zle dopadla. Radím vám, Jano, nehleďte u muže na krásu. Vasil byl až moc hezký, ale Bulhaři

nejsou dobří manželé. Vidíte, jak jsem se s Bulharem spálila. Nechtělo se mi do sňatku, ale musela jsem kvůli Bobymu.”

Jana ji neříká, že Vasil o ni neměl dobré mínění. Říkával, že je štěkna a že by ji nesnesl.

Mezi řečí o jejím prvním a druhém manželství dopily tureckou kávu. Hlubší, vyšší průhledné šálky, jen pro věštbu používané, s řidší usazeninou otočily dnem vzhůru na talířek.

Polka klidně sedí, pokuřuje, sama šálkem točí dokola, lehce jej pokládá zpět, čeká, až se černá sedliny rozleje po šálku a pak z figur utvořených uvnitř šálku věští. Nejdříve Elišce.

„Vaše snacha přijede brzo, ale je stále obrácena tváří k domovu. Není k vám dobrá. Její rodiče ji navádějí proti vám a vaši dceři. Představujete si všechno moc idealisticky, ale budete rozčarována, až přijede. Váš syn je veliký dobrák, vidím ho, stojí blízko své ženy a dále od vás. Váš muž vás miluje, moc vás miluje, přál by si s vámi žít. Ale vy stále od něho odvracíte svou tvář. Vidím otce, syna a vás, mámu i dceru, moře vás dělí, dohromady nežijete. O dceřinu budoucnost se nemusíte strachovat, všechno jen skvělé a krásné vás s ní čeká! Co vám mám povídat, vy máte v šálku jen samé nádherné figury, ať v černém nebo v bílých místech. Z obého se budoucnost jeví. Vidíte tu koňskou hlavu? Čeká vás jen šťastný život. Budete moc cestovat po celém světě a všechno, co si přejete, se vám splní. Zatočte na dně šálku prostředním prstem a hodně přitlačte. Vidíte, zase krásné figury! Koňská hlava, vedle ní medvěd a v bílém prasečí hlava. Vychází vám všechno nejlepší, dlouhý věk, dobré úřední vyřízení. Pojedete už brzo do Kanady. Co vám mám víc říkat? Budoucnost se vám jeví moc hezká, jen tady ta šmouha, hle, ještě jedna, dvě šmouhy to je žalost. Ztratíte někoho blízkého z rodiny. Vidím dva pohřby.”

Polka má potom oči přivřené, hlavu zakloněnou, ruce volně položené na stole. Je vzdálena duchem či vysílena věštbou a odpočívá? Neodvažují se ticho porušit jediným slovem.

Pak se dlouze, soustředěně zadívala na Janu a na její šálek, který pomaloučku obrací, točí s ním a radostně volá: „To je úžasné! Vidím ode dna samé vysoké stromy, jejichž koruny jsou na okraji šálku spojeny. To znamená jen úspěšnou životní dráhu. Čeká vás všechno nejlepší, co jen si můžete přát, moc radosti a štěstí, bohatý, krásný život. Vaše máma bude s vámi moc šťastna. Všecko je moc hezké okolo vás. Pořád jen spojené koruny stromů, to se zřídkakdy stává.”

Znovu šálkem točí. Co tam může ještě vyčíst z kmenů korun a stromů?

„Přes mámu se v Kanadě seznámíte se dvěma staršími muži. Ten druhý je moc bohatý, cestuje po světě. Nevidím v manželství s ním žádné štěstí pro vás. Nespojujte s ním své mláďi. Ille, přichází mladý, chudý, obračíte se k němu a jste moc šťastna.“

Pozvedá šálek i s talířkem a v extázi dodává: „Zatočte, Jano, na dně prostředním prstem.“ Polka nad tím vrtí hlavou a obdivně říká: „Vysoké vzdělání, úspěšná vědecká dráha.“

Polka oběma gratuluje ke štěstí. „Mé věštbě můžete věřit, vždycky se každému vyplnilo, co jsem věštila. jsem věru velmi vděčna za vaši laskavost k paní Gipsově. moc dobře znám lidi a to by skutečně neudělal nikdo na světě, jen člověk dobrého srdce, jako jste vy dvě. Tak velkorysou pomoc.“

Paní Gipsová se třemi dcerami se také rozplývají díky a radostí. Eliška odmítá díky všech a uvádí na vysvětlenou: „Chápu těžký život osamocené matky s dospívajícími dětmi. Sama jsem jim také prošla. Kdykoliv mi Bůh přivedl do cesty dobrého člověka, který mi v nesnázi pomohl, slíbila jsem Bohu a sama sobě, že kdykoliv se mi naskytne příležitost, ráda a samozřejmě pomohu každé opuštěné matce s dětmi. Na vděčnost ani díky nečekám. Projevují tím svou vděčnost Bohu a těm, kteří mně pomáhali v krutém režimu doma.“

Paní Gipsová prosí s pláčem Elišku, aby jela hned zítra ráno do Vídně s ní a u svého bratra na vyslanectví se za ni přimluvila. Mohly by jet autem s panem farářem. Odjíždí ráno v pět hodin. Už to s ním domluvila. Jana se přimlouvá. Slibuje tedy. „Ano, když pomoc, tak pomoc úplnou a ne polovičatou.“

Polsko – Krakov

Stopem z Vídně

Eliška cestou do Vídně zabořena v koutku auta spí. Pan farář je vysadil u první tramvaje. Platí za paní Gipsovou jízdenku; ona nemá ani šilink, prý na stop zpátky nepotřebuje peníze.

Na australském konzulátě na chodbách a v čekárně je nával, že se stěží protlačují ke kanceláři. Bratr Jenda s tajemníkem konzula vše prohodil a paní Gipsově bylo přislíbeno, že jí i s dcerami zařadí do transportu během tří týdnů. Jako ručitele Jenda uvedl do jejich papírů jméno bratra Bédi.

Paní Gipsová vyšla do čekárny dříve. Jenda sestru Elišku v úzké chodbičce zadržel a domlouvá jí: „Já tě, děvče, nechápu. Ty jsi stále stejný blázeň. To tě nepoučil ten případ doktora Adolfa z Kanady? Ten vám byl zavázán. Ukrývali jste ho, Bohuš musel kvůli němu utéci, byl příčinou rozvratu tvé rodiny a záruku vám odepřel, i když je majitelem farmy a má výnosné zaměstnání. A ty zatěžuješ Bedřicha, který nemá kromě domku žádné jmění, čtyřmi neznámými osobami maďarského původu. Vždyť jsem ti říkal, jak krajané využívali Bědovy dobroty a jak na to doplatil. Proto nezbohatl. A ty neuvážíš, do jakých těžkostí Bědu můžeš přivést. Ale škoda řeči, vy jste a zůstanete oba stejní. Pro dobrotu na žebrotu.“

Elišce je jako když jí poleje vařící vodou.

Na ulici prosí paní Gipsovou: „Slibte mi, že Bědovy dobroty nezneužijete. Jenda mi vytýkal moji nerozváženost.“

Ujistila ji, ať tu starost pustí z hlavy. Jedou na konečnou stanicí tramvaje. Odtamtud pojedou stopem. Paní Gipsová mává československou vlaječkou. Stovky aut kolem přeletí, nikdo se nesmiluje. V horkém poledni jdou už pět kilometrů. Eliška se chce vrátit na nádraží a jet vlakem. Starším ženám nikdo nezastaví. Paní se tomu vzpírá. „Škoda peněz na vlak. Nemám ušetřen ani šilink, všechno projíme.“

„To přece není možné, Rakušanky vám dobře platí jako kadeřníci. A dcery pracují v zahradnictví, najedí se tam ovoce i zeleniny a vy jedete do Vídně bez peněz. Půjčím vám na cestu vlakem.“

„Nemohla bych vám to vrátit, dluhy dělat nechci.“

„Dostáváte 35 šilinků týdně za čtyři osoby je to 140 šilinků, copak to jednou týdně nemůžete dát stranou? Nemůžete na mne žádat, abych vám ještě platila z Vidně drahou cestu vlakem.“

„Jídlo na přiděl nám nestačí, nemohu své děti mořit hladu.“

„Dobře. Zaplatila jsem vám opět listek na tramvaj, zaplatím i vlak. Nejsem schopna jít v tom vedru dál a jsem rozladěna. Nesnáším malost, ubohost. Všecko projíst, žít z dne na den jako lůza, neumět ušetřit ani haléř. Kam jsem dala hlavu, aby se Běda styděl za takové ženské. Zasloužila bych si výprask. Přece vím, jak vždycky na svou ochotu doplatím. Břětovi z karantény nepomohu a cizím pomáhám. Co je mi do věštby ze šálku kávy? Ať se stane, co se stane!“

Rozcileně přechází po dlouhé lávce na zpáteční cestu do Vidně na tramvaj. Je zpcená jako myš, vedrem a únavou ani dýchat už nemůže. Nadává si do bláznů. Paní za ní běží a prosí, aby se vrátila. Jeden řidič konečně zastavil, ale chce svézt jenom jí, mladší. Objel blok a odvezl je asi dvacet kilometrů po dálnici.

Opět tam beznadějně stojí. Eliška nikdy nestopovala auto. Je jí trapné stát jako žebrota u silnice, jako by tu stála na pranýři.

Asi po hodině zastavuje nákladní auto. Řidič jede do Amstettenu s cibulí. Mají před sebou 160 kilometrů. Jen aby se dostaly za světla do Kreuzenu. Paní, sedící vedle řidiče, se s ním baví lámanou němčinou a říká mu, že její společnice je její matka. Ačkoliv je ženatý a má dospělou dceru, stále paní Gipsovou umlouvá, aby s ním zůstala v Amstettenu v hotelu. Má dost peněz, zaplatí rád i matce taxíka do Kreuzenu. Říká Elišce, že se mu líbí její dcera, že je to jeho typ.

Ráda věří. Čtyřicátnice paní Gipsová je hezká bruneta s veselými očima, plných forem, k němu jako stvořená. On je chlap jak hora, statný, opálený, bříchatý. S dobráckým výrazem v rudé tváři si stýská, že jeho žena je nemocná a tenká jako prst. Zvedá ukazováček: taková! Ze života nic neužije a léta utíkají.

Zastavuje načepovat benzin a na terase restaurantu paní Gipsovou hostí kávou. Eliška se prochází po terase, odkud je nádherný pohled na Ybbs a daleké Podunají. I vlak letí krajinou jako černý bujný oř. Nad klidným údolím se stahuje bouře.

K jednomu stolku usedají lidé mluvící česky. Naštěstí jsou to emigranti bydlící v privatě v Kreuzenu. Ochotně obě svezou autem do tábora. Paní se šťastně loučí s cibulářem, strach z hotelu je zažehnán, cesta z Amstettenu do tábora vyřešena.

Ačkoliv je Eliška unavena, hned píše Bédovi, co na vrub jeho dobroty provedla. „Jenda mne pokáral. Béd, jistě pochopíš mé srdce, které prošlo ohněm trampot a ústrků. Jak vděčna jsem vždy byla za každou pomoc, a proto jsem chtěla pomoci opuštěné matce se třemi dětmi.“

„Béda je člověk se zlatým srdcem. Kdopak z mých čtyř bratrů se s ním může měřit v ušlechtilosti a citu k bližnímu? Jistě mě nebude za to peskovat a pochválí mne. Jako bych ho slyšela: co člověk z dobroty srdce činí, dobře činí. Dožít život v jeho porozumění, nic víc si, Pane Bože, nepřeji. Jen tuto milost mi dopřej.“

Béda jí obratem odepsal a skutečně, jak doufala, ji utěšil. Svým podpisem ručitele pomohl i jiným, docela mu cizím emigrantům, když ho požádali o pomoc. Kdyby měli všichni zavřená srdce jako ten doktor Adolf, jaký by to byl smutný život v nové vlasti.

Austrálie -- Sydney -- Nábřeží

Hostina na rozloučenou

Pan Kosa se vrátil z karantény. Paní Kosová se mezitím přestěhovala do pravého křídla budovy, kde se vedle porodního oddělení uvolnil pokoj po Maďarech. V přízemním pokoji vedle hlavního vchodu nevyházela z rozčilení, jak tam ty nezbedné děti vyváděly!

Na oslavu toho, že z dolního pokoje vyvázla a že se její muž za ni šťastně dostal během invaze, pořádá večer přátelskou hostinu spolu s Vocelovými, kteří se loučí s táborem. Jsou tu Žilkovi s dětmi, Oralovy, Myšákovi, grafik Hlinka, Gusta a Libor Sladkých i kartárka Rumunka. Myšák společnost bavi dobrými vtipy a hrou na foukací harmoniku. Profesor Žilka je úžasný zpěvák, zpívá sólo a veselé pijácké písničky. Je z vinařského kraje, kde se ve sklípčích popíjelo, tančilo a zpívalo. Umi všechny světské písničky a spoustu anekdot o Rusácích, k popukání, kde se to v něm bere. Nejde jen o to anekdotu znát, ale umět ji také podat. V tom ho nikdo nepředstihne. Je ohromný.

Dole na plácku se hurónsky loučí Bláza a Boženka s rozvedeným Bulharem Iljou. Jsou tam s nimi i Dita, Soňa a Irma Gipsovy. Pištivě a nevázaně se smějí. Loučení se v slzách neodbývá.

Tichá Ilonka pláče v koutě pokoje. Dostala od maminky před celou společností řízný pohlavek za tu ostudu, že byla dole s těmi sestřenicemi Blážou a Božkou a s těmi sestrami nevalné pověsti.

Paní Kosová je také rozčilená zprávou, jež se roznesla od úst k ústům, že šofér Haláš, zvaný řeholník, si to přece jen na konzulátě vydupal a v neděli už se svými čtyřmi dětmi odjíždí do Kanady. Co jim tam na konzulátě namluvil, jak si asi drzounsky počínal? Jistě to Slovákům na cti nepřidalo. Paní Kosová je v táboře už půl roku, řeholník přišel ze všech nejpozději a první odjíždí. Není to k zlosti?

Profesor Žilka po té zprávě strhl mapu Kanady ze stěny svého pokoje a roztrhal ji na kousky. Ještě si na ni zlostně dupl. A z klopy kabátu zahodil odznak Kanady, který dostal při pohovoru a s takovou pýchou nosil. „To je neslýchané jednání! Kanada má zachovat postup podle data příchodu. Dostal jsem ránu do hlavy jako palici. Haláše, řeholníka z kuchyně od Sa-

lesiánů jsem sám z ochoty vzal na kanadský konzulát při svém prvním pozvání na pohovor a on mi takto podrazil nohy. Jednal za mými zády, to je k nevíře. Když on má přednost se čtyřmi dětmi, proč ne já se dvěma dětmi, také školáky? Hned zitra jedu na konzulát. To si nedám libit. Mám politický azyl, umím sedm řečí a Haláš jen slovenštinu.“

Profesorovi víno rozvázalo jazyk. Paní ho krotí, ale jemu oči zrovna hoří, sklínku zvedá k připitkům. Umi držet partu jedna radost.

Pan Vocel, vinem a koňakem rozpálený, mu přitakává: „Jen si, profesore, na ně na konzulátě došlápněte a hezky z čerstva. Ono to v Evropě čpí třetí světovou válkou. Rakušáci mají manévry při československých hranicích, nevypadá to růžové. Rusáci chtějí jen přes rakouské silnice přejet do Jugoslávie. Čína je připravena pomoci Rumunsku, kdyby si Rusáci troufli Rumunsko napadnout. Čím dřív z Rakouska pryč, tím líp, zvláště s dětmi. Rus by na žádnou rakouskou neutralitu nebral zřetel, však to známe. Dnes už je každému děcku jasné, že Rusko si Československo drží jako svoji vojenskou základnu ve středu Evropy. Kdyby se strhla válka, bojiště bude na našem území. Rusáci si svoji zem ušetří od válečné hrůzy.“

Paní Kosová si stoupla, pěsti buší do stolu a provolává: „Rusáci jsou svině, svině, svině!“

Třináctiletý klacek Leoš má také špičku. Dělá všelijaké grimasy. Ilonce je to k smíchu, ale pan Vocel se rozčiluje, že ho vyhodí za dveře. Paní Vocelová svého muže chlácholí. Dnes je všecko dovoleno, loučí se s táborem, budou v Americe co by dup. Tam je přivítá Edáček. Všecko jde jak po másle.

Čtvrtek 12. září

Od časného rána je po celé budově plno ruchu. Událost nad jiné významná, neboť z přátelské party jich většina odjíždí. Velký vyleštěný autobus stojí na place a do jeho spodních příhrad všichni skládají svá zavazadla. Odjezd je už v sedm hodin, každý ještě honem snídá. Blíží přátelé se objímají a se slzami v očích se líbají, s ostatními si tisknou ruce a přejí si vzájemně všechno nejlepší.

Vocelovi znovu a znovu každému s rozzářenou tváří vyprávějí, že už v jedenáct hodin odlétají z vídeňského letiště a ještě týž den pozdě odpoledne budou v New Yorku. Ale hlavně, že je tam na letišti bude očekávat jejich Edáček a rovnou je svým autem odveze do zařízeného bytu.

Jede i paní Pávková s dcerkami Adélkou a Editou. Snad po desáté Elišce říká: „Dva roky jsem neviděla manžela. V Montrealu nás bude čekat autem a odveze nás do Hamiltonu, do svého osmipokojového bytu. Duša moja, děti budou mít tatička. Co by z nich bylo bez táty?“

Editka tetu Elišku div neumačká polibky, rozbíhá se mezi děti a zase k ní přibíhá. Unavená maminka starostlivě na Editku volá: „Duša moja, neupadni, rozbiješ si koleno, umažeš si šaty!“

Miluš s Ferdou a Jindra se Slávkou z Traisu, s nimiž se sejdou na letišti ve Vidni, a paní Sladká se syny Gustou a Liborem jedou do Vancouveru. Inženýr Hajný, který má se svou mladou záletnou ženou hory trpělivosti, to chytře zařídil, aby přetrhl její loučení s Liborkem: včera odjeli na týdenní výlet do Alp tím starým Oplem od Příhodů. Znalec aut Ferda předpovídal, že s tím krápem zůstanou v Alpách třet.

Také Příhodovi odjíždějí do Ameriky s miminkem, které spinká v letecké brašně. Paní Příhodová má od Jugoslávky uháčkovaný kostým. Velice jí to sluší. Všichni jsou vystrojeni, jako by se chtěli s tou svou novou vlastí za mořem přivítat jako svatebčané s nevěstou. Opodál se loučí Bulhaři, Jugoslávci a Maďaři; všichni jistě do zimy dobře zakotví.

Do autobusu nastupuje i doktor Kosma se Šárkou, kterou jede přihlásit do Traisu. I pan Hrnčíř se synáčkem, šťastný, že už jim ho také babička dovezla.

Oralovy se usmívají na šťastné rodiny sedící už v autobuse a na všechny stojící kolem loučící se posledními slovy. Paní Kosová je tu ze všech nejdéle, vyprovází z rodinného tábora už kolikátý transport. Tento je nejpočetnější. Pobízí je, ať s ní jdou zamávat jim ještě ze schůdků, lemovaných maceškami a astrami.

„Vždycky na dolní serpentíně šofér zpomalí a dlouze troubí na poslední pozdrav domovu mezi starou a novou vlastí, milému rodinnému táboru Bad-Kreuzenu.“

Stojí tam v pohnutí a mávají bílými šátečky tak dlouho, až jim autobus zmizel z očí. Paní Kosová z paní Duškovou usedají na kamennou obrubu a srdcelomně pláčí. Tisknou se k sobě, osifely, parta se jim už úplně rozdrolila.

To je neuvěřitelné, jak je tu v horském zapadákově každý den vyplněn pestrými dojmy. V jídelně je rušno, každý se chce na uvolněná místa dobře usadit. Pan Pilař převzal po Ferdovi roznášení jídla. Sám si rozhoduje ve své půli jídelny, netrpí žádnou pranici ani tlačenicí o místa.

Zvěrolékař Vošta je nakvašený, protože je už zase stěhuji do menšího pokojíku. Musí tu být ještě nějaký čas, dočkat se své podzimní švédské komise, která přijede asi v říjnu.

Z Prahy Irenka volá Janu na výzvu: „Mám vybavený pas a přijedu s Jiříkem zítra ve tři hodiny odpoledne do Summerau.“

Eliška je šťastna, že Irenkou pohnuly její cituplné řádky, že úsilí o Brětovu radost nevyznělo naprázdno.

Irenka přijede a Brěta je na karanténě v Traisu. Avšak po desáté hodině volá Brěta z Vídně. „Mami, ihned přijedu stopem. Na karanténě jsem nemusel zůstat, to nařízení se netýká poinvažních emigrantů. Kanadské vyslanectví je vybavuje do deseti dnů.“

Pohraniční vesnice Summerau je vzdálena od českých hranic šest kilometrů a od Kreuzenu třicet kilometrů.

Na nádraží Eliška s Janou radostně vítají Irenku s Jiříčkem. Jsou velice překvapeny, že má jen malou cestovní brašnu s nejn nutnějším pro dítě. Přijela. Ne však na trvalo za mužem, ale pro muže.

Brěta v táboře ještě není. Sto šedesát kilometrů z Vídně stopem, to není jen tak.

Ondříček s Aličkou se hned s Jiříčkem skamarádili a hrají si na pisku. Ondříček na Elišku volá: „Teto, já mám Jiříčka rád, bude tu s námi pořád?“ Alička ho překřikuje, že je Jiřík její,

že ho má radši než Ondříček. „A náš tatínek taky brzo přijede a potom všichni odjedeme do krásné země vlakem. Teto, chtěla byste jet s námi do té krásné země?“

„Mé děti! Bože, jak je ten svět dětí rajský! Všichni jsme jim prošli a užili si nezkalené radosti. A pak je člověk vyhnán jako z ráje do povinností a starostí.“

Břěta přichází až k večeru. Měl smůlu. Svezl se z Vídne nákladním autem, ale šofér vysedával v každé hospodě. Třese se únavou, hladem a rozčilením. Deset dní na karanténě, takový nápor na nervy.

Eliška slzí radostí nad jeho šťastným shledáním s Irenkou a Jiříčkem.

Stockholm - Švédsko

Irenka

Na druhý den je odpočatý Brěta doslova v desátém nebi. Osvěžuje se s Irenkou procházkou kolem vodopádů. Jiříčka nosí za krkem „na koni“.

Irenka se spřátelila s Mášou, ženou Tomáše Sojky, která čeká dítětko. Je také učitelka a navrhuje Irence, aby s nimi jeli do Vancouveru, že nepojedou do neznáma, protože už je tam budou čekat Ferda s Miluš a Jindra se Slávkou. Že jí s Brětou bude dobře mezi tolika mladými manželskými dvojicemi.

Eliška neříká Irence, že Tomáše a Mášu poprosila, aby Brětovi pomohli Irenku získat pro emigraci.

Odpoledne Irenka s Brětou jedou do Greinu, aby Irenka poznala krásy Rakouska, Dunaj, jeho povodí, město. Přes všechny Brětovy prosby a výmluvnost, jak se žije ve světě na svobodě dobře, je neoblomná. Od maminky se nehne, chce domů, přijela pro Brětu. Irenka je stále obrácená tváří k domovu, co počít?

Večer doktor Kosma moudře Irence uvádí své zdravé názory. „Jen si pomyslete, vrátíte se do Čech a váš muž dostane práci třeba v Košicích. Také nebudete s maminkou. A navštíví-li vás maminka, pojedete k vám vlakem tak dlouho jako letadlem do Kanady. Na blízkosti své maminky nestavte svou budoucnost. Nemyslete si, že musíte celý život sedět jenom u maminky. Ženin místo je u muže a kam muž jde za svou prací, tam ho má dobrá žena následovat.“

Pak ještě uvádí politické důvody: „Zamyslete se nad tím vším, do čeho svého muže ženete.“

Irenka sedí jako zařezaná. Neodporuje, ale také neprojevuje souhlas. Doktor k ní promlouvá laskavě, dobrácky, jako táta. „Rád bych Brětovi pomohl, vidím, že se nechce do toho pekla vracet. Což vám to, Irenko, nic neříká? Tolik mladých manželů vyjelo od rodičů ven, budovat pro své děti šťastný život na svobodě! Musíte, Irenko, sama ve svém srdci dojít k přesvědčení, že i pro vás a hlavně pro dítě je tato cesta na západ ideální, zvláště když tu máte k dítěti babičku, takovou oporu. Já sám bych se nikdy nevrátil a jsem šťasten, že nám přivezli Šárku. Máme rodinu pohromadě a v neděli už jedeme do Montrealu. Ta kartářka nám to dobře předpověděla. Zajděte si také k ní, budete mít jasno před sebou.“

Eliška vychází opět za ním a tiskne mu ruku. „Brěťa má ve vás oporu, otec by mu víc nemohl pomoci. Ani nevíte, pane doktore, jak si vážím, jak vděčím Bohu za setkání s vámi a za vaše přátelství.“

„Je mi lito Brěti. Takový skvělý hoch a tak se nechá ovládat ženou, která nemá žádný rozhled. Uvidíte, že Brětu donutí, aby se s ní vrátil. Škoda každého slova, je to tvrdá žena. Ta vnější krása je nic, chudák Brěťa.“

Irenka, ač kartám nevěří, dává si je u Rumunky vykládat. Vychází jí samá láska a hezký život s mužem.

Rumunka pak s účastí Elišce tiskne ruku: „Viděla jsem v kartách vaši snachu obrácenou k domovu.“

Irenka vede stále svou, že bez maminky nebude. „Ať maminka rozhodne, až jí zatelefonuji.“

Inženýr Dušek přichází říci, že se mu podařilo přesvědčit jednu paní stejných názorů jako Irenka. Její muž měl totéž trápení jako Brěťa s Irenkou. A maže Irence med pod nos, že jako vzdělaná učitelka by mohla vidět dále do budoucnosti, co je v Čechách asi čeká.

„Cože? Vy nevíte, že sovětská armáda a tajná policie zabírá byty pro sebe v Olomouci a ve všech větších městech? Umíte si představit, jak budou všude a zejména v Praze řídit? To byste chtěla svého muže hnát na jatka, Rusákům na bodáky? Profesor Pšenka nechal v Bratislavě družstevní byt, všecko nové bytové zařízení a jen s dceruškou a ženou odjel. A teď nám píše z New Yorku, že si tam za dva měsíce na západě pořídil tolik, jako za dvacet let doma. Tomu se Irenko říká život a ne tomu ničemnému živoření doma. A vůbec, já váš zatvrzelý postoj nechápu. Žena má přece následovat muže, kam jde za výhodnějšími podmínkami své práce. Váš muž není dělník, je vysokoškolák. Ani to vám nic neříká, jaká ho čeká na západě budoucnost. Moje žena také lpěla na mamince, ale pojedje se mnou na kraj světa bez řečí. Spolu se radíme, kterou zemi volit, tomu se říká život!“

Irenka je na vahách. „Aby tedy přece zůstala?“

Brěťa, celý šťastný, jí hladí: „Ty moje zlatá, poradíme se ještě s otcem, počkáme tu na něho, procestujeme si Rakousko.“

Kosmovi se přicházejí loučit, odjíždějí zítra v šest hodin ráno do Montrealu. Září štěstím. Šárka se drží tatínka, který jí laskyplně hladí.

Eliška naschvál říká, že Irenka se už definitivně rozhodla a do Prahy se nevrátí. Radostně jí gratuluje. „To je nejlepší,

co jste mohla učinit. To poznáte, Irenko, jak budete na svobodě šťastna. Hlavně synek Jiřík. Nebude mu nikdo zakazovat studia, to stojí za všechno! Hrnčířova babička včera odjžděla do Prahy z Lince, ale tam ji z nádraží vrátili. Snad jsou už hranice zavřeny a nikdo nesmí tam ani sem."

Břěta se toho chytil jak tonoucí stěbla. I když Irenka před Duškem souhlasila, vyhráno ještě nemá. „To by bylo něco, aby se Irenka už nemohla vrátit!“

Sotva však Kosmovi odešli, Irenka zase vede svou: pojedou domů, nebude čekat na Břětova otce do příští neděle. Alpy vidět nemusí.

Eliška zamyšleně kráčí ke kapličky. „Kdo si pomyslel, že budeme tady v táborech tak dlouhý čas, že přijde invaze a politické otřesy zase zasáhnou do mé rodiny? Tehdy v roce 1948 s manželem Bohušem a po dvaceti letech v roce 1968 s mým ženatým synem. Rodičko boží, dej mi síly, trpělivosti a lásky k Irence pro šťastnou budoucnost mého syna a vnuka.“ Stojí s rukama sepjatýma v takovém zamyšlení, že ani nevnímá Břětovu přítomnost.

„Mami, všude tě s Janou hledáme. Strýc Jenda telefonoval, abych s Irenkou přijel zítra do Vídně. Jedině v neděli, kdy má volno, bude s námi shánět privátní byt. Uprchlíci společně spí na slámnících ve školních třídách. To by Irenka nesnesla, prosím jsem o to strýčka.“

„Cože do Vídně na privátní byt? Vždyť máš po karanténě, dočkejte tady v horách, v pohodlí tábora, vybavení transportu.“

„Mami, když já jediné spoléhám na Videň. Mami, přemluv Janu, aby jela do Vídně s námi a Irenku provedla po krásných obchodech. To s ní určitě pohne. Mami, pomoz mi, prosím tě, rád bych žil na svobodě.“

V neděli ráno je vyprovází k autobusu. Z Amstettenu pojedou rychlíkem do Vídně. Břětu žehná křížem na čele: „Vrátíš-li se do Prahy, už tě nikdy, mé dítě, nevidím. Pomysli na železnou oponu... Irenko, chtěj žít ve svobodném světě, myslí jako matka na Jiříkovu budoucnost. Prosím tě, přilni k nám, měj ráda Janu. Uvidíš, budeme žít jen v lásce a radosti. Jseš hodná, žes přijela.“ V pláči ji líbá... I Irenka je zjihlá loučením, Jana jede s nimi.

U schůdků nad povadlým jiřinkovým záhonem mává svým dětem. Je jí zoufale smutno z celého života, podivně spletitých osudových cest.

Tábor žije novým přílivem dětí. Na chodbách je hlučno. Někdo se v hořejším patře učí hrát na kytaru a zpívat. Pod oknem si větší kluci hrají na indiány.

„A ten můj synáček je jako loďka bez vesel, zmitána ve vlnobití. Kam jen uniknout zoufalým myšlenkám?“

Nechce se jí toulat po venku. Všude naráží na šťastné dvojice, které využily příležitosti budovat ve svobodném světě šťastný život. Protože svět patří mladým. Lze diktaturou zastříhnout křídla jednou rozepjatá k rozletu?

* * *

Západní Německo – Hanau nad Mohanem

Každý má své starosti

V podzimním večeru Elišku vylekalo prudké zabušení na dveře. Vešel pan Koník, ten nadějný restauratér hradu Bouzova, kterému Bohuš vyřizoval v Mnichově záruku. V ruce drží dopis, odpověď od mnichovských příbuzných.

„Píší mi, že by pro mne měli práci, ale byty prý v Mnichově nejsou. Radí nám, abychom raději jeli do Ameriky. Víte, paní Oralová, že americký konzulát dělá dlouhé průtahy, nechce se mi čekat v táboře až do zimy. Doslechl jsem se, že máte bratra tlumočnickem na australském konzulátě. Mohla byste se mnou zajet do Vídně na konzulát? Kdybyste se u svého bratra za nás přimluvila, letěli bychom do Austrálie možná do týdne. Lodi bych se netáhl. Doslechl jsem se, že Austrálie, se zřetelem na invazi, přijímá 20.000 Čechoslováků.“

V patách za ním vešla paní Dušková. „Paní Oralová, do studeného Švédska se nám nechce. Raději bychom jeli do slunné Austrálie. Když jste vypomohla zárukou Maďarce Gipsově, jistě neodmitnete pomoci nám, Čechům a přimluvíte se také za nás u vašeho bratra tlumočnicka. Jedeme zítra do Vídně, protože v tyto dny má do Traisu přijet ta švédská komise. Rozhodli jsme se s mužem, že jednoduše na australském konzulátě řekneme, že jsme přešli hranice ilegálně bez pasu. Tím je ujistíme, že jsme pookupační uprchlíci a ne už půlroční emigranti. Z tábora bychom už nejraději vypadli.“

„Paní Dušková, s takovým podvodem bych rozhodně nemohla přijít na svého bratra. Můžete se v jednání s mým bratrem odvolat na mne, že jsme tu už dlouho společně v rodinném táboře.“

Paní Dušková nařiká: „Počítali jsme s Amerikou najisto a zase nám nevyšla. Na Kanadu také nespolehnáme, i když teď v tom frmolu šmahem přijímá i straníky. Ti na to vyžráli, že počkali na invazi. My jsme se ukvapili, půl roku čekat v táboře! To dovede pocuchat nervy, muž ani spát nemůže. Jihoafrickou Unii jsem mužovi rozmluvila. To Austrálie, i když je dál, je mi milejší. Je prý tam pěkný krajanský život. Na Švédsko jsme zaregistrováni, muž teď lituje, že se neučil současně s angličtinou také švédštinu. Také jsem ho zkusila přemlouvat k návratu domů. Víte,

že prezident Svoboda vyzývá inteligenci k návratu vlasti? Muž si nedá říci, prý by se nám tam známi vysmáli, kdybychom se vrátili."

Odešla. Pro pána krále, na kolika židlich ti Duškovice sedí? Aby se mu jeho důmyslná hlava rozskočila z takových mutací. Kdo ví, třeba ho k tomu také dohnala komunistická rodina jeho ženy. Jsou to tragédie. Ten komunismus, ten si v mnohých rodinách čertovsky zařadil.

Eliška čeká s paní Žilkovou na příjezd kombika. Západ překrásně hoří. Nemá však zájem ani o přírodu, ani o politiku. Myslí jen na Brětu, jak si asi s Janou vše vyřídí a jestli ho Irenka přece jen přemluví, aby se vrátili domů. Kombik, který je tu jindy po šesté hodině, přijel až po desáté hodině. Ten Schuster zase vymetl kdejakou hospodu.

Profesor Žilka ani Dominik Kozlik se nevrátili. Vzkázali ženám, že nocují v Traisu a vybavují si odjezd na čtvrtek. Elišce děti nevzkázali nic. „Zatrachtilé děti, nemají s mámou kouska citu.“

Paní Králová, žena politického vězně, zve Elišku, aby se podívala na jejich dvouměsíční Barborku, jak už pase koníčky. Vskutku, podivuje se, výstavní dětátko! „Kvůli Barborce jsme odřekli odjezd do New Yorku, abychom tu na zdravém a horském vzduchu ještě pobyli co nejdéle. Anička Kahanová je Barborce kmotrou, jsme s nimi jako krevní příbuzní. Pojedeme za nimi do New Yorku jako domů a budeme bydlet také v činžáku Aniččina bohatého strýce. Jsem inženýrkou chemie a rozhodně neminim s dítětem zůstat doma. To by se nám nevyplatilo. Na plat opatrovnice si lehce vydělám a ještě nám dost zbuďe. Už jsme si to s mužem vypočetli. Paní Oralová, jela byste s námi, opatrovala nám Barborku a starala se nám o domácnost? My bychom s takové milé babičky vážili jako své matky. Všimli jsme si nejednou, jak vás tady v táboře mají děti rády, jak to s nimi umíte. Jana se snadno bez vás obejde a snacha se synem se prý chtějí vrátit do Čech. Pomyšlení bychom vám dělali, kdybyste se rozhodla žít s námi.“

„Kéž by mne moje děti, zejména snacha Irenka, také tak oceňovaly, ale děti neopustím.“

Ubíjí čas i celý druhý den. Paní Pilařová si právě přivezla z Lince lodní kufr, který jí poslal její první muž ze San Francisca. Zve Elišku na to překvapení obsahu. Kufr je nacpaný zánovním šatstvem pro ni a jejího vysokého muže. „Můj první

muž je menší. druhému muži se nic po něm nehodí, ani malé boty. Kalhoty jsou mu krátké a rukávy také, nemůže to vzít na sebe. Pro Patrika a Filipka neposlal nic, těm je zase všechno velké, jsou v tom jak strašáci do zeli. Takový nesmysl, pro parné australské léto tolik vlněného šatstva. Ti mužští! Nemají rozum za mák! Takovou váhu hadrů poslat.“

„Šaty i pro mne jsou nevhodné, šit neumím, abych si je na sebe poopravila, asi všechno rozdám potřebným. Vás bych asi urazila, kdybych Janě něco nabídla. Leda lodní kufr, jestli chcete. Za pět set šilinků, je jako nový, ráda se ho zbavím.“

Paní Kosová se směje její dobročinnosti. „Znám ji, dámu. Litá s hadry i po Bulharech a chytá kdekoho, aby jí to uhradilo alespoň dopravu z Lince.“

Každý je zavalen nějakými starostmi. Měřte na vahách, kdo je má těžší. Moci tak žít doma, klidně a spokojeně, bez těch komunistických upírů.

Profesor Žilka se vrátil z Vídně. „Mayer je z přemíry práce tak nervózní, že má tik ve tváři a chvějí se mu ruce. Všude je strašný nápor československých uprchlíků, snad větší než za maďarské revoluce. Na vyslanectvích čekají lidé už od časného rána. Fronty se táhnou daleko po chodníku. Ve Vídni jsou ze sálů a tělocvičen zřízeny ubytovny pro naše uprchlíky. Vídeň je jako mraveniště. Z Traisu jsem přijel velikým autobusem, nabitým novými emigranty, jen Čechoslováky. Všecky hostince a penziony v podhradí a všecky privátní pokoje pro letní hosty jsou obsazeny. Můžeme si gratulovat, že jsme přišli na jaře a ne v tomhle frmolu. A jak jsme si tu odpočinuli na další túru, na ty začátky v nové vlasti...“

Jana přijíždí s panem farářem Hovorným až v půli týdne. Kolem auta se kupí plno lidí. Jana se mezi nimi jako vždycky společensky usmívá, ale za dveřmi v pokoji s pláčem vypráví, co prodělala: „Irenka je tak náročná. Do nějaké ubytovny, kam jdou i rodiny lékařů, které doma nádherně bydlely, by vůbec nešla. Brěta se toho našeho návrhu zhrozil. Strýc Jenda je vozil autem po Vídni. Našli jsme jim privátní byt po Edáčkoví a Petrovi. Irena nade vším ohrnuje nos. Kanadský konzulát dává poinvazním uprchlíkům vízum na počkání. Mami, Irenka trvá na odjezdu domů, ačkoliv mají vízum do Kanady. Všecko jsem s nimi vyřizovala. Ale Irena moji dobrou vůli neocení.“

„Umím si vás, švagrové, představit. Jak se asi Irenka cítila vedle tebe nicotná. Umíš dobře německy a ona poprvé vyjela za

humna. Břěta by vás obě mohl k její újmě srovnávat. Ó, žárlivost, ta umí běsnit! Chudák Břěta, jak se měl mezi vámi točit, aby se zachoval oběma? Spíš se rozjedou do Prahy než do Kanady. A jestli zvážím neblahé okolnosti, nemohu jim to zalívat."

Jana je rozmrzelá; jen tak na púl úst ještě dodává, co vyřídila u Mayera: „Našel v šuplíku založený jeden náš přepis a teď už prý nás brzo zavolají k pohovoru. Zašla jsem si také na AFCE pro moje maturitní vysvědčení a doktor Tauber mi gratuloval, že mám vyznamenání, i z angličtiny výbornou. Říkal, že jestliže složím první semestr na univerzitě v Torontě úspěšně, budu moci studovat na stipendium přes UNESCO.“

„Tak vidíš, jak jsi zase z druhé strany pohlazena za svou štrapáci s Břětou a Irenkou.“

* * *

Boston – USA u Atlantického oceánu

Herci odcházejí z jeviště

Irenka přece prosadila svou: přijela pro muže. Bez rozloučení a bez omluvy se vrátili do Prahy. Tu smutnou zprávu Elišce sdělil Jenda.

Profesor Žilka přijel z Vídně plný nadšení, že už konzulát vůbec neboduje, dokonce prý se ho ptali, kdy a který den chce odjet a dali mu na výběr Toronto, Hamilton nebo kdekoliv se chce usadit. Odjedou už příští týden.

Paní Pilařová si zajela do Vídně a přes nějakou známou, kterou objevila na australském vyslanectví, zařídila, že také odjedou už příští týden.

Inženýr Dušek zase Austrálii pustil z hlavy. Vymákl z prospektu, že jsou tam malé výdělky, nechá si přece jen to Švédsko. Avšak Koník vybreptal, že si Dušek poslal přihlášku na australské vyslanectví písemně současně s ním a vyjde-li mu dřív, než přijede švédská komise, pojedje rád do Austrálie.

Všichni jsou v napětí, kdy jim bude oznámen odjezd. Ten řeholník Haláš všem podtrhl nohy. Už roztahuje své široké lokte zase v Kanadě. Ten prý jistě udělá díru do světa s tou svou nevymáchanou hubou, zaslechla Eliška v jídelně. A také transporty jsou prý nyní vypravovány denně, má to nyní nečekaně rychlý spád.

Tomáš Sojka se raduje, že na tu mizerii celkem dobře auto prodal. „Hned si také zajedu do Vídně vyřídít si odjezd do Kanady.“

Málem bychom zapomněli velikou novinu; psal Ferda z Vancouveru. Přiložil výstřížek z novin.“

Na první stránce je veliký záběr, jak oni, trojice prvních povinných emigrantů z Československa, kráčí z letiště, nadšeně vítáni zástupci města a starousedlými krajany.

„Ferda píše věcně, slávy a nadšení se nenají. Dostali hned podporu a chodí do placené školy angličtiny. Raději by viděl pořádnou práci. Ale o tu se ve Vancouveru těžko zavadí. Oni, bezdětní, nějak se začátky probijou, zvláště když je Miluš švadlena. Radí mi, abych se ještě v táboře staral o práci. Abych si dopsal do Calgary nebo Edmontonu, že by se tam za námi pak s Miluš přetáhli.“

Také Radunce psaly Bláža s Boženkou. Ať prý si tu novou vlast nepředstavují tak růžově, ony prý dopadly jak sedláci u Chlumce. Z letiště je odvezli do starého, špinavého hotelu Ford a na druhý den jim emigrační úřad přidělil práci. A jakou! Na to ať se Radunka s maminkou posadí, aby nespadly. Jako služky do rodin k fakanům. Myslely, že dostanou hned práci v kanceláři. Co prý si o nich ty káce z emigračního úřadu myslí? U rozmazlených kanadských fakanů nezůstanou.

Paní Kosová jim to přeje. „Patří jim to nabubřelým káčám! Tady v táboře se vyvalovaly několik měsíců, ale o učebnici ani nezavadily. Jen flirty s chlapy a zábavu měly v palici. Co chtějí dělat v kanceláři bez slova angličtiny?“

Radunka s maminkou odjíždějí společně s Hrnčirovými do Kalifornie. Usadí se v jednom domě. Maminka bude hlídat kluka a vařit i Hrnčirovům. Světa, té vychvalované nové vlasti se maminka najednou lekla. Mluví o štěstí, že se s Radunkou připojí ke zkušenému Hrnčíři. Radunka může začít jako číšnice v hotelu, kde bude Hrnčíř kuchařem. Bude se točit mezi pány a udělá štěstí. Kdepak sloužit u fakanů, z toho nic nekouká.

Paní Gipsová se třemi dcerami Elišce se slzami v očích děkuje. „Dostaly jsme právě oznámení o odjezdu do Austrálie 5. října.

Kanada – Calgary – provincie Alberta

Do smrti se budeme modlit za vaše zdraví. Paní Oralová, spolehněte se, že Bédovy záruky nikdy nezneužijeme. To svědomí bych neměla.“

Rázná paní Kosová na Janu vítězoslavně mává svými papíry. Všecko šlo jak po másle, příští týden letí do Chicaga. Sedí nyní pevně v sedle, nepotřebuje už záruku od tetičky. Má tu přece muže, živitele rodiny.

S úředníkem ministerstva vnitra z Vídně se Oralovy baví česky. Zmiňuje se, že všechny emigranty přihlášené do Kanady a Ameriky odvezou najednou do Vídně autobusem na letiště, takže se tábor značně uvolní pro ty, kdo bydlí v soukromých bytech v městečku a v podhradí. Najednou je tu velmi rušno. Otcové děti si na konzulátě vymohli, aby je odbavili přednostně k začátku školního roku. S nimi se tedy svezli i bezdětní a rodiče malých dětí. Odjíždějí Myšákoví, Radunka s maminkou, Hrnčířovi, Kozlíkovi, Hajných s Vilíkem, Krajcovi, Lipkovi i Kutílek s družkou Vlastou a jejím synem. I Koníkovi jedou, neboť jim vyšla Amerika dříve než Austrálie. Také paní Dubová s Aličkou a synkem se dočkala muže a odjíždějí do Norimberka. Královi s malou Barborkou se též přidali do party, prý je lépe v New Yorku zakotvit v pěkném podzimu než v kruté zimě.

Eliška s Janou jsou u Žilků plně zapojeny do jejich cestovní horečky. Všecky starší šaty, které dostala paní Žilková z Charity, nechává ve skříní pro posluhovačku. Dostali od Charity poukaz na 3 600 šilinků, zajeli si do Lince a velmi prakticky se vybavili. Mají už všecko sbaleno, kdepak nechat něco na poslední chvíli, to by je ubilo. Posledních dnů si klidně užívají procházkami, rozloučí se s milými místy. Lukášek zase opisuje anglická slovíčka a vážně se s lvetkou připravuje na túru — na anglickou školu v nové vlasti. Chvílemi se natahuje přes postel. Otecko to dovoluje, je celý vyvedený z míry. Velice se bojí letět letadlem přes moře.

Jana s Eliškou mu to vymlouvají. Je tak zbožně založený, ať se odevzdá do vůle boží. Takový sportovec! Každé ráno skočí do bazénu zaplavat si v ledové vodě. Vždyť byl vojákem!

Sobotkovi letí do Kalifornie a současně s nimi odjíždí do New Yorku i grafik Hlinka s rodinou. Už má sbaleny barvy, štětce a obrázky. Tolik rozkošných záběrů z okolí našeho rodinného tábora.

„Uvidíš, Jano, že my dvě vyprovodíme všechny, co přišli před námi i po nás. S námi tu už zbývají jen Voštovi a Duškovi, kteří čekají na švédskou komisi a ta má přijet v polovině října.“

Avšak Eliščino druhé já v nitru jásá. Copak se herec může vzdálit z jeviště uprostřed děje? Přece hlavní role ve hře „Mezi starou a novou vlastí“ byla přiřčena Janě.

Potlesk a jásot diváků ji přivolává opět na jeviště a ona kyne ostatním hercům, kteří přibíhají ze zákulisí, aby se s ní podělili o slávu. Sama Prozřetelnost, ten božský režisér, mistrně rozdělila herečkám a hercům úlohy, každému vtiskla bez líčidla do tváře, do gest a slov vlastní charakter.

Opona se znovu a znovu zvedá za neutuchajícího potlesku.

A kde je autorka hry? Stojí stranou, skryta za oponou a dívá se clonou slz do zářících tváří hereček a herců a polibky posílá své drobotině — táborovým dětičkám.

Jak dávno tomu, také v době dusna stahujících se mraků Hitlerova fašismu nad českým národem, byla Eliška v Praze ve Stavovském divadle s bratrem Bědou na premiéře Čapkovy hry „Matka“. Diváci mnohokrát vyvolávali na jeviště spisovatele Karla Čapka. Jen o krok postoupil od zřasené sametové opony. Stál sám s kyticí rudých růží. Pokorně a skromně, s lehkým úklonem, přijímal jásot — vděk lidských srdcí podarovaných skvostem jeho básnického umění.

Národní divadlo – Praha

Sbohem a na shledanou

Eliška se opírá o zábradlí dřevěné lávky a loučí se s divokou krásou džungle. Obrovské balvany na břehu horské říčky jsou porostlé mechem a břečťanem. V jejich spárech se chvějí osiky, břízky a rzivé olšiny. Mezi spleti kořenů vrb, buků, dubů a křovin bublá voda, padá přes kameny a hrázky, točí se v tůňkách a tvoří pěnové chomáčky, které tančí na zelených řasách po temné vodě. V přítmí a vlhku kořenné vůně, ve šplouchání vody a v šumění padajícího lupení je tu úzko jako ze spletitých cest lidského života.

Jako ze záhrobního chladu vystupuje do polojasna vysokého lesa. Polední paprsky se derou větrovím starých listnáčů a smrků a pijí ranní dešťovou rosou. Les se paří a nahořkle zavání. Usedá nad strmým srázem na kruhovou lavičku kolem stoletého buku s výhledem na zříceniny hradu. Jestlipak se někdy vrátí v tato kouzelná zákoutí? Koruna buku střásá do jejího klína barevné listí. Hladí a skládá jemně prožilkované listí jako popsané listy památníku, které mile šeptají vzpomínky. I tady v tichu na lavičce se tak božsky přemýšlelo. Tady si pročítala Bědovy časté dopisy, jeho stále povzbuzování: „Piš podrobně

Zřícenina hradu

Rodinný tábor Bad-Kreuzen

všechny zážitky a vytrvej ve psaní do posledního emigrantova kroku v táboře.“

Daný slib milému bratru splnila. Jaká radost vdechovat věčný život přírodním krásám v okolí tábora a všem, kteří se tu sešli!

„Moje milé postavy, jak vás miluji, právě takové jaké jste, utvářené skutečným životem. Kdybych zůstala ve staré vlasti, nikdy bych vás nepoznala! Přišli jste za mnou pod pohostinnou střechu sběrného tábora v Traiskirchenu a rodinného Bad-Kreuzenu z Ruskem podmaněných východních zemí: Rumunská, Bulharska, Jugoslávie, Maďarska, Polska, z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska, z vesnic a měst. Či laskavá ruka přivedla do blízkosti mého srdce i hravě přítulné děti? Prožívala jsem s vámi všechny radosti a starosti, náležela jsem vám a svému národu v invazi celou svou duší, celým srdcem. Viděla jsem ve všem malebnost, poetičnost a půvab v kresbě rakouských uprchlických táborů.“

Kamkoliv se zahledím: do závějí zlatavého lupení, do prořídleho větvoví stromů, do zetlelého jehličí, všude má obrazotvornost vidí vaše usměvavé a starostlivé tváře.“

Pomalou stoupá vzhůru kamenitou stezkou na travnatou cestu vedoucí pod zříceninou hradu. Na chvíli usedá i na svůj pařez v příkré stráni. Loučí se s ním pohlázením jeho řezu.

„Sbohem a na shledanou, mé hluboké údolí pod hradem a pod naším táborem.“ Zamženými očima a milujícím srdcem libá ten zapadlý horský kout v šíř a v dál!

Toronto – hlavní město provincie Ontario – Parlament

Na kanadském konzulátě

Konečně Oralovým přišlo dlouho očekávané pozvání na pohovor. Odjíždějí do Vidně kombikem a čekají na konzulátě od časného rána. Je tu rušno jako ve včelím úlu. V prostřední hale u pultu, v postranních chodbách mezi dveřmi kanceláři všude stojí a sedí předvolaní emigranti.

V hale u přepážky udělají záznam do vašeho pozvání, které předáváte v protější kanceláři. Tam dostanete obálku s vašimi papíry a pas. Vyzpovídají vás o všech nemocech, zváží vás a změří. U lékaře vám vyzkoušejí zrak a sluch, změří krevní tlak, proklepou hrud', zjistí tep, vyptají se vás na operace. A pak vás předají na rentgen.

Dlouho, předlouho čekáte zase na chodbě. Sednout si není kam. Pak vás zavolají k politickému výslechu. U stolu sedí také tlumočnick, který vás vyzpovídá, zda jste byl činným nebo nečinným členem komunistické strany, jestli s tou bandou souhlasíte a podobné otázky. „Těšíte se na život v Kanadě? Považujete Kanadány za své přátele?“

Závěr všech ceremonií je v zadním traktu budovy, v dlouhé úzké chodbě s řadou dveří. Z nich stále vycházejí předúležití úředníci s listinami v ruce. V jedné z kanceláří je tajemník konzula, na jehož zavolání čekáte.

Čekání je veliká únava. Lidem nezatíženým malými dětmi je hej v počátečních krocích v emigraci. Eliška pozoruje mladé maminky s nemluvnaty, jak je lžičkou krmí ovocnou kaší z konzervy. Děti jsou zapatlané až po uši. Maminky je přebalují do čistých plenek. Na zemi vedle nich se povalují brašny plné dětských potřeb. Mladí otcové děti chovají, zabavují je prohlížením nástěnných map a prospektů. Přesto však pláč dítěte zapadá do šumu lidského hemžení jako hoře ze zklamané touhy.

Jana stojí opřena o zeď a je nezvykle vážná. Z myšlenek je vyrušena dotazem vysokého inteligentního mladíka. Je Pražák, jede do Londonu, Ontario, přes Toronto. Je architektem, nezná řeč a nemá nikoho ve světě. Sešel se až ve Vidni s Bratislavákem, starším už, doktorem práv. Řekli si, že se jim ve dvou bude lépe začínat. Po chvíli se k nim přidává i on. Má veselé bystré oči a bude asi vedoucím a oporou svého mladého přítele,

který má výraz bojácnosti a něhy v hnědých očích a podivnou nejistotu v rozhodování.

Tajemník konzula je sympatický pán prostředních let. Jana s ním mluví anglicky. Ke konci rozmluvy se ptá přátelsky Jany, jestli by ráda s matkou neletěla v neděli 6. října letadlem Air Kanada.

„Šestého října?“ Udiveně na sebe pohlédly. „Jak mohla Rumunka z karet uhádnout tak přesně datum našeho odletu?“

Po skončení pohovoru se Oralovy baví na chodbě s architektem a právníkem. On smutně říká, že jeho mladší přítel se nedal přemluvit a vrací se do Prahy pro svou snoubenku, která slíbila za ním přijet a nepřijela.

„Jano, právě tak by bylo asi Břetovi, kdyby tu zůstal sám bez Irenky.“

Právník vypráví o své milé. „Je baletkou a také slíbila, že za mnou do Kanady přijede přímo. To trmácení po táborech nebo ubytovnách by nesnesla. My se velice divíme, jak jste mohli vydržet v uprchlických táborech plných pět měsíců.“

Ottawa – hlavní město Kanady – Parlament

Ozvěny

Po návratu z Vídně došel Brětův dopis. Omlouvá se, že odejel z Vídně bez rozloučení. „Byl jsem donucen neblahými okolnostmi, tou neshodou Irenky s Janou. Okamžitě po svém příjezdu jsem psal na různé univerzity v Evropě žádost o stipendium, abych mohl dělat doktorát... Ze strany naší vlády a úřadů nejsou kladeny překážky, naopak, vláda prohlásila, že má zájem na cestách odborníků do zahraničí. Rovněž pasové formalty jsou mnohem jednodušší a máme pro všechny případy vyřízenou cestu do Rakouska a Západního Německa.“

Také Irenka připisuje: „Milá maminko. Jsem vám vděčna za takt s jakým jste mne přijala a snažila se mi pomoci. Rozhodla jsem se následovat všude Brětu a mrzí mne, jak nešťastně to dopadlo.“

V dalším dopise Brěta píše: „... maminko zemřel tvůj nejstarší bratr Pepek. Byli jsme s Irenkou na pohřbu, který byl velmi důstojný a slavný. Strýc byl pochován v sokolském kroji a doprovázela ho krojovaná družina v blatáckých krojích a dechová hudba, kterou založil. Nad jeho hrobem mluvili řečníci o jeho zásluhách jako národopisce, kulturního a sokolského pracovníka a nejmladšího starosty obce před a během II. světové války. Jeho celoživotní láskou byl sběr starožitností a národních krojů...“ Irenka připisuje: „Maminko, užasla jsem nad krásou blatáckých krojů a teprve tam, ve vaší rodné vsi jsem pochopila vaši lásku ke krojům a starožitnostem. Pepkova světnice je jako malé muzeum.“

Pepkovo vlastenecké srdce, mučené v komunistických vězeních, těžce neslo prohru polednové obrody i okupaci a puklo žalem. Nejstarší ze šesti dětí odchází první. Koho sebou na věčnost povolá ze svých sourozenců? Vždyť Polka i Rumunka předpověděly dva slavné pohřby v rodině... Jak mohla tušit, že smrt přeskočí všechny starší sourozence a vybere si ani ne do roka drahého bratra Bědu. Ta neúprosná smrt, že zhortí všechny její plány o literární spolupráci s ním, a že bude zoufale bloudit a hledat v nové vlasti duši jemu podobnou, tak vzácnou a ušlechtilou.

Paní Gipsová vyřídila za Oralovy v kanceláři, že mají ve Vidni strýce, u kterého mohou přespát, takže je Schuster může odvézt kombikem do Vidně společně s nimi v sobotu 5. října. V pět hodin odpoledne odlétají z letiště do Austrálie.

Ta opovázlivost! Jana je nad tím velmi roztrpčena: „Správa tábora dopraví každého emigranta až na nástupiště autobusu nebo až na letiště a my s našimi zavazadly, abychom se táhly ke strýčkovi a platily si ještě po Vidni taxika. Kromě toho je teta Marta ze stálých návštěv už rozmrzelá. Máme ji zase obtěžovat? Viš, že vždycky doplácíš na svoji dobrotu. To máš za to, že jsi Bédovou zárukou a Jendovou ochotou zařídila paní Gipsově s jejími dcerami tak brzký odjezd.“

„Ano, je to tak, jedním jen podle citu a ne podle rozumu. Zpravidla se pak ostří nože obrátí proti mně.“

V sobotu po poledni Oralovy odjíždí nenápadně a tiše. Z československých emigrantů tu zbyli jedině Duškovi, kteří se s nimi loučí u kanceláře, kde nasedají do kombíku. Paní Gipsová se třemi dcerami líbá Polku, která hlasitě pláče. Kombík pomalu sjíždí na dolní serpentinu, odkud je vzhůru pěkný pohled na táhlou světlerůžovou budovu rodinného tábora, bývalého plicního sanatoria. V záři poledního slunce vypadá jako vznošený zámek.

„Sbohem, náš dočasný domove mezi starou a novou vlastí! Sbohem, milá rakouská země! Plných pět měsíců jsi nás hostila ve svých táborech pro uprchlíky. Pět měsíců bohatě prožitého života, z něhož mé srdce pilo krásu a cit, z něhož mé pero vytěžilo poklad, který odvážím s sebou do nové vlasti, abych jej tam bohémsky rozdala svým krajanům, roztroušeným po celém světě.“

Eliščina ruka se mimovolně zvedá a posílá polibky díky pohostinné rakouské zemi a mává na rozloučenou jejím přírodním krásám. Nikdo nestojí na schůdkách u kamenné obruby, aby opětoval její polibky, aby ji zamával na poslední krok z Evropy.

Vídeň je přeplněna uprchlíky. S mnoha omluvami prosí Eliška švagrovou Martu o jeden nocleh. Přijala ji i Janu chladně. Mají jen garsonku, ale přece je nevyhodí na ulici. Elišce je horko nad vyčítavým Janiným pohledem a zoufalým pohledem Jendy. Marta trouse poznámky, jak je unavena z práce a utahaná z návštěv.

„Nikdo moji oběť neocení. Ti nevděčníci, Irenka a Brěta! Nijak skvěle jsi synáčka nevychovala.“

Jenda s ní souhlasí, kárá sestru zase za ten dobrý skutek s pani Gipsovou. „Kam se ve světě dostaneš s tou svou naivní povahou? Každý tě využije. To poznáš tvrdost světa. Nikdo nebude mít ohled na tvůj věk. Janě se na krk pověsit nemůžeš, pracovat budeš muset jako šroub; ještě si škytneš po své penzi a domku v Praze.“ Jenda si významně ťuká na čelo.

Ráno je Marta v lepší náladě. Zdržuje Janu s matkou na oběd. Jenda je po poledni odváží autem na rušné nástupiště autobusů, které jsou připraveny odvézt emigranty na letiště. Lidé tu stojí v dlouhé řadě a u nich mezi kufry se tisní děti. Uprchlíci ze staré vlasti se srdci plnými naděje ve šťastnější život v nové vlasti, tam daleko za mořem.

„Se starými domovy, domovy svými,
s tou puklou zvonící, s tou loukou vonící
se neshledáme.

A domu, kde nikoho nepoznáme,
kde svěží rod zrozený zapustí kořeny,
my sbohem dáme.

Můj domov je všude. Jen po jednom chtivý:
na srdce lidská bít, jak struna v nich se chvít
ve vzruchu novém,

chci v bouři života vzkřik bolestí živý,
je prudce vznítiti, jak blesk v nich zahřmíti
kovovým slovem.“

(Sloky Antonín Sova)

Letadlo přistává na torontském letišti v neděli večer 6. října 1968.

Toronto, nový domov, je ponořeno v záři světél. Pro ně, československé emigrantky, které strávily pět měsíců v rakouských uprchlických táborech, je velkoměsto neznámým tajupným světem. Mají stisněný pocit v duši. Stojí uprostřed skleněného paláce letiště s kufrem v ruce — jediným majetkem.

„Jano, jaké asi budou naše začátky v nové vlasti?“

Znenadání jsou srdečně vítány starousedlými krajany. Mnozí z nich obětavě vypomáhají v nadměrném přílivu českosloven-

ských uprchlíků-osmašedesátníků, ať už tlumočením v emigračním úřadě, přátelskou radou a pomocí i pohoštěním ve svých domovech.

Kanadská vláda ulehčuje emigrantům těžké začátky vydatnou finanční podporou a bezplatným půlročním studiem angličtiny.

„My, novi Kanadáné, projevíme svou vděčnost poctivou prací, čestným životem, láskou a úctou k naší nové vlasti — malebné Kanadě.“

Toronto při pobřeží jezera Ontario

Obsah

Prolog.....	3

I. Díl

První kroky a starosti v emigraci.....	11
Ve vězení.....	17
Sběrný tábor Traiskirchen.....	19
První týden v táboře.....	23
Milušín vševědoucí Ferda.....	28
Pevné rozhodnutí.....	31
Emigranti mezi sebou.....	38
O všeličems vesele i vážně.....	49
Strašidlo a strašáky.....	63
Transport do USA a Kanady.....	68
Paní Američanka.....	71
Příhody jedna za druhou.....	73
Výslech na vídeňské policii.....	81
Otrásající událost.....	85
Neděle v Baden u a dozvuky.....	87
Ode všeho trochu.....	93
Rozloučení se sběrným táborem.....	99
Návštěva australského strýce.....	106
Dunajským povodím.....	111

II. Díl

Předmluva.....	116
Rodinný uprchlický tábor Bad-Kreuzen.....	117
První dojmy.....	120
Kroužek pokročilých.....	132
Pohovor na australském vyslanectví.....	135
Šofér Schuster.....	137
Profesor Žilka s rodinou.....	139
Slavnost Božího Těla, svatba v Kreuzenu.....	141
Vzácná návštěva z Paříže.....	144
Rozhodnutí pro Kanadu.....	147

Perličky ze života emigrantů	151
Vanda a Radunka	162
Hluboká poklona	168
Dvě obětavé matky	171
Slovenští přátelé	174
Krásný vzhled je na ten boží svět	181
Letní příliv emigrantů ze staré vlasti	184
Československá viska v Rakousku	186
Pozvání na pohovory	193
Paní Pilařová a její osud	195
Gabriela	201
Sestry Dita, Soňa a Irma	205
Svět dětí v rodinném táboře	209
Politické debaty	216
Politický vězeň žaluje	221
Rakušané a Slováci	225
Kapitoly samy pro sebe	227
21. srpen 1968	250
Krveprolití v Československu	261
Temno	268
Sobota 24. srpna	275
Vydrži naši doma?	285
Pohřební řeč prezidenta Svobody a Dubčeka	288
Vážně a humorně	297
Prorocké úvahy doktora Kosmy	303
Návštěvník z Prahy	306
Paráda nade vše	311
Neděle 1. září	313
Místo radosti starost a žal	320
Přijede dnes Šárka?	325
Věštba ze šálku od turecké kávy	329
Stopem z Vídně	333
Hostina na rozloučenou	336
Čtvrtek 12. září	338
Irenka	341
Každý má své starosti	345
Herci odcházejí z jeviště	349
Sbohem a na shledanou	353
Na kanadském konzulátě	355
Ozvěny	357

Ohlasy čtenářů

Vážená paní Jarošová,

příhody v knize obsažené byly pro mě velmi zajímavé. Snad mě upoutaly právě proto, že jsem byl cesty přes Traiskirchen ušetřen a že jsem se tak vždy jen z druhé ruky doslýchal, jak to vlastně v hlavním proudu přes Rakousko a hlavně Traiskirchen bylo. Četl jsem již řadu českých knížek o osudech uprchlíků a jejich následné emigraci, avšak téměř všechny byly psány spíše vulgárním stylem bez patřičné objektivitvy a také bez pohledu umělce. Vaše dílo se diametrálně liší od dosavadních klíšé těchto emigrantů-spisovatelů právě pohledem do detailu a vítanými vložkami lyrického líčení v onom tak dramatickém prostředí. Co se týče historické hodnoty, zůstane vaše publikace navždy dokumentem časového úseku, který tu nikdy v té formě nebyl a už se nikdy nebude přesně tak opakovat. Nesčetní z mladé generace Západoevropanů, kteří něco o táborech a problémech čs. emigrantů vědí, žasnou (i se závistí) často nad tím, jak se náhle pro lidi, kteří desetiletí byli uzavřeni na malé ploše a bez informací „z vnějšku“, zeměkoule scvrkla na malou kuličku, kde o svém místě pobytu a působení v budoucnosti v Americe, v Austrálii nebo v kterémkoliv jiném světadilu mohli rozhodovat tak jako dříve se rozhodovali, zda pojedou na Žižkov nebo do Vršovic. A přitom při vši nemajetnosti a často nejasném právním postavení. Byla to jedinečná a současně přímo šílená situace, která se nedá ani srovnat s možnostmi Angličana v době vrcholu slávy britského imperia. Ten jednak věděl lépe kam jede a neměl v žádném koutě oné říše pocit, že je mimo vlast.

Vám se navíc k tomu podařilo mistrně vylicít českou a slovenskou povahu, možno říci místy až bohužel příliš dobře. Čtení knížky bylo požítkem a zároveň podnětem k zamyšlení. Beze vši pochyby stává se toto dílo nedocenitelným přínosem české literatury.

Přeji Vám mnoho úspěchu ve Vaší další literární činnosti.

S přátelským pozdravem
Dr. jur. Erwin Rykl
emigrant v Západním Německu

Vážená paní spisovatelko,

myslím, že Vám přísluší toto oslovení oprávněněji, než tomu bylo ve Vašem dopise mně. Jsem především žurnalista, i když jsem byl takřka třicet let redaktorem a komentátorem rozhlasové stanice Svobodná Evropa.

Právě jsem dočetl Vaše znamenité dílo „Mezi starou a novou vlastí“ a spěchám, abych Vám k této znamenité spisovatelské práci blahopřál a zároveň poděkoval za to, že máme v exilu skutečně knihu, která dovedně vykresluje situaci mezi našimi čs. uprchlíky v kritických dnech roku 1968. Vaši knihu jsem si přečetl vpravdě jedním dechem, neboť je poutavá, opravdu zajímavá. V exilu není snadné vydávat v našem mateřském jazyce knihy, a je to vždy pro autora značná oběť, chce-li knihu vydat. Pak nemá jinou odměnu za svou práci, než uznání čtenářů. Vy, paní Emmo, můžete být spokojená, neboť jste vykonala záslužné dílo.

Pro mne bylo čtení Vaši knihy obzvláště poutavé, zajímavé, neboť jsem porovnával situaci našich uprchlíků z roku 1968 s útekem našim o dvacet let dříve, po únoru 1948. Můj útek do exilu byl vůbec dramatický a začátky nesmírně svízelné a nebezpečné. Ve Znojmě, kde jsem po roce 1945 působil jako redaktor deníku „Slovo národa“, jsem po tři roky vedl novinářskou kampaň proti komunistům v jihomoravském pohraničí, kde už tehdy uplatňovali totalitní metody. Přitom KSČ vedli bývalí kolaboranti s nacisty a nebo kriminální živly, podvodníci, násilníci i vrazi. Při odhalování jejich hanebné minulosti jsem jim pořádně v tisku zatápněl. Když přišel jejich puč, chtěli mne zlikvidovat. Zachránil mne útek do emigrace.

Josef Pejskar
(úspěšný spisovatel v emigraci,
„Poslední pocta“, I. + II. díl a jiné knihy)

EMMA JAROŠOVÁ

MEZI STAROU A NOVOU VLASTÍ

Obálku a ilustraci navrhla Simona Staňková

Fotografie Traiskirchenu Štefan Dzurenka

Odpovědný redaktor Dr. Líbuše Zorinová

Druhé vydání r. 1997

Náklad 500 ks

Počet stran 366

Dar syna a dcery autorky českým knihovnám

Emma Jarošová

(1911, roz. Miklová)

převzala svůj pseudonym od své rodné vesnice Jarošov nad Nežárkou. V mládí byla sokolskou náčelnicí, závodnicí, osvětovou a národopisnou pracovnící. Začínala reportážemi v pražském rozhlase a fejetony v týdenících na nejrůznější téma.

Za II. světové války v Podorličí na Žambersku ve funkci okresní vedoucí Národního souručenství vzkřísila podorlický kroj a svými vlasteneckými přednáškami posilovala národní uvědomění. Po Únoru 1948 byla šikována pro útěk manžela a bratrů na Západ. Pracovali v odboji a zachránili se před komunistickým uvězněním.

Do Kanady emigrovala v říjnu 1968. Předtím ztrávila pět měsíců v rakouských uprchlických táborech. Ovzduší sběrného a rodinného tábora, vztahy mezi emigranty, národnostní a politické třenice vylíčila s citem pro detail, přírodní krásy a lidské slabosti v knize

Mezi starou a novou vlastí, kterou vydalo newyorské nakladatelství HLAS-VOICE. Cestopisy *17-ti států USA očima a srdcem Čechokanadanky*, a *Vancouver mezi horami a mořem*, vyšly na pokračování v krajaňském tisku. Taktéž řada národopisných fejetonů a povídek. Je uznávána jako jediná národopisná fejetonistka v celém čl. svobodném západním světě.

V r. 1985 vydalo curyšské nakladatelství KONFRONTACE její knihu *Dům u dvou skotiků*, v níž líčí domov českých emigrantů v nové vlasti a přátelství s Kanadankou v zámožném předměstí Toronta.

Emma Jarošová je poeticky a citově hluboce založená, což se odráží v jejich malebných popisech přírody. Z lyriky lehce převádí čtenáře do životní prózy. Přispívá významně k naší literární exilové žatvě a těší své čtenáře nenapodobitelným vypravěčským uměním, protože čerpá ze studnice lidové moudrosti, rozšafnosti a dobra. V tomto smyslu se řadí k Němcové a jiným vlastencům minulého století, kteří však psali v éře národního uvědomění a jazykové obrody.

Je členkou klubu etnických žurnalistů a spisovatelů v Torontě, členkou SVU, ČSK, Sokola a kulturního výboru MMI. Jejím koníčkem je ornamentální kresba a národní kroje. Ze své bohaté sbírky originálních českých krojů aranžuje příležitostné výstavy a tím kanadské veřejnosti prezentuje čsl. lidové umění. Taktéž přednáškami *Krojové oblasti Čech a Moravy a Půvab a historie paličkovaných krajek v Československu* s barevnými diaprozity. Tyto přednášky měla na sjezdech Společnosti věd a umění v Bostonu, Washingtoně, v Montrealu, v Torontě, v Ottavě, hlavním městě Kanady i v Západním Německu ve Frankfurtu v katolickém sboru. S uznáním ji bylo řečeno, že šíří slávu své staré vlasti nejen slovy, ale i slovem a obrazem. Na různých čl. i kanadských oslavách vždy předvedla plátském nebo tábořském kroji.

